

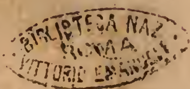

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
35 M A
29

Henerlij

D. DIONYSIVS CARTHVSIANVS

DE QVATVOR nouissimis hominis.

Morte,
Iudicio,
Inferni pœnis,
Gaudiis cœli.

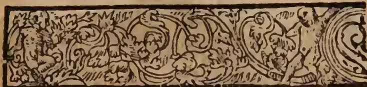
EIVSDEM

Colloquium de particulari iudicio animarum. Modus optimus subueniendi, tum in extremis vitæ, tum in purgatorio, animabus.

LVGDVNI,
Apud Theobaldum Paganum.

1558.

PRAESTANTISSIMO VIRO M. MARTINO Greue, Buſciducenſis opidi graphiario, Pietate ac eruditione excellenter ornato, F. Petrus Blomeuenne Leidenſis, Charthuſiæ Colonienſis Prior.

S. D. P.

OLENT nonnulli qui epiſtolas ſcribunt nũcupatorias, adeò quos volunt laudibus efferre, ídque interdum non parum temerè, vt neſcias vtrum magis librum, videlicet an libri patronum quærãt euulgare, Nos Dionyſium quidem noſtrum producimus doctorem, ſanctitate

non minus quàm eruditione conspicuum, multísque iam annis cum à doctis, tum à pijs desideratum: verùm patronos ei dedimus non tā nostris laudibus quàm suis virtutibus claros. Inter quos tu, licet nobis esses non infimo loco habendus tamē modestiæ, tuæ id esse multò nobis compertissimū est, vt nemini quantumlibet præstātior, velis præferri, adeò vt non parū quoque tuæ & virtuti & voluntati morem gessisse videamur, quòd in prioribus Dionysij operibus nuper editis tanto interim tempore quasi tui immemores, te præteriuimus. At scis nihilominus ipse, quàm nō semper possimus silere, quámque dedeceat vel ingratos, vel immemores diutius nos esse erga te, qui multis annis vel inter præcipuos amicos nobis es vnus. Itaque nuncupationem aliquam haud negleximus

ximus,ſed diſtulimus,fateor, quod ad librorum quiſpiam Dioniſij, cuiuſmodi hic præſens eſt, in manus veniret excudendus, qui tibi non minus gratus quàm fructuoſus haberetur. Arbitramur autem hunc, quem de quatuor nouiſsimis inſcripſit Dionyſius, librum tibi acceptum fore, ídque nõ propterea, quòd in eius lectione offendas, vnde iuxta Sapiẽtis conſilium territus aliquando deſinas peccare: quin potius ideo, quòd Chriſto adeò iam vita tua ſit dedicata, adeò cor tuum (licet inter ſeculi cogaris negotia & iudiciorum ſtrepitus aſsiduus verſari) à mundo perſtet alienum, vt ſiue foris, ſiue domi agas, nihil in oculis, nihil in mente tibi magis quàm ipſa nouiſsima tua eſſe credatur. Non inter aduerſitates quas pertuliſti multas, vnde quæſo animo tuo

fortitudo tanta, vnde tranquillitas tanta adfuit? Quid enim persequutiones iam olim tibi factas enumerem? Nonne tanta semper constantia, tanta securitas, tanta denique mansuetudo inter has tam magnificè te comitata est, vt ne verbo quidem in te potuisset deprehendi, quo aut vltionem expeteres, aut minus æquo faueres inimicis? Et hoc vnde, nisi quia & deum vbique præsto & nouissima semper tua meditaris? Hinc enim vsu tibi venit, vt tã iniurias quàm honorem cæteráque simul omnia, quæ mundus aut miratur aut metuit, futilia, eáque floccipendenda ducas. Attamen propterea haudquaquam es minor, tametsi gloriam nullam quæras. Sensisti hoc iampridem, ni falor, licet citra arrogantiam (dum nodum in scirpo quærentes zoili tui, famæ tuæ deroga

rogare moliebantur) quomodò hanc potius reddiderint illustriorem, tantum abfuit vt obfuscare quiuissent. Ad quod sanè non parum suffragata est patientia tua, quæ multò te reddidit clariorem, quàm si mordacitatis (licet ab aliis vitiis libet) notari potuisses. Deficeret me tempus, si misericordiæ in te opera, si integritatis simul ac iustitiæ vellem commemorare libertatem. Nam quis munera sic execratur? quis in iudicio pauperes ab oppressione sic liberat. Gratis pro iis operam tuam nauas, si tamen gratis impensum dici quicquam possit, quod nullius commodi, sed Christi tantum contemplatione ab eodem centuplo reddendum in pauperes locatur. Taceo multa, ne omnia, me dicturum qui putet: quandoquidem hæc satis quòd nouissimorum memor,

quòd quasi semper moriturus viuas, commonstrant. Thesaurizent alij in terra, coaceruent quæ diligunt: tu vt Christo adhæreas, vt Christum possideas, pro eius amore nihil non contemnis. Siquidem quod superest in ipsum, hoc est, in pauperes ac pios omnes effundis. Eam ob rem quum & vxorem & familiam habeas impendiò religiosam, & domus tua concordia & morum venustate cœnobio haud inferior sit, pij omnes quàm libenter ad te confluant, quàm hilariter recipiantur, quàm denique foueantur benignè, non potest explicari verbis. Est sanè in oppido patriáque Buscoducensi tanta piorum vtriusque sexus hominum multitudo, tanta deum colentium deuotio, quantam nusquam alibi facilè inueniri contingat. Horum nonnullos nō mediocri sanctitate con-

spicu

ſpicuos, quos nominare mecorum non ſinit modeſtia, tuo patrocinio, veneratione ac beneficentia fouere non deſinis. Quare & pij omnes te velut communem patronum & aduocatum pauperum requirunt. Inter hos tamen non recenſeo ordinis noſtri, præſertim domus noſtræ ac Cantauij, alumnos quos tam impenſè amas támque germanè, vt vel tuis horum anteferas vtilitates. Pro qua re fateor, ordo tibi noſter debet vniuerſus. Interim tamen tuus hic iuxtà ac noſter Dionyſius tuis non excidat manibus, te erudiat, te paſcat: qui ſi in hæc tempora vixiſſet, nec tuas modò ædes reſpuere, nec tua euadere poſſet beneficia. Fuit enim quòd ſcis, vir contemplationi maximè deditus, quem ſecretorũ ſuorũ reuelatione ſæpenumero deus dignabatur. Huic, loco miraculi

tribuendũ est (si legẽdi, scribendi, orandíque exercitia singulatim in eo pensetur) tantùm cuiuis horum vacasse, vt impossibile videatur operam dare potuisse reliquis: imò stupendum valde sit, quomodo tempus illum non defecerit, vt vel vni horum tantùm se potuerit accommodare, qui in tribus, hoc est in quolibet horum (vt dixi) supra modum fuit copiosus. Postremò ne grauatè feras rogo, quòd de virtutibus tuis, licet infra merita, non nihil prædicauerim, qui latere omnino males, quanuis & ipsa virtus te latere non sinat, sed prodat vel renitentem. Vides enim quàm nihil quòd mundi est, licet plerique virtutibus illa pluris estiment, in te laudauerim. Siquidem diuitias, honores, ætatem, fortunas denique & amicos ad extremum potẽtum curiæ, atque adeò ipsius Imperato

ris

ris fauorem, aliáque id genus mul ta, quæ in te hodie emicant (quæ & tu quoque dei esse dona, sed eidem post habenda non ignorans) transiui, & virtutem tantummodo commendans, te roboraui: quàm, etiam si te nollem laudare, non possem non magnificare. Vale, & (quod soles) meósque in Christo filios omnes ama. Saluere te iubet frater Gerardus Procurator meus, tuus olim alumnus, & frater Thedoricus meus Vicarius, excitator promotórque præcipuus, impressuræ operum D. Dionisij nostri omnísque hæc nostra pariter ac Cantauiensis cum suo Priore familia. coniugem tuam leo & operibus misericordiæ deditissimã, reliquósque omnes tuos iuxtà ac nostros amicos, potissimè autem Reuerendum patrem, D. Ioannem Baerl, ex prædicatorum

fami

familia, ſacræ Theologiæ doctorem eruditiſsimum, & oppidi veſtri cõcionatorem integerrimum, noſtris verbis ſaluta. Iterum vale. Ex Carthuſia Colonienſi ipſo die Epiphaniæ Anno à Chriſto nato

1 5 3 5.

ARTICVLORVM, HOC EST, omnium, quæ hoc D. Dionyſij de quatuor hominis nouiſsimis tractatu continentur,

ELENCHVS.

De

familia, ſacræ Theologiæ docto-
rem eruditiſsimum, & oppidi ve-
ſtri cõcionatorem integerrimum,
noſtris verbis ſaluta. Iterum
vale. Ex Carthuſia Colo-
nienſi ipſo die Epi-
phaniæ Anno
à Chriſto
nato

1 5 3 5.

ARTICVLORVM, HOC EST, omnium, quæ hoc D. Dionysij de quatuor hominis nouissimis tractatu continentur,

ELENCHVS.

De

Quòd

De

Colloquium de particulari iudicio animarũ continet articulos 40.

Declaratio

FINIS.

N habes, Christiane Lector, in hoc opere, à viro non minus vita & pietate religioso, ac sancto, quàm docto ac sapienti Theologo, certissima ac diuinissima documenta, quibus non solùm mortem æternam vitare possis: verùm etiam tuæ saluti consulere, vitamq; æternam assequi valeas. Nullo medio, nulloq; modo veram & perfectum in Christo requiem facilius consequimur, quàm vitia fugiendo, & peccatis pristinæ vitæ (quorum stipendium est mors) finem imponendo: Nihilq; citius nos auocabit à peccato, quàm si vltimorum meminerimus, & iuxta sententiam Sapientis vixerimus, qui ait, Memorale nouissima tua, & in æternum non peccabis. Adhæc Moyses verus Israëlitarum pastor, à spiritu dei edoctus, nos adhortatus est vt futura & nouissima prouideamus: vtinam (inquit) saperent & nouissima prouiderent: Alioqui (inquit illi dominus (abscondam faciem meam ab eis & considerabo nouissima eorum: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Non igitur hic noster autor DIO. pietate sanctissimus, ac diuina sapientia probatissimus, abs re atque adeò immeritò de quatuor hominis nouissimis diffusius scripsit, nobísque tam præclarum & eximium

mium opus reliquit. Primò enim de morte disserit, quo studiosius & accuratius nos ad eandem præparemus, ne æternam nobisipsis acquiramus, & in secundam mortem perueniamus. Secundò, latius & copiosius agit de iudicio, ne in illud nouissimum dei iudicium horrendum incidamus. Nam (vt ait Paulus) horrēdū est incidere in manus dei viuentis. Tertiò, de pœnis inferni, exactè pertractat, ne nostro danno aut incommodo h is sentiamus, & æternas pœnas, iusto dei iudicio debitas, luamus. Postremùm de gaudiis cæli doctè concludit, quibus perpetuò fruemur si his sanctissimis documentis, clara luce perspicuis quæ in hoc diuino autore continentur, morem geramus. Legamus igitur, ardentibus studiis hoc diuinum opus: sed non tantùm legamus. verùm etiam iuxta illud viuamus. Nam in hoc vita & mors habetur: hanc, vt fugiamus. illam, vt amplectamur. Vale.

D. DIONYSII CARTHVSIANI in librum de hominis quatuor nouissimis.

PRAEFATIO.

ENS absque consilio est & sine prudentia. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderẽt. Hæc verba locut⁹ est sanctus spiritus per Mosen de vniuersis iniquis hominibus, in quibus non est consilium, id est debita inquisitio de agendis, nec vera prudentia, quæ est virtus. Agenda nanque & implenda sunt dei præcepta, quæ totam hominum vitam dirigũt & gubernant. Qualiter autem adimplenda sint dei præcepta, impij non inquirunt: & si eis dicatur qualiter sint implenda, non curent: sed (vt Salomon loquitur) absque vllo timore perpetrant mala: imò lætantur cùm Deut. 32. Eccles. 8. Prouer. 2.

cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Talium errori atque periculis
Deut. 32. quasi compatiens deus, ait: Vtinam saperent, id est, cum gustu mentis agnoscerent quàm summè & incomparabliter amandus, metuendus ac honorādus sit deus omnipotens, qui potest saluare & damnare.
Matt. 20. Lucæ 12. Matt. 20. Vnde in euangelio Christus hortatur. Eū timete, qui habet potestatem corpus & animam perdere in gehennam. Et intelligerent hoc est, aduerterent & pensarent in quàm periculoso sint statu, quàm viles, ingrati, insipientes, damnabiléſque
Eccle. 1. consistāt coram Altissimo. De his etenim Salomon dixit: Stultorū infinitus est numerus. Nónne stulti sunt omnes, qui voluntati optimi ac fidelissimi creatoris ac Dei sui obedire renuunt, & voluntati crudelissimi hostis sui dioboli obtemperare non cessant, qui animas suas quotidie lethalibus vulneribus lædere & occidere nō verentur, infernaléſque pœnas sibi augēt grauissimas, atque occæcatis oculis cordis
Iere. 2. currunt ad inferos? De quibus per Ieremiam prophetam locutus est deus: Quid iniquitatis inuenerūt in me patres vestri, quia elongauerunt se à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? &
Isaiæ 28. Miseri isti (quemadmodum Isaias propheta

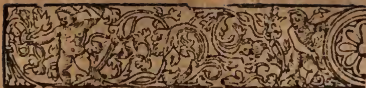
pheta testatur) percusserunt fœdus cum morte, & cum inferna pactum inierunt. De quibus dominus subdit, Ac nouissima prouiderent. Quæ si prouiderent, inquirerent vtique quid Deus ab ipsis exigeret, quid eis præceperit,& qualiter possent ei placere per obseruantiam præceptorum, per diligentem quoq; & indesinentem cordis sui custodiam, sicque solicitè & timoratè ambularent in præsentia & aspectu summi ac metuendissimi iudicis sui. Cùm ergo prouidentia nouissimorum ad huiusmodi vitam excitet & inducat, de his nouissimis in hoc tractatu auxiliante Domino loqui intendo, de quibus tamen alius quidam venerabilis religiosus compendiosum edidit librum. Nihilominus de tam fructuosa materia conscribi queunt & alia multa, quæ ille non scripsit. Insuper sicut sancti patres concorditer docuerunt, Nousima ista sunt quatuor.

Deut.32.
Miche. 6.

Primum est mors corporalis,quę est vltimum ac terminus præsentis vitæ.

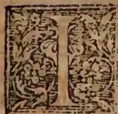
Secundum est iudicium dei, quod est vltima sententia de hominibus danda. Quæ duo nouissima sunt omnibus, (scilicet electis ac reprobis) communia. Tertium est pœna inferni,quæ est iniquorum

rum merces finalis. Quartum est beatitudo æterna, quæ est electorum præmium vltimatum, plenum & consummatum.

DE CONNEXIONE & ordine horum quatuor nouißimorum.

ARTICVLVS I.

IN omnibus operibus tuis memento nouißimorum. In Ecclesiastico scripta sunt verba hæc. In quibus admonemur, vt nouißima ista iugiter ac indelebiliter nostrę imprimamus memorię & in cunctis quæ agimus, ea pensemus, ne deum in aliquo offendamus. Porrò inter ista nouißima, primum est mors, secundum est iudicium tertium damnatio infernalis, quantùm ad iniustos, ac reprobos: sed quo ad electos & iustos, tertium est beatitudo cęlestis, ad quam quidam pertingunt absque intermediis purgatorij pœnis, videlicet infantuli baptizati ante vsum rationis morietes, ac martyres sancti & animæ perfectorum, qui pro suis culpis in vita hac satis

Eccle. 7.

Aug. lib. 10. super. Ge. ca. 13.

fece

fecerunt plenarie. Aliqui verò ad fœlicitatem illam perueniunt per purgatorias pœnas. Præterea, quanuis mors corporalis sit in seipsa valde pœnalis ac metuenda, in tantum vt dicat Philosophus, Omnium terribiliū terribilissimum est mors: non tamen esset tantum metuenda, nisi eam mox concomitarentur duo alia nouissima morte horribiliora, videlicet particulare iudicium, quod fit in obitu singulorum & pœna inferni quantum ad reprobos, seu pœna purgatorij, quo ad quosdam electos. Similiter quanuis tam particulare quàm generale iudicium dei sit ineffabiliter metuendum & rigorosum, in tantùm vt dicat Apostolus: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Et sanctus Iob: Quis mihi tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me domine, donec pertranseat furor tuus? Attamen iudicium Dei non esset tam metuendum, nisi tam graue & æternale supplicium concomitaretur illud in reprobis, pœna scilicet infernalis. Pœna quoque purgatorij formidanda est valde: quia (vt asserit Augustinus) pœna illa excedit omnia mundi huius tormenta: quanuis martyres sancti acerbissimas sustinuerunt pœnas, & crudelissimas

Philip.3.

Hebr. 10.
Iob 14.

Augu.lib. de vera & falsa pœnit.cap.18

ac

ac immanißimas mortes. Itaq; dum iudicium dei dicitur vnũ quatuor nouißimorum, per iudicium dei intelligi poteſt tam particulare iudiciũ: quod (vt tactum eſt) fit in morte quorumlibet hominũ, quàm vniuerſale iudicium in fine mundi futurum. Poſtremò infernale ſupplicium non eſſet tam metuendum, niſi ei eſſet annexa pœna damni, id eſt, perpetua irrecuperabilisq; priuatio perfectæ ac ſempiternæ ſalutis: qua carere magis eſt metuendum, quàm ſenſibiles pœnas inferni ſuſtinere.

Quàm metuenda & amara ſit mors corporalis in ſeipſa & ex naturalibus cauſis.

ARTICVLVS II.

SIcut homo naturaliter appetit eſſe & viuere atq; gaudere: ſic naturale eſt ei amarißimam mortẽ ac pœnas eam præcedentes metuere. Veruntamen homines virtuoſi perfecti & ſancti ſolent mortem optare, in quantum eſt terminus miſeriarum & culparum vitæ præſentis, ac ianua futuræ fœlicitatis. Meritò etenim cupiũt mortem, qui nihil in hoc mundo illicitè amant, vniuerſaſq; ſeculi vanitates, voluptates, opes, honores, ac proſperitates vilipendunt & aſpernantur. Ardentißimo

quoque affectu ad beatificam visionem dei sui, quem super omnia tota diligunt corde aspirant atq; cælestium delitiarum, ac æternalium diuitiarum desiderio inar-

Psal. 41. descunt, cum propheta dicẽtes: Quemadmodum desiderat seruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus:

Roma. 7. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuũ, quando veniam & apparebo ante faciem dei? Ex tali affectu dixit Paulus apostolus: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Id est, de corpore isto mortali & ærumnoso. Itemq;: Cupio

Philip. 1. dissolui & esse cũ Christo. Nihilominus mors in se considerata, vt est amarissima pœna & amisio vitæ animalis humanæ, est naturaliter formidabilis & horrenda,

Marc. 14. in tantũ, quòd dominus noster Iesus Christus morti propinquans, ex naturali mortis horrore sponte assumpto cœpit pauere & tædere, ac contristari. Denique talis timor mortis moderatus, est vtilis quoniam retrahit hominem à delectatione carnali, & vanitatibus mũdi. Qui enim prudenter perpendit, quàm pœnosus finis, quàm acerba mors, quàm molestissima ægritudo sibi quotidie appropinquẽt & forsan de proximo instent, à dissolutione & vana securitate, à iocis, ludis, & risibus

ſibus ſe refrenat, dicens cum Salomone: Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi: Quid fruſtrà deciperis? Sicque ex corde ſentit verum eſſe quod rurſus ſapientiſſimus Salomon teſtatur. Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. In illa enim, (videlicet in domo luctus) finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurus ſit, & quid ei eueniet. Hinc, vt ait ſcriptura: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Hinc quoque glorioſi doctores Hieronymus & Auguſtinus deſcribunt, quòd Plato nobilis & ſublimis Philoſophus, relicta delitioſa & pulchra Athenienſium ciuitate, cum quibuſdam ſuis diſcipulis commorari elegit in villa quadam antiqua & ruinoſa: frequenti terræ motu & tempeſtatibus pene euerſa, quatenus timore periculorum ac mortis mortificarent in ſe vitia carnis, & à concupiſcẽtiis cæteriſque peccatis ſe refrenarent. Si gentiles magiſtri egerunt hoc, quantò magis Chriſtiani deberent ſeipſos à delectationib⁹ timore mortis reprimere? Præterea, vt ex præmeditatione mortis oriatur in nobis talis timor ſalubris, conſideranda eſt diſpoſitio morientis. Intuere ergo, quemadmodum imminente terribili

Eccleſi. 2.
Eccleſi. 7.
Prou. 28.
Hieronymus cõtra Iouinia. lib. 2.

hora ſeparationis animę à corpore ſuo, ad quod naturalem habet inclinationem & amore, totus homo palleſcat, pedes refrigeſcant, infirmæ manus nigreſcant, vultus diſcoloretur, oculi tenebreſcant ac profundantur, & præ intolerabili pœnarum anguſtia euertantur. Vide quomodo pili labantur, frons obduretur, membra cuncta rigeſcant, mentū ruat, labia infrigidētur, os etiam contrahatur, pulſus caprizet, halitus quoque ex profundo ſeipſum recolligens deficiat: & ecce mox adſunt punčture mortis & preſſuræ mortiferæ, aculeum ſuum vſque in cor (quod eſt primū viuens & vltimum moriens) imprimentes, tunc demum ſuperuenit & erumpit

Philoſo. ſudor mortis, naturam iam victam eſſe demonſtrans: ſicque præualentibus pœnis corrumpitur præ dolore, & anima de habitaculo ſuo eiicitur. Si hanc morientium diſpoſitionem penſemus, & nobis in breui taliter euenturū diligenter quotidie perpendamus, non dubium quin ſalubrem concipiemus formidinem mortis.

Quòd mors ſit vehementer ac iugiter metuenda, propter periculoſiſſimas atque grauiſſimas tentationes, quas habere ſolent agonizantes mox morituri.

ARTICVLVS III.

DEscendit ad vos diabolus habens iram magnã, sciens quia modicum tempus habet. Calidissimi atque nequissimi hostes animarum nostrarum dæmones, agnoscentes mortem esse terminum merendi, ac demerendi, & animas in ea affectione, in qua per mortem recedũt à corporibus, immutabiliter permanere, in ipsa hora mortis acerrimè tentat agonizantes. Quosdam enim conantur ad desperationem inducere, eos præsertim, quorum vita fuit negligens & iniqua: alios verò nituntur ad complacentiam sui immoderatam, atque ad nimiam securitatem & præsumptionem suorum trahere meritorum: & sic solem quosdam religiosos ac bonos seculares tentare. Nonnullos tentant de impatientia propter infirmitatem suarum acerbitatum, aliquos autem tentant in fide, conantes eos ad aliquid veræ fidei cõtrarium, vel ad blasphemiam excitare. Cæteros (potissimè seculares) tentant de nimia occupatione circa temporalia quæ relinquũt, & circa propinquos, & circa dispositionem rerum suarum. In super eundẽ agonizantem frequẽter tentant pluribus modis iam tactis, vel etiam aliis. Quem enim Apoc. 12.

ad desperationem,infidelitatem,aut impatientiam pertrahere nequeunt, ad spiritalem superbiam,gloriam vanam,complacentiam suiipsius insipientem , aut præsumptionē inducere moliuntur.Et quanuis iam dictum sit, quòd iniquos & negligentes soleant specialiter de desperatione tentare. Iustos autem de complacentia vana & præsumptione:attamen interdum contingit quòd etiam viros valde virtuosos & perfectos hora mortis tentent de desperatione , infidelitate , aut de blasphemia , sicut leguntur sanctum Eusebium beati Hieronymi charissimum discipulū diu atque acerrimè impugnasse. Aliquando quoque quosdam negligentes religiosos , prauósque seculares periculosissimè tentāt in extremis de nimia securitate,ita quòd parum aut nihil verentur dei iudicium , nec sua deplorant peccata suggerentibus eis dæmonibus misericordiam dei esse immensam , & peccatorem consequi veniam , quacunque hora pro suis gemuerit culpis. Itaque contra omnia hæc tentamenta oportet agonizantem esse munitum:& nisi ante suam infirmitatem fuerit contra hæc armatus virtutibus , & arte ac vsu pugnandi cōtra inuisibiles hostes instructus & exercitatus,

Lucta Eusebij inextremis.

Ezech.18.

tus,aut vix aut non præualebit tempore mortis, nisi forsan ex valde speciali & gratioso, auxilio dei:& angeli sui sancti, seu virginis gloriosæ, seu matri eius bea tißimæ Annæ, aut aliorum sanctorum. Etenim deus piißimus & angeli eius, ac sancti in hora tantæ neceßitatis non desunt electis, sed prout antè aliquo modo promeruerunt agonizãtes, sic eis subueniunt. Debent ergo agnoizãtes esse firmi in fide, atque in fide totius vniuersalis ecclesiæ securißimè mori, nec cõtra dæmones de fide tentãtes disputare, sed ipsos potius deridere, & adimplorandũ pietatem & gratiam de corda sua conuertere. Prætera, contra tentationem desperationis debent esse armati spe pietatis diuinæ, & certi esse quòd misericordia omnipotentis maior sit infinitum, quàm vniuersa prauitas nostra:imò quòd in hora illa non poßint grauius deum offendere, quàm desperando de pietate & gratia eius,& quòd Iudas traditor magis peccauit desperando, quàm Christũ dei filiũ tradendo: vt sanctus testatur Hieronymus. Porrò contra tentationem de impatientia debent se per patientiam veram armare, & ex contritatione & consideratione culparum suarum, ex recordatione

Contra desperationẽ spes pietatis diuinæ. Matt. 27.

Hierony. Cõtra impatientiã. Patientia Christi.

 quoque

quoque amarissimæ passionis domini nostri Iesu Christi omnem suam infirmitatem & afflictionẽ æquanimiter tolerare. Contra tẽtationẽ vero de cõplacentia sui & præsumptione meritorum suorũ, ac nimia securitate debent esse muniti consideratione occultorum iudiciorum altissimi, & quia ignorant an sint digni amore vel odio, & item quod in multis valde culpabiles sint, de quibus ipsimet sibi conscij non sunt. Atq; ex hoc quòd multi sancti viri etiam in extremis iudicium dei valde extimuerunt, sicut in Vitispatrum narratur de sancto abbate Arsenio, quòd cùm in extremis videretur magnum habere timorem, dixerũt ei discipuli sui: Pater in veritate & tu times? Respondit, Timor qui nunc in me est, semper fuit in me: Conformiter sanctus vir Abbas Agathon in hora mortis valde formidans, alia (inquit) sunt iudicia dei, alia hominum: imò vir sanctissimæ vitæ abbas Sisois, cùm sibi Saluator dominus Iesus Christus tempore mortis visibiliter appareret, rogauit vt dominus permitteret se adhuc modicum pœnitere. Veruntamen si quis in agone tentetur de diffidentia, pusillanimitate aut de desperatione, potest sua merita ad memoriam reuocare,

Cõtra cõplacentiã suorũ meritorũ diuinum iudicium.

Arsenius abbas.

Abbas Agathon Sisois abbas.

Cõtra diffidentiam suorum actuũ bonorum fidẽtia pia.

re, & ex eorum consideratione spem & magnanimitatem assumere: sic tamen vt ea deo & gratiæ eius, non viribus suis attribuat. Spes nanque est certa expectatio futuræ fœlicitatis, ex gratia dei & meritis sperantis procedens. Hinc xxij. Moralium scribit Gregorius: Sicut dum viuimus debemus bona nostra à memoria nostra repellere ne extollent, ita appropinquante exitu ea plerunque iustè ad memoriam reuocamus, vt fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Nempe (vt Climachus docet) diabolus homini sano persuadet deum esse infinitè piissimum & pronum ad indulgendũ, quatenus homo paruipendat peccata, atque audientius peccet. Agonizati autem persuadet interdum, deum esse rigorosissimum, & peccata sua esse multa & prorsus grauissima: imò peccata non confessa, oblita, occulta ad memoriam tunc reducit, vt homo diffidet. Idcirco tunc expedit priora merita reminisci. Amplius præter tentationes prætactas tentant iniquissimi dæmones multos agonizantes, seu grauiter infirmantes, de spe conualescendi, ita vt confiteri non curent, nec debitè præparent se ad mortem, sed subitò mortis amaritudine obruantur ac

Spes quid sit.

Gregori⁹.

Ioannes Climat.

Diabolitẽ diculæ circa morituram.

Remediũ cõtra tendicudilas has, Spes cõualescẽtiæ.

Gregor. pereant: Vnde octauo Moralium ait Gregorius: Reproborum mens tanto amore circa præsentem vitam constringitur, vt quanuis corpus molestiis quatiatur, vicina mors virtutem vinculis spiritus intercidat, adhuc tamen mortem longè abesse existimet, nec ea quæ mundi sunt curare desistant, nec in eis viuendi spes frangitur, etiam dum vita terminatur. Dura etenim mente abesse mors longè creditur, etiam dum sentitur. His igitur consulendum, vt huiuscemodi spem incertam, periculosam, vanam abiiciant, atque ad mortem, toto conatu se præparent, quoniam dato quòd sint sanandi, talis tamen preparatio non oberit, sed proderit eis, nec ex ea sunt morti viciniores. Postremò, & id quod mortem reddit vehementer terribilem, quòd vnicuique morienti malignus spiritus in sua turpissima specie creditur apparere, cuius aspectus quàm sit pœnalis exprimi nequit. Nam & sacratissima Virgo maria legitur, suum filium, cùm adhuc esset cum ipso in terra, orasse, ne moriens quemquam spirituum cerneret immundorum. Aliqui quoque defuncti & resuscitati, post suam resuscitationem retulerunt viuentibus, quàm copiosè ac terribiliter dæmones

Cōtra tentationē recuperādæ salutis.

Dæmonū aspectus horribilis morituris

mones

mones eis apparuent ante egressum de corpore & post egressum. Et his itaque innotescit, quàm metuenda ac iugiter præcogitanda sit mors & quàm indesinēter debeamus nos ad eam disponere, atq; ad vincendum tentationes prętactas tunc occurrentes quotidie nos armare iuuentutis sanitatísque tempore. Peraratio

Quàm metuenda & præmeditanda sit mors, eo quòd post eam non est reditus ad statum promerendi, pœnitendi, & recuperandi neglectam gratiam & salutem.

ARTICVLVS IIII.

SAlomon ait: Vbicunque ceciderit lignum, ibi erit: siue ad Austrum, siue ad Aquilonem. Per lignum intelligitur homo, per casum mors, per Austrum feruor charitatis & gratia spiritus sancti, per Aquilonem, iniquitas. Est igitur horum sensus verborum, quòd in quocunque affectu obierit homo, in illo æternaliter permanebit, ita quòd si obierit in charitate & gratia spiritus sancti, nunquàm à diuino auertetur amore, etiam quanuis in purgatorio grauissimè puniatur. Si autem obierit in auersione à Deo, & in quacunque vitiosa affectione, mane

Eccle. 11.

Status in charitate discedentium.

manebit in conuertibiliter atque perpetuò in illa auersione & praua affectione. Idcirco damnati nũquam veraciter pœnitent, & quanuis doleant de suis peccatis secundum quod per ea meruerunt, & inciderunt in tantam calamitatem, nõ tamen dolent de eis in quantum sunt peccata & dei offensiua: imo diligunt vitia, & cupiunt pristinis vitiosis delectationibus frui: deum verò intentissimè & ineffabiliter odiunt, blasphemant ac maledicunt. Hinc asserit Damascenus: Quod angelis fuit casus, hoc hominibus est mors. Angeli nanque apostatæ in sua auersione, propter quam ceciderunt atque damnati sunt, perenniter perseuerant, quemadmodum de vitiosis hominibus morientibus dictũ est. Itaque, quia post mortem amplius promereri, pœnitere, resurgere nõ valemus: debemus mortem seu potius mortem imparatam maximè formidare, & mortem nobis incessanter appropinquantem assiduè præcogitare, ne (quod absit) cõtingat nos ad eam imparatos venire, sicque irrecuperabilia damna & irremediabilia mala, (quæ sunt maximè metuenda ac fugienda) incidere, vtputa damnationẽ æternam, & summæ fœlicitatis carentiam, omniúmque diuin

Status auersorum Damnatis nõ est pœnitentia.

Ioannes Damasc.

Pœnitentia post mortẽ nulla.

diuinorum amiſsionem chariſmatum, videlicet damna gratiæ ac virtutem, per quas ad fœlicitatem pertingitur. Hinc debemus nos per ſanctã conuerſationem indeſinenter ad mortẽ diſponere, & conuerſionem pœnitentiámque nequaquam differre, imò iugiter eſſe parati ad mortem: & hoc eſt ſcire mori, ac ſalutaris ſcientia moriendi, quam diſcere eſt ſeipſum quotidie ſpiritualiter mortificare, hoc eſt, praua deſideria extirpare, propriam frangere voluntatem, abnegare & vincere ſemetipſum, nihil niſi in deo, & ſecundum deum, ac propter deum appetere, atque pœnitentiæ actibus ſolicitè immorari: Hinc hortatur ſcriptura: Non tardes conuerti ad dominũ, & ne differas de die in diem; Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te, niſi ſic egeris. Et rurſus: Non adiicias peccatum ſuper peccatum, & dicas, Miſeratio domini magna eſt: quia in peccatores reſpicit ira dei. Ideò Climachus loquitur: Non ſuſcipias canem illum, puta diabolum, ſuggerentem tibi deum eſſe benignum: ſed tunc benignitatis dei memento, cùm in profundam deſperationẽ te videris trahi. intentio nanque canis illius, eſt luctum pœnitentiæ & timorem mort

Diſpoſitio ad mortẽ. diſcere meri qd.

Eccle. 5.

Ibidem.

Ioan. Cli.

Intentio. Diaboli.

mortis repellere à te per talem ſuggeſtio
nẽ benignitatis diuinæ. Audiamus & im-
Eccleſi. 9. pleamus quod Salomõ exhortatur. Quod
cunq; bonum poteſt facere manus (id eſt
virtus) tua, inſtãter operare, q̃a nec opus,
nec ratio, nec ſapientia, ne ſcientia erunt
apud inferos, quò tu properas. Hinc vas
1. Cor. 15. electionis Paulus monet apoſtolus: Stabi-
les eſtote & immobiles, abundantes in
opere domini ſemper: ſcientes, ꝙ labor
veſter non eſt inanis in domino.

Salubris imaginatio de diſpoſitione hominis morientis.

ARTICVLVS V.

2. Reg. 14. OMnes morimur, & quaſi aquæ dila-
bimur in terram quæ non reuertũ-
tur. Sanctus rex Dauid lugens filium ſuũ
Abſolonem, quem ſciuit in multis & ma-
2. Reg. 18. gnis obiiſſe peccatis, dixit: Fili mi Abſo-
lon, Abſolon fili mi: Quis mihi tribuat,
vt ego moriar pro te? Abſolon fili mi,
fili mi Abſolon. Itaque ad prouocan-
dum in ſe compunctionem atque ſalu-
brem mortis timorem; ad expellendum
negligentiam & omnem acediam, ad ag-
grediendum viriliter & abſque dilatio-
ne opera pœnitentiæ virtuoſámque vitã,

plurimùm confert diligenter imaginari, ac intueri diſpoſitionem hominis agonizantes, qui improuiſè letalem egritudinẽ incidit. Vide itaque hominem in media periodo vitæ humanæ ſubitò incidiſſe languorum mortiferum, qui fuit donis naturæ ornatus, bonis fortunæ abundans, atque in deſideriis ſuis vſque ad infirmitatem huiuſmodi conueſatus. Aſpice quàm deſolatus in lecto decumbat, quantis prematur anguſtiis & tormentis corporis, quàm maximis periculis ſit vallatus, qualiter inuiſibiles hoſtes ad eum impugnandum accelerent, quàm horrendum iudicium ei immineat, quàm intollerabilia ei propinquẽt ſupplicia. Aduerte eius ſuſpiria, ſingultus, querelas, & lachrymas, pœnitentiam ſeram atque (vt formidandum eſt) infructoſam. Audi eum doloroſè dicentem: Heu quàm crudelis afflictio me inopinatè inuaſit, quàm dira ægritudo hac præhabita ſanitate priuauit. Ach in quos fluctus triſtitiæ corrui, qui paulò antè in tanta iucunditate, proſperitatéque vixi. Quid mihi iam proſunt delitiæ fœdæ, quibus æternam infernalis incendij pœnam promerui? quid me iuuant modò corporales diuitię, quibus hactenus abundaui? ex quibus intumui,

Aſpectus morituri hominis.

Repẽte oppreſsi vox ponderanda.

intumui, & quibus tā imprudenter abusus sum, ꝙ calamitatē, sitim, exustionem illā perpetuā pati iā merui, in qua gutta aquæ pro refrigerio mihi negabitur? O quàm libēter cunctas meas diuitias pro recuperāda sanitate exponere? Quid mihi nunc conferunt dignitas & potestas, prosperitas, honor, & gloria: quibus huctisque in seculo florui, & propriam defectuositatem, fragilitatem, & mortalitatem pensere neglexi, atque stultissimè superbiui, quasi omnia illa habuerim à meipso, & tanquam relicturus nō fuerim, nec rationem daturus de eis essem iudici summo? Et nunc recordatio omnium horum parit mihi mœrorem, auget tristitiā, quòd tam repēte & improuisè vniuersa illa relinquere cogor. Vbi iam vana & malè iucunda societas, vbi corporis decor, fortitudo, agilitas? Assunt cōsanguinei & carnales amici, periculosè me consolantes, & prophetantes mihi, quòd ex ægritudine ista moriturus non sim: cùm sentiam mihi vires incessanter deficere puncturásque mortis ad cordis transforationem & suffocationem appropinquare. Heu heu, quàm malè & negligenter, quàm carnaliter & insipienter, quàm non solùm infructuosè, sed & vitiosè tempus mihi con-

cessum consumpsi in vanitate & presumptione, in gula & incontinentia, in ludis, iocis ac risibus, in cōfabulatione & otio. Ecce considero iudicem metuendum, cuius tribunali mox præsentabor, quem toties támque enormiter inhonoraui, offendi, reliqui. Ideo timor & tremor me penetrant, quia cognosco immensitatem iustitiæ eius, & quàm occulta ac rigorosa sint iudicia eius. Heu quò me vertam? poenitere volo, sed ex seruili timore, vt sentio. Cur enim contristor quòd præfata omnia quæ malè amaui, relinquere nunc compellor, nisi quia adhuc diligo ea, nec cum tali dilectione charitas dei habetur? Quid ergo facturus sum? Desperare prohibeor, & sine meritis sperare videtur inanè. Et quanuis non ignorē adhuc aliquod superesse remedium, vt scilicet, dominū inuocem, quatenus veræ contritionis gratiam mihi dignetur ex sua pietate immensa infundere: nunc tamen ratio mea sic obscurata est & impedita à libero vsu ac recto iudicio, ex magnitudine afflictionum mearū, ex vehemētia angustiarum, ex multitudine & confusione phantasiarum, ex deliberate capitis ac dyscrasia naturæ emergētium, ex timore & tremore, ex desolatione &

Rom. 11.

Spes vacua sine meritis.

mœrore, ex inuisibilium hostium suggestione & impugnatione, vt ad deum synceré aspirare vix queam, nec vitiorum meorum enormitatem rectè perpẽdam, sed solo horrore ex eorum consideratione concutior. Doleo tamen quòd de eis non plenius doleo, nec desperationem admitto. Verùm quis nouit an hoc modo veniã imbetrabo? O quàm periculosum, peruersum, incertum & fatuũ est (sicut nunc experientia docet me) conuersionem, pœnitentiámque differre, tempus vanè expendere, gratámque iuuentutem nõn deo per vitam virtuosam offerre, sed ad creatoris iniuriam, per conuersationem impiam, scandalosam, carnalem immolare eam diabolo. Nunc ergo ô vniuersi astentes me miserrimũ tãquam speculũ intueamini, ex meo periculo & dolore cauti efficiamini: fœlix enim quem faciunt aliena damna peritum. Tutam eligite viam, tempestiuè cõuertatur mens vestra ad dominũ, quatènus mortis tempore ex memoria vitæ præteritæ virtuosè transactæ, consolationem sortiatur cor vestrum. Denique, inclytus ille princeps nomine Mago frater Hannibalis. regis ac imperatoris Chartaginensis, diro vulnere propinquans ad mortẽ, ait: Heu qui finis

Dilatio pœnitẽtię quàm periculosa.

Tẽpestiuè cõuertenda vita ac mẽs ad deum.

finis fortunæ? quàm stultum est gaudere loco sublimi atque præcipiti? status potentum subiacet procellis innumeris, cuius finis est ruere. Heu tremulum magnorum culmen honorum, spes hominum fallax, atque inanis gloria illita fictis blanditiis. O vita incerta labori perpetuò debita. Quid mihi nunc prodest domos & fortalitia incendisse, vrbes vastasse, homines perturbasse? Quid me ô charissime frater iam iuuat alta & aurea, marmorea, eburnea erexisse palatia, qui sub diuo nunc morior? Quanta animo paras, ignarus finis acerbi. En ego decedo, te citò secuturum agnosce.

De diuersis affectibus qui oriuntur ex consideratione atque timore mortis.

ARTICVLVS. VI.

Escit hommo finem suum, sed sicut pisces capiuntur homo, & aues laqueo: sic homines tempore malo, cùm eis ex tēplo superuenerit. Quemadmodū sanctus vir Climachus ait, Sicut panis necessarius est homini præ cæteris alimentis, ita intenta meditatio mortis necessaria est homini præ aliis donis & exerci- Eccle. 9. Iohannes Climac.

tiis bonis. Aliqui autem intantùm quærunt in deliciis ſine triſtitia viuere, quòd nec audire volũt, nec cogitare, nec loqui de morte. Qui de exilio ſibi faciunt patriam; de valle lachrymarũ ac fletum, paradiſum, quib⁹ Saluator ait, Væ vobis qui habetis conſolationẽ veſtram: Væ vobis qui ridetis nũc, quia plorabitis & flebitis. Aliqui verò ita indurati ſunt corde, quòd nec ex inſpectione morientiũ, nec ex memoria mortis nec ex intuitu ſepulchrorũ & oſsium mortuorũ cõpunguntur, verentur & emendantur: imò oſſa illa cõſpiciũt velut ſaxa, ſepulchra vt foſſas, ſiue monticulos: nec plus emolliuntur ex inſpectu morientiũ hominũ, quàm brutorũ, & tanquam ipſi nõ eſſent mortales, ſic aſpiciũt morientes. Verũtamen ſi frequenter & attentè cogitent mortẽ, & quæ eam ſequuntur, diſpoſitionémq; moriẽtis, & eius tentamẽta, preſſuras atq; pericula, citò emolliuntur ad pœnitendũ, ad metuendum, ad emẽdandũ vitã ſuam in omnibus. Primus ergo effectus ex conſideratione mortis proueniẽs, eſt ipſam mortẽ timere, iuxta illud in Pſalmo, Formido mortis cecidit ſuper me: Timor & tremor venerunt ſuper me. Porrò timor ſolicitudinem, ac diligẽtiam parit. Timor nanq; reddit homi-

Luc. 6.

Effect⁹. 6. ex meditatione mortis.

1.

Pſal. 54.

nem

nem solicitum ac diligentē ad cauendum mala quę metuit, seu propter quę aliquid timet. Idcirco secundus effectus ex meditatione mortis consurgens, est solicitè ac diligenter mortem (hoc est mortem imparatam) cauere, quod nihil aliud est, nisi de culpis præteritis pœnitere, & à futuris vitiis abstinere. Ideo consideratio mortis inducit hominem ad pœnitentiam salutarē: cuius partes sunt, vera contritio, plena confeßio, satisfactióque condigna quæ omnia ex timore mortis nascuntur. Hinc Salomon loquitur, Sapiens timet & declinat à malo. Tertius effectus ex meditatione mortis emanans, est consyderatione & humiliatio propriæ fragilitatis & mortalitatis. Ideo ait scriptura, Quid superbit terra & cinis? id est, cur homo ex terra factus, & in cinerē ac puluerem resoluendus, extollit se, non pensens propriæ conditionis defectuositatem. Quartus effectus ex meditatione mortis scaturians, est depositio terrenarum curarum, turbationum & inquietudinum seculi huius. Qui enim mortem dignè perpendit, non curat nisi qualiter ad securā & fœlicem perueniat mortem: ideo solicitudines, turbatione, inquietudines carnales ac seculares repellit à cor-

Partus timoris q.

II.

Considerationis mortis vtilitas.

Partes pœnitentiæ quæ.

Prouer.4.

III.

Eccle. 10.

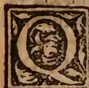
IIII.

de suo. Quintus effectus ex meditatione mortis conscendens, est totius inordinatæ affectionis ad creaturas abiectio, & seruens integérque conatus placendi deo: sicq; meditatio mortis intenta, facit hominem omnem terrenam & carnalē consolationem despicere, & tota mente esse suspensum ad obtinendum veram salutē.
VI. Sextus effectus ex meditatione mortis prosiliens, est consolatio & gaudium in spiritu sancto, qui effectus conuenit sanctis hominibus, qui mortem tāquam terminū miseriarum & culparum vitæ præsentis, & tanquam ianuam vitæ beatæ sequentis ex corde desyderant, vt dictū est. Quemadmodum enim consyderatio diuini iudicij timorē parit imperfectis, consolationem verò perfectis, quibus in euā-
Luc. 21. gelio ait Christus, His autem (videlicet signis & præambulis iudicij) fieri incipiētibus, leuate capita vestra, id est, corda lætificate, quia appropinquat redemptio vestra: Ita consyderatio mortis, imperfectis gignit formidinem, perfectis lætitiam. Veruntamē (sicut præhabitum est) interdum quoque homines perfecti & sancti mortem iudiciúmque formidant, secundum quod spiritus sanctus in diuersis electis & sanctis diuersimodè operatur.
Con

Consequenter ergo de prætactis effectibus ex meditatione mortis prodeuntibus aliquid plenius est dicendum.

De primo effectu meditationis mortis, videlicet de pauore, quem sustinent morientes.

ARTICVLVS. VII.

Qvanuis de isto morientium timore,& cur ac qualiter metuenda sit mors,dicta sint multa,aliqua tamen iam ex verbis Gregorij,sunt addenda: Ait ergo sanctus ille vicesimoquarto Moraliũ, Electi quique solicitè considerantes æternus iudex quàm districtus veniat,terminũ suũ quotidie prospiciunt,& ante seueritatẽ tantæ iustitiæ quas rationes vitæ suæ sint positu ri,attendunt,& si cuncta praua opera quę potuerunt intelligere, deuitarunt, venturi tamen coram districto iudice illas culpas amplius pertimescunt, quas per momenta temporum ipsis instabilibus & incertis cogitationum moribus perpetrauerunt, nec tamen eas intelligunt. Facile est autem opera peruersa vitare, sed nimis difficile est ab omni illicita cogitatione cor præseruare. Cúmque de

Effectus dictus suprà fusius explicat.

Dominari cogitationibus haud facile.

omnibus his semper districta dei iudicia pertimescunt, tunc tamen hæc vehementius metuunt, cùm adsoluendum humanæ conditionis debitum venientes, districtio iudici propinquare se cernunt, & timor ille tantò fit acrior, quantò & retributio æterna propinquior. Crescit pauor vrgente carnis solutione. Tunc ante oculos cordis inane nil transuolat de phantasmate cogitationis, quoniam omnibus vanis è medio subductis, ipsi morientes se & illum tàntùm considerant cui propinquant: & si ea bona quæ sciunt nunquã prætermisisse se meminerint, formidant tamen illa quæ nesciunt, quia seipsos plenè diiudicare atque cognoscere nequiuerunt. Ideo vrgente exitu subtiliore & secretiore metu terrentur. Nec enim immèrito cuiuslibet anima tũc terretur, quando post pusillũ inueniet quod inæternum vitare non pòssit, præsertim quia & bonis ei[9] actibus multa mala fuerunt permixta, Hæc Greg. Deniq; ex hac

Iob.23. cõsideratione sanctus Iob dixit, Deus solus est, & cogitationem eius nemo auertere potest, & quæcũq; voluit fecit. Idcirco à facie eius turbatus sum, & cõsiderãs

Iob.9. cũ timore solicitor. Itémq; Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres domi

Similitudo.

domine delinquenti. O homo indurate, cur brutis insensiatior es? Ecce fugit ouis lupo apropinquante: abscondit se tremēs columba viso accipitre: de antro suo egredi esuriens mus non audet, muricipe ambiente: & tu videns mortem horrendam atque iudicium rigorosum tibi instare, non metuis?

De secundo effectu qui ex intenta mortis meditatione consurgit.

ARTICVLVS VIII.

CVstodi temetipsum & animam tuā solicitè. Negotiatores per rura & periculosa itinera gradientes, tantò diligentius custodiunt semetipsos, & tantò formidolosius proficiscuntur, quantò viam suam putant pluribus fortioribus, ac crudelioribus inimicis vallatam, quò etiā pretiosiores secum deferunt merces. Nos igitur qui in seculo isto exules sumus & peregrini, quorum tota conuersatio in hoc mundo est cursus ad aliam vitam, cū solicitudine tantò maiore, cum timore tantò plus acriore, cum circunspectione atque custodia tantò incessabiliore per iter vitæ præsentis debemus incedere: quantò certius scimus quòd innumera-

Deut. 4. 11.

1. Para. 29.

 bilis

bilibus, ferocißimis, calidißimis, fortißimis, inuißibilibus hostibus ſumus circundati: quorum totus conatus eſt nos ſecum æternæ dãnationi inuoluere: quantò etiam nobiliora gratiarum charißmata intra nos ſerimus, atque quò maius bonum nobis moliuntur auferre, vt puta deum bonitatis immenſæ, & beatificam
Eccle. 18. eius fruitionem. Hinc iuxta ſcripturam,
Proue. 28. homo ſapiens in omnibus metuit. Et,
Philip. 2. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus: atque cum metu, timore & tremore noſtram operari ſalutem iubemur. Ad hanc demum ſolicitudinem ſpiritalem, custodiámque internam ac circunſpectionem peruigilem, incitat & perducit nos timor mortis, ne ad imparatam mortem perueniamus: ſicq; timor iſte ſalubris, facit nos præterita vitia deplorare, caſtigare & ſatisfacere pro eiſdem, atque ab omni labe peccati cauere: quemadmodum ſcriptum eſt, Quaſi à facie colubri fuge peccata: quia per hoc ad deſyderabilem ac
Gregor. ſalubrem pertingitur mortem. Hinc xiij. Moralium ait Gregorius, Electorum mẽtes quo amplius æterno iudicio propinquare ſe ſentiunt, eò ad diſcutiendum ſeipſos terribilius excitantur ac properant: & ſi quas in ſe carnales, & iniquas: cogitationes

tiones vnquam conſpiciunt, pœnitentiæ has ardore cõſumunt, quia propinquum ſibi iudicium iugiter ſuſpicantur. Porrò reproborum mẽtes multa nequiter agũt, quia ſe hîc diu viuere arbitrantur. Iuſti verò dum breuitatem vitæ ſuæ conſyderant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Qui enim conſiderat qualis erit in morte, ſemper ſit timidus in operatione: Nihil tranſitorium appetit, cunctis carnalibus vitæ præſentis deſideriis contradicit. Hinc vt libro tertio Regum narratur. 3.Reg. 21. Achab rex Iſraël audita comminatione mortis ſibi facta ore Eliæ, ſcidit veſtem ſuam, & operuit corpus ſuum cilicio, ieiunauítque & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Conformiter legitur apud Ionam, quod rex Niniuæ Iona.3. audita prædicatione Ionæ, quòd ſcilicet ciuitas Niniuæ post quadraginta dies mox euerteretur, ſurrexit de ſolio ſuo regali, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe & indutus eſt ſacco, & ſedit incinere. Atque præcepit vt homines & iumenta non guſtent quidquam nec bibant, & operiantur ſaccis, & clament ad deum in fortitudine, & conuertantur vnuſquiſque à via ſua mala. Deniquc conſuetum eſt cũ- Conſuetudo laudãda fideliũ ctis fidelibus confiteri & pœnitentiam

agere

agere, quando putant aut sciunt se protinus morituros. Cùm ergo ad vnũquemque fidelem pertineat, quemlibet diem velut vltimum computare, eúmque taliter ordinare, occupare, expendere tanquã in ipso sit moriturus: debemus ex consideratione mortis nos statim per contritionem, confessionem, emendationem, & satisfactionem ad mortem disponere: imò cùm tota vitæ nostræ duratio in hoc mundo sit tanquam momentum comparatione durationis perpetuæ vitæ futuræ, debet vnusquisque totum spatium vitæ huius tanquam vnam horulam reputare, atque cum omni diligentia & feruore se absque dilatione ad mortem fœlicem parare, sicque rebus transitoriis vti, non frui tanquam eas celerrimè relicturus. Ad quod hortatur sanctus Apostolus: Tempus, inquiens, breue est: Reliquum est, vt qui vtuntur hoc mundo, sint tanquam non vtentes, præterit enim figura huius mundi. Ex qua vtique consideratione beatus Iob exorauit, Parce mihi domine, nihil enim sunt dies mei. Et rursus, Paucitas dierum meorum finietur breui. Dimitte ergo me, vt plangam paulùlum dolorem meam antequã vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam

Breuitas vitæ presentis.

1. Cor. 7.

Iob. 7.

Iob. 10.

brosam, in qua (vt asserit veritas) fletus & stridor dentium ac tenebræ erunt. Verùm (vt loquitur Augustinus) ideo vita hæc interdum longa videtur, quia adhuc durat, vrget, & agitur, sed quum fuerit terminata, si finis eius inciderit, apparebit quàm breuis extiterit. Quod sanctus Dauid in seipso experiens cùm septuaginta annis vixisset, loquutus est deo, Peregrini sumus corā te & aduenæ. Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora. Vnde & Iacob patriarcha interrogatus à Pharaone rege Aegypti, Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? respondit, Dies peregrinationis vitæ meæ super terram centum triginta annorum sunt, parui & mali. Imò si quis mille annis, & (quod maius est) ab exordio mundi vsque ad hanc horam vixisset, & nunc esset moriturus, totum tempus præteritum videretur sibi quasi momentum, præsertim dum aciem mentis dirigeret ad imminentem sibi futuræ vitæ æternitatem. Ideo horum consideratione debemus viriliter opera pœnitentiæ aggredi sine dilatione, præsertim cùm nihil stolidius sit quàm tempus, in quo omni hora valemus tot bona peragere, in charitate, & omni virtute proficere, æternæ fœlicitatis glo-
riam

Matt. 22. Luc. 13. August.

1. Par. 29.

Gene. 47

Homine negligēti stulti⁹ nihil.

riam & augmentum mereri, non solùm
Cõparatia. otiosè, sed & vitiosè consumere. O quam negligentem ac fatuum reputaremus negotiatorem, qui omni hora posset cẽtum florenos lucrari, & tamen hoc ipsum negligeret, otióque vacaret, aut certè vltra hoc suam dissiparet substantiam. Nónne ineffabiliter insipientior esse conuincitur qui cũ omni hora posit in preciosissimis spiritus sctĩ charismatibus crescere ac ditari atq; in cælis æternæ fœlicitatis incõparabilem augere thesaurũ, nõ solùm tot & tanta negligit bona, sed insuper nudat, depauperat, lædit, perimit & cõdẽnat nobilem animam suã? Itaque quicquid ad moriendum salubriter, reddit nos imparatos, tãquam infernale abhorreamus ac deuitemus venenũ: cuncta quoque quæ ad securum finem disponunt, & ad emigrandum de corpore confidenter, efficiunt nos dispositos, amplectamur & exequamur.

De tertio effectu ex meditatione mortis nascente.

ARTICVLVS. IX.

2. Cor. 13.
III.

N nõ cognoscitis vosmetipsos nisi forsan reprobi sitis. Tertius effectus ex intenta mortis præmeditatione procedẽs, est con-

consideratio & humiliatio propriæ fragilitatis, mortalitatis, & defectuositatis. Quidam enim considerationi suæ nobilitatis, pulchritudinis iuuẽtutis, opulẽtię, potẽtię, famæ, honoris, scientiæ vel prosperitatis ita intenti sunt, quòd seipsos verè cognoscere negligunt, & prætacta dona fortunæ aut naturæ plus appretiãtur atque magnificant, quàm veritas patitur. Idcirco intra se stolidè intumescunt, & aliis se præponunt, proximósque despiciunt, etiam illos qui in spiritualibus & supernaturalibus donis & gratiis, meritis, ac virtutibus multò præstantiores ac meliores sunt ipsis. Hi igitur excæcati vaníque homines, discant mortem sibi incessabiliter velocissime cursu approximantem præmeditari, & frequenter ac profundè pensare quales erunt in morte, qualiter tunc omnis eorum decor marcescet, & pulchritudo in deformitatem vertetur, potestas in infirmitatem, honor in deiectionem, gloria in confusionem: quando nec propinquorum prosapia, nec opulentia, neque nobilitas, neque familia poterunt eos iuuare. Homo enim cum interierit, nõ assumet secum hæc omnia, nec descẽdet cum eo gloria eius, sicut & sanctus Iob protestatur: Diues cùm dormierit nihil secum

Psal. 48.
Iob. 27.

cum

cum afferet, apprehendet eum quasi aqua inopia. Ex horum itaque consideratione perpendant se cæteris similes in natura. tantò que viliores ex culpa, quantò ex donis dei sibi concessis, magis elati, ingrati, ac suo creatori rebelles fuerunt: & ita humiliant semetipsos, certi quòd nisi sic fecerint, multò acerbiorem, periculosiorem & damnabiliorem habituri ac passuri sint

Isaiæ. 28. mortem quàm cæteri. Quemadmodum ergo vexatio præsens & inflicta dat intellectum atque ad humiliationem inducit,

2. Mac. 9. vt in Antiocho superbissimo patuit rege, qui plagatus rediit ad cor, dicens; Iustum est subditum esse deo, & mortalem non paria deo sentire. Sic vexatio præmeditata & infligẽda illuminat humiliátq; mortales.

Alexãder rex. Nempe Alexander rex potentissimus iaculo læsus, homines (inquit) dicunt me esse filium Iouis, sed sagitta hæc probat me esse mortalẽ.

Xerxes rex. Xerxes verò rex præpotens, copiosissimũ suum ex alio loco exercitũ intuens, ex fututa ipsius defectione & morte lachrymas fudit, eo quòd infrà centũ annos vniuersi succumberent morti.

Diuitum potentum mors quare magis pensanda. Præterea, ex cõsideratione mortis, diuites, nobiles, ac potentes, & cuncti qui præsunt, tãtò vehemẽtius habẽt timere séque humiliare, quantò (vt cõmuniter) citius

tius

tius moriuntur, diſtrictius iudicantur, ac grauius puniuntur, atque quò pauciores ex eis ſaluantur. Hinc etenim ait ſcriptura, Omnis potentatus breuis vita: ſic & rex hodie eſt, & cras morietur. Primo quoque libro Machabęorum venerabilis Matthias ait de rege ſuperbo, A verbis peccatoris ne timueris, quoniam gloria eius ſtercus & vermis: hodie extollitur, & cras non inuenitur, quia conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius periit. Sed & in libro ſapientiæ ait ſermo diuinus, Audite reges & intelligite, diſcite iudices terræ, quoniam data eſt vobis poteſtas à domino deo, qui interrogabit opera veſtras, & cogitatione veſtras ſcrutabitur: quoniam cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium duriſsimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Certè ſi præſidentes, potentes, nobiles & diuites iſta perpenderent, humiliarent vtique ſemetipſos, & timorati conſiſterent. Præterea, cognitio iſta propriæ defectuo-

Eccle. 10.

1. Mac. 2.

Sapien. 6.

Imperfe-ćti pensatio quid homini pręstet boni. ſitatis in naturalibus & accidentalibus, in corpore & anima, in conuerſatione & duratione vtiliſsima eſt ad humiliandum ſeipſum, ad deſpiciendum mundana, ad obtinendum ſpiritus ſancti chariſmata: idcirco diuina ſcriptura de imperfectione, inſtabilitate, ærumna atque periculis hominum multa cōmemorat, comparans hominem variis rebus fragilibus, vilibus, & maximè inſtabilibus, vt ſic diſcat humiliare ſeipſum. Attende ergo ô homo qui te aliquid eſſe putas, & in altũ erigis caput tuum, qui ſic viuis, & tanta ſecuritate, præſumptione, ac vanitate te eleuas, quaſi moriturus atque in manus dei viuentis caſurus non eſſes: audi quid de excellentia tua, imò de miſeria tua ſpiritus ſanctus per os antiqui patriarchæ ac

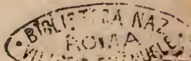
Iob 7. Prophetæ locutus ſit: Homo (inquit) natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.

Ibidem. Itémque: Dies mei velocius tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt abſque ſpe. Hoc eſt

Iſaiæ 38. quod pius rex Ezechias fatetur: Præciſa eſt velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer, ſuccidit me, de mane vſque ad ve-

ſperam

ſperam finies me. Hinc quoque flos prophetarum Iſaias, tanquam magnum, aut profundum aliquid prolaturus, ita exorſus eſt: Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? móxque ſubiungit quid Iſaiæ 40.
ſit clamandum, quid iugiter recolendum, quid ſolenniter prædicandum: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quaſi flos agri. Verè fœnum eſt populus. Exiccatũ eſt fœnum, & cecidit flos. His conſonat quod frater domini ſanctus apoſtolus Iacobus in ſua ait Canonica, quod tamen de diuitibus ſpecialiter exprimit, Diues, Iacobi 1.
inquiens, ſicut flos fœni tranſibit, exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita diues in itineribus ſuis marceſcet. Idem demum Apo- Iacobi 4.
ſtolus contra præſumentes de longa vita inuehitur, loquens eis: Quæ eſt vita veſtra? Vapor eſt ad modicum parens, deinceps exterminabitur. Et quoniam diuites ad elationem & præſumptionem ſunt proniores, ipſos volens humiliare, adiecit: Agite nunc diuites, plorate vlulantes Iacob. 5.
in miſeriis quæ aduenient vobis: Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis cor-

da vestra. His demum comparationibus alludens Psalmista disseruit: Noli æmulari in malignantibus quoniam tanquam fœnum velociter arescent, & quemadmodũ olera herbarum citò decident. Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, Et transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Generaliter quoque loquens de homine idem Propheta dixit: recordatus est dominus, quoniam puluis sumus: Homo sicut fœnum dies eius, & tãquam flos agri sic efflorebit. Quoniam spiritus pertrãsibit in illo, & non subsistet, & non cognoscet amplius locum suum. Insuper vani & impij amatores seculi huius, qui dum in vita hac prosperarentur, & in diuitiis suis confiderent, atque in carne turpiter delectarentur, lõguam & fœlicem reputabãt hãc vitam: quoniam mentem habebant vitiis excæcatam audiamus quid dicant in supplicijs cõstituti, & propria vexatione edocti: Nõne serò pœnitẽtes & præ angustia spiritus gementes, exclamant: Errauimus à via veritatis, & iusticiæ lumen non luxit nobis: & sol intelligentiæ non est ortus nobis: Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles viam autem domini ignorauimus.

Psal. 36.

Psal. 102.

In amatores huius seculi.

Sapien. 5.

Quid

Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuntius præcurrens, aut auis que trāsuolat in aëre. Ex iis innotescit fragilitas, instabilitas, & defectuositas nostræ conditionis. Idcirco ex horum consideratione debet se homo profundè ac iugiter humiliare, transitoria, carnalia & terrena despicere, atque mortem salubrē seipsum insessabiliter preparare. Et quia nobilior pars hominis (vt puta anima rationalis) est immortalis, creatoris sui ac sempiternæ beatitudinis capax, debet se homo dare ad creatoris sui sanctum ac diuinum amorem, ad spiritalium gratiarum æternaliúmque deliciarum puram affectionem, & ad quotidianum ac indesinentem profectum virtutum.

De quarto effectu ex mortis meditatione ortum habente.

ARTICVLVS. X.

EXpectatio solicitorum peribit. Prou. 12.
Ex diuersis considerationibus diuersæ procedunt affectiones & curæ. Ideo qui in hac vita se diu opinantur victuros, nec futuri seculi

perpetuitatē dignè aduertunt, soliciti sunt terrena colligere, in temporalibus abūdare, & sibi pro vita hac copiosius prouidere. Hæc est solicitudo carnalis, mundana, inquieta & stulta, ex seculari procedens prudentia: de qua ait apostolus Paulus,

Roma. 8. Prudentia carnis mori est. Iacobus quo-

Iacobi 1. que apostolus: Non est (inquit) sapientia ista de sursum procedens, sed terrena, animalis & diabolica. Quam solicitudi-

Matt. 6. nem prohibuit Christus dicendo, Nolite soliciti esse in crastinum. Porrò qui prudenter aduertunt, quàm breuissima,

Diuites vere qui. fallax incerta periculosa sit vita hæc, quódque post eam in alio seculo perpe-

1. Tim. 6. Matth. 6. tuò sint victuri, aut in maxima & extrema miseria, aut in beatitudine prorsus perfecta, vilipendunt carnalia & caduca, atque soliciti sunt prouidere sibi de spiritalibus opibus, quibus post vitæ huius circulum æternaliter ac beatificè reficiuntur: ideo satagunt diuites fieri in operibus bonis, & thesaurizant sibi in cælis, quorum summa & tota solicitudo est deo placere, beatitudinem illam plenissimam obtinere: sicque transire per temporalia bona, ne eorum intuitu, occupatione & amore amittant sempiterna supernæ gloriæ bona. Hæc est solicitu

licitu

licitudo bona, ſapientalis, ſaluifica, de qua dixit Michęas propheta, Indicabo tibi homo quid ſit bonum, aut quid dominus requirat à te: vtique ſolicitè ambulare coram deo tuo. Moiſes quoque, Cuſtodi temetipſum & animam tuam ſolicitè. Abſque ſolicitudine hac nemo valet ſaluari. Hinc (vt tactum eſt articulo ſexto) quartus effectus ex intenta mortis præmeditatione emanans, eſt depoſitio terrenarum curarum, abiectio turbationum prauarum, atque inquietudinum ſeculi huius repulſio. Nempe qui aſsiduè ac profundè perpendit, quod celerrimè propinquet ad mortem, quod mortis ſuæ ignoret diem, quòd cito emigrabit de corpore iſto, & vniuerſa mundana, ac tranſitoria deſeret, nunquam ea re habiturus in ſeculo iſto: tantò plus ſolicitatur pro obtinenda fœlicitate vitæ futuræ, pro euadenda calamitate Acherontis ſubteriacentis, pro opulentia & decore animæ ſuæ, quanto vita illa ventura longior eſt præſenti, quòd beatitudo perpetua ac cæleſtis melior deſiderabiliórque conſiſtit in proſperitate vitæ iſtius, quò anima ſuo corpore eſt præſtantior. Cúmque nulla ſit comparatio temporalis durationis

Solicitudo laudabilis. Mich. 6.

Deut. 4.

IIII.

ad æternitatem, terrenæ prosperitatis ad angelicam & cœlestem fœlicitatem, vilissimæ carnis ad rationalem animam, & super benedictæ ac adorandæ Trinitatis imaginem: constat quòd assidua & profunda mortis consideratio, omnem consumat atque repellat curam terrenam immoderatam, nec propter aduersa sinat hominem conturbari: imo inter iniurias, persecutiones, irrisiones, afflictiones, & ægritudines, inter blanda ac prospera efficit hominem stabilem & tranquillum, vel potius in omni aduersitate gaudentem, tantóque amplius cupientem aduersa quàm prospera, quantò ad mortem salubrem, ac finem beatum aduersitates magis quàm prosperitates expediunt, cúm dicat scriptura: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et denuo: Omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patientur.

Actu. 14. 2.Tim. 3.

Etenim verissimè scriptum est: Tãquam aurũ in fornace probauit electos dominus, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Holocaustum autem dicebatur oblatio, quæ ad diuinæ maiestatis honorem totaliter comburebatur, ad figurandum quòd homo debet se totum creatoris sui obsequio mancipare, & quicquid habet,

Sap. 3. Holocaustum mysticum.

potest,

potest,& est, ad ipsius honorem & cultũ ordinare,à quo accepit quicquid est, potest & habet. Sic igitur deus suos electos in vita hac igne tribulationis vrit & purgat,quemadmodum protestatur, Ducam eos per ignem,& vram eos sicut vritur argentum,& probabo aurum: & ego exaudiam eos, & dicam: Populus meus es: & ipsi dicent. Dominus deus meus: vere beatus,quem deus iudex iustus, fortis & patiẽs sic exercet & mundat in seculo isto,sicut per Isaiam prophetam fatetur. Conuertam manum meam ad te, & excoquam ad plenum scoriam tuam. Hinc Israëlitico populo Moses dixit: Recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te dominus deus tuus, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ versabantur in corde tuo, vtrum custodires mandata illius,an non: Ecce ex his constat quàm verè sancti patres locuti sint, nihil periculosius esse quàm in hoc mũdo,in isto exilio, in valle hac lachrymarum,in loco pœnitentiæ & peregrinationis istius prosperari,deliciari, nec castigari à deo,quemadmodum sanctus Iob ait de impiis: Subleuati sunt confortatique diuitiis,& non est virga dei super eos. Sed ad quem finem perducat huiusmodi

Psal.7.

Isaiæ.1.

Nihil adeò elongat hominẽ à deo, quàm fœlicitas mũdi.

Iob.21.

Ibidem.

di vita, idem vir ſanctus pandit, ſubdendo: Ducunt in bonis dies ſuos, id eſt, in delitiis dies ſuos conſumunt, & in puncto ad inferna deſcendunt. Talem vitam facit conſideratio mortis contemni, vanitates, choreas, ludos, iocos, cachinnationes, loquacitates abhorret & vitat. Verùm ad hæc dicere poterunt ſeculares perſonæ bonæ, cupientes deo placere, præſertim nobiles & potentes prælati & principes: Si meditatio mortis ſolicitudóque ſpiritalis faciunt terrena omnia deſpici, curas mundi & inquietudines euitari, quid agendum eſt nobis, & quis noſtrûm valebit ſaluari? Quibus ex verbis

Gregor. Gregorij ſancti oſt reſpondendum, qui ait, Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora diſponunt, dum ſolicitè ad interiora refugiunt, cùm nequaquam foras perturbationum ſtrepitus diligunt, ſed certis horis quantum eis poſsible eſt, ad ſpiritalem exercitationem, & quotidianam conſcientiæ ſuæ examinationem ſe conferunt. Qui autem ita non agunt, ſed ad exteriora cor ſuum omne effundunt, citò obliuiſcuntur ſuæ ſalutis, atque quotidie grauius exæcantur, & ad multa ac magna peccata labun-

Bernard. tur, prout ſanctus ait Bernard. Cor quod futu

futuram fœlicitatem non cogitat, amore terreſtrium implicatur, ſicque vanitas mētem recipit, curioſitas ducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat. inuidia torquet, triſtitia cruciat, ſuſpicio, inquietas, ira perturbat. Hinc Salomon verè locutus eſt, Homini bono dedit de⁹ ſapientiam, lætitiam, & quietem: peccatori autem afflictionem & curam ſuperfluam. Vnde probatur, quòd vita hominis virtuoſi ſit multò iucūdior atque quietior, quàm vita hominis vitioſi.

Nauſea ſpiritus q̄d pariat.

Eccle. 2.

De quinto effectu ex meditatione mortis naſcente.

ARTICVLVS XI.

OMnia arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam: Verba ſunt ſancti Apoſtoli. Quintus effectus ex conſideratione mortis proueniens, eſt totius inordinatæ affectionis ad creaturas abiectio, & feruens integérque conatus placē di deo. Qui enim attentè ac frequenter recordatur & intuetur, quàm cito recedit à ſeculo iſto, & quandiu & æternaliter viuet in ſeculo mox futuro, non reputat vitam præſentem niſi curſum & peregrinationem ad vitam ſequentem, nec vtitur diui

Philip. 3.

Vita hæc eſt quidā curſus ad aliam.

diuitiis, ac cęteris rebus mundi, nisi vt me diis necessariis pertingendi ad mortem salubrem, ac finem beatum. Non ergo inordinatè ad eas afficitur, sed in deo atq; secundum deum, secundum quòd sibi vtiles ac necessariæ sunt pro sustētaculo vitę ad bene viuendum. Et talis amor rerum creatarũ non retardat nec minuit, sed fo-

Ioannes. Chrisost. uet & auget diuinum amorem. Idcirco quod ait Chrysostomus: Pro quanta parte cor tuũ fuerit ad aliquam rem creatam, pro tāta minus est ad deum: intelligendũ est de inordinata & immoderata cordis affectione ad creaturas, sicut in his qui in cibo & potu, in vestibus, in habitaculis, ac cæteris exterioribus rebus quærunt non

Matth. 6. tantùm necessitatem naturæ ac vsum decentem secundum euangelicæ legis doctrinam, sed carnalem delectationem, vanitatem, pompam, complacentiámque hu humanam, proprium quoque non dei honorem, & famam laudémque propriam.

Ioan. Clim. Hæc omnia sapientialis cōsideratio mortis contemnit & abiicit. Propterea Climachus contestatur. Istud est verum argumentum commemorationis dei, ac mortis in sensu cordis, spontanea impassibilitas affectionis ad omnem creaturam, atque perfecta derelictio propriæ voluntatis.

tis.Præterea, consideratio ista facit hanc vitam contemni, eo quòd tot peccatis, defectibus, ac miseriis sit subiecta, permixta, & inquinata vnde sanctus pater Bernardus disseruit: Cur vitam istam tanto affectu desidero, in qua quantò plus viuo, tantò plus pecco: & quantò vita est longior, tantò & culpabilior: Quotidie crescunt mala, & deus omnipotens magis, ac magis offenditur, & quantò diutius hîc manemus, tantò de pluribus reddere rationem deo debemus. Itaque meditatio mortis auaritiam fugat, & necessariis est contenta. O quàm sapienter cōsiderauit hæc omnia sanctus propheta, qui ait: Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi domine finem meum, hoc est, da mihi gratiā illustrātem, per quam efficaciter pensem, quàm celeriter mihi propinquet terminus vitæ meæ. Sic etiā notum fac mihi numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi, id est, quatenus ex cōsideratione paucitatis ac breuitatis dierum vitæ meæ aduertam conuersationis meæ defectuositatem, & tantò festinantius atq; feruentius me emendem, quantò breuius ac incertius est tempus residuum vitæ meæ. Hinc ex cōtemplatione instabilitatis ac breuitatis vitæ homi

Bernard. vitæ hui9 infelicitas quanta.

Psal. 38.

hominum in hoc mundo, subiunxit: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Veruntamen in imagine pertransit homo. Quod cùm ita sit, stultum & vanum est, pro temporalibus immoderanter solicitari. ad quod insinuandum adiecit: Sed & frustrà conturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Assiduè ergo intueamur, quòd citò de hoc seculo recedemus, quatenus ad nullam creaturam inordinatè & culpabiliter afficiamur: sed in vera mentis puritate crescamus, ac solidemur quotidie. Beati etenim mundi corde, quoniam ipsi deum videbunt. Talis fuit sanctus & nobilis doctor beatus Thomas de Aquino, qui cum studentibus atque confratribus sancto Dionysio Parisios rediens, & interrogatus ab illis: Ecce magister quàm pulchra est ciuitas Parisij, velléſne dominus eius esse, respondit: Mallem habere opus imperfectum Ioannis Chrysostomi super Matthæum, quàm esse dominum ciuitatis Parisiēsis. Hinc idem vir sanctus tres res specialiter exorauit obtinere à Deo: Prima fuit, vt in suo humili statu permaneret, nec ad aliquam ecclesiasticam dignitatē, aut prælaturam promoueretur. Secunda, vt nullius rei creatę affectio mentē suam

Ibidem.

Peroratio

Matth. 9.

Thomas Aquin.

Petitiones tres sancti Thomæ Aquin.

cò

coinquinaret. Tertia, vt ſtatus animæ fratris ſui defuncti ſibi reuelaretur, in quibus tribus exauditus fuit à domino, pro ſua reuerentia.

De ſexto effectu ex meditatione mortis manepte.

ARTICVLVS XII.

VEni in hortum meum: ſoror mea ſponſa. Hæc ſunt verba omnipotentis & glorioſiſsimi creatoris ad vnamquanque animam viatricem, ac ſanctam, cuius creatoris adorandi tanta eſt dilectio atque dignatio ad animas virtuoſas, quòd eas appellat amicas, ſorores, ſponſas ac filias: ſicque animam ſanctam hominis agonizantis, ad ſuperni delitias paradiſi inuitas, veni (inquit) in hortum meũ. In hortum vtiq; cæleſtis delicioſiſsimi paradiſi ſoror mea ſponſa, mihi per fidẽ, charitatem, ac fidelitatem ſtabilẽ deſponſata, vt de cætero deſponſata ſis mihi in patriã beatorum per beatificã fruitionẽ, per lumen gloriæ & inſeparabilẽ, gaudioſiſsimum, inceſſabilémq; amplexũ. Sic animæ perfectorũ in extremis conſolãtur & inuitãtur à Chriſto per inſpirationem internam & allocutionem ſe-

Canti. 5.

Charitas dei ad homines quanta.

Roma. 8.

cretam,quibus teſtimonium perhibet ſpi
ritus ſanctus, per certificationem occul-
VI. tam, quòd placeant deo, & quod beni-
gnè recipiantur ab eo: Et hic eſt Sextus
effectus ex meditatione mortis proce-
dens,in his qui cum dulci ſpe præſtolan-
tur atque cum gaudio ſpirituali ſuſci-
piunt mortem aduenientem,tanquam æ-
ternæ beatitudinis ianuam & ingreſſum,
Bernerd. prout ſanctus ait Bernard. Veniet mors:
Sapiens.4 ſed ſomnus erit dilectis dei, ianua vitæ,
initium refrigerij,ſcala aſcenſionis in cę-
lum.Etenim ſi iuſtus præoccupatus fue-
rit morte,in refrigerio erit. Nec his ob-
ſtat,quòd etiam iuſti naturaliter pauent
mortem,& eam naturaliter horrent,cùm
& beatiſsimo principi apoſtolorum præ-
dixerit Chriſtus:cùm autem ſenueris, a-
lius te cinget, & ducet quò tu non vis.
Ioan.21. Quod vtique (vt Euangeliſta fatetur) di-
Ibidem. xit ſaluator,ſignificans qua morte ſum-
Ioannes. Climac. mus ille apoſtolus deum erat clarificatu-
rus.Vnde & Climachus loquitur: Pauor
mortis, proprietas eſt naturæ ex præua-
Matth.26 ricatione in obedientiæ veniens, id eſt,
ex originali peccato hominis protopla-
Lucæ. 22. ſti. Tremor verò mortis, eſt ſignum non
peractæ pœnitentiæ de peccatis. Pauit
Chriſtus mortem,non tremuit, vt duarũ
natu

naturarũ proprietates in se declararet. Et iterũ protestatur.Sicut manifestè discernitur stannum ab argento, quanuis in cõspectu similitudinem habeant, ita apud discretos manifestè pater distinctio inter naturalem mortis pauorem,& inter innaturalem mortis timorem ex remorsu con scientiæ prouenientem.Denique qualiter ista stent simul,vt puta mortem appetere & pauere , illuminatus papa Gregorius tricesimo primo Moralium docet, dicendo: Sicut vir fortis dum vicino certamine almis accingitur palpitat &festinat,tremit & sæuit, quasi pauere per pallorem videtur,sed per irã vehementer vrgetur:Ita vir sanctus dum passioni seu morti propinquare se conspicit,ex naturæ suæ infirmitate concutitur,& ex spei suæ constantia solidatur,De vicina morte trepidat,& tamen quia post mortem verius ac fœlicius viuet,exultat. Ad regnam nanque nõ potest nisi interposita morte transire.Ideo gaudens metuit,& metuens gaudet: quoniam scit quòd ad supernæ quietis brauiũ nõ pertinget,nisi id quod interiacet, cum labore transcendat.Talis fuit magnus ille sanctus beatus præsul. Martinus, qui viso maligno spiritu lectulo suo astanti, cum certa humilíque fiducia dixit: Quid hic

Appetitus & pauor mortis quomodo stẽt simul.

Sanctus Martinus episco.

ſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſtè reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Sanctus quoque Hugo Lincolnienſis epiſcopus Carthuſienſis qui hora agonis ex diuino dixit inſtinctu: Non iudicij, ſed refrigerij dies erit quando defungar. O quàm grande eſt releuamen agonizantiũ conſcientia, pura, qua noſcunt ſe virtuoſe conuerſatos ac ſalubriter morituros! Veruntamen imperterritis ad moriẽdum penſandum eſt quod Climachus ait: Sunt (inquiens) qui propria reputatione & elatione à paſsionibus purgatos ſe arbitrantur, & ideo mortem non verentur. Diſcutiat ergo ſe homo plenariè, nec præſumat, neque ſecurus ſit inconſultè: Sanctus eſt qui mortem quotidie ex humilitate, ſynceritate & charitatis ardore deſiderat: qualis præcipuè fuit glorioſus Andreas apoſtolus, qui viſa eminus cruce ſibi parata, nequaquam extimuit neque expalluit, ſed eum ingenti eam gaudio ſalutauit. Poſtremò, etiam magnus & nobilis ille philoſophus Plato aliquid dixit concordãs prædictis. In Phædone etenim ait: Vir in Philoſophia ducens vitã, confidit cum mori debeat, maximis ire fretum bonis. Et iterum. Si quem videris grauiter ferre cum debeat mori, nullo

S.Hugo. Carthuſ. epiſ. Lincolnien.

Ioannes. climac.

Peroratio

S.Andr. apoſtol.

Platonis Euangelica dicta.

Idem.

modo erat philoſophus.Itemque, Ridiculum eſt, virum omni vita ſe præparâtem ad mortem, adueniente ea, moleſtè ferre.

Exhortatio ad mortem ſalubrem, ex conſideratione ſublimium perſonarum, quæ mortis legibus ſubiacuerunt.

ARTICVLVS XIII.

VBi ſunt principes gentium, & qui dominantur ſuper beſtias terræ, qui in auibus cæli ludunt qui argentum theſaurizant & aurum in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorũ? Exterminati ſunt & ad inferos deſcenderũt. Multũ accēdit nos ad mũdi cõtemptum, ad præſentis vitæ aſpernationẽ, ad mortis præparationẽ, dum prudenter attẽdimus eos celeriter ab hoc mũdo ſubtractos, quibus multò inferiores conſiſti mus. Cúmq; penſamus quòd eorũ excellentiæ eis non profuerunt ad mortis euaſionem, ad veram ſalutem, imò quòd potius per eas decepti ſunt ac damnati, valde ædificamur ac excitamur ad talium excellentiarum deſpectum. Nunc ergo aduerte ô homo qui ad ea quæ mundi ſunt inclinaris, qui carnalia appetis, qui tranſitorios amas honores, qui in donis natu- Baruc.3.

ræ, in bonis fortunæ, in habitus, artibus atque ſcientiis acquiſitis exultas & tumes. Dic mihi, vbi iam illi qui in talibus olim præclari fuerunt? Vbi Paris filius regis Troiæ, ſpecioſiſsimus adoleſcens? Vbi Adonis amaſius Veneris, formoſiſsimus iuuenis? vbi pulcherrimus Abſolon, aut venuſtiſsima Thalomon: vbi Hector fortiſsimus: aut Hercules robuſtiſsimus? vbi Plato? vbi Platonici ſubtilitate precipui, Proclus, Plotinus, Porphyrius, Anticebron, Apuleius atq; Macrobius? vbi Cicero? vbi Ciceronici rhetorica eloquentia tumidi? Demoſthenen, Xenophontem, Creſiphontémq; loquor, vbi nũc famoſi aſtronomi, Albumazar, Almyon, Albategni, Alſagranus, Thebid & alij, vbi iam ſtudioſiſsimus Ariſtoteles princeps philoſophorum, cum omni ſcola hac ſecta Peripateticorum, Auicenna, Andronico, Algazele, Themiſtio, Auerroe Alphorabio, Theophraſto, Simplicio? vbi iam imperatores, reges ac principes, olim præpotentes & inclyti, Alexander; Cyrus ac Darius, Octauianus, Hannibal, Nemroth, ac Iulius atque Pompeius? vbi Crœſus ditiſsimus? Vbi Achilles magnanimus? vbi egregius poëta Vergilius? vbi Ioab calliditiſsimus? vbi iam viri antiquiſsimi, qui

Epilogus & ſpeculũ hominum huiꝰ mũdi mortuorum.

ante

ante diluuium plusquam nongentis annis vixisse leguntur? Ex his vide, disce, considera, quod decor, honor gloria mundi, fortitudo, agilitas corporis, nobilitas generis, principatus, imperium, opulentia, eloquentia, ingenium, longiturnitas temporum, acquisita scientia absque humilitate, & gratia sine charitate & cordis munditia, nulli prosint ad salutem, imò innumerabilibus fuerunt & sunt occasio ad condemnationem maiorem. Non ergo huiusmodi dona reprobis tam excellenter collata, insipienter appretiemur, neque inaniter appetamus, sed pro donis gratiæ gratum facientis omnipotentem iugiter deprecemur. Pro nihilo reputemus iniquos vt tales, nec vanorum & vitiosorum hominum sequamur vestigia, de quib9 deuotissimus ait bernardus. Dic mihi vbi sunt amatores mũdi qui ante pauca tempora fuerunt nobiscum, qui lautè ac splendidè comederunt, voluptuosè biberunt, qui in comessationibus potationibus, impudicitiis, iocis & ludis, risibus, fabulis, & choreis tempora sua infœlicissime perdiderũt, insipientissimè consumpserunt, & irrecuperabiliter perierunt. Nihil in tumulis remansit ex eis, nisi vermes & cineres, putredo & sanies, fœtor

Dona quæ nam petẽda pe tissimum à deo.

Bernard.

tor,horror,& arida ossa. Hic caro eorum deputata est vermibus esca, atque in inferis anima eorum tradita est æternis suppliciis, donec denuo infœliciter copulata,pariter copulata,pariter torqueantur intolerabilibus ignis tartarei flammis. Ecce post breuem & inanem lætitiam, post vilem & fœdam voluptatem, post inanes risus, ludos & iocos; sortiti sunt æternalem tristitiam, infernalem desolationem, ignem sulphureum, pœnalissimum frigus, fletum, dentiúmque stridorem, pro societate mundana receperunt mœstissima dæmoniorum consortia. Quid ipsis iam prodest transacta voluptas, elatio cordis, irrefrenatio oris, vitiosa libertas in prauis operibus? Quid diuitiarum iactantia grandis, familia, pretiositas vestium, decor ornamentorum, nobilitas generis, prosperitas temporis?Nónne omnia illa celerrimè defecerunt,& tantam post se calamitatem, æternam minationem, acerbissimam pœnam,desperationem,pressuram, angustiã reliquerunt?quemadmodum ait Propheta:Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorũ cum festinatione. Cur de mundana prudentia, de philosophica scientia, & nobilitate carnali, de potentia seculari

gloriaris,

gloriaris,& intumeſcis? cùm dicat Apoſtolus electis fidelibus, Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes, ſecundum carnem, non multi potentes,non multi nobiles ſunt inter vos: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit deus, vt confundat ſapientes ſeculi huius, & infirma, & contemptibilia mundi elegit deus.Nónne ſtultam fecit deus ſapiētiam huius mundi? De talibus ſapientibus in oculis ſuis ait in euangelio filius dei:Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, id eſt, humilibus. Iſaias quoque propheta, Vbi (inquit) eſt literatus? vbi verba legis ponderans? vbi doctor paruulorum? De talium vnoquoque iterum loquitur Iſaias, Sapientia & ſcientia tua deceperunt te: De quibus & Ieremias diſſeruit. Sapientes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt: Vbi gigantes à ſeculo nominati, ſtatura magni, in bellis periti? Certè in his impletum eſt, quod in Iob legitur: Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ inſtar puncti. Si aſcenderit vſque ad cælum ſuperbia eius, & caput eius nu-

1. Cor. 1.

Matth. 11.

Iſaiæ 33.

Iſaiæ 47.

Ierem. 4.

Iob 20.

bes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, velut somnium auolans non inuenietur. Transiet quasi visio nocturna, & qui eum viderant, dicent, Vbi est? Veruntamen ob hoc nobiles & potentes, docti, & in secularibus rebus prudentes desperare non debent: sed formidare, ac hu-
Ioan.3. 7. 19. miliare semetipsos: Nam & Christus quosdam habuit discipulos diuites, potentes &
Lucæ. 19. Matt. 27. Luc.22. doctos, videlicet Nicodemum, Zachæum & Ioseph ab Arimathia decurionem, ad præfigurandum, quòd etiam talium quidẽ saluantur.

Recitatio exemplorum & historiarum ex quibus debet homo accendi ad aßiduam mortis præparationem.

ARTICVLVS XIIII.

Sap. 7. SVm quidam & ego mortalis homo, similis omnibus, ex genere terreno & natus, accepi communem aërẽ, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium: Audiamus quid famosissimus atque ditissimus rex Salomon refe-
Eccle.2. rat de seipso, Magnificaui (inquit) opera mea, ædificaui mihi domos, plantaui vineas

neas, feci hortos & pomeria, & conserui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinantium. Possedi seruos & ancillas, multámque familiam, armenta quoq; & magnos ouium greges vltra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Coaceruaui mihi aurum & argentum, & substantiam regum & prouinciarum. Feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum. Cumque me conuertissem ad vniuersa hæc, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem spiritus, & nihil permanere sub sole, Moritur doctus, similiter & indoctus, & idcirco tæduit me vitæ meæ, videns mala esse vniuersa sub sole, & omnia vanitatem afflictionémque spiritus. Quid proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente quiescit Ecce quod sapientissimus Salomon ille propriæ experientia doctus, fassus est in vniuersis diuitiis, deliciis atque honoribus mundi non esse nisi vanitatem, miseriam & cordis afflictionem. Nam & ipsis deliciis multæ desolationes ac tristitiæ sunt admixtæ. Diuitiis quoque inquietudo,

Dies hominũ ærũnis sunt pleni.

ſolicitudo,timor & dolos miſcentur. Excellentia etiam ac preſidentia inſidias, inuidias,curas anxietatéſque patitur. Ideo librum in quo præallegata verba habentur, Salomon ſic incœpit, Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes. Vanitas vanitatum,& omnia vanitas.Et eadem verba in fine libri illius repetiuit: Vnde quid finaliter omnibus ſit agendum, in fine eiuſdem libri expreſsit:Finem (inquiens) loquendi omnes pariter audiamus,Deum time, & mandata eius obſerua. Hoc eſt enim omnis homo. Præterea Daniel narrat qualiter Balthazar rex Babylonis, fecit grande conuiuium optimatibus ſuis, cum quibus ipſe cum ſuis vxoribus & concubinis epulabatur ac temulentus bibebat, atque eadem nocte occiſus fuit in vltionem ſuorum facinorum. Conformiter ſuperbiſsimus Holofernes poſt crapuloſam & delicatiſsimam cœnam quam ſuis exhibuit ſeruis, quum in ipſa nocte putaret immundis voluptatibus frui,à fœmina eſt occiſus. Aman quoque crudelis à rege Aſſuero ſuper omnes principes regis ſublimatus, eodem die quo putauit cum rege ac regina gaudioſiſsimè epulari,procurante regina ac rege iubente,affixus patibulo fuit pro ſuis criminibus

Eccle.1. Eccle. 12. Daniel.5. Iudith.13. Heſter. 3. Ibidem.7

Insuper fertur in Actis apostolorum, quémadmodum Herodes rex regia veste indutus dum blasphemis laudibus populi delectaretur, ab angelo est percussus, & consumptus à vermibus, expirauit. Amplius in libro Ezechielis prophetæ opulentia & eminentia ciuitatis nomine Tyri, per capitula diuersa describitur. vbi inter cætera legitur, Hæc dixit dominus deus, O Tyre, tu dixisti, Perfecti decoris ego sum, & in corde maris sita. Persæ & Lydi & Libyes erant in exercitu tuo, clypeum & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. Carthaginenses, negotiatores tui argento & ferro, & plumbo & stanno repleuerunt nundinas tuas. Græcia & Tubal & Mosoch institores, tui mancipia, equos & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. Venditores Saba, vniuersa præmia, aromata & lapides pretiosos & aurum proposuerunt in mercatu tuo. Iuda & terra Israël institores tui in frumento primo balsamum, mel & oleum & resinam proposuerũt in nundinis tuis. Sed & Pygmæi qui erant in turribus tuis pharetras suas suspenderunt in muribus tuis per gyrum, ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam, & ecce repente ad nihilum deducta es, & peristi. Opes

Acto. 12.

Ezec. 26. 27.28.

tuæ & omni multitudo tua quæ erat in medio tui pariter ceciderũt Insuper Climachus refert quòd in monte Oreb fuit solitarius quidem in omni negligentia viuens, qui tandem grauiter infirmatus, quasi vnius horæ spatio perfectè migrauit à corpore, & rediens ad seipsum, rogauit nos omnes vt recederemus ab eo, Qui nobis egressit ianuam cellæ suæ mox obstruens, mansit intus duodecim annis, cum nullo hominum colloquium habẽs, nihil aliud gustans nisi panẽ & aquam, sedens, & ad ea quæ vidit in ecstasi stupens, sic masit mœrens, quòd nũquam de cætero proprium morẽ mutauit, & calidas lachrymas sine strepitu semper frundebat. Cùm autem migraturus erat ad dominum, portam destruentes intrauimus, & multum deprecantes vt aliquid dicesset nobis, hoc solùm ab eo audiuimus, Indulgete mihi: Nemo memoriam mortis habens poterit peccare. Nos vero admirabamur hominem prius negligentem tam repente beata mutatione in melius transformatum. Cúmque eum sepelissemus: requirentes die altera sanctas eius reliquias nequaquam inuenimus, per quod certificauit nobis deus de eius studiosa pœnitentia & salute. Præterea, alter quidam in

de

deserto commorans, in loco qui dicitur Thola, ex intenta meditatione mortis sæpius patiebatur mentis excessum, & mente deficiens ac corpore sopitus, inueniebatur à fratribus ferè absque anhelitu, à quibus & reportabatur: Hæc Climachus. Legitur quoque, quòd olim consuetudo extitit Romæ vt nouo Papa creato: deferretur atque incenderetur coram eo stupa, & diceretur, Sic transit gloria mundi. Conformiter, in Constantinopoli fuerat vsus, quòd Imperatore recenter coronato, quidam repræsentabant caram eo tria aut quatuor genera lapidum, dicentes vt eligeret de quo sibi fieri vellet sepulchrum: Sed & sanctus Ioãnes eleemosynarius ordinauit vt suum monumentum ipso viuente non perficeretur, imò diebus solennibus cùm esset in honore, vnus ministrorum suorum veniret ac diceret, Domine sepulchrum tuum nundum completum est, iube perfici illud, quoniam nescis diẽ & horam. Hæc fiebant vt tanti viri temporali prosperitate non extollerentur, sed mortales se esse aduerterẽt. Postremò vt recitat Petrus Alfonsus, defuncto Alexandro mundi monarcha, conuenerunt multi philosophi, quorum vnus disseruit, Heri totius terræ spatiositas Alexandro Mat. 25.

non

non suffecit, nunc sufficit ipsi spatium trium vel quatuor vlnarum, Alius dixit, Heri Alexander potuit multos populos liberare à morte, hodie seipsum à morte nequiuit eripere. Alter videns auream eius tumbam, locutus est, Heri Alexander de auro fecit thesaurum, hodie aurum facit de ipso thesaurum. Alius ait, Heri Alexander terram oppresit, hodie à terra opprimitur. Sicque cæteri per ordinem notabilia multa dixerunt, ad insinuandum vanitatem vitæ præsentis ac principatus terreni.

De miseriis & ærumnis humanæ conditionis.

ARTICVLVS XV.

Eccle.40 OCcupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super omnes filios Adam. In hoc euidenter apparet plenitudo, miseriarum hominum vniuersorum, quòd quantò maior videtur esse eorum prosperitas & voluptas, tantò maior esse eorum calamitas atque iniquitas. Nulla enim grauior miseria hominis quàm peccatum, quod maximè & incomparabiliter nocet rationali creaturæ, separans eam à suo creatore ac saluatore, priuánsque

uánſque eam omni diuino chariſmate ſpiritusſancti atque fœlicitate cæliſti: ac æternalem quoque damnationem eam perducens. Praua autem voluptas & omnis vana lætitia eſt peccatum. Proſperitas verò mũdana, eſt præcipua vitiorum occaſio, & maximum incitamentum peccandi, ſecũdum quod Salomon loquitur, Proſperitas ſtultorum (id eſt, iniquorum hominum) perdet eos. Denique quamuis caro hominis multis immunditiis, vilitatibus, defectuoſitatibus, fœtoribus & ærumnis ſit plena, anima tamen ineffabiliter periculoſioribus atque peioribus miſeriis, vilitatibus, ſordibus ac defectibus eſt repleta: & totus homo eſt miſera creatura, & laqueis periculiſque expoſita & vallata, vt nequeat explicari. Hinc Innocentius ait, Quis det oculis meis fontem lachrymarum, vt defleam miſerabilem humanæ conditionis ingreſſum, culpabilem conuerſationis progreſſum, damnabilẽ diſſolutionis egreſſum? Conſideraui cum lachrymis, de quo factus eſt homo, quid faciat homo, quid futurus ſit homo: Formatus eſt de terra, conceptus in culpa, natus ad pœnam: Agit praua & turpia quæ non licent, vana quæ non expediunt: Fiet cibus ignis, eſcat vermis, maſſa putredinis. En herbæ & arbores

Gloria mundi vitiorũ origo.

Prouer. 1.

Miſeria hominis.

Gene. 4.
Epheſ. 1.

pro

producant flores,frondes,& fructus. Enlendes,pediculos & lumbricos. Illæ de se fundunt oleum vinum & balsamum: tu sputum, vrinam & stercora.Illæ de se spirant suauitatis odorem:tu abominabilem intolerabilémque fœtorem. Porrò cùm ad senectutē quis venerit,statim cor eius affligitur,caput concutitur,languet spiritus,fœtet anhelitus frons rugatur, statura curuatur, caligant oculi,vacillāt articuli, nares fluunt,crines ruunt,tremit tactus, deperit & actus,dentes putrescunt aures surdescunt.Hinc ait sanctus Bernardus, Si diligenter,consideres quid per os & nares cæteróſque corporis meatus egreditur, vilius sterquilinium non vidisti.Si singulas tuas miserias velis enumerare,quantis sis opertus peccatis,irretitus vitiis,pruriens concupiscentiis,occupatus passionib⁹, polutus illusionib⁹:pronus semper in malum, procliuus ad omne peccatum, non sufficies considerare, nec enarrare hæc omnia.Cur ergo superbis? Cur curiosis pretiosisq; vestibus corpus tuum adornas quod post paucos dies vermes deuorabunt,animam verò tuam non ornas virtutibus,quæ præsentanda est deo & angelis?Cur animam tuam vilipendis,& ei carnem tuam immundissimam præfers? O

Gene.8.

quan

quantis quotidie vitiis inquinamur, quàm enormia sunt nostra peccata, quã imperfecta sunt opera nostra bona, & ignoramus an digni sumus amore an odio & quid finaliter nobis eueniet, æternáne damnatio, an verba beatitudo. Ecce ex his debemus nos iugiter profundissimè humiliare, carnalia spernere, atque ad mortem incessabiliter nos præparare. Nam vt etiam Plato disseruit in Phædone. Miserũ corpus nostrum decies millena impedimenta contemplationũ affert animæ nostræ. Secundus quoque philosophus ab Hadriano imperatore interrogatus quid est homo, respondit. Mens incorporata, phãtasma temporis, speculator vitæ, mancipium mortis, transiens viator, hospes loci, anima laboriosa, habitaculum temporis parui. Mundo ergo vtamur tanquam hospitio, totísque viribus festinemus ad patriam electorum, quam vt post vitæ præsentis finem mox ingredi valeamus, ad mortẽ salubrem nos disponamus per indefessa exercita actuum virtuosorum. Eccle.9. Hoc mũdo quõ vtendum.

De secundo quatuor nouissimorũ: puta de futuro dei iudicio, cui attribui possunt omnes actus qui iam antè assignati sunt morti.

ARTICVLVS XVI.

2. Cor. 5. OMnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi vt referat vnusquisque prout gessit: Sicut præhabitum est secundum nouissimorum, & districtū dei iudicium. Ideo dicto de morte, restat nunc aliquid de iudicio isto tractare. Hoc iudicium multò terribilius est ipsa morte corporali ac temporali, imò & pœnis in-
Iob 14. ferni ad tempus, prout sanctus Iob dixit, Quis mihi tribuat vt inferno protegas & abscondas me, donec pertranseat furor tuus? Dictum est quoq; quòd mors corporalis ac breuis non est in seipsa tam metuenda, vt sancti patres edocuerunt, nisi propter iudicium dei annexum morti, & propter supplicia quæ iusto omnipotentis iudicio infliguntur iniquis. Hinc sicut consideratio mortis intenta inducit ad sex effectus, de quibus iam antè facta est mentio, quæ sunt vehementer timere coram deo, solicitum esse, pœnitentiam aggredi, humiliare seipsum, tēporalia spernere, ad nihil terrenum inordinatè & culpabiliter affici: sic diligens consideratio diuini iudicij ad eosdem ducit effectus. Ideo ex consideratione horū amborum validius prouocemur ad hos saluberrimos actus, & consyderantes iudicem

sum

summum omnia clarissimè intuentem, atque nos citò iudicandos ab ipso, conuersemur in eius præsentia cum omni timore & pauore, cum beatissimis viris Elia & Eliseo, dicentes, Viuit dominus, in cuius conspectu sto hodie. Sicque ex horum consideratione obedientes altissimo mereamur cũ Psalmista dicere deo, Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes viæ meæ in conspectu tuo, Nempe (vt dixit beatissimus abbas Maccharius) tanta est terribilitas diuini iudicij, quòd si quis dignè illud perpẽdat, ossa eius carni suæ præ timore vix adhęrebunt: Vnde sanctus rex Dauid fatetur, A voce gemit⁹ mei adhæsit os meũ carni meæ, id est, pelli meæ. Idcirco & nos deploremus culpas, atq; miserias nostras, & propter pericula inenarabiliter grandia, quibus expositi simus, congemiscamus, fugientes ad dei clementiã, secũdũ quòd sancti partes factis docuerunt & verbis. Etenim cũ sanctus vir Abbas Pastor audisset beatũ abbatem Arsenium migrasse ad dominũ, fleuit, dicens: Beatus es abba Arseni, quia fleuisti te ipsum in seculo isto: Qui enim in hoc seculo seipsos non deflẽt, in alio se seculo deplorabũt. Hinc cùm præfatus abbas Macharius venisset

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.
Psal. 118.
Psal. 101.

ad sanctos patres & fratres in montē, dixit: Ploremus fratres, & deploremus modo nosipsos, antequam veniamus vbi lachrimæ nostræ comburant corpora nostra. Eleuerúntque omnes & corruerunt proni in terram super facies suas, dicentes, Ora pro nobis ô pater: Hinc locutus
Matth. 5. est filius dei, Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Studeamus nos imbeciles, imperfecti & defectuosi, multis culpis obnoxij metuendum dei iudicium tā iugiter reminiscí, considerare, vereri, quàm vehementer & assiduè formidauit illud gloriosus & sanctus doctor Hieronymus, dicens, Quoties diem illum considero, toto corpore cōtremisco: Siue enim comedo, siue bibo, siue aliquid aliud facio, semper videtur mihi tuba illa terribilis sonare in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudicium. Taliter planè formidauit iudicium dei sanctus senior ille, qui cùm vidisset fratrem quendam ridentem, ait, Coram seculo & terra rationem reddemus totius vitæ nostræ, & tu rides?

Quòd valde metuendum sit futurum dei iudicium ex districtione iudiciorū quæ deus interdum exercuit in hoc mundo.

ARTICVLVS XVII.

Quia

QVia non citò profertur contra malos iudicium, absque vllo timore fili hominum perpetrant mala. Quàm veraciter protulerit sapientißimus Salomon verba hæc, experientia docet. Sunt etenim multi, imò & innumerabiles, qui de die in diem adiiciunt peccata peccatis, & sine mensura ac numero creatorem suum offendunt, animas proprias lædunt & perimunt, dæmonibus obsequũtur, ac tam viciosis consuetudinibus victi, opresßi, ac penitus excæcatis absque timore transgrediuntur omnipotentis legislatoris præcepta, quoniam experiuntur se diu impunè peccasse, imò & sibi in vitiis posperè succeßisse, similiter aliis multis. Hinc sumunt peccandi audaciam, atque faciliter sibi prophetant, quòd postea pœnitẽtiam sint acturi, & fallunt insipientes ac miseri semetipsos. Hinc rursus Salomon protestatur: Omnia in futurum seruantur incerta. Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur. Insuper, ex hoc quòd impij tam diu non solùm impunè peccant, sed etiam in suis viciis (vt Ieremias propheta super hoc admirans locutus sit Iustus quidem tu es, domine si disputem:

Eccle. 8.

Peruersitas plerũque hominum.

Eccle. 9.

Iere. 12.

tecũ. Verũtamẽ iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur, & bene est omnibus qui præuaricantur & iniquè agunt? plantasti eos, & proficiunt) prosperantur: ècontrario iustis frequenter contingunt aduersa & opprimuntur ab impiis, variisque infirmitatibus (propter quod ait scriptura: Multæ tribulationes iustorum) affliguntur: hinc quidam sumpserunt occasionem errandi atque dicendi, quod deus non habeat prouidentiam rerum terrenarum & actuum humanorum.

Ezec.9. De quibus spiritussanctus per Ezechielẽ testatus est. Dixerunt, Derelinquit dominus terram, & dominus nos non videt. Ex consequenti quoque asseruerunt non esse futurum iudicium dei, de quibus in libro Sapien. habetur: Dixerunt impij, apud se cogitantes non rectè: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & posthæc erimus tanquam si nati nõ fuerimus. Ex hoc demum errore laxauerunt habenas concupiscentiis suis, & sine refrenatione voluptatibus seruierunt. Vnde in prætacto Sapien. lib. dixisse, & ex falsis præmisisit conclusisse leguntur. Venite ergo & fruamur

Sapien.2.

Ibidem.

bonis

bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute, celeriter vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Vbique relinquamus signa letitiæ: quoniam hæc est pars nostra & hæc est sors nostra. Sed insipientes ac impij isti improuida consideratione falluntur. Quanuis nãque (vt tactum est) frequenter communitérque contingat, quòd impij florent, prosperantur, ac diu impune peccant in seculo isto, nihilominus sæpe oppositum accidit: imò multoties iustus deus in hac vita non solùm puniuit, sed etiam tam acriter, támque celeriter puniuit iniquos, & eos occidit ac condemnauit, vt non solum certi esse debeamus de prouidentia dei, & futuro eius iudicio, sed & vehementissimè admirari, ac formidare debeamus rigorem diuini iudicij. Nónne in exordio mundi, propter primorum parentem nostrorum transgressionem, non solùm irreuocabiliter expulit eos de paradiso terrestri, imò etiam totam eorũ posteritatem tam amœna habitatione priuauit: atque (quod grauius est) posteros eorum originali nu- Genes. 3.

dauit iustitiã,& culpæ ac damnationi iudicauit obnoxios,ita quòd vsque in præsens nascãtur filij iræ,& in peccati con-
Ephe.2. cipiantur,ac variis subiiciantur miseriis,
in tantum quòd Ieremias in vtero san-
Iere.20. ctificatus, conquestus est,dicens, Quare de ventre egressus sum vt viderem laborem & dolorem, & consummarentur in confusione dies mei?Præterea manifestauit omnipotens deus terribilitatem, & districtionem iustitiæ suæ, quando to-
Gene.7. tum genus humanum interfecit diluuio, paucis id est octo,hominibus exceptis, in quo diluuio innumerabiles mergeban-
2. Pet.2. tur infantuli,qui adhuc nullam commiserant culpam. Similiter declarauit altis-
Gene. 19. simus metuendam suam iustitiam in horrenda subuersione, atque sulphurea ambustione Pentapolis, id est, quinque vrbium, & vniuersorum etiam infantium, qui erant in ipsis propter immundissima eorum facinora.Deinde multipliciter,terribiliter ac euidentissime ostendit rigo-
Exod.7.8 9.11.14. rem suæ iustitiæ in vniuersa terra AEgypti,& in cunctis Aegyptiis, quos decem principalibus plagis, multísque aliis plagis percussit,ac multos eorum in mari rubro submersit. Quibus peractis, monstrauit suæ districtionem iustitiæ sæpe &

copiosè in Israëlitico populo, in deserto, in quo dum populus ille vitulum aureum adorasset, occisa sunt mox ex eis viginti tria millia hominum. Cúmque duo filij Aaron posuissent ignem alienum in thuribulibus suis, protinus venit ignis diuinitus combussítq; eos. Deinceps quoque dum variis modis peccassent filij Israël in eremo, vtputa esum carnium desiderando, impatienter agendo, ac modis variis murmurando, dirè plagati sunt, in tãtum quòd in sexcentis millibus ac pluribus ex Aegypto ductis, non nisi duo viri (videlicet Iosue ac Caleb) terrã promissionis ingressi sunt: Inter quos Dathã & Abiron, Hon quoque & Chore horribilibus sunt plagati: quia cum tabernaculis suis à terra viui fuerunt absorpti. Insuper, in extirpatione & occisione Chananæorum, fortissimorũ & innumerabiliorum populorum, deus iustitiam suam, per filios Israël horrendè monstrauit, in aliis quoq; gentilibus tempore Iudiciũ: In euãgelica quoq; lege, in improuisa ac subita nea interfectione infidelium tyrãnorum persecutorum ecclesiæ, imò in principio creationis rerum, in eiectione & condemnatione angelorum peccantiũ, quos pro vno peccato celerrimè facto æternaliter

Exod. 32. Eodẽ. 15. & 16.

Num. 14. & 19.

Deut. 1. Psal. 105. Num. 16.

Iudic. 11. 15. 46.

Isaiæ. 14. Ezec. 28.

condemnauit & puniuit. In quibus omnibus per ista suæ æquitatis exẽpla nos terruit, salubritérque admonuit vt diuini timeamus iudicij ineffabilem æquitatem, quæ rigorosius nimis iudicabit, ac vindicabit in futuro vitia hominum, quàm in
Iob 26. seculo isto. Itaque dicere possumus illud Iob, Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum (id est, operum) eius, & cùm vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? Etenim stillæ sermonũ dei, sunt iudicia eius facta in mundo isto: tonitruũ autem magnitudinis eius, est futurũ eius iudicium, & sententia eius contra iniquos: qua dicetur, Ite maledicti in ignẽ ęternũ,
2.Pet.2. Hinc beatissimus princeps apostolorum
Gene.7. 19. Petrus in sua secunda scribit canonica, Si deus angelis suis peccantibus, & originali mundo nõ pepercit, diluuiũ mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorũ & Gomorthæorum in cinerem redigens euersione damnauit exemplum eorũ qui impiè acturi sunt ponens, velit dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij cruciando seruare.

De multis rebus ex quarum consideratione innõtescet quàm metuẽdum & rigorosum

sit

sit dei iudicium tam generale in fine mundi quàm particulare in singulorum hominum obitu.

ARTICVLVS XVIII.

Ecce venit dominus in sanctis millibus suis facere iudicium, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorũ,& de omnibus durisq; locuti sunt cõtra dominũ peccatores impij: Hæc verba sanct⁹ Iudas apostolus allegat in sua epistola, esse prænunciata ab Enoch qui in paradisum trãslatus est. Multa sunt ex quibus docemur quantũ formidare debemus iudicium dei, tam particulare quàm generale:imò qui in die generalis iudicij cupit esse securus studeat deo indesinenter placere,& ad mortem salubrem pertingere.Sic enim in particulari suo iudicio saluabitur, & idcirco in die nouissimo erit securus.quidam, verò futurũ in fine mundi iudicium minus verentur, quia adhuc longè abesse id opinantur. Qui pensent quòd particulare eorum iudiciũ non nisi paululum distet, in quo si imparati fuerint inuenti,tam nunc quàm in die nouissimo, in generali iudicio damnabuntur. Deniq; vtrunq; istud iudicium est ineffa-

Iudæ 1.

Gene. 5.

Eccle. 44.

Probatæ vitæ securitas in iudicio vtroque.

Iudicium vtrunque metuẽdũ multifariam.

biliter metuendum. Primò ex parte iudicis summi: secũdò ex parte iudicandi: tertiò ex parte retributionis. Ex parte etiam iudicis metuendum est vtrunque istud
I. iudicium multis modis. Primò ratione altissimæ autoritatis & excellentiæ eius, à qua nullus potest appellare: secundò ratione infinitæ sapientiæ suæ, quam nihil potest latere: tertiò ratione omnipotentiæ suæ, cui nullus potest resistere, & quã nemo valet effugere: quartò ratione iustitiæ eius, quæ in tantum odit omne peccatum, quòd nullam culpam quantumlibet paruam deserit indiscussam aut impunitam: quintò quoniam ipse deus omnipotens non solùm est iudex, sed etiam pars. Ipse quippe in omni culpa offenditur, quia in omni peccato mortali præceptum ipsius violatur. Sicque caussa vertitur inter ipsum & iudicandos. Valde autem metuendum est iudicari ab ipso, in quem excessus cõmissus est: sextò ratione beneficentiæ suæ. Quò enim in hac vita benignior & gratiosior fuit nobis, quò plura ac maiora beneficia nobis exhibuit, quò longanimius emendationẽ nostram præstolari dignatus est, quò frequentius & euidentius admonuit nos, eò ingratos & impios horribilius iudicabit. Prætere-

ea ex parte iudicandorum terribile est vtrúmque iudicium. Primò quoniam infirmi & fragiles sunt: secundò, quia in multis offenderunt: tertiò, quia incerti sunt an digni sint odio, & an placeant Deo. Iacob 3.
Amplius vtrunque iudicium metuendum est vehemēter ex parte retributionis, quæ est æterna damnatio, cuius instinctio est maximè formidanda, aut salus perpetua, cuius carentia est potissimè metuenda. Insuper, vltra hæc generale iudicium est, præsertim verendum. Primò, ex parte terribilium signorum quæ illud præcedent, I.
quia (vt in euang. veritas protestantur). Erunt signa in sole & luna, &c. Secundò II.
ex parte dispositionis in qua mundus tunc stabit. Nam ignis conflagrationis terram & aërem occupabit; & vniuersæ creaturæ erunt quasi commotæ contra iniquos Sapien. 5.
atque armatæ ac præparatæ ad vlciscendum in iniquis iniuriam creatoris. Tertio ex parte exercitum iudicis, quia adcrunt ibi vniuersi angeli sancti & ciues III.
superni, qui & tunc visibiliter apparebūt. Quarto, ex parte potentiæ omnium rationalium & intellectualium creaturarum, in quarum conspectu confundi, reprobari & manifestari erit maxima pœna. IIII.

De

De terribilitate diuini iudicij, ratione summæ autoritatis & extremæ excellentiæ iudicijs Christi.

ARTICVLVS. XIX.

Iob 5. DEus cuius iræ resistere nemo potest, sub quo curuantur qui portant orbem. Quis ei dicere potest, cur ita facis? Solent inferiorum iudicium iudicia minus timeri, quoniam & si condemnent in causis quibusdam, patet euasio per appellationem ad iudicem superiorem. Maximè ergo timendum est iudicis summi iudicium, à quo appellari non potest nec licet, cuius iudicia quanuis iniusta esse non queant, sunt tamen incomprehensibilia, mirabilia támque districta & abdita seu occulta, vt multa quæ humano iudicio iusta videntur & bona, ab ipso reprobentur ac condemnentur. Propter quod ait in Psalmo: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo, id est, examinabo an sint veræ iustitiæ. Huius exemplum patet 3. Regum, de propheta quem dominus misit ad increpandum idololatriam Ieroboam regis Israel, præcipiens ei ne comederet neque biberet in terra regis illius. Qui cum ex deceptione cuiusdam pseudo prophetæ comedisset

Aequissima iudicia dei.

Psal. 74.

3. Reg. 13.

medisset in terra illa, in vltionem inobedientiæ suæ à leone mox fuit occisus, qui tamen valde excusabilis videbatur, quoniam calidissimum illum pseudoprophetam putauit esse verum dei prophetam, & peccare se credidit, nisi acquiesceret illi. Dixerat nanque pseudopropheta ad ipsum. Et ego propheta sum similis tui, & angelus locutus est mihi in sermone domini, dicens: Reduc eum in domum tuam, & comedat: Vnde elicitur, quòd in multis credimus nos coram deo excusabiles esse, in quibus tamen ipse incomprehẽsibilis deus non habet nos excusatos. Quod etiam demonstratur ex reprobatione trium amicorum beati Iob, qui videbantur zelo diuini honoris contra Iob disputasse, quoniam ipsis apparuit quòd Iob in verbis suis derogauit diuinæ iustitiæ, propter quod eum acriter arguerunt, & tamen dominus iudicauit eos malè esse locutos, dicens ad principalem ipsorum: Iratus est furor meus in te & in duos amicos tuos, quia non estis locuti rectum coram me, sicut seruus meus Iob. Vehementissimè igitur formidemus iudicis summi iudicium, cui inexcusabiliter & sine resistentia ac appellatione stari oportet. Hoc sanctus Iob intuens

Ibidem.

Iob 18.

Iob 32.

Iob 37.

tuens dixit: Quantus ego sum vt respon-
Iob 9. deam? Etiam si habuero quidpiam iustum
non respondebo ei, sed vt meum iudi-
cem deprecabor. Si fortitudo quæritur,
robustissimus est. Si æquitas iudicij, ne-
mo audet pro me testimonium dicere. Si
iustificare me voluero, os meum cõdem-
nabit me. Si me innocentem ostendero,
Luc.17. prauum me comprobabit. Itaque si fece-
rimus omnia quæ præcepta sunt nobis, &
cum omni diligentia nobis pôssibili exa-
minauerimus conscientias nostras, atque
confessi fuerimus, pro viribus quoque sa-
1.Pet.5. tisfecerimus pro peccatis, adhuc tamen
oportet humiliari sub omnipotentes, for-
midare eius iudiciũ, ac orare: Ab occultis
meis munda me domine, quoniam certi
Psal.18. non sumus an altissimus iudex satisfa-
ctionem nostram acceptet, & vtrum ve-
ram habuerimus contritionem, atque an
pœnitentia nostra ex charitate processe-
Psal. 142. rit. Ex horum consideratione sanctus Da
uid orauit: Non intres in iudicium cum
seruo tuo domine, quia non iustificabi-
tur in conspectu tuo omnis viuens. Ecce
Psal.145. si in vita præsenti iniustè diiudicemur ac
puniamur, superest cõsolatio aliqua, quo-
niam cogitamus quòd deus qui malè iu-
dicata reiudicabit, faciet nobis iustum
iudicium,

iudicium,pro iniuriis nobis illatis, retribuet nobis vicem, & recompenſam: ſed poſt iudicium dei reprobantis, ac condemnantis conſolatio nulla reſtat, quemadmodum ait ſcriptura: Ecce deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis eſt in legiſlatorib⁹. Quis poterit ſcrutari vias eius; aut quis ei dicere audet, operatus es iniquitatem? Idcirco hoc ſolum habemus reſidui, vt coram ipſo nos ſemper humiliemus,& fateamur nos in multis,& magnis culpabiles, de quibus certam notitiam non habemus. Timeamus quoque,ne forſan opera noſtra (quæ bona & virtuoſa eſſe confidimus) non ſint meritoria coram deo,vtputa ex charitate fortaſsis non facta. Quanuis enim iudicio hominum bona ſint, ignoramus tamē qua diſtinctione,qua ſubtilitate,qua abdita ratione iudicabuntur à deo. Iugiter ergo diiudicemus ac vilipendamus noſmetipſos, & occulta dei iudicia metuere non eſſemus. Omnis præſumptio & vana ſecuritas longiſsimè abſint à nobis. Hinc cùm patriarcha Alexandrinus veniſſet in eremū, & dixiſſet abbati fratrum: Quid amplius inueniſti in loco hoc Abba? reſpondit: Indeſinenter culpare & diiudicare meipſum. Dixítque patriar- Iob 36.

1.Cor.11. cha: Non est alia via. Ideo sanctus ait. Apostolus: Si nosipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.

Quàm metuendum sit dei iudicium, propter infinitam sapientiam eius.

ARTICVLVS XX.

Hebr.4. Omnia nuda & operta sunt oculis eius. Quantò quis sapiêtior, sanctior atque honestior est, tantò pœnalius est coram eo turpem ac sordidum apparere, Psal. 146. atque ab ipso redargui, & cõfundi, reprobari, despici ac puniri. Cùm ergo sapientiæ dei non sit numerus & sanctitatis, ac dignitatis eius nullus sit finis, nec vlla sit eius honestatis ac honorabilitatis mensura, certum est, quòd ineffabiliter graue, confusibile ac pœnale sit animæ peccatrici coram diuinę maiestatis tribunali, cum suorum fœditate, vtilitate ac turpitudine vitiorum apparere, conspici ac contemni, discuti quoque ac reprobari ab ipso sancto & sapientissimo deo. Nónnę videmus ꝙ homines accessuri magnos principes, aut excellêtiores prælatos, pulchriora quæ habent & meliora induunt vestimenta, ne refutentur, & ne excellentiam illorum videantur inhonorare. Vnde legitur

Iudicium tremendũ ratiõe maiestatis diuinæ.

Similitudo.

gitur in libro. Hester, quòd non licuit indutum sacco aulam regis intrare. In Apocalypsi quoque dominus loquitur peccatori: Vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ. Alba etenim vestimenta sunt virtutes, & opera sancta, quibus animæ ornantur ac vestiuntur: quibus qui carent, confusibiliter ac spiritualiter nudi ac fœdi sunt coram deo. Insuper in lib. Danielis narratur ꝙ rex Babylonis. Nabuchodonosor iussit præposito eunuchorum suorum vt introduceret de filiis Israël pueros natos ex semine regio, in quibus nulla esset macula decoros forma, & eruditos in omni sapiētia, cautos scientiâ, doctósque disciplina vt possent stare & ministrare in præsentia regis. Ecce, si rex ille terrenus voluit corā se adduci, stare & obsequi pueros tā ornatos, facetos, immaculatos ac nobiles, quid mirū ꝙ rex omnium seculorum, immortalis, inuisibilis ac infinitè perfectus, requirat in suis ministris splēdorē virtutum, sapientiæ lucem, morū venustatē, vitæ nobilitatem, atque ab omni peccato (præsertim mortali) immunitatem? Propterea intollerabilis cōfusio, ac pœna grauissima est, corā sapientissimo atque sanctissimo deo, præsentari cū vitiorū squalore,

Hest. 4.

Apoc. 3.

Danie. 1.

1. Timo. 1.

Diuinæ maiestatis oculum nihil.

lore, cum prauæ cenſuetudini deformitate, cum putredine ignobiliſsimæ vitæ, id eſt, conuerſationis iniquæ. Præterea, quātò iudex cęleſtis clarius nouit vniuerſas noſtras tranſgreſsiones, omnéſq; circunſtantias, origines & numerum culparum noſtrarū: tantò vehementius formidare debemus ipſius iudicium. Ipſe ante omnia clariſsimè intuetur, omnéſque noſtras cōmiſsiones & omiſsiones iniquas, etiā minimas diſtinctiſsimè contēplatur. Vehementiſsimè igitur nos oportet iudicis huius formidare iudicium, qui nullam penitus cogitationē illicitam, nullam affectionem, nullā locutionem, nec aliquē actum, imò nec aliquē omiſsionem, negligentiam aut torporem, indiſcuſſam, iniudicatam, impunitam reliquit. Hinc ad incutiendum nobis ſalubrem timorem, indeſinentem quoque cuſtodiam, ac timoratam in omnibus conuerſationem: Deus omnipotens in ſcripturis noui ac veteris teſtamenti frequenter ac ſeriosè teſtatur ſe omnia intueri, conſiderare ac perſcrutari. Hinc equidem ait per Amos prophetam, Cognoui multa ſcelera veſtra, & Viſitabo ſuper omnes iniquitates veſtras, nec obliuiſcar vſque ad finem omnia opera veſtra. Et primo Reg. teſtatur,

Indiſcuſſum nihil relinquendum.

Amos. 5. & 3.

Non

Non secundū hominis intuitum ego iudico. Homo enim videt quæ patent, dominúsque autem intuetur cor. Ideo Ieremi. propheta loquitur deo, Domine deus fortissime, magne, potens, magnus consilio & incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes filios Adam, vt reddas vnicuique secundū opera sua. Hoc perpēdens etiā beatus Iob dixit, Nónne deus considerat vias meas, & omnes gressus meos dinumerat? Itémque, Obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti. De quo etiam in libro Sapient. Altissimus interrogabit opera vestra, & cogitationes vestras scrutabitur. Magna ergo & vere ineffabiliter magna ratio, atque necessitas formidandi, ac timoratè viuendi nobis incūbit, quoniam ante oculos iudicis summi omnia intuentis, cuncta scientis ac iudicantis; est tota conuersatio & existentia nostra. Consideremus pro posse, quātas quotidie habeamus cogitationes inanes, imaginationes inutiles, affectiones illicitas, otiosa prauáque verba, & opera mala. O quot distractiones cordis habemus, ac patimur omni die in orationibus, & in diuinis officiis. O quot bona omittimus omni hora, quàm infructuo-

Ierem. 32.

Iob 13.

Sapien. 6.

Mala hominum.

ſe inò & vitioſe deducimus tempus, quantùm quotidie in cibo, potu & ſumno excedimus, & quàm imperfecta ac defectuoſa ſunt opera noſtra bona? Et hæc omnia inſpicit deus indeſinanter: & quoniam ipſe ſilet ac differt vinctam, nos obtenebrati, ingrati, infœlices ac ſtolidi adiicimus peccata peccatis: ac ſine numero ac menſura peccamus. Quid ergo dicemus? quid agemus, quò diuertemus, cum præſentati

Eccle. 3. eius tribunali fuerimus, quum in momento in ictu oculi obiecerit, & clare oſtenderit nobis vniuerſa hęc vitia noſtra, magna ac parua, maiora ac maxima, minora ac minima? Certè reſpondere non

Iob 9. Matth. 3. quibimus vnum, pro mille, niſi interim

Habac. 2. condignos pœnitentiæ fructus egerimus, & ſuper cuſtodiam noſtram inceſſabiliter ſtemus, diiudicantes, deſpicientes & caſtigantes noſipſos. Hinc ait ſanctus Bernardus, Qui tam vehementiſsimè metuẽdum, quàm iudicandum aſtare tam diſtricti iudicis tribunali, qui teſte non indiget, & intentiones diſcutit cordis, cuius inquiſitio vſque ad ſecreta mentis pertingit? Nempe tam acutiſsimè ſingulorum vitam conſiderat, vt nec minutiſsimæ cogitationes, nec tenuiſsima verba quæ ipſo vſu apud nos viluerunt, in eius iudicio indiſ

indiscussa remaneant. Meritò ergo dixit Isidorus: Ad districti (inquit) iudicis examen, nec iustitia iusti secura est, imò vt abbas Agathon ait, Si deus nobis imputaret distractiones cordis, & negligentias quas in orationibus nostris, & officio diuino incurrimus, salui esse non possemus, iugiter ergo pensemus, & solicitè formidemus quod beatissimus princeps apostolorum in prima sua scribit epistola: dicens: 2.Pet.4.
Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi manebunt? Certè (vt gloriosus fatetur Hiero) multi elingues, multi & balbutientes, fœliciores tunc erunt loquacibus, & facundis: multi pastores & bubulci tunc præferentur philosophis, multi rusticani principibus, multi rusticani principibus multi obtusi, subtilibus, Hinc differit Leo Papa, ista est iudicis summi scientia, iste tremendus aspectus ipsius, cui peruium est omne solidum, & apertum est secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce mens loquitur. Idcirco cùm talis ac tanta sit sapientia dei, contra eam nihil poterunt nec valebunt allegationes aduocatorum, sophismata logicorum, eloquentiæ oratorum, neque Aristotelicæ argumenta subtilitatis.

De horribilitate diuini iudicij propter omnipotentiam iudicis summi.

ARTICVLVS XXI.

Psal. 7.

DEus Iudex iustus fortis & patiens. Nisi cõuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Quàm maximè metuendus sit nobis iudex altissimus, ipsemet in euangelio docet in parabolis, dicens, Quis rex volans committere bellum aduersum alium regem, non prius sedens cogitat an possit cum decē millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin illo adhuc longè agentè, legationem mittens, rogat ea quę pacis sunt. Per quæ verba Christus desinat quod homo iudicandus ab ipso Christo rege cælorum, debet quotidie examinare atque pensare an in iudicio valeat respondere, & de cunctis actibus suis interioribus & exterioribus, de verbis & omissionibus deò reddere rationem. Quod si viderit facere se nõ posse, studeat omnipotentem placare, & metuendissimum iudicem sibi reconciliare per lachrymarum effusionem, per elemosinarum elargitionem, per celebrationem missarum, per exercitia sacrà vigiliarum, orationum

Luc. 14.

Quibus muneribus concilian dus sit deus.

lis-

diſciplinarum & ieiuniorum. Aduertamus ac formidemus comminationes, imò & cunctas prænuntiationes omnipotentis, qui per ſanctos apoſtolos & prophetas, per euangeliſtas & cæteros ſanctos patres tam terribiliter ac frequenter prænuntiauit diſtrictionem futuri iudicij, & ſempiterna comminatur tormenta, quatenus iterum per timorem dei, per ſolicitudinem ſpiritalem, per feruentem cordis cuſtodiam, per ſatisfactionem quotidianum, per lachrymoſam contritionem mereamur euadere tanti rigorem iudicij, tot pericula & preſſuras. Hinc per Moſen dixit, Cum acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hoſtib⁹ meis. Atque per Eſaiam, Tacui, paciens fui, vt parturiens loquar. Diſsipabo & abſorbebo ſimul. Itémque, Ecce nomen domini venit de longinquo, ardens furor eius & grauis ad portandum. Labia eius repleta ſunt indignatione, ſpiritus eius velut torrens inundans ad perdendas gentes in nihilum. Terrorem brachij ſui in commemoratione furoris, & in flāma ignis deuorantis. Et Indignabitur deus inimicis ſuis, quia ecce dominus in igne veniet reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma

Deute. 32.

Eſaiæ 42 & 30.

Eſaiæ 66.

ma

ma ignis. Insuper Iere. propheta prædixit, Ecce turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet. Non reuertetur furor domini vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationes cordis sui, & dabit iniquos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nū-
Iob 26. quam obliuione delebitur. Timeamus
Eccl. 16. iudicium omnipotentis, ad cuius aspectum columnæ cæli contremiscunt & pauent, in cuius conspectu cælum & cæli cælorum, abyssus & vniuersa terra, & omnia quæ in eis sunt, commouentur, & cum conspexerit ad deus, terrore concutientur. Et tamen in omnibus his incensatum est cor hominis, quòd talem ac tantum dominum non veretur, sed eius præcepta impudenter, & irrefrenatè transgreditur, quòd cæteræ creaturæ sustinere vix possunt, imò ad vlciscendum creatoris sui iniuriam excandescunt, quamuis ex pietate diuina differatur vindicta. Hinc per
Ierem. 2. illud Ieremiæ, Obstupescite cæli: super hoc scribit Hierony. Cælum videns præceptum dei calcari, exhorrescit, & stuporem dissimulare non potest, Om-
Sapien. 3. nis enim creatura congemiscit & dolet super peccatis hominum. De quibus in

 li-

libro Sapient. scriptum est, Impij secundum, ea quæ cogitauerunt, corruptionem habebunt;quoniam neglexerunt iustum,& à domino recesserunt : mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filij eorum.Et si longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum, & si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, quoniam dominus deus eos deridebit, & erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia erunt inter damnatos in perpetuum, & vsque ad supremum desolabuntur,& erunt gementes. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi,hoc est,ex memoria & remorsu vitiorum suorum, venient ad finale dei iudicium,cum grandi timore, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum, id est propter scelera sua ponentur ad sinistram iudiciis metuendi.Humiliemus igitur iudici omnipotenti animas nostras, & quoniam non valemus effugere eius potentiam, confugiamus pœnitentes ac humlies ad eius clementiam : nec pro aliqua prosperitate adipiscenda, neque pro aliqua aduersitate euadenda offendamus ipsius potentiam, attendentes quòd venerabilis ille martyr veteris testamenti 2.Mac. 6.
ait

ait in lib.Mach. Nam & si impræsenti tẽpore suppliciis hominum eripiat, manum tamen omnipotentis, neque viuens neque defunctis effugiam.

De terribilitate & rigore diuini iudicij ex parte diuinæ iustitiæ.

ARTICVLVS XXII.

Sap.13. CVm sis iustus domine, omnia iustè disponis. virtus enim tua, iustitiæ initium est. Quemadmodum oculus corporalis quò fortioris est luminis & maioris acuminis, eò minora & plura ac perspicacius videt. Sic oculus intellectualis, quantò clarior, sapientior ac iustior fuerit, eò culpas etiam minimas lympidiùs intuetur & odit. Idcirco iudex ille altissimus cuius mens in infinitum præ omnibus iusta & sapiens est, vniuersa & singula hominum peccata, quantumlibet modica, clarissimè inspicit. Videmus quoque quòd quantò sanctior ac iustior fuerit quis, tantò plus odit, abhorret & punit iniquitatem. Ideo iudex supernus qui infinitæ est sanctitatis & æquitatis, peccata inenarrabiliter odit, detestatur ac vindicat. Hinc itaq; metuendissimum est à iudice illo increpari ac discuti, qui tam indignanter ac horribiliter

ter inſpiciet peccatores,támq; rigoroſiſſimè nos affabitur:ſicut ait Propheta,Tunc loquetur ad eos in ira ſua,& in furore ſuo turbabit eos. Qui habitat in cælis irridebit eos,& dominus ſubſannabit eos.Itémque,Odiſti domine omnes qui operantur iniquitatem,perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus. Hinc ait & per Amos,Ecce ego ſtridebo ſuper vos,ſicut ſtridet plauſtrum onuſtrum fœno, & peribit fuga à veloce,& fortis non ſaluabit animam ſuam.Rectè igitur ait ſanctus Bernardus, Quid tam pauēdum,quid tam plenum auxietatis& vehementiſsimę ſolicitudinis cogitari poteſt, quàm iudicandum ſtare ante tribunal iudicis ſummi, & ſub tam diſtricto iudice incertam expecta re ſententiam?Verendum eſt valde quum ad hoc ventum fuerit,ne in tam rigoroſo ac ſubtili examine multæ noſtræ iuſtitiæ, vt putantur,peccata appareant.Sic etenim inter homines cernimus quòd homines imperfecti, rudes ac ſimplices iudicant multa verba & opera eſſe bona ac iuſta, quæ tamen homines illuminati, atque in ſpiritalibus actibus excercitati conſiderāt eſſe illicita & iniqua :quantò magis deus infinitæ excellentiæ, in omni ſapientia,

Pſal.2.5.

Amos 2.

infœlicitas diuini iudicij. virtute ac sanctitate, multa verba & opera nostra, quæ putamus esse vera ac iusta, iudicabit fuisse iniusta atque erronea? Formidemus ergo iudicium iudicis huius qui tunc nec gratia præuenitur, nec misericordia flectitus, nec donis corrumpitur, nec pœnitentia mitigatur, cuius tunc

Zelus dei in peccatores. tanta inflexibilitas erit, quod quanuis beatissima virgo Maria omnésq; angeli sancti, & vniuersi electi rogarent pro saluatione vnius existentis in peccato mortali, non tamen eos tunc exaudiret. Denique, zelus iudicis illius tunc æstuantissimus erit, & summè implacabilitérq; succensus contra iniquos, aduersus quos tunc

Apoc. 6. ira eius in tantum desæuiet, vt Euangelista Ioannes in Apocalipsi locutus sit, Dicent montibus & petris, Cadite super nos & abscondite nos à facie sedentis super thronum & ab ira agni; quoniam venit dies magnus iræ eorum, id est, iræ dei ad-

Oseæ. 10. uersus eos, Vnde & in Oseæ legitur, Dicent montibus, operite nos, & collibus, cadite super nos vt enim asserit sanctus Augustinus, Mallent reprobi & iniqui omne supplicium sustinere, quam faciem iu-

Danie. 7. dicis irati videre. De quo Daniel propheta prædixit. Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis succensus. Fluui⁹ igneus ra

bidúsque egredietur à facie eius. Per quæ omnia designatur: feruor & rigor & zelus diuinæ iustiæ contra malignos, acerbiter quoque & abūdātia tormētorū eis infligēdorū, quæ per fluuiū igneum ac rabidum denotatur. Quemadmodū enim in flāma sunt claritas luminis & caloriginis, ita in iudice illo est ardentissimus zelus æquitatis atque clarissima notitia veritatis. Porrò per rotas iudicis significatur expeditio suæ potentiæ, ac velocitas suæ iustitiæ, quibus inuehitur & procedit cōtra dānādos. Hinc quoque Isaias propheta loquitur de deo iudice adorando, quasi de vero armato ad vlciscendum se festinēte ac feruido. Indutus est (inquiens) iusticia vt lorica, & galea salutis in capite eius. Indutus est vestimētis vltionis, & opertus est quasi pallio zeli sicut ad vindictam, quasi ad retributionē indignationis hostibus suis & vicissitudinē inimicis suis, cū venerit quasi fluuius violentus, Tūc planè implebitur quod prædictum est in lib. Sapientiæ, Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturā ad vltionē inimicorum. Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudiciū certum. Sumet scutum inexpugnabile, æquitatem: & acuet diram iram in lanceā. Hinc ait Chrysostomus, Tunc nec diuitiæ pro sunt

Isaiæ 59.

Sap. 5.

ſunt diuitibus, nec parentes intercedent pro filiis, nec angeli vt ſolebant pro homi nibus facient, quia natura iudicij præſertim extremi non recipit miſericordiam,
Prouer. 11 Vnde & Salomon proteſtatus. Non prode runt diuitiæ in die vltionis. Tunc maximè adimplebitur quod per Ezechielem locu-
Ezec. 14. tus eſt dominus, Si Noë & Iob & Daniel fuerint coram me, filium & filiam non liberabunt, ſed in iuſtitia ſua liberabunt ani mas ſuas. Hinc rurſus per eundem prophetam dominus loquitur peccatori, Ecce cõploſi manus meas ſuper malitias tuas: nunquid ſuſtinebit cor tuum aut præualebunt manus tuæ in diebus quos faciam tibi? Ecce quàm terribiliter loquitur iuſtus & omnipotens deus contra iniquos. Nam & per
Oſeæ 13. Oſeæ dixit, Occuram eis quaſi vrſa raptis catulis, dirumpam interiora eorum, & cõſumam eos vt leo. Vt enim aſſerunt naturales, nihil ferocius eſt vrſa dum catulos ſuos amiſit, & eum qui primò ei occurrit, crudeliſsimè mox inuadit. Cur ergo deus cuius natura eſt bonitas, & cuius proprietas eſt pietas, comparat ſe crudeliſsimæ feræ, niſi ad inſinuandum intolerabilem rigorem ſuæ iuſtitiæ? qui etiam per Moſen iuſsit in iudicio non miſereberis pauperis, ſcilicet in derogationem iuſtitiæ, aut

in de

in detrimentum patris aduersæ. Nihil e-
nim tam gloriosè lucet in iudice, sicut a-
mare & exhibere iustitiam sine persona-
rum acceptione. Nã & Tullius ait, Exuit
personam iudicis quisquis amicũ induit.
Aequitas cui iudex obsequitur, sinistram
odij & amoris dexteram nescit. Talis nã-
que debet esse iuris minister, & iudex, vt
nullius autoritate personæ titubet aut va
cillet in manu sua libra iustitiæ.

Quòd diuinum iudicium sit incomparabiliter metuendum, eo quòd ipse iudex altißimus sit iudex & pars.

ARTICVLVS XXIII.

SI peccauerit vir in virum, placari ei 1.Reg. a.
potest deus: si autem in dominum pec
cauerit, quis orabit pro te? Quanuis quæ-
dam peccata dicuntur peccata in deum,
quia sunt directè cõtra præcepta quibus
præcipimur honorare & colere deum, vt
sunt tria prima præcepta decalogi, quæ-
dam verò dicuntur peccata in proximum
quæ directè nociua aut iniuriatiua sunt
proximorum, vt sunt transgreßiones a-
liorum septem præceptorum decalogi: o-
mnia tamen peccata possunt dici peccata
in deum, quoniam sunt contra aliqua eius

præcepta, vt furtum, rapina, adulterium, homicidium, & consimilia. Præterea loquendo in generali, peccata in deum sunt grauiora peccatis in proximum: ſicut odium dei, infidelitas, blaſphemia, deſperatio ſunt multò grauiora quàm rapina & futurum: loquẽdo tamen in ſpeciali quędam peccata in proximum ſicut enormia quàm quædam peccata in deum, ſicut adulterium, & homicidium grauiora ſunt quam violatio aliqua ſabbathi, aut vana iuratio & iuxta hunc modum difficilius aut facilius eſt ſatisfacere deo pro peccatis commiſsis in ipſum, vel pro peccatis commiſsis in proximum. Itaque quoniã omne peccatum mortale eſt contra aliquod dei præceptum & contra deum, ipſe iudex altiſsimus in iudicio, tam particulari quã vniuerſali, non ſolùm eſt iudex, ſed etiam pars aduerſa rei iudicandi ab ipſa trangreſsione diuini præcepti, ita quòd cauſa vertitur inter iudicem deum, & inter reum. Eſt autem valde ſpecialiter metuendũ, iudicari ab eo qui eſt aduerſarius iudicandi, & ab illo præſtolari ſententiam qui iniuriam paſſus eſt, & quem cauſa directè concernit, quemadmodum ſi homicida læſiſſet ballium, aut eius filium occidiſſet. Quid ergo dicturus,

Peccata in deũ quę nã grauiora peccatis in proximum.

Omne peccatum mortale quomodo peccatum in deum.

rus, quid acturus est infœlix peccator, cùm eius fuerit tribunali adductus, quem toties támque enormiter in honorauit, offendit contempsit, & cuius adoptiuos filios aut filias, amicos & ministros, scilicet proximos suos toties spiritaliter interfecit, eos scandalizando, aut aliquo modo ad vitia pertrahendo? O quali vultu aspiciet illum iudex, quàm horribiliter eum inuadet increpabit, damnabit ac puniet. Certè (sicut per Oseam prophetam prædixit) iuxta desiderium suum corripiet eos. Consideremus enormitatem cuiuslibet peccati mortalis, sicque patebit quàm ineffabilem irreuerentiam iniuriam & offensam faciat deo peccator. Certè quò eminentior est præcipientis autoritas, eo grauior culpa est violare ac transgredi eius præceptū. Cùm itaque autoritas dei sit summa, incomparabiliter magna ac penitus infinita, incomparabiliter grauè & impium est, dei mandatum præuaricari. Rursus quò maior est bonitas ac dignitas dei, eò enormius est ei quicquam præferre, Cùm ergo in omni mortali peccato, peccans præponat propriam voluntatem voluntati diuinæ, & bonum creatum, caducum, carnale, seu vanum, bono increato, incommutabili, immenso, pror-

Oseæ 10.

Offensa grauior in autoritatem maiorem.

Peccatum quāta diuina bonitatis iniuria.

ſus perfecto & infinitè digniſsimo, cõſtat quòd peccans mortaliter, ineffabiliter magnam & quaſi infinitam irreuerentiam iniuriã & offenſam inſerat deo, cui pręeligit & præponit iſta viliſsimà, immundiſsima, carnalia & terrena. Amplius quò maior eſt ſanctitas atque iuſtita dei, eò plus deteſtatur, odit ac reprobat iniquitatem, & ita cùm ſit inter minabiliter ſanctus ac iuſtus ita quòd ſuę ſanctitatis & æquitatis nullus eſt finis, nulla menſura & comparatio nulla, certum eſt quòd infinita deteſtatione & inæſtimabiliter magno odio abhorreat omnem culpam mortalem. Inſuper quò maior eſt ſapientia & fidelitas eius ad homines, eò ſtultius eſt eius præceptis non obedire, eius documentis & conſiliis repugnare, indeſinentérque agere quæ ipſe prohibuit. Idcirco merentur iniqui à iudice ſummo indignatiſsimè inſpici, acerrimè increpari, totaliter deſpici, maximéque confundi vituperari & æternaliter reprobari, Et ſi pro vno mortali peccato, etiam minimo inter peccata mortalia meretur ita tractari, quàm incomprehenſibiliter durè ac contemptibiliſsimè tractabuntur ab ipſo qui eum ſæpe & irrefrenatè offenderunt etiam in enormioribus vitiis, & imò. frequentius

Sanctitatis diuinæ iiuria mortale peccatum.

Iniuria dei peccatum ratione ſapientiæ infinita.

quàm

quàm valeat numerari,& qui aliasquoque personas traxerunt ad lapsum? O quàm cōfusibiliter ac tremebundè ante iudicē stabūt, redarguti à conscientiis propriis, ad quem tam irreuerenter & intimoratè se habuerunt,quem tam enormiter & sæpissimè contempserunt, cuius precepta, documenta, monita & consilia imprudenter quotidie abierunt. O quàm minaci, irrato, horribili, indignatíque vultu ipsos aspiciet,alloquetur, reprobabit ac cōdemnabit. De quibus apud Esaiam deus Esaiæ 1. testatur,Heu,ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.Et apud Ezechielem, Complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meā,& consolabor, In quibus verbis Deus loquitur per modum principis,propter iniurias sibi illatas irati & contristati:qui cúm iuxta desyderiū suum exercuerit vltionem in aduersariis suis,consolatur, lætatur atque quiescit. Præterea multùm indignanter & ægrè ferunt superiores, si præcepta eorum à subditis violentur in ipsorum præsentia & aspectu.Cùm igitur constet omnibus, deum, omnia intueri, hoc valde auget trangresionem & contemptum culparū nostrarum in deum, quòd deo præsente

Ezec. 4.

ac intuente, audemus pręcepta ipsius prævaricari. Itaque si desideramus ab omnipotente in die particularis ac generalis iudicis misericorditer recipi: benignè tractari, & fauoribilem obtinere sententiã, studeamus eum in omnibus honorare, & eius semper vitare offensam.

De terribilitate ac districtione diuini iudicij ex parte beneficentiæ dei.

ARTICVLVS XXIIII.

Mala. 1. Filius honorat patrem suum, & seruus timet dominum suum. Si ergo ego pater sum, vbi est honor meus? Et si dominus ego sum, vbi est timor meus? dixit dominus. Dominus noster Iesus Christus in euangelio ait. Cui multùm datum est, multũ quæretur ab eo: & cui multum commodatum est, plus requiretur ab eo. Itaque quanto maior est dilectio atque dignatio dei ad nos, quò etiam maior est misericordia eius in nobis: & quò plura ac maiora beneficia contulit nobis, eò vitiosior est ingratitudo: inobidientia & trangresio nostra, & eò grauius ac rigorosius iudiciũ imminet nobis. Porrò tanta est charitas ac dignatio dei ad nos, quod à nobis pauperrimis & indignis pater appellari

Luc. 12.

Dignatio dei ratiõe paternæ dilectiõis quantas.

lari dignatur: idcirco tenemur eum filialiter re-amare & honorare: quod esse nõ potest, nisi eius præcepta in omnibus obseruemus: sicut ipsemet filius dei testatur, Qui seruet mandata mea, ille est qui diligit me. Itémque, Si quis diligit me, sermonem meam seruabit, Idcirco qui nec amore nec timore à diuinorum trãsgressione præceptorum retrahitur, omnino ingratus est charitati, & dignationi dei ad se, atque meretur odio haberi ac indignanter repelli à deo. Insuper tot & tanta sunt beneficia dei nobis ab ipso exhibita, quòd nihil æquiualens, aut condignum rependere ei valemus, etiam si totis viribus seruierimus ei, & honorauerimus eum. Nónne ergo inæstimabiliter magna persa atque damnabilis est ingratitudo, improbitas, inobedientia ac rebellio iniquorum, qui creatorem suum non solum non honorent, nec timẽt, nec diligunt totis viribus suis, imò potius quotidie in honorãt, contemnunt relinquunt corde, ore & opere, multiplici quoq; vitiosa omissione? Et si dicant se non contemnere deum, certum est quòd intantũ despiciãt eũ, quantùm eius mãdata transgrediũtur, & quãtũ suæ bonitati ac dignitati immẽsæ præferũt ista carnalia ac terrena, nec debitã

Ioan. 14.

Beneficia diuina.

Cõtẽptus i deũ quãdo fit.

curã diligentiamque apponunt ad obediendum ei in cunctis. Insuper quò dominus maiestatis diutius nobis pepercit & gratiosius tolerauit nos in nostris excessibus, eò inefabiliter enormiora sunt scelera nostra, & eò intolerabilius iudicium nobis instat: ideo tanto formidolosius vnusquisque expectet diuinũ iudiciũ quò se frequentius, diutius, & enormius peccasse cognoscit, & tum hucusque clementer à deo tolleratum esse perpendit. Denique non tantũ piè tolerat deus iniquos, sed etiam beneficia multa ipsis largitur, non sinens eos à diabolo suffocari, sicut merentur, sed conseruans eos in esse & præstans necessaria vitæ, ad conuersionem quoque & pœnitentiam multipliciter admonens eos, sicque asiduè reddens eis bona pro malis: Quid responsuri sunt isti iudici summo, cum cœperit, cum eis ponere rationem? Qualiter indignabitur ei? vbi misertimi se abscõdent? Quid respondebunt vnigenito filio dei, qui propter eos factus est homo, conuersatus in mundo, affixus patibulo, cui non solùm subtraxerunt se ipsos vitiosè viuendo, sed alios quoque ipsos variis modis ad peccandum alliciendo, sicque fructum passionis & sanguinis Christi in seipsis, ac

Ioan.1.
Baruc.3.
Philip.1.

aliis impediendo? Quod prorsus diabolicum est,& transgreſsio contra deum altiſsimum,Ex hoc ergo quòd deus tam misericorditer agit nobiſcum, vehementius formidemus eius iudicium, certi quòd tãto iustius ac rigorosius aget nobiſcum post vitam præsentem,si ei ingrati fuerimus & rebelles. Non enim minor est eius iustitiam quàm misericordia. Rursus, quò maiora ac plura beneficia præstitit nobis,eò plus vereamur,quia de vniuersis & singulis beneficiis suis exiget rationem,qualiter eis vsi sumus, quod lucrum de eis fecerimus? quem profectum attulerimus,quàm grati & subiecti fuerimus ei. Hinc vnicuique iniquo ait Apostolus. Existimas ô homo qui talia agis,quòd tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis dei contemnis? Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuã & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram in die iusti iudicij dei. Ex his elucescit quòd impiis Christianis tãto grauius instet iudicium quàm cæteris gentibus, quò plura ac maiora beneficia desuper sunt sortiti. Idcirco & acerbiora eis instant,& infligentur supplicia.

Ratio exigenda de beneficiis dei. Matth.12. & 25. Rom.2.

Iudicium impiorũ Christianorũ grauiꝰ quàm gentium.

De terribilitate diuini iudicij ex parte iudicandorum.

ARTICVLVS XXV.

Iob 14. HOmo quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et dignum domine ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Si consideremus incomprehensibilem maiestatem atque immensam excellentiam dei, magnam quoque defectuositatem instabilitatémque hominum mirum, apparet quòd deus tam dignanter & gratiosè se habet ad homines, mirum etiam quòd tam districtè iudicat eos. Hinc sanctus Dauid admirās, loquutus est deo, Quid est homo quòd memor

Psal. 8. es eius, aut filius hominis, quoniā visitas eum? Et rursus: Domine, quid est homo quia innotuisti ei, aut filius hominis quia

Psal. 143 reputas eū? Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra pretereūt, Itaque quò maior est defectuositas, debilitas atque fragilitas hominis, quò pluribus obnoxius est peccatis, quò incertior est an sua vita placeat deo, & præsertim an de numero sit electorū an reproborū, eò vehemētius debet vereri rigorē, & examen diui

diuini iudicij. Nã (vt Iacobus ait apostolus) in multis offendimus omnes. Isaias quoq; propheta. Omnes (inquit) nos quasi oues errauimus, vnusquisq; in viã suam declinauit. Cum ergo (teste beato Iob) Non iustificetur homo compositus deo, nónne maximè metuere nos oportet, ne dum positi fuerimus coram deo vt iudice mur ab eo, inueniamur iniusti & condemnatione condigni, cum certi simus nos frequenter peccasse mortaliter, & ignoremus an veram habuerimus cõtritionem? Attendamus solicitè quod ait scriptura: Ecce qui seruiunt deo, non sunt stabiles & in angelis suis reperit prauitaté, quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, cõsumentur velut à tinea? Itémque: Quid est homo vt immaculatus sit, & iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos dei nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu eius: quãtò magis abominabilis, & inutilis homo, qui bibit, quasi aquam iniquitatem? Vnde & beatissimus Isaias fatetur, Facti sumus, vt immundi omnes nos, quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Hæc ergo propriæ defectuositatis, & culpabilitatis intenta consideratio, debet quemlibet

Iacobi 3.
Isaiæ 35.
Iob 9.
Iob 4.
Iob 13.
Isaiæ 64.

bet nostrum valde formidolosum efficere, ne fortè à iudice districtissimo omnia accutissimè cõsideraturo, exquisitissimè iudicaturo, atque acerrimè punituro reprobetur: Insuper maximè perterrere nos debet quod iudex ipse testatur Multi sunt vocati, pauci verò electi. Cum enim æterna damnatio, tam vehemẽtissimè sit timenda, vt quãuis certissimè nobis constaret, quòd de viuersis hominibus, qui vnquam fuerunt sunt aut erunt, non nisi vnus esset dãnandus, & ignotum omnibus esset, quis ille existeret, meritò vnusquisque valde metueret; ne forsitan ipse esset ille damnandus. Quemadmodũ enim si multi essent ituri per pontem, & scirent quòd vnus ruiturus esset ex eis de ponte, ac submergẽdus, omnes valde suo timerent periculo: quãtò magis nũc cùm ex infallibili veritatis summæ testimonio agnoscamus, quòd respectu eorũ qui condemnantur pauci, saluentur, omnia ossa nostra tremerè debent, & totum cor nostrum ingenti formidine concuti, ne (quod absit) contingant nos infœlicissimo damnandorum numero computari. Aperi oculos cordis tui ad intuẽdam hãc veritatem, ad formidandum tam immẽsum ac æternale periculum, ad euadendã

Matt. 20.

Dãnatio æterna quã vehemẽter metuenda.

tan

tantam damnationē, per conuersationem iustam, timoratam, humilem, feruentem, & perseuerantē. Non enim qui incipit sed qui perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Ecce, si vrbem aliquam princeps & iudex, iustus ac præpotens ingrediatur, cui communitas resistere nequeat, & sedeat pro tribunali quotidie, ac certum sit ciuibus quòd non nisi pauci eorum euasuri sint mortem, eo quòd iudex, nec prece, nec pretio poßit flecti: ô quantus dolor, timor, angustia & pressura penetrarent ciuium corda, quanta desolatio esset in vrbe illa, ita vt vix manducare & bibere quempiā delectaret. Si ergo tantum formidatur mors temporalis, ac breuis, quid est, quod mentes nostræ insensatæ ac miseræ sic obtenebratur, cæcantur ac indurantur, quòd iudicium dei, æternam mortem, infernalémque pœnam infligentis non expauescant, nec iugiter illud considerant, sed vanitate & periculosissima securitate torpent ac resoluuntur? Meritò dixit Propheta: Fili hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Certè tunc sero timebunt ac disperibunt: qui modò non timent: Ideò ait scriptura: Angustia vallabit impium, sicut regem qui putatur

Matt. 24.

Cæcitas mentis humanæ.

Psal. 4.

Iob 15.

Metus de

Iudicio an-
tiquorum
Patrum.

putatur ad prælium: tendit enim contra deum manum suam. Non credat frustra quòd aliquo pretio redimendus sit. Antequàm dies eius impleantur peribit. Postremò, hoc non inducere debet ad sapiẽtialem assiduúmque iudicij diuini tremorem, quòd sancti & electi dei ab origine mundi tam vehementer expauerunt dei iudicium, de quo (vt allegatũ est supra)

Iudæ.1. sanctus Enoch ante diluuium prophetauit: Ecce venit dominus in sanctis milibus suis facere iudicium, & arguere omnes impios de omnibus operibus impie-

Iob 1.31. tatis eorum. Vnde sanctus Iob cui tem-

9.31. pore suo similis non erat in terra, perhibuit. Semper quasi tumentes super me fluctus timui deum; & pondus eius ferre non potui. Et denuo: Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Hinc iterum dixit: Quid faciam cùm surrexerit ad iudicandum deus, & cùm quæsierit, quid respondebo? Sanctus quoque Dauid orauit: Domine ne in fu-

Psal.6.37. rore tuo arguas me, neque in ira tua cor-

Iere.1.10. ripias me. Et Ieremias: Corripere me domine, veruntamen non in furore tuo, ne fortè ad nihilũ redigas me. Deniq;, quàm vehementer sanctus Hyeronimus formidauit iudicium dei, suprà ostensum est ex verbis

verbis ipsius dicentis: Quoties diem illum considero, toto corpore contremisco. Quòd autem sanctus Gregorius iudiciũ dei valde pertimuit, ex verbis eius in pluribus locis clarissimè innotescit. Nam inter cætera loquitur: Præsentis temporis ita est agenda lætitia, vt sequentis iudicij amaritudo nunquã recedat à memoria. Hinc abbas Euagrius hortabatur. Diuinũ illud horrendum imaginare iudicium; atque in medio repositam peccatoribus confusionẽ, quàm passuri sunt in conspectu dei, & Christi eius & coram angelis viuersis, ac cunctis hominibus, & super immunditia peccatorum tuorum ingemisce & plora. Vestire luctu ex imaginatione iudicij metuens ne & tu incidas illud. Vnde & abbas Elias, Ego (inquit) tres res timeo. Vnã, quando egressura est anima mea de corpore: aliam, quando repræsentandus sum deo: tertiam quãdo de me proferetur sententia. Si ergo viri virtuosi ac sancti tam ineffabiliter extimuerunt iudicium dei, quantum & quàm indesinẽter oportet nos defectuosos ac miseros peccatores illud timere?

Quòd diuinum iudicium sit ineffabiliter metuendum ex parte sententiæ iudicis

&

& retributionis finalis, quæ est æterna damnatio, aut perfecta beatitudo.

ARTICVLVS XXVI.

Matt. 25. TVnc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei: possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Tunc dicet, & his qui à sinistris eius erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Ista sunt verba regis ac iudicis nostri Iesu Christi, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra qui iudicaturus est viuos & mortuos & seculum per ignem. Præterea, sicut sanctus asserit. Augustinus, timor ex amore procedit. Non enim timemus malũ, nisi quia amamus bonũ malo contrariũ. Hinc cælestis illis illa, & æterna fœlicitas est amplius appetenda, ac diligenda, quàm infernalis atq; perpetua damnatio sit timenda, ac fugiẽda. Idcirco & carentia fœlicitatis æternæ magis est abhorrenda ac euitãda, quã quæcunque inferni pœna sensibilis. Vehementissimè ergo metuendum est dei iudicium, propter vtrunq; istorum: quia iniqui non solùm priuabuntur beatifica

Matt. 28.

Iudicium timẽdum propter duo.

I. visione atque fruitione omnipotentis,
II. sed etiam sensibilibus pœnis inferni irreuocabiliter

uocabiliter immergentur. Denique, ſicut
nulla eſt comparatio finiti ad infinitũ: ſic
nulla eũ cõparatio tẽporis ad æternitatẽ,
tẽporalíſq; pœnæ ac trãſitoriæ mortis, ad
pœnã perpetuã infernalémq; mortẽ. De
qua in Apocalypſi habetur: Pars iniquorũ Apo.21.
erit in ſtagno ardenti igni & ſulphure,
quod eſt mors ſecũda. Itaq; pœna illa in-
fernalis, ac ſempiterna infinitè & incõpa
rabiliter horribilior ac ſugibilior eũ om-
ni pœna, & morte præſentis vitæ: ideo iu-
diciũ dei irrogantis pœnã huiuſcemodi
iniquis, infinitè & incomparabiliter du-
rius, pœnalius, horribiliúſque conſiſtit
omni humano iudicio, quo pœna infligi-
tur temporalis, ſiue mors corporalis. Ec-
ce quantum homines timent temporalia
damna corporalem læſionem, tranſitoriã
mortem, quantum litigant & laborant,
quantum ſolicitantur ac pugnant, pro vi-
tandis temporalibus damnis corporalib⁹
incommodis, pręſertim pro morte vitãda
ac differenda? Cur ergo ſic excæcamur
atque ad ea quæ noſtram concernũt ſalu-
tem, tam inſenſibiles reddimur, quòd in
cunctis tam peruerſè habemus nos, ꝙ tẽ-
poralia dãna, corporalia incõmoda, trãſi-
toriam mortẽ magis veremur, fugimus &
vitamus, quàm æterna ſupplicia, ſpiritalia Ioelis 1.

Pœna infernalis grauior omni pœna temporali.

damna; infernalémque mortem? Expergiscimini ebrij vitiis, & flete & vlulate omnes qui bibitis vinum in iucunditate, qui gloriamini in vestris peccatis, qui instar brutorum computruistis in immũdi
Iacobi 5. tia & fœtore vestræ carnalitatis. Lugete in miseriis quæ aduenient vobis, qui thesaurizatis vobis vindictam & pœnã perpetuam in diebus nouissimis. Nunc dum adhuc tẽpus est pœnitendi, & flendi præteritas culpas, emendandi vitam, euadendi æternã damnationẽ: nunc inquàm perdite, quàm intolerabile asperum ac pauendum erit iniquis, audire seuerissimam illam sentẽtiam: Ite maledicti in ignẽ æ-
Matt. 25. ternum. Si abierunt retrorsum & corruerunt in terram, qui à Christo capiendo,
Ioan. 18. iudicando, crucifigendo audierunt vocẽ, qua patienter ac mititer dixit: Ego sum, qualiter casuri, præcipitandi, ac perituri sunt, qui à Christo glorificato, iudicante, atque in sua maiestate & gloria apparente audient vocem, qua indignanter ac implacabiliter dicet: Ite maledicti in ignem
Matt. 25. eternũ. O quàm horribiliter penetratiue, ac desolatoriè personabit tonitruũ illud. Denique sæpe leguntur sancti prophetæ corruisse in faciem suam super terram ex debilitatione naturę, atq; formidine, cùm audissent

audiſſent dominum ſibi loquentem,& vidiſſent magna quæ deus eis oſtẽdit, & tamen viſio & allocutio illa fiebat miniſterio angelorum, qui apparebant & loquebantur, non autem ipſe deus in propria perſona.Si ergo ſancti viri ſic debilitabãtur, metuebant & cadebãt ex angelica allocutione & viſione,& ex ſimilitudinibus viſis:qualiter cadent,affligentur,deficiẽt iniqui ac reprobi ex viſione & apparitione iudicis,qui eſt verus deus, qui in propria perſona apparebit, & minaciſsimo ac iratiſsimo vultu inſpiciet,atq; indignãtiſsimè affabitur impios, eorum vitia eis obiiciendo ac contra ipſos prætactam ſententiam proferẽdo? Inſuper in Exodo recitatur, quòd filij Iſraël cùm vidiſſent Exod. 20. montem Sinai fumigantem, & audiſſent vocem dei per angelũ loquẽtis de medio ignis,perterriti ac pauore concuſsi, dixerunt ad Moſen, Loquere tu nobis & audiemus,non loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur.Vnde in Deutero. legun Deute.5. tur,dixiſſe.Si vltrà audierimus vocem domini dei noſtri, moriemur. Quid enim eſt omnis caro vt audiat vocem dei viuentis, qui de medio ignis loquitur, ſicut nos audiuimus? Si itaque filiis Iſraël fuit tã intollerabile,audire verba angeli

in persona dei loquentis gratiosè ac piè, nō comminatoriè, quàm intolerabile erit iniquis audire sententiam veri dei, metuendissimi iudicis, in propria persona loquentis de medio ignis conflagrationis, in quo tunc (vt infra dicetur) mundus sta-
Apoc.1. bit? Amplius Ioannes apostolus in Apocalypsi testatur, Cùm vidissem eum (videlicet angelum in persona Christi apparentem & loquentem) cecidi ad pedes
Isaiæ 10. eius tanquam mortuus. Isaias quoq; propheta, cùm vidisset in spiritu destructionem Babylonis, & interfectionem habitantium in ea, præ pauore defecit, secundum quod ipse ait, Repleti sunt lūbi mei dolore, angustia possedit me, sicut angustia parturientis. Corrui cùm audirē, cōturbatus sum cùm viderem, emarcuit cor meū, tenebræ stupefecerūt me. Si tantam afflictionem incurrit sanct[9] Propheta ex imaginaria visione, & futuræ ac transitoriæ calamitatis Babyloniorum compassione, quàm excogitabiliter grauis ac magna erit impiorum afflictio in die nouissimo instante finali iudicio, ex præsentibus & futuris ac sempiternis eorum calamitatibus ac tormentis? Tunc erit dies domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem

gantem

gantē & humiliabitur: vt Isaias prædixit: Eccle. 30.
Et sicut in Ecclesiastico legitur, Tūc sapiē
tia dei pręsens Christus dominus superbo- Isaiæ 41.
rum & excellentiū colla propria virtute
calcabit. Tunc veniēt ad eū, & cōfundētur
omnes qui modo repugnant ei, qui nec
præcipienti obediūt, nec cōsolanti obtem
perant, nec exhortantē aduertūt, imò salu
bres & pias exhortationes vertunt in ri-
sum & iocū: charitatiuas & iustas corre-
ptiones indignanter & ingratanter acci-
piūt, ac odiūt corrigētē: quibus clamat di- Isaiæ 10.
uina scriptura, quid facietis in die calami
tatis de longè veniētis? ad cuius confugie
tis consiliū? & vbi delinquetis gloriā ve-
strā? Certè vt Ieremi. prædixit. Tunc con- Ierem. 20
fundentur vehementer, quia non intelle-
xerunt opprobriū sempiternū, atque (vt
scriptum est ad Isaiā) tunc auditam faciet
dominus gloriam vocis suæ, & terrorem
brachij sui ostendet in consummatione
furoris, & in flamma ignis deuorantis (vt
in Psalmo scriptum est) Sicut ignis qui Psal 82.
comburit syluam, & sicut flamma combu
rens montes, ita persequetur eos in tem-
pestate sua, & in furore sua turbabit eos.

De terribilitate generalis iudicij ex parte signorum quæ illud præcedent.

ARTICVLVS XXVII.

Ioel 2. CONturbentur omnes habitatores terræ, quoniam veniet dies domini, dies tenebrarum & caliginis. Similis ei non fuit à principio, & post eum nõ erit, ante faciem eius ignis vorans, & post eũ vrens flamma. A facie eius cruciabũtur populi, à facie eius contremiscet terra, mouebuntur cœli, sol & luna obtenebrescẽt, & stel-
Luc. 21. læ retrahent suum splendorem. His verbis propheticis cõsonat quod in euãgelio ait Saluator, Erũt signa in sole & luna, & in terris pressura gentiũ, præ confusione sonitus maris & fluctuũ, arescẽtibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superueniẽt vniuerso orbi: Nã virtutes cœlorum mouebũtur. Porrò apud Marcum
Mar. 13. legitur, Sic sol cõtenebrabitur, & luna nõ dabit splendorem suum, & erunt stellæ decidentes, & virtutes quæ sunt in cœlis, mouebũtur. Quocirca ait Chrysostomus, Sicut rege terreno processuro ad præliũ, totum territorium regni eius mouetur, exercitus concitatur, communitas feruet: sic Christo rege cælorum ad iudicandum descensuro totus mundus turbatur, cælestis exercitus progreditur, atq; vniuersum genus humanum concutitur. Itaque ad

præsig

præſignandum quam ineffabiliter ac ſin-
gulariter rigoroſum,metuendum,magnū
& afflictiuum erit vltimarum ac genera-
le illud iudicium , prætacta horribilia ſi-
gna illud præcedent:quæ qualiter intelli-
genda ſint,in expoſitione euāgeliſtrarum
& in ſermonibus de tempore diligenter
ac diffuſè expoſui. Inſuper ſanctus Hiero-
nymus refert ſe in libris Hebræorum in-
ueniſſe quindecim ſigna præceſſura per
quindecim dies finale iudiciū,quæ tamē ſi
gna Hieronymus deſcribit recitatiuè ma-
gis quàm aſſertiuè.Primo die omnia ma- I.
ria commouebuntur quindecim cubitis
ſuper montes,ſtantia in alto vt murus:Ali
qui verò narrent,quòd quadraginta cubi-
tis eriget ſe mare ſuper montes. Secundo II.
die , maria deſcendent & proſternentur
tam profundè,vt videri vix poſsint. Ter- III.
tio die ad priorem ſitum & locum redi-
bunt.Quarto die beluæ marinæ & omnia
animalia quæ morantur in aquis, congre- IIII.
gabuntur,&ſuper aquas ſtabunt,ac dabunt
mugitus vſque in cælum.Quinto die om- V.
nia volatilia in campis conuenient quaſi
plorantia nec quicquam guſtentia . Sex- VI.
to , ignea flumina ſurgent ab occidente
vſque ad orientem, contra faciem firma-
menti fluentia,Septimo die , omnia ſyde- VII.

ra errentia & fixa spargent ac fundent ex
VIII. se igneas comas sicut cometæ. Octauo
die, erit maximus terræmotus, ita vt ani-
IX. malia & homines prosternantur. Nono,
omnes lapides magni ac parui diuidentur
in quatuor partes, vnaquaq; parte aliam
X. collidente. Decimo die, omnes plantę ema
XI. nabunt rorem sanguineum. Vndecimo,
omnes montes & colles ac ædificia in pul
XII. uerem redigentur. Duodecimo die, om-
nia animalia veniēt de desertis & mōtib⁹
ad cāpos & mugient, nec quicquam gusta-
XIII. bunt. Terciodecimo, omnia sepulchra ape
XIIII. rientur. Quartodecimo die oēs homines
de habitaculus suis seu cauernis exibunt,
& discurrent tanquam amentes, nec pote-
XV. runt simul loqui. Quintodecimo die, om-
nes morientur & resurgent cum mortuis
diu ante defunctis. Veruntamen aliqui
aliter narrent hæc quindecim signa, &
quanuis aliqui dicant, quòd signa hæc pa-
rum verisimilitudinis habent, mihi tamē
apparet quòd quædam eorum certitudi-
nem habeant, & quædam verisimilitudi-
nem magnam, quia cōmuniter dicunt do-
Apo. 20. ctores, & ex Apocalipsi probatur, quòd
tunc erit maximus terræmotus, ex quo vti
que lapides confringentur, & animalia
posternentur, quemadmodum Christo
in

in ligno pendente, ex terræmotu ſciſſæ ſunt petræ. Stellæ quoque tunc cadere videbuntur, quoniam tot & tantæ exhalationes calidę, ac igneę ſcintillationes producentur in aëre, quod illis deficientibus ac deſcendentibus, ſtellæ cadere videbuntur: Aſſerunt etiam ſancti quòd terra tunc fiet plana: vnde apparet quòd montes & colles ac ædificia in puluerem redigentur. Porrò quod de apertionibus ſepulchrorum dicitur, ſatis credibile eſſe videtur, ſicut & tempore paſsionis Chriſti monumenta aperta ſunt, quod & ex terræ motu partim fieri poterit. Cõmũniter quoque affirmant doctores quòd vltimo die viui ſint morituri, vt debitum carnis ſoluant, protinus reſurrecturi cum alliis: Item quia tunc inſtabit finalis deſtructio & æterna deſitio auium, piſcium ac brutorum, herbarum, plantarum & arborum, credibile puto quod magnę & inconſuetæ deſolationes, diſcurſus, alterationes & motus tunc apparebunt in eis, & hoc ex occulto inſtinctu, Et quoniam (Chriſto teſtãte) tunc erit preſſura & anguſtia gẽtium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, ſatis probabile eſt quòd tunc erunt inſolitæ elationes ac depreſsiones maris ac fluminũ. Eſt item probabile quòd ex prætactis hor

Matt. 27.

Luc. 23.

Lucæ. 17.

ribi

ribilibus signis, tantus timor, stupor, desolatio, angustia atque turbatio corda hominum penetrabit, quòd ibunt tanquam amentes. Quod verò de emanatione igneorum fluminum fertur, magis incertum videtur: nisi forsan ad hoc pertineat quod in Daniele legitur, Fluuius rabidus igneúsque à facie eius egrediebatur. Quod tamē & aliter potest exponi: Si ergo tam terribilia erunt signa atque præambula finalis iudicij, quàm terribile erit ipsum iudiciū?

Daniel. 7.

Hinc sanctus Grogorius caussas præcessionis tam horrendorum signorum exponent, ait, Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala quæ præueniunt iudicantur mala perpetua quæ sequuntur. Alia causa est vt sicut iniqui creaturis abusi sunt, & male delectati in eis, ita puniantur per eas: iuxta illud Sapientiæ, Per quæ quis peccat, per hæc & punitur. Ideo ait Gregorius, Omnia quæ ad vsum accepimus vitæ, ad vsum conuertimus culpæ, propterea cuncta quę ad vsum prauitatis inflexímus, ad vsum nobis vertuntur vltionis, & qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur.

Gregor. homilia. 1.

Sapiē. 11.

De terribilitate diuini iudicij ex parte dispositionis in qua mundus tunc stabit.

ARTICVLVS .XXVIII.

ADueniet dies domini tanquam fur, 2.Petr.3.
in quo cæli magno impetu transient
elementa verò calore soluentur: terra autem & quæ in ea sunt opera, exurentur. Cùm ergo cum omnia dissoluenda sint quales oportet nos esse in sanctis conuersationibus & pietatis, expectantes & properantes in occursum diei domini nostri Iesu Christi, per quem cæli ardentes soluentur, elementa verò ignis calore tabescent? Hæc sunt verba beatissimi Petri principis apostolorum in secunda sua canonica, & loquitur de cælis ac reis qui pugabuntur igne conflagrationis. Quemadmodum autem ex sacris scripturis colligitur, antequam Christus ad iudicandum descendet ac residebit maximus ignis diuina potestate accendetur, & terram, aquam ac aërem
implebit & expurgabit, sicut in Psalmo Psal. 69.
prædictum est, Ignis ante ipsum precedet. Qui etiam ignis durabit, atque in suo vigore stabit, cum Christus ad iudicandum sedebit, & inflmmabit ac puniet reprobos, non autem electos. Ibidem. Idcirco in Psalmo prætacto subiungitur. Et inflammabit in circuitu inimicos eius. Psal.49. Vnde rursus Psalmista fatetur, Ignis in conspectu eius exardescet, & incircuitu eius tempestas

valde

Malac. 3. valida. Hinc in Malachia legitur. Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erũt omnes superbi & omnes facientes inspietatem stipulã, & inflammabit eos dies veniens dicit dominus, quæ non relinquet eis radicem. Ascẽdet quoq; ignis ille tam altè in aëre, sicut olim aqua diluuij, vt puta quindecim cubitis super montes altissimos. Ex hoc ergo patescit quàm horribile erit iudicium, quoniam mundus tunc stabit in tam metuendo & maximo igne
Genes. 5. impios exurente: & quocunque se verterint, quocunque aspexerint maledicti, nõ nisi desolationem concipient, tristitiam haurient, terrorem & angustiam sibi augebunt. Nempe (vt ait deuotus Anselmus) supra se videbunt iudicem eis iratum & indignantem, cuius aspectus erit eis super omnia intollerabilis ac pœnosus, subtus se videbunt horrendum chaos tartareum, ad eorum deuorationem apertum, intus erit conscientia remordens & vrens, fortis mundus ardens, à dextris sancti & electi, quorum beatitudo & gloria augebit impiorum miseriam, à sinistris dæmones accusantes infœlix peccator sic deprehensus quò fugiet? Impossibile erit latere, intolerabile apparere. Insuper tunc apparebunt iu aëre electis ac reprobis in-

signia

ſignia dominicæ paſsionis,arma videlicet Chriſti,crux,claui,& lancea eius, ſicut in euangelio proteſtatur, Tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, vt impij videant ingratitudinem ſuam quibus iudex improperabit & exprobrabit ſuam, quam pro eis ſuſtinuit,amariſsimam paſsionem & ignominioſiſsimam mortem cuius,cicatrices patebunt in corpore ſuo, nec vlla tunc erit apparentia excuſationis,cùm viderint arma Saluatoris, in ſuo corpore oſtendentis teſtimonia paſsionis.Inſuper ſicut rex proceſſurus ad pugnam armat ſubditos ſuos ad faciendum de aduerſariis ſuis vindictam ſic dominus & ſaluator rex ſeculorum tunc armabit vniuerſitatē creaturam ad pugnandum pro ſe contra ingratos & inſenſatos:quemadmodum in libro ſapientiæ ſcriptum eſt. Creatura tibi creatori deſeruiens, excandeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos,Et rurſus,Vindex eſt orbis iuſtorum,id eſt, mundus vlciſcetur iuſtorum iniuriam ab iniuſtis ipſis illatam,& multò plus vindicabit creatoris offenſam,quemadmodum in eodem ſcriptus eſt libro, Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Inſtante etenim bello fit amorum oſtēſio,diſponúntque principes vt ſubditi armati conueniant

Matt. 24.

Sapient.5 & 16.

niant,sic instante mundi exterminio & ex
Apo.19. pugnatione prauorum, Christus rex regũ imminente,iudicio armabit cuncta creata ad deiectionem aduersarium suorum.

De horribilitate extremi iudicij ex parte exercituum iudicis summi qui aderunt ibi.

ARTICVLVS XXIX.

Isaiæ.3. DOminus ad iudicium veniet cum senibus populi sui & principibus eius. Christus dominus, rex, iudex ac legifer noster,apud Matthæum ait, Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo,tunc sedebit super sedem maiestatis suę ad iudicandum.Ex quibus verbis cognoscimus quòd omnes angeli sancti vniuersi vtique ordines supernorum spirituum cum Christo ad iudiciũ venient,atque (vt dicit Gregorius) cunctis hominibus visibiliter apparebunt, & sicut iudex apparebit terribilis impiis,ita & angeli sancti,tãquam parati ad executionem sententiæ iudicis contra iniquos. Si ergo terribilis est castrorum acies ordinata, & copiosus hominum armatorum exercitus, quàm

Omnes angeli Christo iudicaturo aderunt.

Cantic. 6.

qnàm metuendus erit exercitus ille innumerabilium angelorum, quorum vnus posset innumerabilia millia hominum prosternere simul: quemadmodum angelus vnus occidit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia hominum in momento? Denique scriptura sacra nos instruit quantum terreat hominem apparitio angeli, præsertim dum vult in forma apparere terribili: Vnde legitur Daniel sanctus dixisse, cùm angelum sanctum vidisset, Domine in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remãsit virum: sed & habitus meus intercluditur, & species mea immutata est, & emarcuit. Denique in euangelio, recitatur quòd custodes sepulchri Christi præ timore angeli quem viderant, exterriti sunt, & facti sunt velut mortui. Si vnius angeli visio sic prostrauit & debilitauit videntes, quid faciet, & qualiter reprobos perterrebit aspectus innumerabilium millium angelorum? Cùm enim quilibet homo in hoc mundo habeat angelum proprium pro custode, & quilibet angelus talis sit de infirmo ordine angelorum, constat quòd ad minus sint tot angeli sancti de infimo choro, quot sunt homines in mundo vniuerso. Cúmque (secundũ doctrinam diuini &

4.Reg.19. 2.Par. 32. Isaiæ 37. Danie.10 Matt. 28.

magni

magni Dionisij (vnusquisque ordo & chorus angelorum habeat in se tātò plures angelos, quantò ipse ordo superior est, certum est quòd inæstimabiliter multa atq; innumerabilia sit millia angelorum quos omnes visibiliter intueri, erit reprobis ineffabiliter grauis pœna, presertim quoniā angeli sancti assumunt formas secundum exigentiam commissi sibi à deo officij maius aut minus terribiles. Et quoniam tunc habebunt rigorosissimum officium circa iniquos: quoniam separabunt eos de medio iustorum: mitténtq; eos in caminū ignis infernalis, certum est quòd tunc in formis terribilissimis apparebunt damnandis. Insuper angeli sancti tunc iusto zelo indignabuntur peruersis hominibus, qui ipsorum instinctibus acquiescere noluerut & ipsorum obsequiis beneficiisque fuerunt ingrati, & contra eos testimoniū perhibebunt: similiter homines sancti, qui assessoria dignitate & approbatione sententiæ iudicabunt cum Christo, contra impios erunt commoti: sicque ex omni parte augebitur eorum calamitas, & nulla consolatio erit eis. Quemadmodum enim iam est tempus ineffabilis pietatis & gratiæ, ita tunc erit dies incomprehensibilis seueritatis ac iræ. Hinc quidam sanctorum

Aspectus angelorū quàm terribilis dānandis.

Matt.13.

Ira angelorū circa malos.

Sapient.3

Ira sanctorū ac christi circa malos

ctorum patrum dixit, Si possible esset in aduentu dei post resurrectionem mortuorum, animas eorũ rursus exirè a suis corporibus, præ timore omnis mundus, id est, vniuersitas hominum iniquorum, moreretur à timore atq; formidine. Quid enim est videre cælos scissos, & deum reuelatum cum ira & indignatione, innumerabiles quoque angelorum militia, & totum simul genus humanum aspicere? Idcirco debemus sic viuere vt qui singulis motibus nostris rationem exigendi sumus à deo. Alius quoque senior sanctus dixit, In omni actione & re increpare decet homo animam suã, dicendo, Memor esto quòd oporteat te occurrere deo.

Quòd diuinum illud generale iudicium erit valde horrendum propter omnium intellectualium & rationalium creaturarũ præsentiam.

ARTICVLVS XXX.

Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerũt. Vidẽtes iniqui turbantur timore horribili, & mirabũtur in subitatione inspiratæ salutis (id est, ex subitanea celerimáq; saluatione Sapien. 5.

& glorificatione iustorum) gementes prę angustia spiritus sui, & dicentes intra se, pœnitētiam agentes, Hi sunt quos aliquādo habuimus in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitā illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est? Sicut ait saluator & iudex noster in die nouissimo cum sederit in solio maiestatis suę ad iudicandum, congregabuntur ad eum omnes gentes, tunc resuscitatæ ex mortuis & angelorum ministeriis illud adductæ, & separabit eos abinuicem, sicut segregat pastor oues ab hædis. Et statuet oues à dextris suis hędos autem à sinistris. Insuper sicut sancti patres edocuerunt, virtute omnipotentis dei erunt tunc peccata singulorum singulis manifesta, vt vniuersis innotescat iustissimum esse dei iudicium. Itaque attendamus pro posse, qualis & quanta erit illa confusio coram tota vniuersitate angelorum & hominum ac dæmonum à iudice summo confundi, accusari & propalari de omni peccato, cui coram deo quisque obnoxius fuerit: Ponderet vnusquisque & sæpe perpendat, quāta sibi inesset cōfusio, quanta afflictio si vniuersa & singula

Omnibus singulorū peccata patebunt.

Confusio iudicādorum.

Comparatio.

vitia sua cũ cunctis circunstantiis, radicibus,& ăgrauationibus suis clarè obiicerentur sibi in præsentia paucorum proximorũ suorum:imò forsan tollerare nõ posset si duo aut tria de grauioribus & cõfusibilioribus suis excessibus coram ipso & paucis proximis panderentur. Quàm intolerabilis igitur & extrema erit confusio atque afflictio de vniuersis & singulis culpis coram tota vniuersitate intellectualium creaturarum accusari, innotescere & confundi? De hoc in Vitaspatrum naratur exemplum de fratre quidam qui volebat conuerti. Et cùm retraheretur à matre sua non acquieuit matri, sed dixit, Saluare volo animam meam. Sícque tandem effectus est monachus, sed in monachato conuersatus est negligenter. Cúmque post obitum matris suæ ipse in graui ægritudine constitutus, factus esset quadam die in mentis excessu, raptus est ad iudicium dei, inuenítque matrem suam cum his qui iudicabantur. Quæ viso filio suo obstupuit, dicens, Quid est hoc fili, quod & tu in locum hunc condemnatus venisti? vbi sunt verba quæ protulisti Saluare volo animam meam? Qui confusus ex verbis matris, præ dolore stupidus factus stetit confusus, non habens ꝙ matri Exemplũ.

propriæ responderet. Postea deo miserante à sua infirmitate curatus, cogitauit factam sibi esse diuinitus illam visitationem ac visionem. Idcirco de cætero se inclusit, sedens & solicitè cogitans de sua salute, de priori sua negligentia pœnitens ac eam deplorans. Tanta autem seriositas & compunctio eius fuit, vt multi eum rogarent quatenus paululum de rigore suo laxaret, ne ex nimio fletu quem sibi indixit, aliquam incurreret læsionem. Ille autem nullo modo voluit consolari: sed dixit, Si improperium matris meæ non potui sustinere, qualiter in die iudicij potero confusionem Christi & angelorũ sanctorum aduersum me tolerare? Vt ergo & nos mereamur tantã confusioné euadere, satagamus conuersari digne deo secundum exigentiam nostræ vocationis, cum omni spiritali solicitudine ac indesignenti feruore, & increpemus ac humiliemus omni hora nosipsos, dicentes singuli sibimetipsis: Aduerte quòd à deo sis iudicandus, & vide quàm ei de tota vita tua reddere poterit rationem. Postremò, quia non iudicabit dominus bis in idipsum, desideremus & gradenter accipiamus in vita hac reprehendi & castigari à superioribus nostris, imò & à proximi vni

Colloss. 1.

Naum. 1.

vniuersis.Et quanuis forsan conscij nobis non simus de culpa obiecta,tamē propter occulta nostra peccata nobisipsis ignota, æquanimiter patiamur,quatenus desuper misercordiam consequamur.

De metuenda seueritate extremi iudicij,ex parte eorum qui accusabunt iniquos.

ARTICVLVS XXXI.

Euelabunt cæli iniquitatem impij , & terra aduersus eum consurget,& detrahitur in die furoris domini . Vehementer terrentur impotentes & pauperes,inferiores ac subditi quando personæ multum autenticæ ac sublimes contra ipsos testimonium dare incipiunt, omnésque rei dum multitudine veracium testium obruuntur,desperent,se posse effugere,ac animo penitus consternantur . Sic autem in die iudicij maximè continget iniquis.In primis etenim ipsemet , omnium iudex Christus eos accusabit, & testimonium feret aduersus miserrimos cum quemadmodum per Ieremiam locutus est : Ego sum iudex & testis,& per Malachiam : Accedā ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis,adulteris , & periuris . Hinc ait in psal

Iob 20.

Accusatio dānādorum ab hominæ Christo.

Iere.29.

Malac.3.

Psal.46.

psalmo: Existimasti iniquè, quòd ero tui similis, arguam te & statuam te contra faciem tuam. Et rursus asserit per Naum prophetã: Reuelabo pudenda tua in facie

Naum.3. Matth.25. tua Denique ipse dicet iniustis, Esuriui & non dedistis mihi manducare. Secundò,

Accusatio malorũ ab angelis custodibus. accusabuntur reprobi ab angelis sanctis, præsertim eorum custodibus, quorũ directionibus acquiescere renuerunt. Et hoc erit grauissimum & omni desolatione plenissimum, accusari ab illis, qui in hac vita semper auxiliari cõsueuerunt, & fidelissimè astiterunt, atque præcipui fuerunt amici. Tertiò, accusabuntur à dæmonibus qui tam in particula, quàm in generali iudicio

Acccusatio à diabolo. sunt accusatores improbissimi & maligni, obiicientes iudicandis quicquid impietatis & culpæ de ipsis cognouerint: & qui iã incitãt & alliciunt ad peccandũ, tunc importunè ac malitiosissime deceptos accusant, dicẽtes: Iustissime iudex, ad iudicia istos nobis. Tui sunt per creationẽ, sed nostri per transgressionem. Tui fuerunt per gratiam quàm amiserunt, nostri sunt, per culpã in qua decesserunt.

Accusatrix cõscientia propria. Tui merito tuæ passionis & mortis, nostri vitio suæ ingratitudinis. A te tornatum acceperunt virtutum, à seipsis autem, & à nobis induti sunt vestes has sordidas

vitio-

vitiorum:Nobis ergo aſſocientur in pœnis,qui conformati ſunt nobis in culpis. Quartò accuſabuntur à cōſciētiis propriis quæ ſunt libri tunc aperiendi, de quibus in Apocalypſi habetur Iudicati ſunt mortui ex his,quæ ſcripta erant in libris. De quibus & in Daniele ſcriptum eſt, Iudiciū ſedit,& libri aperti ſunt. Quintò accuſabuntur à propriis actibus, & peccatis, quemadmodum in Ieremia dominus loquitur.Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Opera nanque eorum ſequuntur eos,& tacitè ſuſurrabunt: Vos perpetraſtis nos,opera veſtra ſumus: non vos relinquemus,ſed ad iudicium vobiſcū pergemus.Iniquitatem enim ſuæ capient eū, & peccatorū ſuorū funibus conſtringetur, Sextò accuſabuntur ab omnibus creaturis, quæ ſua commotione oſtendent ſe impiis indignari, qui ipſis abuſi ſunt,& propter facinora ſua indigni fuerunt creaturarum vſu atque obſequio: imò, quoniam creatori ſuo fuerunt rebelles,indigni erant terram calcare, aërē reſpirare, luce ſolis perfundi, panéque veſci:Septimò accuſabuntur ex repræſentatione armorum Chriſti, ac venerandarum cicatricum.Ex quibus patebit impiorum ingratitudo,negligentia, & abuſus:

Apo.20.

Danie.7

Mala acta accuſātia rerum.

Ierem. 2.

Apo.14.

Prouer.5.

Accuſabunt reū omnes creaturæ.

Inſignia Chriſti accuſātia impium.

Accuſatio reorū ab neglectis, ſcandalizatis,

quia defectus saluationis impiorum non fuit ex parte Christi, sed ex peruersitate eorum, sicut de hoc dictum est: Octauò accusabuntur ab his, quibus fuerunt damnationis causa, siue occasio, quos scandalizando, aut negligenter regendo, aut non corripiendo, aut alio modo debitum charitatis & æquitatis non impendendo, ad perditionem traxerunt: ideo vltionem expetent contra nos.

De maximæ horribilitate extremi iudicij, eò quòd de singulis fiet districtissima exactio à iudice summo.

ARTICVLVS XXXII.

Ioelis .3. Matt.25. Congregabo omnes gentes, & deducam ea in vallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. Omnia nostra bona sunt beneficia dei, ac dona, & quasi quædã talenta nobis ab ipso concessa, vt eis ad laudem creatoris, atque datoris fructuosè vtamur. Idcirco de omnibus illis exiget rationem. Et quia compositi sumus ex anima & corpore, sicut ex substãtialibus partibus, de his duobus tãquam de primis donis nobis collatis, rationem exquiret: & primò de anima nostra, an ea vsi sumus ad id propter quod vnita est corpori nostro.

Homo cõstat ex anima & corpore.

ſtro. Vnita namque eſt corpori, vt per illud, & per corporeos ſenſus proficiat in ſcientiis, atque virtutibus, ex viſibilium ac corporaliũ rerũ notitia ad inuiſibiliũ, ac ſpiritualium rerũ cognitionẽ progrediendo, & maximè ad agnitionem, & amorẽ ſummi & inuariabilis dei, quatenus cognito eo per fidẽ & rationẽ, diligamus veneremúrque eũ obediendo ac ſeruiendo ei in omnibus. Quòd ſi non fecerimus, reprobabit nos iudex, eo quòd in vanũ accepimus animas noſtras, & inſtar brutorum vixerimus, non penſantes dignitatẽ, & finem animarum noſtrarum. Et conuenit nobis, quod ait Pſalmiſta. Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus. Exigitur ergo à nobis quòd per Moſen dominus iuſsit. Cuſtodi animam tuam ſolicitè: Denique deus ex ſua pietate immenſa, per gratiarum ſuarum chariſsima ta fecit animas noſtras eſſe ſponſas, amicas & filias ſuas. Iuſtiſsimè ergo ac vehemẽtiſsimè indignabitur nobis, ſi animas noſtras fecerimus adulteras dæmonum, filias ac miniſtras diaboli, inimicáſque dei. Quod vtique faciunt, quicunq; mortaliter peccant, quicunque carnaliter viuunt, & omnes qui rebus creatis, carnali-

Anima quare data eſt corpori.

Ratio reddẽda propter collatam animam.

Pſal. 48.

Deu. 4.

Aanima ſponſa filia & amica chriſti.

Quando anima diaboli adultera.

bus, vanis ac trãsitoriis magis quàm deo æterno, perfecto, immenso & incircunscriptibili bono adhærent: quoniam animam suam faciunt sensualitati subiectã, & carni instar ancillæ deseruientem. Tales ergo adiudicabuntur dæmonibus, atque in pœnis æternis associabuntur tenebrarum principibus, quoniam opera tenebrarum passionis, errores ac vitia dilexerunt, quemadmodum apud Ioannem Christus testatur: Hoc est (inquiens) iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerũt homines tenebras magis quàm

Ioan.3. lucem. Omnis enim qui malè agit, odit lucem. Vnde & Salomon loquitur: Via impiorum tenebrosa, nesciunt vbi cor-

Prouer.4. ruunt. Iustorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit vsque ad

Corpus quare datum animæ.

perfectum diem. Præterea corpus nostrũ à deo accepimus, tanquam instrumentum & ministrum, ac habitaculum animæ, Idcirco tenemur illud subiicere animæ nostræ, vt rationi obediat atque ab ea debitè gubernetur, & in virtuosis exercitiis occupetur, non in actibus vitiorũ, nec in fœditatibus desideriorũ carnaliũ, sicut beatissimus princeps apostolorũ

1.Pet.2. hortatur: Obsecro vos abstinere à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam.

mam. Et Paulus apoſtolus ait: Nõ regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini morte vtique æternæ damnationis, ſi autẽ ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, vita gratiæ ac virtutum in ſeculo iſto, deinde vita gloriæ in futuro. Domanda ergo eſt caro, vt ĩ ſanctis vigiliis, ieiuniis, abſtinentiis, diſciplinis ac fructuoſis laboribus obſequatur ad nutum dominæ ſuæ, videlicet animæ. Quòd & ſi ita egerimus, caro hæc defectuoſa tandem glorificabitur ſimul cum anima eritque particeps conſolationis & gloriæ in æternum, quæ nunc particeps eſt afflictionis, & triſtitiæ ſalutaris ad tempus per modicum. Alioquin reprobabimur à iudice ſummo, atque in corpore & anima ſimulperibimus. Inſuper, de ſingulis viribus animæ, & de membris corporis rationem reddere exigemur, qualiter ſcilicet vt ſi ſumus exteriorib⁹ & interio ribus ſenſibus, appetitúque ſenſitiuo, & potiſsimè ratione, voluntate, & memoria an exteriores ſenſus & ĩteriores, & ſentiuũ appetitũ ꝑ rationẽ debitè refrenauimus, ac laudabiliter vſi ſim⁹ eiſdem ad proficiendum in bonis, qualiter etiã vſi ſumus ra tione, intellectu, volũtate,

Roma. 6.

Roma. 8.

Carnis domandæ inſtrumenta quæ.

2. Cor. 1.

Exigenda ratio de donis naturalibus.

tate, ac memoria intellectiua, prauas & vanas cogitationes, stultas imaginationes, illicitas affectiones statim, ac penitus abiiciendo, atque salubribus meditationibus; vtilibus cogitationibus, virtuosis affectionibus insistendo. Conformiter ratio requiretur à nobis, qualiter vsi simus corporalibus mẽbris, an per linguã, & os in verbis excessimus, an per mẽbra effecimus opera vitiosa, quibus omnibus vti tenemur ad exercendum opera bona. Propterea iubet Apostolus: Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiæ deo. Itémque: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Insuper de omnibus naturalibus donis, de exterioribus possessionibus ratio exigetur, qualiter vsi simus eisdem, præsertim de ecclesiasticis reditibus. Tunc districtissima ratio exigetur à principibus, ac prælatis, & ab vniuersis qui præsunt, qualiter debitum officij sui impleuerunt: à parentibus quoque: qualiter suã direxerint prolem: & à prædicatoribus, an ea quæ docuerunt personaliter executi sint opere, & an cœperunt facere, ac deinde docere.

Ratio exigenda de instrumẽtis corporis.

Rom. 6.

Ibidem.

Danda itẽ ratio de bonis exterioribus

Ratio reddenda à prælatis parẽtibus & prædicatoribus

O quàm districtum ac metuendum erit illud iudicium, & quid responsuri, imò quid passuri sunt, qui magnis inuoluti, ac inquinati sunt vitiis, cùm per Michæam prophetã loquutus sit domin⁹? Væ vobis qui cogitatis inutile. Et per seipsum in euãgelio: De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Nec solùm de malis operibus, sed de omissionibus quoque actuũ virtuosorum, & de omni tempore nobis impẽso, exigetur ratio rigorosa. O quanta peccata & vitia, de quibus non eramus suspecti, tunc quasi ex insidiis contra nos improuisè erumpent, atque consurgent? Certè (vt sanctus ait Hieronymus) iudicaturo domino, lugubre mundus immugiet, & tribus ad tribum pectora ferient, potentissimi quondam reges nudo latere palpitabunt. Tunc Aristotelis argumẽta non proderũt, cùm venerit filius illius pauperculæ quæstuariæ iudicare orbẽ terræ. O cum quanta desolatione, mœrore & obstupefactione infœlissimi, reprobi & iniqui aspicient semetipsos, atque se inuicem. Quemadmodum enim corpora sanctorum erunt pulcherrima, sic corpora impiorum erunt turpissima, luto & plũbo grauiora, & magis deformia, quàm

Actu. 1. Mich. 2. Mat. 12.

Turpitudo corporũ damnãdorum.

diuri

dum in sepulchris fuerunt à vermibus, pro media parte corrosa, ita quòd ipsimet de tanta támque horribili corporũ suorum deformitate, fœditate, & obscuritate stupebunt. Discutiamus ergo quotidie totam vitam nostram, & interim deo reconciliari conemur, & cum Anselmo dicat quilibet sibimetipsi: O lignum aridũ, lignũ inutile, æternis ignib⁹ dignũ, quid respondebis in illo die, cum exigetur à te vsque ad ictum oculi, omne tem-
Exemplũ pus vitæ tuæ tibi impensum qualiter sit expensum? Hinc in vitaspatrum narratur. Contingit vnum ex senibus mori, & post longã horam iterum ad vitam reuerti. Et interrogauim⁹ eũ: Quid vidisti ibi abba? Et retulit nobis plorãs: Audiui vocem lugubrem sine cessatione dicentẽ, Væ mihi vę mihi. Sic & nos semper dicere debem⁹.

De ordine, processu & consummatione extremi iudicij.

ARTICVLVS XXXIII.

Deute.12. IN tẽpore illo consurget Michael princeps magnus, & veniet tempus quale non fuit ex eo, ex quo gentes esse cœperunt, vsq; ad tẽpus illud. Huic testimonio
Matt.24. prophetico consonat quod apud Matthęũ

Christus

Christus prædixit: Erit tūc tribulatio magna, qualis nunquã fuit à principio mundi vsque modo, neq; fiet. Itaque aduertendum, quòd quanuis iuxta doctrinã Christi, tempus finalis iudicij sit ignotum, aliqua tamen fient circa finem mundi, quibus eueniẽtibus certum erit, quòd dies iudicij sit propinquus. Verũtamẽ quia ignotum est, quãdo signa illa euenire incipiẽt, & quãdiu quædam eorum durabunt, verissimè dicitur, quòd dies iudicij sit ignotus. Itaq; iuxta doctrinam Christi, diẽ iudicij præcedet aduentus Antichristi, qui cum satellitibus suis Christianos acerrimè persequetur, & plurimos variis modis fallet, videlicet per falsa miracula, per armorum potentiam, per diuitiarum donationem, per allegationem deceptatoriam scripturarum, per sermocinationes fallaces, & per sanctitatem confictã. Tunc erit ergo grauissima persecutio constantium Christianorum. Sed quia omnipotens ac sapientissimus deus non permittet suos fideles vltra eorum vires tentari: ideo tẽpore illo in cõsolationem magnam fidelium mittet duos viros sanctissimos ex paradyso terrestri, vtputa Enoch, & Eliã ad prædicandum contra nequitiam atque perfidiã Antichristi: quemadmodum de hoc

Act.5.

Dies iudicij quomodo ignot.

Matt.17.

1.Cor.10.

Apoc.11. hoc ſanctus euangeliſta Ioannes in Apocalypſi multa conſcripſit, & de aduentu Eliæ, dominus ſpecialiter ait, Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. De quo & in euangelio veritas proteſtatur, Elias cùm venerit reſtituet omnia. Et quoniam Enoch & Elias nondum ſoluerunt debitum mortalis naturæ, tandem deo permittente ab Antichriſto interficientur, & non diu poſt hoc ipſe ſceleratiſsimus Antichriſtus, homo peccati, filius perditionis, diuina, occidetur virtute. Quo facto, falſitas eius cunctis patebit, & penè omnes infideles conuertentur ad Chriſtum, atque (vt ex Daniele propheta doctores eliciunt) tunc dabuntur quadraginta quinque dies ad pœnitendum his, qui ab Antichriſto fuerunt decepti. Veruntamen quidam obſtinatiſsimi ex ſatellitibus Antichriſti, in ſua permanebunt duritia, infidelitate ac prauitate, qui videntes finem mundi non ſtatim venire, dicturi ſunt: Quamuis iam mortuus ſit princeps noſter, nos tamen pacem habemus. De quibus intelligendũ eſt, quod ait Apoſtolus: Cũ dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet eis interitus. Et apud Matthæum loquitur

Malac. 4. Matth. 17. 1. Theſ. 5. Matt. 24. Gen. 6. 7.

Christus:Sicut erāt in diebus Noë, edentes & bibētes,donec venit diluuiū,ita erit aduētus filij hominis.Porrò,post dies quadragintaquinque præfatos, citò erit tēpus iudicij,secundū quod asserit Christus:Statim post tribulationē dierū illorū sol obscurabitur,& luna nō dabit lumen suum. Mat.24.
Adueniēte autem die nouissimo generalis iudicij,ignis conflagrationis præcedet aduentum iudicis,& durabit vsque ad cōpletionem iudicij, vt dictum est plenius. Psal.69.
Mortui quoq; resurgent antequam Christus ad iudicādum resideat: qui cùm protulerit sententiam,primò pro electis dicēdo,Venite benedicti patris mei: deinde; contra iniustos dicendo, Ite maledicti in ignem æternum: statim ipse iudex cum vniuersis electis ascendet (videntibus reprobis) in regnum cælorum, Tunc ignis ille conflagrationis inuoluet iniquos, & simul cum ipsis descendet ad profunda inferorum.Tertia nanque os suum horribilissimè & latissimè aperiens, ipsos deglutiet, & corruent viui in infernum operti humo.Et quāuis aliqui dicant, quòd prolata à Christo sententia contra iniquos,diaboli rapient impios homines secum ad inferos:melius tamen dicendum videtur, quòd angeli sancti totam illam Mortuorū resurrectio. Matt.25.

maledictam societatem hominum reprobor um ac dæmonum impellent ac præcipitabunt in carcerem infernalem: quia apud Matthæum Christus affirmat, In consummatione seculi, mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui operantur iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Et rursus ait, In cõsummatione seculi exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: Ibi erit fletus & stridor dentium. Denique reiectis reprobis in infernum, mox innouabitur mundus, & complanabitur terra, & fulgebit de cætero sicut aurum, aqua sicut crystallus, aër vt cælum, ignis vt stellæ: Luna de cætero erit tam clara, sicut modò est sol, & iugiter plena: Sol verò septies clarior erit quàm modò, sydera quoque, & cæli proportionabiliter clarificabuntur. Stabítque Sol perpetuò fixus in Oriente, Luna in Occidente, & cessabunt motus cœlorum. His consonat quod sanctus ait Bernar. Prius vocabuntur electi in regnum, quàm maledicti deiicientur in caminum ignis æterni, quatenus maledicti illi acrius doleant, videntes quid amiserunt: iusti verò lætentur videntes quid euaserunt. In

Matt. 13.

Ibidem.

Dispositio mũdi post iudicium.

illæ

illa ergo ſeparatione extrema, conſideratio reproborum erit electis immenſa materia gratiarum actionis & laudis. O qualis & quanta mœſtitia erit! quę deſolatio! quã acerbiſsima deſperatio, ineffabiliſq; anguſtia & preſſura iniquorũ, cùm ſe viderint taliter reprobari: præcipitari atq; ęterno incẽdio tradi: imò hoc erit eis amariſsima pœna, quòd omni gaudio electorum & tanta beatitudine priuabuntur, inſuper quia in finali illo iudicio Chriſtus perhibet ſe damnaturũ iniquos, ſpecialiter propter hoc ꝙ opera miſericordię nõ fecerũt, qui cupit tunc iudicẽ habere propriũ, non omittat nũc opera miſericordię liberaliter exercere ex vera charitate & pietate pro poſſe, & quod nõ poteſt in effectu agat deuotè affectu: nec ſolùm corporalia miſericordiæ opera ſunt proximis impendenda, ſed etiam ſpiritales miſericordiæ actus, qui vtique corporalibus miſericordiæ operibus præſtãtiores ſunt, ac deo placentiores.

Dãnatorũ miſeria ineffabilis.

Matt. 25.

Miſericordiæ opera duplicia impartienda proximis.

Recitatio exempli terribilis ex quo patet veritas horum quæ dicta ſunt de terribilitate ac rigore diuini iudicij.

ARTICVLVS XXXIII.

Memor esto iudicij mei: Sic enim
Eccle. 38. erit & tuum. Mihi heri tibi hodie:
sicut ait scriptura, Sapiens in omnibus
metuit: & quod proximo suo percipit
contigisse, sibi quoque posse accidere pen
Eccle. 18. sat. Itaque ad formidandum rigorem diuini iudicij, multùm valet exemplum quod sanctus vir Climachus recitat, dicens. Fuit in monte hoc Synai habitans monachus, nomine Stephanus, solitariam & tranquillam diligens vitam, qui multis annis in monasterio sub obedientia vixit, ieiuniis & lachrymis maximè decoratus,& aliis multis bonis abundans. Qui tandem desiderio pœnitentiæ arctioris anachoreticam vitam (id est omnino solitariam & abstractam ac contemplatiuã) assumpsit,habitans in loco valde remoto à claustro: in quo solitario loco vixit per aliquot annos in angustissima & superardua vita, quia & locus ille omni consolatione humana carebat, & ferè inaccessibilis fuit cunctis hominibus. Postmodum verò iam senex circa finem vitæ suæ rediit ad cellam suam in monte hoc Synai sitam, & habuit duos discipulos multùm religiosos. Habitans autem in cella sua paucis diebus, infirmatus est infirmitate quã obiit. Qui ante vnũ diem

mortis

mortis ſuæ factus in ecſtaſi mentis,apertis oculis aſpiciebat ad dexteram & ad ſiniſtram lectuli ſui, & quaſi ad reddendum rationem à quibuſdam exactus,dixit aſtantibus quos ipſe videbat, audientibus cunctis qui aderant. Interdum nanque dixit ſic,Vtique verum eſt quòd in hoc culpabilis fui, ſed confeſſus ſum, & tànto tempore ieiunaui pro remiſsione culpæ iſtius, Aliquando vero dixit, Nequaquam, ſed mentimini, illud non feci. Et rurſus quandoque ait, Ita verè iſtud ſic eſt: ſed defleui & deo miniſtraui.Aliquando quoque reſpondit. Calumnioſè me accuſatis. Ad aliqua autem dicebat, Verè ſic eſt, & ad hoc reſpondere non poſſum: ſed deus miſericors eſt.Et erat horribile & horrendum,inuiſibile & diſtrictum illud executorium rationis exacte, quoniam etiam in his quę non fecerat,accuſabant eum inuiſibiles hoſtes.O eia vir quieſcẽs, ſolitarius & anachoreta qui per annos quadraginta circiter fuit monachus,&lachrymarũ gratiam habens, de aliquibus culpis dixit,Ad hoc nõ ſcio nec poſſum aliquid dicere,qui tamen in deſerto habitans, leopardum ad ſe venientem paſcebat. Et hic tantus ita poſitus ſub exactione rationis receſsit à corpore, certum non faciens quod fue-

rit eius iudicium, aut quæ sententia eius vel quis finis exactæ ac positæ rationis ipsius. Ecce ex hoc exemplo non pusilli & imperfecti meritò perterreri debemus, & quamuis omnino sperandum sit, quòd tantus vir fœliciter migrauit ad dominum, omnipotens tamen ad nostram informationem & cautelam talia dispensatiuè exhibuit & fieri voluit circa illũ, quatenus nos qui quasi infinitè distamus à conuersatione illius, iugiter timeamus, pensantes quàm vehementer deficiemus à reddenda ratione de singulis, cùm vir ille tam altissimæ conuersationis, fassus fuerit se non posse ad aliqua respondere, sed ad solam misericordiam dei confugerit. Faciamus igitur quicquid boni valemus. Cúmq; fecerimus vniuersa quæ præcepta sunt nobis, dicam⁹ ex corde ꝙ serui inutiles simus, quia quod debuimus facere, fecimus. Imò pro preceptis beneficiis dei nihil dignum rependimus ei, omnísq; honor & cultus quos ei offerimus, in infinitum minores sunt cultu ac reuerentia quo ipse dignissimus est, Queadmodũ enim ei⁹ maiestatis virtus ac dignitas est intẽsiuè & perfectionaliter infinita, sic ipse dignus est honore & cultu immenso. Postremò de finali iudicio multa difficilia quæri

Luc. 17.

Deus honore dignus infinito.

quæri possent ac introduci, quæ doctores super quartum Sententiarum mouent ac tractant. Sed non est propositi mei in isto tractatulo talia scolastica atque subtilia determinare, sed simpliciter ac deuotionaliter tantum procedere.

De tertio nouissimorum, quod est pœna inferni.

ARTICVLVS XXXV.

VEntilabrum Christi est in manu eius, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Per ventilabrum domini nostri Iesu Christi intelligitur iudiciaria eius potestas ac iustum iudicium: per eam verò, genus humanum seu ipsa ecclesia: per triticum autem, intelliguntur electi: per paleas, reprobi: per horreum, regnum cæleste. Est itaq; sensus verborum istorum quòd sicut per ventilabrum frumēta purgantur, ita quod paleæ excutiũtur, & grana manent, sic filius dei mundabit ecclesiam, in qua modò cũ electis & iustis reprobi & iniqui sunt mixti: sed in die iudicij separabuntur abinuicem loco & præmio, sicut nunc abinuicem separantur cōuersatione ac merito. Impij autem rectè

Matt.13.

Impij quare paleæ dicti.

vocantur paleæ, quoniam modici aut nullius extant valoris, nec aliqua morum grauitate complacent deo, sed vani & leues sunt, suarúmque passionum motibus agitantur. Virtuosi verò tritico comparantur, quia sunt fructus Christi nati in agro ecclesiæ, hoc est, regenari ex aqua & spiritu, spiriualiter quoque viuentes per charitatem, atque diuinis charismatibus decorati idcirco de arca ecclesiæ militantis transferuntur ad horreum ecclesiæ triumphantis Iniqui autem cum sint filij Babylonis, id est, confusionis, præcipitãtur in fornacem inextinguibilis ignis & æternæ dãnationis Cùm ergo iam antè tractatum sit de morte & iudicio, superest nunc aliquid scribere, de infernali supplicio.

Vir virtutũ quare triticum.

Quòd acerbitas infernalis pœne attendi potest ex eisdem, ex quibus consideratur grauitas vitiorum, ac districtio diuini iudicij.

ARTICVLVS XXXVI.

Iudæ.1.

PRocella tenebrarum conseruata est impiis in æternum. Diuina requirit iustitia, vt pœna culpę proportionetur, ita ꝙ quantò plura ac grauiora sunt peccata, tantò acerbior pœna infligatur pro eis. Ideo ex

ex eiſdem cauſis ex quibus penſatur enormitas vitiorum, perpenditur magnitudo ſuppliciorum. Itaque quemadmodum (iuxta præhabita) omne mortale peccatum tantò eſt enormius, quò maior eſt autoritas ac dignitas Dei præcipientis, & ita quo minor eſt iuſtitia Dei vitia prohibētis, quò etiam maior eſt ſapientia Dei ad bona atque ſalubria dirigentis, & quò maior eſt bonitas, honorabilitas, ac amabilitas Dei, cui in omni mortali peccato præfertur res creata vilis, caduca, & vana: itémque quò maior eſt dignatio fidelitas & beneficentia Dei circa nos, ſic & infernalia ſupplicia debentur iniquis tantò vehementiora quo melior, dignior, ſapientior, iuſtior, liberalior, & fidelior eſt Deus quem offenderunt, quemadmodum etiam ſecundum iura humana maior infligitur pœna peccanti in principem ſeu prælatum, præſertim in regem ac ſummum pontificem, quàm peccati in inferiores. Qui ergo miratus quod DEVS naturaliter bonus & pius tam dirè ac æternaliter punit ac vindicat peccatum breue celeriter factum & finitum, diligenter conſideret quàm ſumma & infinita, & incomparabiliter magna & excellens ſit dignitas & autoritas, ſapiētia & iuſticia, beneficentia, bonitas atque

dignatio dei:ſicque intelliget enormitatē peccati,& ſciet quòd deus iuſtiſsimè perpetuam exerceat vltionem pro culpis,imò quòd & citra cõdignum puniat peccatores etiam in inferno,id eſt minus quàm metuerunt. Inſuper ſicut (iuxta præhabita) terribilitas ac diſtrictio diuini iudicij tantò erunt maiores, quò maior eſt ſapientia, iuſtitia,autoritas,bonitas,liberalitas & miſericordia dei in vita præſenti: ſic vtique tantò intenſior & intolerabilior eſt pœna inferni & vltio dei ibi,quò dignior,excellentior,ſapientior,iuſtior,melior ac munificentior eſt deus quem offendunt iniqui. Et quoniam iuſta ex præinductis faciliter poſſunt elici ac perpendi, idcirco non immoror. Certum eſt nanque quòd quantò iuſtior ac ſanctior deus eſt, tantò plus deteſtatur ac odit iniquitatem:& quãtò plus deteſtatur & odit peccatum, tantò diſtrictius vlciſcitur illud. Conformiter quia certiſsimè ſcit vniuerſa ac ſingula vitia cũ cunctis circunſtantiis,radicibus atque effectibus eorundem,ideo cũcta & ſingula nimis diſtrictè ac horribiliter punit. Et quia omnipotens eſt, non eſt qui ei queat reſiſtere. Quantò etiam in hac vita benignius ac liberalius agit cum impij, tantò rigoroſius puniet impœnitentes ingratos, atque

Deus punit citra condignũ

Deus quò iuſtior & ſanctior eo & peccatũ in ipſum commiſſu omni pœna dignius.

Iob 9.

atque peruersos, prout hæc ex præhabitis considerationibus faciliter queunt inspici & inferri. Ideo dixit apostolus, Deus noster ignis consumens est. Moses quoque. Caue ne obliuiscaris pacti domini dei, quoniam dominus deus tuus ignis consumens est, deus æmulator. Et iterum Moses protestatur, Nisi timueris nomen domini gloriosum atque terribile, augebit plagas tuas: & sicut antè lætabatur super te benefaciens tibi, sic lætabitur te disperdens atque subuertens. Hinc per Ezechielem prophetam desseruit, Ecce in igne zeli mei locutus sum, quia conflabo vos & succendam vos in igne furoris mei, & sufflabimini in medio eius, sicut conflatur argentum in medio fornacis.

Hebr. 12.

Deut. 4. & 28.

Eccle. 5.

De multis quæ circa pœnas inferni sunt considerandas.

ARTICVLVS XXXVII.

LVet iniquus quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit. Quemadmodum transgressores variis & innumerabilibus modis peccant in creatorem, cui præferunt creaturas,

Iob 20.

ras, in quibus multipliciter delectantur inordinatè ac vitiosè: sic infinita sapientia diuinæ iustitiæ, atque immensa iustitia diuinæ sapientiæ infligit eis vindictam culpis ipsorum correspondentem ac proportionatam, vt puta valde multiplicem ac diuersam, & tantò acerbiorum, quantò intensius ac vitiosius delectati sunt in creaturis. Cuius rei manifesta figura præcessit

Exo.1.6.7 & seq. in Pharaone rege Aegypti ac populo eius qui quoniam multipliciter ac grauiter in filios Israel peccauerunt, multipliciter & grauiter propter peccata sua in filios Israel commissa fuerunt puniti, sicut in Exodo Moses recitauit, Plagauit autem omnipotens Pharonem & suos, cõuertendo aquas eorum in sanguinem & pisces eorum per hoc occidendo in sanguine illo, quoniam Pharao infantulos Hebræorum crudelissime submersit in aquis, propter quam etiã iniquitatem ipsemet Pharao cum exercitu suo postea fuit submersus in mari rubro, quod & propter alia eius scelera factum

Exo.8. & 1. fuit. Insuper deus induxit super Aegyptios innumerabiles atque turpissimas ranas, que implauerunt domos, furnos, cibos, ac lectos Aegyptiorum, quia Aegyptij dirè afflixerunt filios Israel in vilibus operibus luti & lateris. Et quoniam verbis pungiti

gitiuis ac flagellis afflixerunt Iſraelitas, miſit dominus in ipſos Aegyptios innumerabiles cyniphes, id eſt, muſcas tam paruas vt videri vix queant: & tamen acutiſsimè pungunt & perforant pellem cui inſederint, vt aſſerit Origenes. Ioſephus tamen & Hebræi affirmant quòd erant deformes valde pediculi, in tãta multitudine ex corporibus Aegyptiorum erumpentes, quòd nullo medicamine valebant auelli. Et hoc iuſtiſsimè fieri potuit, quia Aegytij compulerunt Hebræos multoties laborare vſque ad magnos ſudores ex quibus poterant eis tales vermiculi generari. Conformiter plagati fuerunt Aegypti aliis diris, ac variis plagis, in ſeipſis & ſuis pecoribus ac terræ naſcentibus atque in elemẽtis terræ, atque, & aëris ſecundum quod diuerſimodè peccauerunt in filios Iſrael, Nam & tandem primogentia Aegyptiorum fuerunt occiſa in qualibet domo eorum, quia occiderant infantes Iſraëlitarum. Sic igitur in inferno puniuntur iniqui magis ac minus, multipliciter & acerbè, ſecundum quod frequentius aut rarius, feruentius aut minus feruenter, enormius aut minus enormiter peccauerunt. Itaque circa pœnas inferni primò conſideranda eſt earum æternitas, quæ ſuper omnia grauat, premit,

Ioſeph. li. 2. Antiqui iudaica. 13

Exo. 1. 8. 10. 12.

Diuerſitas pœnarum inferni.

Pœnarũ.

inferni æternitas. mit, contristat & torquet damnatos, imò (vt super Apoca. scribit Albertus) infernale incendium non affligit tam grauiter infœlicissimos illos, quantum affligit eos consideratio, qua attendunt & cogitant se in tot & tantis tormentis perpetuo permansuros, ex qua consideratione oritur intolerabilis desperatio omnis boni. Secundò consideranda est circa pœnas in-

Acerbitas pœnarum infernaliũ

ferni earum acerbitas. Pœna etenim ignis acerbissima est. Ignis quoque infernalis omnis igne apud nos existente ineffabiliter calidior, pœnaliórque consistit. Et sicut ignis ille est calidissimus, sic frigus infernale est vehementissimum. Et idem dicendum est de cæteris inferni tormentis. Tertiò consideranda est infernalium tormentorum diuersitas. de qua tactum est modò: quoniam iuxta multitudinem magnitudinémqne culparum, vnusquisque reprobus variis pœnis torquebitur, de quibus infrà in speciali tractabitur. Quartò circa pœnas inferni pẽsenda est earum

Vniuersalitas pœnarũ inferni

vniuersalitas, quia in toto corpore & in singulis membris corporis affligẽtur iniqui, similiter in tota anima atq; in singulis

Societas infernaliũ

viribus eius. Quintò, attendenda est circa

Locus inferni.

pœnas ĩferni desolata ac pœnosa societas. Sexto pensanda est dispositio loci. Septimò

irre

irrecuperabilitas negligentiæ & amiſsionis temporis huius vitæ,ac damni inde ſecuti.Octauò,puritas mala pœnarum illarum,quibus nulla conſolatio eſt admixta. Nonò,conſideranda eſt pœna damni damnatorum.Decimò,conſideranda eſt grauitas infernalium tormentorum ex parte patientium ea. De his per ordinem diſſeretur.

Deſolatio in inferno. Grauitas pœnarum

De æternitate infernalium tormentorum.

ARTICVLVS. XXXVIII.

DOminus omnipotens iudicabit iniquos,in die iudicij viſitabit eos dabit ignem & vermes in carnem ipſorum, vt vrantur & ſentiant vſque in ſempiternum.Quia peccator in omni peccato mortali præponit bonum creatum, caducum & vanum deo bonitatis perfectæ incomparabilis & immenſæ, meritò perpetuam recipit pœnam pro tanta creatoris irreuerentia, iniuria, & contemptu. Et quia iniquus decidit à corpore in affectu peccati mortalis, atque in auerſione mentis à deo,nec vnquam veraciter pœnitet, imò inconuertibiliter manet in ea affectione diſpoſitionémque mentis,in qua finit hãc vitam

Iudit.16.

Quàm iuſte damnatur iniquus.

vitam post quam non est ei tempus, locus aut status merendi, aut demerendi, iustè infligitur ei à deo æterna damnatio. De hac autem materia, cur scilicet pro tẽporali peccato infligatur pœna æterna, plenè scribunt doctores super quartum Sententiarum, & specialiter Guillelmus Parisiensis in libro de fide & legibus. Denique his qui constitui sunt in aduersis & in magnis miseriis ac tormentis, hoc vnica consolatio est & releuamen, pręcipuum si considerent, aut sciant se tandem aliquã-do à suis afflictionibus liberandos: imò & his qui incurabiles habent infirmitates, aut vsque ad mortem adiudicati sunt certis suppliciis, hoc ipsum est consolatio aliqua, quòd sciunt hanc vitam terminãdam, atque in fine vitæ suæ: presentis finiendas esse suas, quæ hic sustinent afflictiones. Hoc itaque in damnatis inestimabiliter auget eorum calamitatem, desolationem ac pœnam, quod sciunt intolerabiles suas ærumnas nunquam pœnitus terminandas nec breuiendas, nec minuendas. Sed postquam arserint in inferno per numerabilia milia annorum sic erit ac si tunc primò inciperet ipsorum punitio. Insuper cùm nulla sit comparatio finiti ad infinitum, constat quòd pœnę infernalis sit incõparabiliter

Pœnarum augmentũ æternitas miseriæ.

ter

ter abhorrenda, metuenda ac fugienda præ omnibus aliis pœnis quantumlibet diuturni. Si ergo nemo vellet seculo isto per vnum annum, imò nec per vnum diem, & forsam nec per vnam horam iacere & ardere in ardente fornace pro omnibus mundi deliciis atq; diuitiis: qualiter audet quis peccare mortaliter, ac per hoc se ipsum exponere æternæ dānationis periculo, obligationi, iuri ac debito sustinendi tātam calamitatem? O quāta insipientia, imò quanta amentia, quanta obtenebratio ac subuersio misericordis! Præterea quia æternitatem comprehendere non valemus nisi per quasdam circunlocutiones & exemplares declarationes ad incutiendum cordi salubrem timorem infernalis supplicij, retrahentem à vitiis, imaginemur ante oculos nostros stare ardētissimum calidissimúmque fornacem, atque iacere in eo hominem nudum, à tali supplicio nunquam eripiendum: nonne intolerabile nobis videbitur hoc tormentum, imò & inspicere ipsum? quàm misertimum, iudicaremus hominem illum, pensemus qualiter homo ille seipsum hinc inde iactaret in clibano illo: qualiter clamitaret, vlularet, videret quanta angustia premeret eum, quantùm

Similitudo.

Durities cordis humani.

Ab exemplo.

ipsum afflictio penetraret, prçsertim quã do aduerteret tam intollerabilem pœnã suam nunquam terminandam. Considereremus quid cordis, quid animi esset nobis, si in tali incẽdio iaceremus, aut si nos in illud proiiciendos sciremus. Et certè dubitare non possumus, quin infernale incendium valde excedat omnem ignem seculi huius. Cur ergo non vehementissimè formidamus æternum illud tormentum, præsertim cùm sciamus quòd tam pauci illud euadant, & quòd frequenter meruimus illud, néc certi simus quòd veram contritionem habuimus? Cur vnquã audemus per vnum momentum scienter manere in mortali peccato, cum ignoremus diem & horam, & multi tam subitaneè moriantur, quòd item innumerabiles passim decipiantur, ac pereant in æternum per hoc quòd ad tempus permanent in peccatis, cogitantes quòd postea pœnitentiam sint acturi? Amplius, cùm simus ad vitia tam procliues, atque in finè vitæ nostræ âcerrimè multiplicitérque tentandi, cur non indesinenter veremur ne tandem in tantam pœnam & desperationem æternam labamur? Præterea ad augendum hunc salubrem timorem expedit

Mat. 25.

Comparatio.

ima

imaginari montem arrenoſum tam grā-
dem,ſicut eſt totum vniuerſum, atque
poſt decem aut centum millia annorum,
vnam minutiſsimam arenam de mon-
te illo auferri, certè mons ille tandem,
quanuis poſt inexcogitabilem diurnita-
tem conſumeretur,quoniam omne fini-
tum per oblationem finiti tandem con-
ſumetur: ſed poſt tam inæſtimabilem du-
rationem & protractionem pœna infer-
ni non eſſet minuta,nec fini propinquior
quàm dum prima arenula à monte illo
auferebatur: & vtique ſi ſcirent damnati
ſe liberandos poſt conſumptionem huiuſ
modi montis,conſolationē grandem con
ciperent.Ex his ergo ſalubribus conſide-
rationibus diſcamꝰ infernales pœnas me
tuere,vitia fugere,atque in dei timore,ac
ſtabili cordis cuſtodia permanere.

De acerbitate pœnarum inferni.

ARTICVLVS XXXIX.

QVodcunque poteſt facere manus tua,inſtāter operare:quia nec opes nec ratio,nec ſapientia,nec ſciētia, erunt apud inferos. (Eccle.9.) Sicut in hac vita incōprehē-ſibilem pietatē peccatoribus exhibet deꝰ, (Longanimitas dei in peccatores.) diſsimulans de die in diem, de menſe in

mensem, de anno in annum, peccata eorum ac scelera, quatenus pœnitentiam agant, atque ad pœnitendum eos exhortans, & per suos ministros tam inuisibles (puta per angelos sanctos) quàm visibiles (scilicet homines bonos) inuitās & rogans eos vt conuertantur, ad quod item admonet eos occulto instinctu diuino. Multa quoquè beneficia ipsis impendens: Ita post vitam præsentem in inenarrabilem exercet rigorē iustitiæ ingratos ac impios, tantis dei misericordiis abutentes, qui (sicut ad Hæbręos scribit Apostolus) filium dei conculcant, & sanguinem testamenti pollutum ducunt, atque spiritui gratiæ contumeliam faciunt, rursus crucifigentes sibi filium dei, ostentuíque habentes. Hi quippe (vt Climachus) ait plus timent canē quàm creatorem: quoniā nec canis latratu pādantur, crimina quædā omittunt, quæ ex diuini timore iudicij, & infernalis pœnæ formidine non vitarent. Iustissimè ergo debacchatur in eos omnipotens, & suæ immensitatem iustitię manifestat in ipsis, acerbissimis pœnis ipsos affligens. Ipse etenim ignis infernalis miro & ineffabili modo est æstuens, penetratiuus & afflictiuus: qui & solo aspectu, vltrà quàm dici queat, terribilis

Animaduersio dei iusta ī peccatores. Qualis ignis ī inferno.

lis eſt,& de formis fœtulentus, immundus ac fœtidus tanquam ſulphureus: imò inſtar ſulphurei feruentiſsimi ignis, intentiſsimum ac fortiſsimum habet calorem grauiſsimum intolerabilémque carem,atque (vt fertur) ſicut ignis iſte terrenus excedit in calore ignem depictum, ſic ignis tartareus excedit & vincit in calore ignem apud nos exiſtentē. Ad quod allegat aliqui Auguſtinum,alij verò ſanctum martyrem Sebaſtianum, qui ex inſtructione angelica loquebatur. Id quoq; per reuelationes fide dignas, & per mirabiles quoſdam effectus interdum oſtenſum eſt.Nam quidā defuncti viuentibus apparentes locuti ſunt hoc:quidam etiam defuncti pœnis purgatorij deputati, ad oſtēdendum vehemētiſsimum ignis calorem quo torquebantur, ſcintillulam ſui incendij ſtillare fecerunt ſuper mānū,aut ſuper aliud aliquid eorum quibus apparuerunt & verbo ſcelerius perforabatur id ſuper quod incidit ſcintilla ignis illius. Idem teſtati ſunt quidam reſuſcitati à mortuis,qui ipſas inferni aut purgatorij pœnas viderūt: imò & quidam eorum eas ſenſerūt,prout infrà narrabitur Quibuſdam etiam religioſis & electis perſonis in vitioſo & raptu frequenter & cui-

denter mōſtratū eſt illud, vt infra tangetur: ſed & tres viri qui in obitu ſancti Hieronymi leguntur reſuſcitati, de hac re recitauerunt mira, & quaſi incredibilia quædam, qui quum poſt ſuam reſuſcitationem indeſinenter & amariſsimè atque inconſolabiliter flerent: beatus Cyrillus epiſcopus acceſsit vnum ex ipſis, qui inter cætera dixit epiſcopo, tantam eſſe vim infernalis incendij, quod homo eam expertus, mallet vſque ad finem mundi, iacere in igne ex omnibus mundi huius ignibus cōgregato, quàm vno die iacere in igne illo tartareo. Legitur quoque in libro de Actibus mirabilibus ſancti Franciſci, quòd quidam vir ordinis beati Franciſci, homo magni feruoris atque arctiſsimæ conuerſationis, quadam nocte poſt matutinas raptus in ſpiritu, vidit & ſenſit purgatorij ignem, qui ante pulſum ad Primas rediēs ad ſeipſum, putauit ſe annis centum & quinquaginta fuiſſe in illis ſuppliciis: tam acerba fuerunt quæ ſenſit tormenta. Ecce, ſi vir electus & virtuoſus factus in ecſtaſi mentis, tam grauiter torquebatur in ſpiritu purgatorij igne, ita quòd pœnā quæ vix duabus durauerat horis, putauit centum & quinquaginta annis duraſſe, qualis & quanta eſt damnatorum, imò & exi

Vis infernalis incēdij.

existētium in purgatorio pœna, qui igne illo sæuissimo puniuntur realiter, immediate ac rigororissimè, nō imaginariè tantum. Præterea diligentius attendamus, quàm vehementer calidi ignes possint produci in seculo isto. Certè in Daniele legitur, qualiter Nabuchodonosor rex Babylonis irratus tribus sanctis iuuenibus, vt puta Hananiæ, Azariæ, ac Misaëli, fecit fornacem septies plus succēdi quàm solitum fuit, succederúntque serui regis fornacē naphtha & stupa, & pice, atque malleolis, in tantum quòd flamma ex fornace erumpens, diffundebatur super fornacem cubitis quadraginta nouem. Ecce quàm terribilis & intensus fuit ardor ignis illius, quàm intolerabile ac horrendum esset iacere, & inflammari in clibanō tam æstuantissimè calefacto. Quis pro omnibus opibus, gaudiis & honoribus mundi istius vellet per vnum diem puniri in ipso? Quāta ergo insania est, propter fœda & breuia huius incertissimæ, vitæ oblectamenta, propter perituras diuitias & fallaces transitoriósque honores, seipsū exponere æternis illis inferorū incēdiis. Insuper, quantū ignis gehennalis suo calore excedit omnem ignium terrenorum calorem, tantum quoq; frigus infernale

Daniel. 3.

Insania impiorū.

sua vi & austeritate excedit,acsuperat om nia frigora mundi huius.Pensemus ergo, quã intolerabile nobis esset vna nocte fri gidissimæ hyemis nudo corpore stare in aëre,aut congelari in aquis:quàm acerbis sima igitur pœna est infernalibus affligi, penetrari & congelari frigoribus,nec tan tę punitionis finem cõfidere,aut habere? Nam & si tormenta illa,infernalium calo rũ,ac frigorum;quandoque interrumpun tur,nunquam tamen totaliter : auferuntur:nec interruptio illa est ad reuelamen, aut solatium miserorum, sed ad acerbiorem & intolerabiliorem afflictionem ipsorum,quia (vt ait scriptura) à nimio illo calore transeunt ad niuium aquas, hoc est,ad intensissimum frigus:quæ alternatio tormentorum auget miseriam , præsertim quoniam transeunt de vno extremo contrario,ad aliud extremum contra rium:hoc est,de vehementissimo calore, ad maximum frigus,absque temperamento,& reductione ad medium .Postremò, sicut iam dictum est de extrema & maxima acerbitate infernalium tormentorum ex parte ignis & frigoris qui sunt ibi , sic quoque intelligendũ est de reliquis suppliciis Acherontis. Quantùm enim ardor & frigus gehennæ excedunt omnem calo

Frigus inferni.

Interruptio pœnarum inferni qualis.

Fœtor infernalis.

lorem, & cauma vitæ præsentis tantùm fœtor inferni maior & grauior est omni fœtore seculi huius. Et idē dicendum est de tenebris de fame ac siti, de horrore, timore, clamore & vlulatu aliisque miseriis ac tormētis quæ ibi existūt, quorū minima omnibus præsentis vitæ tribulationibus & pœnis sunt grauiora. Et breuiter sicut nec oculus, vidit nec auris audiuit, nec cor humanū cōcipere potest quæ quā ta & qualia, quam summa & gloriosa sint gaudia beatorum in cælis: ita nec existimare valemus quæ, quanta & qualia, quā maxima atque durissima sint supplicia reproborum. Veruntamen ab igne, fœtore & frigore, cæterisque inferni suppliciis reprobi punientur non vniformiter, neque æqualiter, sed acerbius & minus acerbè, secundum quod magis & minus extāt culpabiles, sicut & sancti in cælo eundem super beatissimi dei conspiciunt vultum, sed non æqualiter delectantur in illo, verùm magis aut minus secundum suorum exigentiam meritorum.

Miseriæ inferni.

Isaiæ 64. 1. Corin. 2

Pœnæ in inferno pro meritis cuiusque.

De diuersitate & varietate tormentorum inferni.

ARTICVLVS XL.

Iob 20. PAnis iniqui in vtero eius vertetur in fel aspidum: Diuitias quas deuorauit, euomet, & caput aspidum suget: lædet eum lingua viperæ & omnis dolor irruet in eum. Vadent & venient super eũ horrores, omnes tenebræ absćõditæ sunt in occultis eius, deuorabitq; eũ ignis qui non succenditur. Quemadmodũ enim in eodẽ peccato mortali sunt diuersæ ac multæ deformitates atq; conditiones culpam grauantes, imò in omni peccato mortali est quædam ingratitudo & irreuerentia dei, negligentia sui, exæcatio cordis, pigritia, ac acedia mẽtis stultitia, inobediẽtia, peruersitas, improbus amor & cõplacẽtia vana, sic eidem peccato diuersæ ac variæ pœnæ infernales debẽtur & infliguntur.

Diformitates peccati mortis.

Successio pœnarum inferni.

Insuper, sicut idẽ peccator diuersè exercet peccata mortalia, sic & diuersis ac variis torquetur infernalibus pœnis, quarum quasdam sustinet successiuè, vt ignem & frigus: aliquas verò simul, vt ignis calorẽ, molestissimúmque fœtorem, dæmonum quoque aspectum, famam & sitim, tenebras & horrores, desperationẽ mœstissimam, pressuram, & angustiam mentis dolorosissimam, sed & pœnam damni cunctis suppliciis grauiorẽ, de qua infrà

tra

tractabitur. Sunt itaq; diuersa genera tormentorum in inferis: quorum primũ (vt tactum est) ignis est, qui vnumquẽque iuxta sua torquebit demerita: & quo peccatum ex feruentiori procedit affectu inordinato, tantò acerbius punietur, & intensiore vindicabitur incensione caloris tartarei: quò etiam quis in peccato vehemẽtius delectatur, eo igne infernali dolorosius & acrius affligetur: quemadmodum in Apocalypsi dominus loquitur, Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et quoniam in vitiis carnis sunt ardor concupiscentiæ, immunditiæ fœtor, & delectatio maior, ideo vitia illa infernali incendio specialiter estuante ac fœtido, vt puta igne sulphureo acerrimè puniuntur. Vnde asserit Augustinus, Quantùm hæsit amor, tantùm affliget dolor. Denique si pro vno peccato mortali infligitur tanta punitio, quàm ineffabiliter puniuntur infernali incendio, ac cæteris pœnis gehennæ, qui multis & magnis mortalibus peccatis inquinantur ac sordent, præsertim qui vitiosis consuetudinibus sunt oppresi? Et quamuis dictum sit suprà, quòd omnes damnati vno igne torquentur, videtur tamen rationabiliter di-

Diuersa genera tormentorum infernalium.

Apoca. 18.

Vitia carnis.

Diuersitas ignis infernalis

ci posse, quòd in diuersis locis inferni sint ignes particulares, impares in calore, & quòd grauiora peccata in calidioribus

II. ignibus puniantur. Secundum genus infernalium tormẽtorum, est acutissimum & vehementissimum frigus: quòd etiam reprobos magis, aut minùs punit, penetrat, & constringit, secundum quòd magis aut minus vitiosi existunt. Specialiter quoque hoc frigore crucientur acediosi, ac pigri, qui tarditatis suæ torpore à diuino retrahuntur obsequio, ideo constringuntur gehennali algore, indicibiliter tremunt, & dentibus grauissimè strident.

Puniendi frigore qui.

III. Tertia pœna inferni, est morsus, turpitudo & horror vermium edacissimorum: iuxta illud Isaiæ, Vermis eorum non morietur. Et in ecclesiast. Vindicta carnis impij, ignis & vermis. Iudith quoque ait, Dominus omnipotens dabit vermes in carnes eorum. Et quantò quis in vita præsenti turpioribus, & innaturalioribus aut enormioribus inquinatur sceleribus, tantò illic à monstruosioribus, turpioribus, crudelioribus ac horribiliori bus vermibus affligetur, mordebitur & operietur. Et quę hic de vermibus allegã tur; Haymo, & alij quidã de corporalibus intelligunt vermibus, alij verò dicũt esse

Isaiæ 66. Eccle. 7. Iudith 16.

ea ſpiritaliter intelligenda. Quarta pœna IIII.
inferni, eſt pœnaliſsimus fœtor, quo odoratus damnatorum amariſsimè affligetur, & ſpecialiter nominatur fœtor ſulphureus, qui lamentabiliter cruciat. Vnde in Apocalypſi aſſeritur, Pars iniquorum erit in ſtagno ardēti, igne & ſulphure. Vna autem cauſſa quòd ignis & frigus, ac fœtor inferni ſunt tanti vigoris & tantæ pœnalitatis eſt, quoniam non exhalant, ſed iugiter manent clauſi in ſuis locis anguſtis: quemadmodum ardor clibani igniti, & clauſi eſt fortior. Aduertamus igitur quàm grauiter affligeremur: fœtore cloacæ, & ignis ſulphurei, atque cadauerum, ſi talibus rebus alligaremur atq; ex hoc perpendere poſſumus quàm ineffabiliter cruciētur damnati fœtorib⁹ tartari. Nā & corpora dānatorum fœtiſsima erunt: quemadmodum corpora electorū ſuauiſsimè redolebunt. Idcirco ex tam innumerabilibus corporibus miſerorum, intollerabiliſsimus fœtor conſurget. Quinta pœna inferni, eſt horrendus V.
aſpectus dæmoniorum, & omnium damnatorum, quorum animæ dæmonibus in turpitudine, & deformitate aſsimilantur & quorum corpora poſt diē iudicij erunt deformiora, & ad intuendum horribiliora,

Apo. 21.

Ratio vigoris infernalium pœnarū.

Fœtor infernalis vnde.

Damnatorū corpora quomodo dæmonum ſimilia.

liora, quàm quando erant in monumentis, à vermibus pro media parte corrosa, & serpentibus bufonibúsque operta. Denique, si tã ineffabiliter horribile & pœnale est, dæmonem vnum in sua deformitate conspicere, ita vt aliqui hoc experti, testati sint se malle ardentem fornacem intrare, quàm diabolum sic videre, quàm inopinabiliter erit pœnosum, tot malignissimos, turpissimos, ac furiosissimos spiritus perpetuò intueri? Nam (vt diuinus Dionysius contestatur) sunt in dæmonibus proteruissima phantasia, améńsque furor. Sexta inferni pœna, est feruentissima fames, & quantò quis in vita hac gulosior est, & delicatius atq; intemperantius viuit, ieiunia quoque ecclesiæ frangit & aliorum bona consumit, aut ecclesiasticôs reditus indignè deuorat, & expendit, tantò intolerabiliori fame cruciabitur in inferno: Propter quod in euangelio loquitur filius dei: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. in Esaia quoque loquitur deus iniquis & condemnatis: Ecce serui mei comedẽt, & vos esurietis: Ecce serui mei bibẽt, & vos sitietis: Ecce serui mei letabũtur, & vos cõfundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis

Aspectus dæmonũ horribilis

VI.

Delicatorũ fames in inferno.

Luc 6.

Eccle. 14.

dis & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Hinc in Eccleſiaſtico ſapienter cõſulitur: Ante obitum tuum operare iuſtitiã, quoniam nõ eſt apud inferos inuenire cibos. Veruntamen eſt in inferno quædam damnatorum refectio quæ potius dici poteſt infectio atque afflictio, quã refectio: quoniam nullum præbet ſolatium, nec minuit famem, ſed moleſtiſsimũ induit ſupplicium. Scriptum eſt enim in Pſalmo: Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos. Et per Ieremiam prophetam dominus loquitur: Ecce ego cibabo eos abſynthio, & potabo eos felle. Septima pœna inferni, eſt: ardentiſsima ſitis, ſicut iam tactum eſt, qua cruciabatur diues epulo qui petiuit ſibi guttam aquæ pro refrigerio ſuæ ſitis præſtari. Hac ſiti præcipue torquebuntur potiores, & ebrioſi, ac vinolenti, quibus dicitur per Eſaiam: Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & ad potandum vſque ad veſperam. Vnde in Prouerbiis Salomon dixit: Noli eſſe in conuiuiis potatorum nec in comeſſationibus eorum qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus & dantes ſymbolã cõſumentur. Denique, præfata fame & ſiti potiſsimè affligentur immiſericordes; qui eſurientes non

Damnatorum refectio qualis.

VII.
Luc 16.
Pſal. 48.
Ierem. 23.
Fame & ſiti qui cruciãdi.
Eſaiæ 5.

Proue. 23.

non paſcunt pro poſſe, nec ſitientibus poculum præbent. Hinc diuiti qui non contulit inopi Lazaro micam, denegauit dominus aquæ guttam. O quàm ineſtimabiliter torquebuntur hac fame & ſiti, qui variis generibus pretioſorum ciborum ac potum replent corpora ſua, quod aliqui faciunt etiam ex eccleſiaſticis bonis, nec compatiuntur pauperibus, & vix ſiccum panem aut haſtum ceruiſiæ tribuunt eis. Porrò, quã pœnale ſit magna ſiti affligi, conſtat ex eo quòd filij Iſraël circumuallati legũtur dixiſſe: Sit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior ſit ariditate ſitis. De afflictione quoque famis ait Ieremias in Threnis: Melius fuit occiſis gladio, quàm attenuatis fame. Cúmque ſitis oriatur ex calore atque labore, maxima & pœnaliſsima eſt ſitis damnatorum cùm æſtimantiſsimo torqueantur calore, inceſsibilique labore, quemadmodum in Apocalypſi legitur. Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum & requiem non habebunt die ac nocte. In Pſalmo quoque ſcriptum eſt de iniquo. Laborabit inæternum, & viuet adhuc in finem. Octaua pœna inferni eſt litigatio & vinculatio damnatorum, prout in euangelio dominus loquitur de damnanto. Ligatis

In deuoratores eccleſiaſticorum beneficiorum.

Iudith 7.

Thren. 4.

Sitis damnatorum ineffabilis.

Apoc. 14.

Pſal. 48.

VIII.

Matt. 22.

Ligatis manibus & pedib⁹, proiicite eum in tenebras exteriores. In inferno nãque potiſsimè adimplebitur quod Salomõ dixit:Iniquitates ſuę capient impium & funibus peccatorũ ſuorum conſtringetur. Hinc Iſaias propheta aſſeruit de iniquis: Congregabuntur congregatione vnius faſcis,& claudentur in carcere.De quibus apud Mat.Chriſtus perhibet ſe dicturum: Alligate ea (puta zizania per quã reprobi deſignantur) in faſciculos ad cõburendũ. Nona eſt horrẽda caligo, cuius figura in Aegyptiis præceſsit, apud quos fuerunt diebus tenebræ tã denſæ,quòd palpari vix valebãt:quibus tenebris infernalis caligo mirabiliter horribilior eſt: propter quod à Iob infernus vocatur terra operta mortis caligine,terra miſeriæ,& tenebrarum. Veruntamen,quia damnati iuxta præhabita ſe inuicem ad miſeriarum & pœnarum ſuarũ augmentum conſpicient,ignis infernalis tantum de luce triſti habebit, vt ſe mutuò poſsint inſpicere. Nec obſtat quod ſuper prædicta verba beati Iob ſanctus Gregorius ſcribit: Ignis infernalis concremationem habet, ſed lumen non habet:flamma illa comburit, ſed tenebras non expellit. Nam ſubdit ibidem. Quanuis ignis illic ad cõſolationem

Prouer. 5. Eſaiæ 24. Matt. 13. 1 x. Exod. 10. Iob 10. Lux qualis in inferno. Greg. lib. 9. moral. cap.49.

non lucet, tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet, quia sequaces suos secum in tormẽtis flamma illustrante reprobi sunt visuri. Ignis itaq; qui in obscuritate cruciat, lumen ad tormẽtum seruat.
10. Decima pœna inferni, est turpissima, horribilissima, ac fœdissima dispositio loci, cuius turpitudini & fœtori immunditiæ & horrori nulla cloaca, nulla putredo, nullum desertum, nullum cadauer poterit comparari, prout de hoc infrà plenius differetur.
11. Vndecima pœna inferni, est pœna damni, videlicet carentia beatificæ visionis, & priuatio omnis salutis inopia maxima, desperatióq; extrema, de quibus infrà dicetur. Aliæ quoque plurimæ pœnæ sunt in damnatis, videlicet mœror, dolor, & pauor: mœror de bonis omissis, dolor de tormentis semper præsentibus, pauor de malis futuris, & nunquam terminum habituris. Insuper, ineffabiliter odiunt deũ, & inuiderint beatitudini eius ac omnium electorum. Amplius, sicut Tullius scribit, octo genera pœnarum erant in legibus humanis & in iure ciuili: Damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium, mors, & seruitus: quæ omnia in damnatis existunt. Est nanq; in eis damnũ, quoniam perdiderunt summum, infinitum &

Octo genera pœnarum.

incom-

incommutabile bonum, videlicet deum,
& vniuersa spiritalia dona eius, gratiam I.
& virtutes, gloriam & salutem. De pœna II.
verberum dictum est, de quibus & Salo- Prou. 19.
mon in Prouerbiis ait: Mallei percutien III.
tes parati sunt stultorum corporibus. De Apo. 18.
pœna talionis in Apoca. habetur: Quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date illi tormentũ & luctum. Quod non est intelligendũ, quasi in inferno aut etiam in purgatorio non sit maior afflictio pro peccato, quã in vita hac fuit delectatio in peccando, sed comparatio illa intelligenda est in genere, quia quò maior est in peccando voluptas, eò pœnalior infligitur pro peccato calamitas. De pœ- IIII.
na verò ignominiæ scriptũ est in Prouer- Prouer. 16.
biis: Turpitudinem & ignominiam con
gregat sibi iniquus, & opprobrium illius
non delebitur: Vnde per Ieremiam do- Ierem. 23.
minum protestatur: Dabo eos in oppro- V.
brium sempiternum & in ignominiam Matt. 10.
æternam, quæ nunquam obliuione dele- Matt. 22.
bitur. De pœna exilij exponitur illud: Et Esaiæ 26.
clausa est ianua. Et quod iudex dicturus VI.
est: Proiicite eum in tenebras exteriores,
Atque quod loquitur Esaias, Tollatur impius ne videat gloriã Dei. De pœna mor- Apoc. 2x.
tis infernalis fertur in Apocalypsi. Pars VII.

eorum (id est, retributio & merces omnium iniquorum) erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. De pœna seruitutis ait beatissimus princeps apostolorum: Iniqui sunt serui corruptionis. Christus quoq; apud Ioannem

2.Pet.2. Joan.8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Postremò, prædictis consonat quod in Legenda sancti Ioannis apostoli recitatur, quemadmodum iuuenis quidam à sancto Ioãne apostolo resuscitatus à morte, multa narrauit de gloria paradisi, & de tormentis inferni. De quibus specialiter octo narrauit, quæ cõtinentur his metris:

Vermes & tenebræ, flagellum, frigus, & ignis.
Dæmonum aspectus, scelerum confusio, luctus.

Ecce quæ & quanta, quàm incomparabilis & immensa atque perpetua est miseria, pœna, infœlicitas dãnatorum. Et certè qui ex prædictis descriptionibus earũ non perterretur, obtenebratus & obstinatus est corde: nec spiritaliter sentit, sed mortuus est. Veruntamen resipiscat & de vitiorũ profundo emergat, atque ad ista consideranda erigat oculos cordis. Et omnis quem adhuc peccatum delectat, horũ considerationem & timorẽ imprimat suę menti,

menti, vt saltem tantorũ horrore suppliciorum retrahatur à vitiis, & ad salutaria dirigatur. Qui autem iam cœpit introire viam virtutum, ex horum cõsideratione omnem instabilitatem & torporem abiiciat, imò cunctis credentibus vertantur in nauseam & horrorem cuncta oblectamẽta carnalia vanitatésq; seculi, per quæ ad tantas peruenitur calamitates inferni.

De vniuersitate infernalium tormentorum.

ARTICVLVS XLI.

DAbo eos in vexationem, & maledictionem, & in stuporem, & sibilum, & in opprobrium sempiternum, eò quod non audierunt verba mea (id est, præcepta mea non impleuerũt) dicit dominus. Ierem.29.
Hoc requirit diuina iustitia, quòd sicut peccator toto corpore & anima, & omnibus membris corporis ac viribus animæ deum offendit, sic in inferno puniatur in omnibus istis. Illáque membra ac vires, in quibus plus viguit impia delectatio, & quæ magis seruierũt peccatis, horribilius atque acerbius punientur: vt luxuriosi in pudẽdis gulosi & garruli in lingua & ventre. Tunc ergo singuli sensus exteriores, ac

Appetitiuus sensus damnatorũ qualis.

ac interiores & aliæ vires ſingulis ac propriis affligentur ſuppliciis. Erit in apetitu ſenſitiuo inſenſatiſsimus furor, phantaſia proterua, inuidia mordax, rancor amarus, triſtitia opprimens, timor penetrans, dolor abſorbes. Peccator enim videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet. Erit quoque in eis irrationabilis concupiſcentia: quia ad carnalia terrena & vana, in quorum vitioſis affectibus obierunt, actu vel habitu afficientur. Erit item in eis pœnitētia de peccatis, non inquātum peccata ſunt inhonoratiua offenſiuáque dei & vilia ac turpia in ſeipſis, ſed inquātum per peccata meruerunt ac inciderunt tot & tantas miſerias. Tunc penetrabunt eos tortiones & dolores incomparabiliter pœnalius quàm parturientes. Denigrata erit facies eorum ſuper carbones, & vultus combuſti vultus eorum. Tunc leuabuntur in contis, & recluduntur in ollis feruentibus: Habebunt miſerrimi conturbationem & compreſsionem in cerebro, plāctum in oculis, ſtridorem in dentibus, fœtorum in narribus, clamorem & vlulatum reſultationes in auribus, ſitim in lingua famem in ſtomacho, vincula in manibus ac pedibus: & nunc infernalis incendij ardorem nunc intolerabilia frigora in omnibus

Concupiſcentia dānatorum. Damnatorum pœnitentia qualis.

Eſaiæ 13.

Amos. 4. Damnatorum miſeriæ.

mem

membris. Intellectus erit plenus errore & falsitate, excæcatione erroneísque iudiciis. Et (vt S. ait Hierony.) nihil poterit cogitare, nisi ad quod cum impulerit vis doloris, ita quòd nihil poterit considerare, ex cuius consideratione posset aliquo modo mitigari acerbitas afflictionis. Ea verò quæ augent miseriam, bene attendet: vt quòd damnatio erit æterna, quòd omnipotenti resistere nequit, quòd electi sunt pleni omni fœlicitate & gloria ex quibus considerationibus concipient damnati grauissimam desperationem & odium Dei, atque inuidiam beatorum: sicque voluntas damnatorum erit odio dei plena, de beatitudine electorum inuida, & obstinata in omni malitia. Memores quoque erunt præteritarum deliciarum & vanitatum quas amauerunt, & habuerunt, & tristabuntur quòd eis amplius frui non poterunt. Hinc ait Gregorius, Miro & horrendo modo erunt in miseris dolor cum tremore, ardor cum obscuritate, & in eorum afflictione ipsa tormenta à suis qualitatibus discordabunt eo quòd à creatoris voluntate miseri discordes fuerunt. Et in eis mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia eorum mors perpetuò viuit, finis eorum incessabiliter incipit

Intellect. damnatorum.

Mors infernalis.

In homines mundanos.

& defectus deficere nescit, Mors, perimit, nec extinguit, dolor cruciat, & pauorem non fugat. Denique qui nunc ad libitum suum liberius euagantur discurrunt, saltant, chorizant, plaudunt, equitant, & ad vitia properant, tunc arctius & violentius æternis vinculis constringentur, & in angustissimis foueis ac caminis tenebuntur conclusi. Et quantò quis nunc in sensibus ac sensibilibus abundantius ac viciosius delectatur, tantò nunc in sensibus suis acerbius æternaliter affligetur. O qualiter tūc affligentur in visu, qui modo in aspectu mulierum, spectaculorum, chorearum, & consimilium vanitatem impiè gloriātur. Qualiter tunc affligetur auditus eorum qui in cantilenis & musicis, in verbis vitiosis & vanis, in fabulis & scurrilitatibus modò lætantur. Qualiter tunc in tactu & gustu affligentur lubrici & gulosi? Qualiter ab infernalibus monstrosissimis ac turpissimis serpentibus, bufonibus, & draconibus amplexabuntur, transfodientur, & torquebuntur, & maximè his qui vitiis contra naturam sceleratissimè iniquinantur? Pēsemus quàm ineffabilis pœna esset à magno dracone capi, constringi pedibus, eius inuolui spiris, & venenis eius transfigi, & in tali supplicio permanere! Qua

Pœna a visu, & ab auditu.

à tactu & gustu.

Quale ergo erit tormentum ab infernalibus feris ac beluis, serpentibus, basiliscis. bufonibus & draconibus in sempiternum excruciari? Erunt enim hæc omnia in inferno, siue per veritatem naturæ, siue per æquiualentiam pœnæ, Aduertant hæc homines molles & delicati, delitiis assueti ac teneri, qui nunc morsum pulicis ferre non queunt, qui flammam candelæ in digito quasi gladium horrent ac fugiunt, quales sustinebunt pœnas præfatas: imò cùm reuera vnicuique nostrûm molestissimũ esset per vnum annum indesinenter & sine corporis reuolutione iacere in lecto molli, qualiter præfata poterimus sustinere tormenta? Despiciamus ergo viriliter & constanter mundata solatia, carnalia oblectamenta, vninersáque vana ac impia, & arctam viam salutis, pœnitentiæ opera, excreitia sancta virtutũ feruenter aggrediamur cenfidentes in domino, & eius implorantes auxilium, nec denegabit nobis adiutorium suum. Sicut enim veracites dixit. Arcta est via salutis: rursus, Nisi pœnitẽtiam egeritis, & omnes simul peribitis: ita verè locutus est, Omnis qui petit accipit: Itémque, Iugum meum suaue est, & onus meus leue. Ex his considerationibus quidam compuncti sunt & conuersi: quem

Matth. 7.
Lucæ 3.

Matth. 7.
Lucæ.1.11
Matt. 10.

quemadmodum nobiles quidam pueri legionem ingressi, qui cùm à deceptoribus amicis rogarentur exire, quia delicatè nutriti non possent rigorem claustralis vitæ sufferre, sagaciter responderunt, Nã vnus talium dixit: si rigorem religionis ac pœnitentiæ nequeo tolerare, inferni suplicia qualiter tolerabo? Alter respõdit, Quia delicatè nutritus sum, & grauia ferre nequeo potius elegi & volo modicum istum rigorem perpeti propter deum, quàm post vitam præsentem incomparabiliter grauiora pati tormenta. Tertius dixit, Quod in viribus meis portare non valeo auxiliante gratia dei hilariter adimplebo. Sic & Fulco ioculator, perpendens sibi intollerabile esse iugiter iacere in lecto mollissimo, ex infernalium timore tormentorum, intrauit cœnobium, in quo tam laudabiliter vixit, quòd sublimatur fuit ad episcopale fastigium. Hinc quidem sanctorum patrum dixit fratri, cui molestum erat sedere solum in cella. Si futura supplicia rectè attenderes, libenter in cella solus sederes, quanuis cella tua vermibus esset repleta vsque ad collum tuum. His itaque exemplis ac documentis ædificemur.

De

De grauitate pœnarum inferni ex parte magnæ miseriæ & desolatißimæ societatis damnatorum.

ARTICVLVS XLII.

VLulabit Moab, ad Moab vniuersus vlulabit. Verbum illud commune solatium est misero habere socium in sua miseria, in damnatis locum non habet: imò qui in vita præsenti sunt familiarius sibi coniuncti in viciis, magis se mutuo odio habebunt in tormentis, eo quòd vnus fuerit alteri causa aut occasio maioris dānationis, Similiter qui hîc carnalius amāt se inuicem, ibi grauiorem contra se inuicem habebunt rancorem, quia se inuicem traxerunt ad tantam calamitatem: Insuper tanta est deformitas damnatorum, quòd mutuus aspectus auget in eis dolorem magis quàm præstet solatium: suisque quoque clamoribus, vlulatibus ac horribilibus apparitibus augēt miseriam mutuam: quanuis etiam ex inuidia vni cōplaceat dānatio & erumna alterius: tamē hoc ipsum cedit eis in maius grauamē quibus omnibus coope rantur in malum. Veruntamen his obiici potest, quod Ezech. ait. Vidit eos Pharao, & cōsolat⁹ est super vniuersa multitudine sua, Esaiæ 26. Damnatorum pœna in conspectu mutuo Ezec. 22.

Et loquitur ibi propheta ad literam de Pharaone ac populo suo dãnatis, aliisque que regibus, & eorum exercitibus condẽnatis: ex quorum damnatione dicit Ezechiel Pharaonem esse consolatum, de sua ac plebis suæ damnatione. Vnde & Hierony. ait ibidem. Leuiora sua æstimauit tormenta consortio plurimorum. Ad hoc respondendum, quòd in inferno nulla est consolatio fixa & reputanda, quoniam ex vehementia & acerbitate infernalium tormentorum mox taliter absorbetur, vt nullius existat momenti: & quanuis ex vna parte aliquantulum consolationis proueniret damnatis ex aliorum damnatione, tamen ex alia parte atque ex aliis multis causis, multò amplius augetur & aggrauatur eorum miseria ex aliorum damnatione, quemadmodum etiam pœna dæmonum augmentatur ex damnatione eorum quos trahunt ad vitia & tormenta, quãuis illorum damnationem ex inuidia, ac malitia cupiunt ac procurent. Hinc legitur de quodam parente, qui vnà cum filio suo fuit damnatus: & ostensum erat cuidam fideli in visione, quòd pater ille & filius suus seinuicem grauissimè afflixerunt & maledixerunt. Nam pater dixit ad filium: Tu mihi es causa tantæ damnationis, quia vt

Hierony. lib. 7. super Ezec. cap. 22.

te

te ditarem & exaltarem, temporalia congregaui & cupidus sui. Filius verò dixit ad patrem. Tu mihi es causa huius miseriæ: quia à dei seruitute me retraxisti: & ne te offenderem, mansi in seculo. Hos aduertant parentes ac soboles, qui se mutuò amant carnaliter, atque in mundo quærunt se exaltare.

De dispositione locis infernalis.

ARTICVLVS XLIII.

Imitte me domine vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine: Terram miseriæ & tenebrarũ, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Iuxta sanctorum patrum doctrinam credẽdum est, infernum esse in medio terræ, vbi etiam ex natura loci est vehementissimum frigus. Et quoniam infinita atque iustissima sapientia dei collocat vnunquem que in loco sibi proportionato, tenendum est quòd sicut peccator in mortalibus vitiis iacens, vilior est omni creatura omni inanimata, & decies millies brutis deterrior, ac coram deo immundior, turpior, ab hominabilior, atque

Iob 10.

Locus inferni.

Homo peccator quid.

que fœtidior omni bufone, basilisco, ac cadauere, quãtumlibet putrefactos, & (vt ait Gulielmus Pariensis) non est in mundo tã fœda cloaca, sicut peccator in quo spurcitia vitiorum fœtor scelerum, putredo impiorum affectuum sunt collecti. Ita damnatis à summo & infinito bono, à vero deo ab omni puritate virtutum, inconuertibiliter & extremè auersis, in odio dei ac omni malitia obstinatis debetur vilissimus, sordidissimus, fœtidissimus, obscurissimus, infimus ac solo aspectu horribilissimus locus. Et iste locus rectè vocatus infernus, qui est omni luto, & fæce, omni cadauere & cloaca, omni pisce, bufone & basilisco immundior, intolerabilior, atque fœtentior, qui ab inferendo vocatur infernus, quia inferuntur & præcipitantur in eum reprobi, & iniqui, inde nunquam ascensuri, vt liberentur, iuxta illud Iob, Sicut consumitur nubes, & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Hic est rapacissimus & insatiabilis locus, de quo loquitur Esaias: Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino. Dicitur quoq; locus ille auernus, id est, absque vere & temperatura, cum ibi sit maxima intemperantia tormentorum summúsque gradus miseriarum, & omnium

Infernus vnde dictus.

Esaiæ 5.

nium refrigeriorum defectus. Hinc & Plato in Phędone, infernum vocata auernum. Vocatur etiam tartarus, quod interpretatur turbatus, quoniam est inquietissimus locus, in quo nulla est requies, sed clamor vexatio, fletus & vlulatus, vbi altissimus pluit super peccatores laqueos, vbi ignis, sulphur & spiritus procellarum sunt pars calicis (id est, afflictionis) prauoram. Denique sicut sanctus ait Bernardus, ibi pilosus clamitat ad pilosum, vnus ad alterum, dæmum, ad dæmonem. Percute, dilacera, interfice, velociter spolia detrahe, citò prędare. De quo loco asserit Hugo: Infernus locus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incompa rabili, dolore innumerabili, ac pœna interminabili. Rursus infernus appellatus est Achæron, quia desolatissimus locus est, ab a, quod est sine, & chæron, quod est gaudens, Ad quod quidam deuotus in suo tractatu de quatuor nouissimus, allegat Auerroim commentatorem dicentem: In inferno continua est tristitia, & mœror sine consolatione. Veruntamen bene eruditis in Philosophia cõstat, ꝙ Auerrois hoc non dicat. Fuit enim primò de lege Mahumeti, quemadmodũ Anicẽna, & Algazel. Postmo dũ verò legem impiissimi Mahumeti reliquit,

Esaiæ 8.

Sarraceni cęcitas.

quit propter apertiſsimas falſitates,quæ in Alchorano continentur,Spreuit quoq; legem Christi, propter multa incompræhenſibilia,& ſupernaturalia,quæ in euangelica lege habentur. Similiter vituperauit,& Moſi legem,volens eſſe naturali lege contentus:ſicque iuſto dei iudicio permiſſus eſt cadere in multos errores grauiſsimos.Nam & prouidentiam omnipotentis negauit, aſſerens deum inferiora iſta,& actus humanos neſcire. Animam quoque humanam mēdoſiſsimè dixit eſſe mortalem, quanuis intellectum dixerat immortalem,quem aſſeruit eſſe ſubſtantiam ſeparatam,& vnum in cunctis hominibus. Aſſeruit item non eſſe dæmones, quia intelligentiis,ſeu angelis dixit, non poſſe cadere culpam.Hinc negauit eſſe infernum, negauítque eſſe futurum dei iudicium:ſicq; dedit hominis peccandi audaciam abſque freno, & errauit grauiſsimè.Si autem alicubi dixit verba præallegata, dicit ea non aſſerendò, ſed forſitan recitando.Hæc autem quæ dixi,poſſum ex ſcripturis ſancti Thomæ, Alberti, Aegidij,& aliorum multorum probare, imò & in commentariis Auerrois legi hos eius errores.Præterea quàm horrendus ſit

Gehenna. locus infernalis, qui & gehenna vocatur

quaſi

quasi sine annis perpetuo durans perpendere, possumus ex dispositionibus carcerum aliquorum & aliorum turpissimorũ locorũ, in quibus diu consistere esset intollerabilius ipsa morte. Imaginemur ergo longissimum atque latissimum campum prorsus infructuosum, arefactum, & incendiis multis combustum, profundissimis foueis & angustissimis puteis plenum, qui putei, ac fouæ sulphureis ignibus sint repleti. Imaginemur quoq; campum illum ignitissimis plenum esse caminis, spiritibúsque malignis, & ferocissimis ac venenatissimis brutis, bufonibus, draconibus, omniq; serpentinum genere, omni fœtore, caligine, horrore, atque innumerabilibus peccatoribus, deputatis tot & tantis suppliciis, in medio igneorum, & sulphureorum puteorum, fouearum & caminorum iacentibus: super quos sedeant monstruosissimi bufones & venenosi dracones, ac edacissimi vermes, qui miseros illos transfigant, deosculentur, constringant, corrodant, ac lacerent. Ecce, ex hac imaginatione aliqualiter capere possumus, qualiter dispositus sit infernus, qui indubitater multò horribilibus pœnalibúsque dispositus est, quàm excogitare possum?. Quemadmodũ enim

Imaginatio per exemplum.

Decor patriæ beatorum.

patria beatorum paradisus cęlestis inestimabilem habet decorem, amœnitatem, dulcedinem: sic infernus inopinabilem & incóprehensibilem habet turpitudinem, desolationē, & fœtorē. Aduertát, hæc qui speciosa, preciosa, & amœna tabernacula amant: atque inhabitant, qui dormiūt in lectis eburneis, & in suis lasciuiunt statis, qualiter erit eis, cū in iecti fuerint infernalibus ac sulphureis puteis & caminis, & operti bestiis illis vermibúsque tartareis, qui nec fumum pati volunt in domo sua.

De grauitate pœnarum inferni propter irrecuperabilitatem temporis hic amissi, & damni inde secuti, & de mala puritate infernaliū tormentorum.

ARTICVLVS XLIIII.

Ierem.30. INsanabilis dolor meus, pessima plaga mea. Hæc verba Ieremiæ prophetæ dicere potest vnusquisq; damnatus. Quanuis enim damnati veram non habeant cótritionem de suis peccatis, de hoc tamen vehementissimè, & inconsolabiliter dolent, quòd tempus huius vitæ tam infructuosè, & vitiosè expenderunt, in quantū per hoc tantam promeruerunt, ac receperunt pœnarum acerbitatem, & quòd negli

gligentiam hanc recuperare non valent: & quòd in tam breuissimo tempore tantā sibi mercati sunt calamitatem, in quo promereri poterant summam felicitatē. Hinc etenim (sicut in libro Sapientiæ legitur) dicunt: Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Hinc dolēt se esse natos: & esse ac viuere, quod omnibus naturaliter appetibile est, factū est eis odibile. Cupiunt nanque non esse: & si possent, seipsos occiderent. Atque in Apolypsi scriptum est, blasphemāt deum qui potestatem habet super plagas eorū, quòd inde non eripit eos, ac præ doloribus suis linguas suas manducant. Cúmque animus inordinatus etiam in hac vita sit sibiipsi pœnalis & grauis, animi dānatorū sunt sibiipsis pœnalissimi ad portandum, & ipsi sibimetipsis grauiores sunt tenebræ, quia in corde eorum est confusio maxima, ac deordinatio summa. Nam odiunt omne bonū ac honestum, & omni rancore, odio, horrore, tristitia, desperatione, maledictione, ac blasphemia creatoris sui sunt pleni. Sicque vitiis suis cruciāt & fatigant, rodunt ac perforant semetipsos,

Sap. 5.

Malitia dānatorū

& sibiipsis grauissimi facti sunt. Insuper, quoniam purũ vno modo vocatur, quod de suo contrario, aut de re alienæ naturæ, nihil habet admixtum, sicut purum vocatur aurum, cui nihil de alieno metallo est mixtum. Hinc pœna damnatorum dicitur pura, eo quòd nulla consolatio, nulla spes, nulla vtilitas pro ipsis damnatis sit pœnæ eorum adiuncta. Pœnę autem vitę præsentis, quantumlibet magnæ, tolerabiles sunt, quoniam sunt multipliciter fructuosæ, ac medicinales patienti, si eas patienter ferat. Valent enim ad remissionem culparum, ad impetrandum charismata gratiarum, ad euadendum futura supplicia, atque ad promerendum gaudia sempiterna. Faciunt quoque hominem cautiorem ne peccet, & per eas assimilamur dño Iesu christo propter nos passo.

Purum bifariã accipitur.

Pœnæ vitæ præsentis quorsum.

De pœna damni damnatorum.

ARTICVLVS XLV.

Baruc. 2.

NOn mortui qui sunt in inferno, quorũ spiritus acceptus est à visceribus eorum, dabunt honorẽ domino: sed anima quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua & infirma, dat gloriã tibi

Bonũ hominis ꝙ

tibi domine. Quemadmodum summum hominis bonum,& vera ac plena eius fœlicitas est dei bonitatis immensæ frui, & eum clarè per speciem intueri:ita priuari hac fruitiua, ac beatifica visione dei, est maxima miseria hominis,& summũ damnum ipsius. Hinc carẽtia beatificæ ac beatæ visionis dei, vocatur pœna damni in damnatis:cruciatus verò ignis ac frigoris & aliorum infernalium tormẽtorum, dicitur pœna sensus. Quanuis autem damnati non diligant, sed odio habeant deum verum,sanctum & adorandum, atque ob hoc non cupiant ei vniri, nec eo frui,secundum quod hoc esset aliquo modo ad dei honorem, laudem & gloriam: cupiunt tamen beatitudinẽ,& vellent esse in regno cælorum, inquantum hoc esset vtile eis,& euasio suæ damnationis, à qua maximè eripi cupiunt,aut cuperẽt si esset posibile. Hinc Gregori.ait in Homilia 40. Dubium non est qui hi qui in inferno sunt, ad sortem beatorum transire desiderent. Vnde & dictum est antè, quòd in die generalis iudicij, primò vocabuntur electi ad regnum cælorum, & in conspectu reproborum ascendent cum gloria ad æternorum plenitudinem gaudiorum, vt videãt reprobi quid neglexerint ac per-

Malũ hominis q.

Quid pœna damni

Quid pœna sensus.

diderunt, & inde perpetuò contristentur. Denique in omni peccato mortali duo considerantur: Vnum est auersio mentis à summo & incommutabili bono: & huic auersioni debetur, correspõdet atque infligitur pœna damni videlicet diuinæ visionis carentia. Aliud est conuersio mentis ad bonum creatum, caducum ac vanum, & huic conuersioni iniquæ correspondet pœna sensus: Sed pœna dãni peior ac fugibilior est, quàm pœna sensus. Ideo ait Chrisostomus, sunt quidam insipientes qui sibi sufficere arbitrantur si à sensibilibus inferni suppliciis eruantur. Ego autem omni pœna grauius reos à vultu dei repelli ac fœlici eius fruitione priuari. Et iterum, Si mille gehennas mihi proponas, non tantùm has reputo, neque abhorreo, sicut à gloriosæ illius societatis iucunditate repelli, atque exosum fieri creatori. Terribilis est gehenna, sed terribilior facies iudicis summi irrata: sed quod omnẽ vincit terrorem, est elongatio sempiterna à contemplatione superbeatissimæ trinitatis. Hinc ait & Prosper, Attende quàm malum, quàm miserum sit à facie dei separari à gaudio æternæ contemplationis excludi, beatissima omniũ sanctorum societate priuari,

Duo cõsiderãda in omni peccato mortali.

I.

II.

Pœna dãni pœnalior quàm pœna sensus.

sempiternæque morti profundè fluctuantis gehennæ immergi, ab edacissimis vermibus æternaliter laniari, æstuantis incendij flammas ferre, atque fumantis barathri obcæcari caligine. De hoc rursus scribit Chrysosto. Excludit à bonis æternis & alienum effici ab his quæ præparauit deus diligentibus, tam grauem generat cruciatum, vt quanuis exterius nulla flamma torqueret, hoc solum sufficeret, & melius esset mille flammas tollerare, quàm mansuetissimam Christi faciem iratam conspicere, atque ab ea in æternum recedere. Abhoreamus ergo hoc maximum damnum, hoc incomparabile malum, iam immensum dispendium: & ne in illud incidamus, solliciti simus, ne in vita præsenti à diuino separemus amore, per peccatum mortale.

De acerbitate infernalium suppliciorum ex parte patientium ea.

ARTICVLVS XLVI.

IN ignem deiicies eos, in miseriis nõ sustinent. Psal. 139. Tam in inferno, quàm in purgatorio duplex est pœna, videlicet, pœna dãni & pœna sensus. Et de vtraque asserit sanctus Thomas, & alij multi docto-

Minima pœna inferni excedit omnes pœnas huius mũdi.

res, ac patres, quòd minima pœna purgatorij, seu inferni, maior est maxima pœna huius mundi. Imprimamus hoc cordi, & formidemus iudicium dei. Ecce, quia graues sunt multæ pœnæ mundi istius. Et si pro vno minimo peccato mortali, tã dura infligitur pœna, qualis & quàm acerbissima est eorum punitio, qui multis & grauioribus sunt inquinati peccatis? Præterea consideremus passibilitatem, teneritudinem, mollitiẽ carnis humanæ, quàm citò, lædatur, quàm grauiter ex modica læsione affligatur, & quantò ad maiorem complexionis æqualitatem redacta est, tantò grauiorem habet afflictionem in rebus læsiuis, præsertim ex igne. Cùm enim pœna causetur in corpore & in sensibus eius ex excellentia qualitatum sensibilium rerum, & ex cõtrarietate earum ad sensus humanos, constat quòd corpus humanum in singulis sensibus suis ineffabiliter torqueatur ex igne ac frigore infernali, & ex cæteris inferni tormentis, sæpe prænominatis, intantum quòd quãuis pio multis ac magnis peccatis mortalibus non infligeretur post vitam hanc pœna inferni nisi per vnum diem, mirum quòd aliquis auderet peccare. Quanta est ergo iniquorum amentia, qui pro

Pœna vnde causetur in corpore.

breuibus vanitatibus ac voluptatibus sé-
ipsos exponunt suppliciis sempiternis?
Hic ait Chrisost. Dic quãta tempora vo-
luptatum vis cõparare pœnis perpetuis.
Centum (si placeat) annos demus deli-
ciis, adde & alios centum, adde & decies
centum: quæ horum erit comparatio, &
compẽsatio ad æternitatem? Nónne om-
ne tempus vitæ huius, quo quis deliciis
fruitur, quasi vnius noctis somnium est
ad æternitatis respectum? Nónne deliciæ
transeũt velut vmbra, & celerrimè fugiũt
tanquam nubecula, sed pœnæ æternali-
ter manent? Etiam si æquale tempus &
spacium esset repositum deliciis ac tor-
mẽtis, quis esset tam amens & fatuus, qui
pro vno die deliciarum vellet subire vnũ
diem pœnarum tantarum, cùm dolor ho
ræ vnius ducat in obliuionem delicias o-
mnium præteritorum dierum? Aduerte ô
homo, quantæ angustiæ, quantæ calami-
tates, atque formidines circundabunt ani-
mam tuam mox, vt de corpore exierit,
quàm mundo carnalibus desideriis & im
mundis deliciis insipientissimè subdis,
quàm delicatè ac moliter tractas. Cur nõ Ioan. 12.
aduertis quòd dominus loquitur, Qui a-
mat animam suam, perdet eam: & qui odit
animã suã in hoc mũdo, in vitam æternã

custodit eam: Qui enim carnaliter amat eam, peribit: qui verò salubriter odit ipsam, refrenando ipsam & castigando, æternam meretur salutem. Cōsidera, quàm ingens formido vallabit eam, dum corpore derelicto, dimissisque omnibus charis amicis ac sociis, domesticis & propinquis, cum quibus iam familiariter & delectabiliter conuersaris, regionem intrabis ignotam: & obuiabunt tibi teterrimi, malignissimi, crudelissimique tortores, accusatores & illusores. Qualiter accusabunt te iudici, móxque vt fueris adiudicatus tormentis, in monumento, in ictu oculi rapiēt te, ac pœnis immergent. Hæc prouide, & cordi tuo inscribe: & sicut nutrix volens puerum ablactare, superponit synapium aut simile quid amarum vberibus suis, quatenus infans gustata amaritudine dissuescat vbera quærere: sic horum memoriam & horrorem, considerationem diuini iudicij ac æterni supplicij imprimamus fortissimè mentibus nostris: quatenus quotiescunque tentatio, voluptatis concupiscentia carnis, amor peccandi pulsauerit nos: protinus ex horum memoria consideratione & horrore à vitiis reuocemur & omni tentationi efficaciter reluctemur. Itaque nō sit fides nostra
quasi

quasi dormiēs & obscura, sed viuax & clara: ita vt hæc tam fructuosè pēsemus, ac si ea intuiti atq; experti essemus, sicque pœnitentiæ opera strenuè impleamus. Verū vt ita agamus, cōmemoranda sunt quædā exēpla eorū qui præfata viderunt & experti fuerunt supplicia. Recitat autē sanctus Grego. in lib. Dialogorū de quibusdā personis huiusmodi, præsertim de monacho virtuoso, nomine Petro, qui ex graui infirmitate defunct⁹, fuit resuscitatus, & retulit se varia ac horrēda vidisse genera tormentorū, & loca incendiorū innumera. Cúmque quidā vellent eum in tormenta illa præcipitare, apparuit angelus sanctus hoc fieri prohibens. Et dixit defuncto, Redi, & quomodo de cætero debeas conuersari, prudentissimè pensa. Qui reductus ad corpus, tantis se vigiliis, ieiuniis, fletibus, orationibus castigauit, vt eū vidisse inferni tormenta conuersatio testaretur, etiā si lingua sileret. Qui & quosdam potentes seculi huius in illis suppliciis se conspexisse asseruit. Refert & Beda de milite quodam defuncto ex diuina pietate resuscitato, qui ex tormentis quæ vidit compunctus ac territus, ad desertum confugit: vbi iuxta flumen quoddam cellam construxit, in quo flumine se

Greg. lib. 4. dialog. cap. 36.

frequenter

frequenter veſtitus voluebat, veſtéſque ſuas vſq; ad carnem ſuam congelari permiſit, ac paulò poſt calidiſsimum introiit balneũ quatenus ex contrariũ variatione & ſucceſsione pœnarũ durius pateretur. Qui ab aliquibus reprehenſus, & interrogatus quare hoc faceret, dixit, Maiora his faceretis, ſi vidiſſetis quæ vidi. Sícque vſque ad mortem ſuæ conuerſationis rigore permanſit. Sic & Anſelmus recitat de ſacerdote adultero, qui cùm nauẽ intraſſet tanto commiſſo facinore, à dæmonibus eſt eiectus, ſubmerſus, ac variis pœnis dirè vexatus. Tertio autem die à beatiſsima virgine liberatus, eo quòd matutinas eius cœpiſſet legere quãdo dæmones eũ demerſerũt, meritis ac precibus ſacratiſsimæ virginis ad corpus reductus eſt, & factus eremita, rigoroſiſsimã duxit vitam. Horũ ergo exemplis ad peragendum condignos pœnitentiæ fructus prouocemur.

De acerbitate pœnarum purgatorij & inferni, ex reuelationibus fide dignis fidelium perſonarum.

ARTICVLVS XLVII.

Pſal.9.2. TEſtimonia tua domine credibilia facta ſũt nimis. Quemadmodũ incõpre

prehensibilia sunt ea quæ fides tenet catholica: sic deus omnipotens per euidentissima signa veritatem eorum copiosissimè demonstrauit, nec verum est quod in libro Sapientiæ impij dicunt, Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Multi nanque & quasi innumerabiles sub euangelica lege sunt resuscitati à morte, qui mira dispensatione diuina, verbo & opere sunt testati se vidisse, ac etiam sensisse atque ad tempus sustinuisse pœnas purgatorij aut inferni. Horum vnus extitit religiosus quidam in anglia, qui à die cœne vsque ad vesperã sabbathi Paschæ raptus fuit in spiritu, & reuersus ad se mirabilia ac terribilia multa narrauit quæ vidit: cuius visionis historiam descripsit non solùm quidam notabilis religiosus, sed etiã reuerendus pater dominus Petrus abbas Cluniacensis. Itaque frater ille post diuturnam & copiosam visionem ad se reductus, inter cætera ait, Ibamus ductor meus (videlicet sanctus Nicolaus) & ego per viam planam, quovsque peruenimus in regionem spaciosam, visu valde horrendam, in qua fuit multitudo innumerabilis, inenarrabilibus suppliciorum immanitatibus exposita, tamen tandẽ ab illis suppliciis liberãda, quia non erant dãnati. Hi omnes

Sapien. 5.

Exẽplum.

omnes gemebant, flebant & eiulabant. Innumerabiles pœnarum species vidi ibi. Hi enim torquebantur igne, hi in sartagine frigebantur, hi vnguibus sulcabantur vsq; ad dissolutionē compagū. Alij puniebantur in balneis confectis ex pice & sulphure, aliisq; liquaminibus ex ære, plūbo, aliisque metallis, cum fœtore horrendo.

Loc⁹ purgatorij primus.

Quosdam vermes monstruosi dentibus venenatis rodebant, Alij aliis tormentorum atrocissimis generibus cruciabantur. Eos verò qui præfuerunt, vidi duplici dolore torqueri. Testis mihi est deus, quia si viderem quempiam hominū qui me & omnes charos meos omnibus damnis atque iniuriis, quæ homini in vita hac possunt irrogari: imò & morte affecisset, illis suppliciis, deputandum, millesies (si fieri posset) pro eo temporalem mortem subirem, quàm tantis suppliciis eum tradi permitterem: ita mēsuram & modum doloris & angustiæ amaritudinis & miseriæ excedunt quæcunque vidi ibidem.

Loc⁹ purgatorij secundus.

Post hæc ad secundum tormentorum locum deuenimus, & vidimus profundissimam vallem in qua erat flumen altissimum quod nebulam indicibilis exhalabat fœtoris. Erat quoque in ea ignis qui videbatur vsque ad cœlum pertingere

gere. Atque ex alia parte fuit tanta immanitas frigoris, vt nihil pœnalius ea me conspexisse putauerim. Ibi erant innumerabiles animæ, quæ nunc in flumen illud fœtissimum mergebantur, nūc inde erumpentes ignibus inuoluebantur ac inde exeuntes, asperrimis frigoribus tradebantur. Et pœne loci istius grauiores fuerunt tormentis loci prioris: tamen & pœnæ istæ purgatorij erant. Post hæc venimus ad tertium purgatorij locum, qui vltrà quàm mente concipi potest, horribilis existit, & pœnalis: imò nulla lingua exprimere posset minima loci illius supplicia. Venimus ergo ad maximum campum, quem operiebat chaos horrendum, cui admixtus fuit fluuius sulphureus immensi fœtoris. Nebula quoque & flamma instar picis nigerrima spargebatur confusè per campum. Planities autem campi scatebat multitudine vermiū; sicut area domorum solet iuncis operiri. Vermes illi super omnem æstimationem erant horribiles, monstruosi, deformes; rictu pauendi, & naribus ignem execrabilem expirantes, qui turmas miserorum voracitate insatiabili lacerabant, & super miseros illos dæmones cursitabant, ac more insanientium sæuiebant

Loc⁹ purgatorij tertius.

in

in eos, atque per ferramenta ignita eos frustratim per singula mēbra truncabant nunc omnē carnem vsque ad ossa fundi-tus abradebant, nunc igni iniectos lique-fecerunt velut metalla. Parum est, testor deum, imò tanquam nihil, quicquid dice-re nitimur de pœnis loci illius. In breuis-simo enim temporis spatio intuebar eos centum vel amplius pœnarum diuersita-tibus quasi annihilatos, & mox restaura-tos, & iterū ferè in nihil redactos, ac rur-sus reintegratos. Tantus fuit feruor atq; edacitas ignis illius, vt tepidum crede-res omne incendium huius mundi. Ver-mes quoque dirupti ac mortui & per fru-sta comminuti, sub infœlicibus cumula-tim iacebant. Qui fœtore execrandæ pu-tredinis intantum cuncta replebant, vt fœculentia illa omnem prædictarum pœ-narum excederet cruciatum. In his pœ-nis præcipuè torquebantur, qui rei erant Sodomitici sceleris, quos monstra ingen-tia & ignita, visu horribilia, iugiter impe-tebant, & eos quanuis maximè retinen-tes sibi misceri cogebant abominabili ge-nere abusionis: inter quorum nefandos complexus miserrimi illi præ dolore ni-mio palpitabant, rugiebant & vlulabant tanta vociferatione, vt putares totū mun-

Sodomitarū pœnæ infernales

dum

dum audire. In his tormētis inueni quendam mihi in seculo olim notū, decretorum doctorem famosum, ab omnibus in mundo hoc honoratum, cui vehementer condolens, interrogaui eundem an speraret se aliquando misericordiam con secuturum. Qui respōdit: Væ, væ, væ, scio quod ante diem iudicij veniam non obtinebo. An autem tunc, incertum habeo. Nam pœna mea quotidie augmentatur, & de mille generibus tormentorum quæ quotidie sustineo, nihil me ita excrutiat, sicut infœlix repræsentatio Sodomitici criminis mei quo in præsentia omnium hic existentium illudi compellor, quoniam vltra indicibilem supplicij mei vehementiam premor & spernor intolerabili confusione, dum in conspectu omniū de tali ac tanto flagitio execrabilis fio. Væ, væ, qui vnquam crederet gloriam, & fauorem quibus in mundo cunctis eram conspicimus, tanta contemptibilitate ac ignominia permutandos? Quæ cum dicere, vidi eum pœnis innumerabilibus cruciari: & ipsis cruciatib⁹ velut in nihilum redigi. Insuper in primo loco pœnarum præfato vidi rectorem cuiusdam religiosæ congregationis, & erat in maximis loci illius tormentis, & nunc in igne, nunc

Pœna priorum.

in balneis fœdis sulphure & pice mixtim feruentibus grauissima tolerauit supplicia. Qui interrogatus à me, cur talia sustineret, respondit: Potius propter peccata subditorum meorum quàm propter peccata propria sustineo ista. Propria enim peccata crebra cõfessione, disciplinarum perceptione, orationibus assiduis, & aliis pluribus modis redimere & castigare cõsueui: subditis verò non adhibui debitam disciplinam ex quadam vana formidine, ne meo priuarer primatu ex resistentia eorundem. Idcirco pœna mea augetur quotidie, quia illorũ peccata quæ ex mea negligentia adhuc quotidie incidunt, in me redundant, nec aliquem finem pœnarum agnosco. Minima supplicia, & quæ pro leuibus culpis, vt pro risu immoderato, pro verbo otioso, pro cogitatione inani, infligebantur, mihi valde grauia videbantur. Vidi ibi quosdam prunas ardentes indesinenter in ore reuoluere, & in hoc miserabiliter cruciari pro eo quòd herbas aut species aut arborum fructus sumpserunt voluptatis amore. Vidi ibi militem quendam, qui diuersa & magna tolerauit supplicia: qui autem quandam nisò similem pugno portabat, & conquerebatur quòd auis illa rostro suo & vnguibus

Prælatorũ speculũ.

Amatorũ aromatũ ac herbarũ pœnæ.

Militis aucupis pœnæ.

guibus manũ suam poenaliter laceravit, quia in ludo rapacium avium, per quas cœpit alias aues, consueuit nimium delectari. Vidi etiã ibi episcopos grauissimis affligi tormentis, quorum supplicia quotidie augebantur ex peccatis subditorum quos malè rexerunt; nec eos debitè corripuerunt & correxerunt. Denique; qui taliter torquebantur, communiter erant incerti, an finaliter saluaretur, & quasi desperabiliter fluctuabant, qui in tormentis suis nihil reputabant in poenale, sicut incertitudinem indulgẽtiæ tandem percipiendæ; nec aliquid sic mitigauit dolores vt certa remissionis obtinendæ fiducia. Desperatio nanque vniuersis cruciatibus (quos vidi) plus cruciat, cunctis angustiis magis angustat, & omnibus poenis amplius grauat. Insuper sacerdotes qui de sua incontinẽtia fuerunt cõfessi, sed satisfactionẽ non impleuerũt, vidi innumeris atq; immẽsis affligi ardorib⁹ ac tormẽtis. Cúmq; mirarer ꝙ tum pauci sacerdotes essent in purgatorij poenis, respectu eorũ qui vbiq; terrarũ castimoniam polluunt, responsum est mihi quòd ideo ibi paucissimi erant, quia vix aliquis talium veram habet contritionem: idcirco penè omnes huiusmodi æternaliter condemnantur.

Episcoporum quales poenæ.

Desperatio poena grauissima.

Lubricorum sacerdotũ poenæ.

Religiosorũ pœnæ. Præterea quid de magnorũ vitiorum supplicijs dicam, cùm & bonos religiosos viderim valde amara pati tormenta, eo quod consueuerunt gloriari manuum suarum decore, ac productiori digitorum nitore. Regũ pœnæ. Vidi etiam ibi quendam potissimum regem ineffabilibus affici pœnis: sed & episcopum quendam ibi in tormentis conspexi; qui in abscondito interioris hominis fuerat multum religiosus ac purè deuotus, corpus suum asperrimo domans cilicio, & aliis cruciatibus, ieiuniis, disciplinis, vigiliis se macerauit in seculo isto: cui & copiosa erãt in cælis reposita præmia per quem etiam dominus post mortem ipsius fecit quædam miracula: & tamen adhuc in pœnis fuit, quia in suo officio per negligentias quasdam deum offendit. Religiosos autem abbates & abbatissas qui circa cognatos & affines sensuali erant amore affecti, vidi grauiter cruciari. Hæc pauca ex libello visionis Anglicanæ sumpta, euidenter ostendunt quã acerba & aspera purgatorij sint tormenta: quæ vt effugere valeamus, actibus pœnitentiæ insudare, & coram deo semper soliciti ambulare non negligamus.

De pœnis purgatorij sancti Patritij.

Artic

ARTICVLVS XXXVIII.

QVod scimus loquitur, & quod vidimus, testamur. Si (vt ait scriptura) in ore duorum aut trium testium, stabit omne verbum: quantò magis in ore plurimorum? Itaque veritatem eorum quæ credimus de suppliciis purgatorij ac inferni, deus gloriosus & sanctus non solùm nobis patefecit in diuinis scripturis & visionibus quorũdam fidelium, factis in raptu & ecstasi atq; imaginaria apparitione: sed & per contestationem resuscitatorum à morte. Neque per hæc tantum, sed & per corporalem & exteriorem intuitum aliquorum in carne viuentium, quemadmodum in historia ac Legenda sancti continetur Patritij, qui cum prædicaret Hibernis, nec eas per miracula, neque per cõminationem futurarum pœnarum, nec per promissa cælestiũ gaudiorum posset conuertere, dicentibus ipsis Hibernis se nunquam credituros nisi aliquis eorum ipsa tormenta impiorum & gaudia electorum cõspiceret, tunc dominus monitis & precibus beati Patritij mõstrauit ei locum, fossam, seu puteum, per quẽ intraretur in purgatoriũ quoddam, in quod aliqui intrauerunt, nec redierũt, Ioan. 3. Deut. 17. Patritij acta.

 aliqui

aliqui verò ingreſsi fuerunt regreſsi, qui ſcilicet conſtantes manſerunt in fide, in omni (quæ eis euenit) tẽtatione ac pœna. Et quia hiſtoria illa de purgatorio ſancti Patritij eſt vulgata & nota, non intendo multa narrare de ea. Conſonat autẽ his, que ex viſione Anglicana præcedenti articulo ſunt relata. Inſuper quæ in aurea Legenda ſanctorum de purgatorio recitãtur eodem, concordant cum iſtis breuiter autẽ tangẽdo, prout in tractatu de purgatorio illo deſcribitur: tẽporibus ſancti Patritij introierunt quàmplures purgatoriũ illud, qui reuerſi vnanimiter ſunt teſtati ſe grauiſsima ibi vidiſſe ac ſuſtinuiſſe tormenta; quorum conteſtationes multùm roboris ac fidei præbuerunt prædicationibus patritij ſancti. Poſtmodum miles nomine Agneius purgatoriũ illud ingreſſus, primò à dæmonibus in ignem validiſsimũ eſt proiectus ſed nomine Ieſu Chriſti inuocato protinus eſt ereptus. Deinde à dæmonibus tractus fuit ad campum latiſsimum, omni dolore atque miſeriis plenum, in quo erant innumerabiles homines vtriuſq; ſexus ac diuerſæ ætatis, nudi & in terrã proſtrati, ventre humo adhærente, qui omnes clauis ferreis & ignitis in terrã transfixi, extendebantur:

Agneius miles.

inter

inter quos & ſuper quos dæmones percur rebant & flagris acerrimis miſeros lacera bant, Cumq; ſupplicia illa militi tentarent inferre: ille Chriſto inuocato euaſit: quem cõſequenter traxerunt ad alium campum maiorem miſeria plenum, in quo ſicut in præcedenti campo, innumerabiles erant reſupini iacentes. Super quos ſedebant dra cones igniti, qui miſeros comedere vide-bantur ac lacerare. Aliorum colla vel bra chia, totáve corpora ſerpentes circũcinge bãt: & capita ſua miſerorũ pectoribus im-primentes, ignitum oris ſui aculeũ ipſorũ cordibus infigebant. Bufones quoq; miræ magnitudinis ignei ſuper quorundã pe-ctora reſidebant, ſuáque roſtra deformia infigentes, corda illorum extrahere nite-bantur, quos etiam dæmones flagris du-riſsimis affligebant. Inde traxerunt mili-tem ad tertium campum, qui hominibus, diuerſæ ætatis & ſexus plenus fuit, qui omnes à ſummo capitis vſq; ad infimum pedum ita erant clauis perfoſsi, vt in eo-rum corporibus nullus locus vacuus ap-pareret: qui nec vocem emittere pote-rant, niſi inſtar laborantium in extremis: vento quoque frigido & vrente, flagríſ-que dæmonum torquebantur. Poſt hæc in quartum campũ militẽ protrahebant,

qui campus ignibus plenus fuit & omni genere tormentorum: in quo quidem categnis igneis suspendebantur per pedes, quidam per manus, alij per capillos, nonnulli per brachia, quidam per tibias: quorum omnium capita erant ad ima versa, atque sulphureis flammis immersa. Alij super ignem pendebant, vncis ferreis fixis in oculis vel auribus, aut naribus, seu faucibus aut mammillis vel pudendis eorum, Alij in fornacibus sulphureis cremabantur, alij super sartagines vrebantur: alij verubus transfixi igneis, assabantur ad ignem: Alij liquefactis potabantur metallis: omnia genera tormētorum quæ excogitari queunt, erant ibidem. Eiulatus & clamores vniuersorum illorum quos audiuit, nec lingua exprimere, nec sensus potest mortalium cogitare. Tandem venerunt in domum magnam, latam, atq; longissimam, horribiliter fumigantem. cuius pauimentum fuit plenum fossis rotundis, quæ erant impletæ metallis diuersis feruentibus, & ignitis liquoribus, iniquibus non modica hominum puniebatur multitudo, & erant immersi balneis illis, alij magis, alij minus: sicque per diuersa, pœnalissima sulphurea, frigidissima fœtidissima ac horribilia loca milite pertra

trahentes venerunt ad flumen magnum & fœtidum, super quod pons erat à ripa in ripam, qui lubricissimus erat vt glacies: strictúsque valde, vt in eo vix posset quis figere gressum: atque in tantam altitudinem protendebatur, vt horribile esset oculos ad eum erigere, quem miles Christo inuocato cum firma fide cœpit incedere, & quò altius processit, eò pontem reperit latiorem: quem cùm dæmones vidissent pontem liberè pertransire, tantis clamoribus aërem concusserunt, vt horror illius clamoris intollerabilior videretur militi, cunctis quas antè sustinuit pœnis. Sicque pertransito ponte ostensa sunt ei gaudia beatorum, quibus visis purgatus à vitiis, ad homines huius seculi est reuersus.

De eadem materia ex Tondali visione.

ARTICVLVS XLIX.

CAstigo te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius. Non autem te faciam in consummationem. Consonãt prænarratis quæ leguntur de Tondalo milite qui à feria quarta vsque ad sabbathũ iacuit quasi mortuus nullo vitæ signo apparente in eo nisi quòd modicus calor in sinistro eius pe- Iere. 30.

ctore à curiose tangentibus sentiebatur. Infra quod tempus ductus ab angelo, vidit & sensit magna, & acerba, ineffabiliáque
Iob 10. tormenta. Venit ergo cum angelo ad vallem terribilem, tenebrosam, mortis caligine coopertam, ardentibus carbonibus plenam, habentem operculum ferreum, totum ignitum, spissitudinis quasi sex cubitorum, cuius fœtor ineffabiliter affligebat. Descendebat autem super laminam illam multitudo miserrimarum animarum, & illic cremabantur, donec instar cremij in sartagine cremati, omnino liquescerent, atque (quod grauius est) ita per laminam illam colabantur, sicut colatur cera per pannum, sicque in carbonibus ardentis incendij renouabantur ad pœnas. Post hæc venerunt ad montem miræ magnitudinis, vis, magni horroris, & vastæ solitudinis, ex cuius vna parte fuit ignis putridus, sulphureus, tenebrosus, ex altera parte nix, grando, & glacies: & cum grandine ventus horribilis, affligebanturque animæ in his pœnis, & de igne sulphureo proiiciebantur ad frigora illa: & vice versa, de frigoribus ad flammas sulphureas. Dæmones quoque tortores habebant furcas ferreas, & ignitas acutissimásq;

másq; tridentes, quibus animas iugulabant & agitabant in pœnis. Deinde venerunt ad vallem terribilem, profundissimam, caliginosam, de qua fœtor inestimabilis eru pebat, & flumen sulphureũ erat in ea: multitudo quoque infœlicium animarum patientium ibi indicibiles pœnas. Inde venerunt ad terribilem bestiam, quæ Achæron appellatur, de cuius ore inextinguibilis ignis diffundebatur, & incomparabilis fœtor, atque de ventre bestiæ audiebatur planctus, & vlulatus virorum, ac mulierum, intus dira tormenta luentium. Dixitque angelus Tondalo: De hac bestia ait scriptura: Absordebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. Cúmque angelus & anima starent ante os bestiæ, angelus repente disparuit, & mox dæmones tanquam rapidissimi canes, desolatam & flagellatam animam traxerunt in bestiæ ventrem. Qualia autem & quanta tormenta passa sit ibi, etiam si ipsa nunc taceat in colore vultus eius & morum conuersatione monstratur. Passa nanque & ibi morsus & ferocitates canum, vrsorum, leonum, serpentium, & innumerabilium aliorum incognitorum animalium monstrosorum, dæmonũ ictus, asperitatem frigoris

Iob 40.

gor*is*

goris,fœtorem ſulphuris ac alia multa. Poſtmodum venerunt ad terribile ſtagnũ ſuper quod erat pons ſtructus. Dixítque angelus,per pontem iſtum te ire oportet nec vacua ibis,ſed vaccam indomitam tecum duces,quam compatri tuo furata es. Tunc anima plorans,ait, Nunc ego miſerrima,quomodo potero traducere vacã in tali periculo vbi ſtare non valeo? Videns autem quod euitare non poſſet,accepit vaccam,& nitebatur eam ad pontem pertrahere: Vacca verò reluctabatur. Et cum ſtaret anima,cadebat vacca, & cũ ſtaret vacca, cadebat anima.Sicq; verſa vice modò ſtabant, modo cadebant, donec ad medium pontem venerunt. Vbi obuiauit eis quidam manipulos portans, quos fuit furatus,qui rogauit animam ne pontem præoccuparet: contra iſta rogauit, ne inter quod tam laborioſè pro parte cõpleuit,ſibi prohiberet. Cúmque diu ſic ſtarent plangentes,viderunt ſe (neſcientes qualiter) mutuo pertranſiſſe. Cùm autem põtem tranſiſſet,apparuit ei angelus eam confortans,& duxit eam ad alia horribilia loca,& tormenta grauiſsima omnibus pœnis præſcriptis ineffabiliter acerbiora, prout in libello, qui viſio Tondali nuncupatur,deſcribitur,de quo ad vitandum

dum prolixitatem, sufficiat hæc pauca tetigisse.

De eadem materia, & libello de vita Christianæ Mirabilis.

ARTICVLVS L.

Mirabilis deus in sanctis suis. Vitam admirabilis virginis Christianæ, quæ per excellentiam Mirabilis appellatur descripsit vir literatus, religiosus ac nobilis de ordine fratrum prædicatorum, qui etiam edidit librum, qui communiter liber apum vocatur. Itaque vir ille in exordio historiæ suæ, de Christina mirabili introducit testimonium domini Iacobi Aconensis episcopi, postea cardinalis, quid de Christina hac scripsit, quæ & iste vir plenius de ea conscripsit. Christina autẽ fuit nata in oppido sancti Trudonis, vel (vt ali qui dicunt) in pago nomine Brusten, sito iuxta oppidũ memoratũ. Recordor quoq; quòd dum in pueritia frequẽtaui scholam in oppido illo, frequẽter audiui mentionẽ admirabilis illius Christinæ atq; (vt dicebatur) aliqui tũc vixerunt in sancto Trudone, qui nouerunt nonnullos, qui ipsam fœminam gloriosam viderunt in carne. Itaque cùm in pueritia fuisset defuncta, Psal. 67.

&

& celebraretur missa pro ea, repente de fe retro se erexit, & trabem ecclesiæ celeriter instar auis ascendit, residens ibi, vsque ad finem missæ: fugeruntque omnes de ecclesia, ipsa sic ascendente, dempta eius seniore sorore, finito missæ officio, ex adiuratione sacerdotis descendit de trabe, & ab amicis interrogata quid ei accidisset, respondit. Mox vt fui defuncta duxerunt animam meam angeli sancti ad locum tenebrosum ac horrendum, animabus hominum plenum, tormenta quæ ibi vidi, erant tam crudelia & acerba, vt nulla lingua posit exprimere. Et æstimante me quod esse infernus, angeli sancti dixerunt purgatorium esse. Deinde ad intuendum tormenta inferni me perduxerunt: Vidi autem in vtroque loco multos mihi antea notos. Post hæc ducta sum in paradisum ad thronũ maiestatis diuinę, Cumque vidissem dominum mihi congratulantem ineffabiliter sum gauisa, putans me ibi perpetuò permansuram. Dixitque dominus, Reuera hic mecum eris charissima filia mea. Veruntamen optionem do tibi, an velis nunc mecum manere, an reuerti ad corpus, atq; in eo per opera pœnitentiæ satisfacere pro omnibus animabus quas in purgatorio conspexisti, & eos

qui adhuc viuunt in corpore, ædificare, sicque cum meritorum augmentis redire ad me. Ad quod statim respondi, me pro hac caussa velle ad corpus reuerti. Móxque dominus electioni meæ congratulans, iussit me corpori reddi. Nunc ergo non perturbemini ex mirabilibus, quæ estis visuri in me. Ex eo tempore cœpit præsentiam hominum fugere, præsertim quia fœtore vitiorum hominum nimis affligebatur. Et ascendit, volauit, ac sedit, frequenter super summos arborũ ramos, & super altitudines ecclesiarum, ac turriũ. Cúmq; propinqui eius putarent eam esse obsessam, & eam cœpissent, & cibum ei negassent, ipsa quadam vice dominũ exorauit pro refectione, & confestim ex virgineis eius vberibus lac manauit, quo refecit seipsam. Deinde cœpit se in ardentes fornaces proiicere, in quibus præ doloris vehementia horribiliter exclamauit, nec tamen in ea egrediente læsio apparebat. Frequenter proiecit se in ignem, vel manum, aut pedem tam diu in igne tenebat, quòd secundum cursum naturæ potuissent in cinerem redigi. Sæpe intrauit cacabos grãdes bulienti aqua repletos, vsque ad renes, aut vbera, & cæteris membris aquam calidissimam superfuit, in quibus pœnis
cla

clamauit velut parturiens. Sub aquis congelatis interdum mansit per sex dies continuos. Nonnunquam stetit sub rota molendini, ita quod aqua cadebat super caput & corpus ipsius, etiam tempore hyemali, atq; aliquando cadebat super rotam molēdini circumeuntem, nec tamen apparebat læsura in corpore eius, quanuis instar aliorum grauissimè affligeretur. In rotis reorum frequenter reflectebat crura, & brachia, nec tamen dum descēdebat apparuit in ea fractura. Inter latrones suspensos laqueo se suspēdit, & pendebat suspensa duobus aut tribus diebus. Multoties intrauit mortuorum sepulchra, & ibi defleuit hominum vitia. Mediis noctibus sæpe surgens prouocauit canes totius oppidi sancti Trudonis ad latrandum & insequendum eam, ante quos currebat per spinas, veperes & tribulos, ita quod toto corpore vulnerabatur: & tamen cùm sanguinem diluisset, nullum læsionis vestigium in ea apparuit. Sicque per seipsum frequenter se lacerauit spinis ac vepribus. Multoties dum orando & contemplando accederetur amore diuino, totum corpus & omnia membra eius instar ceræ liquefiebant, & in vnum globum, seu sphericum corpus conuertebantur, & contemplatione finita,

ad

ad pristinam formam redibant. Ex his innotescit acerbitas tormentorum purgatorij, pro quorum relaxatione sancta hæc virgo, & verè innocens, Mirabilisq; Christina, elegit in vita hac sustinere tam inaudita in hoc mundo supplicia.

De eadem materia ex reuelationibus sanctæ Brigittæ.

ARTICVLVS LI.

DEus inultum abire peccatum nō patitur. Spiritualia deus manifestat hominibus per corporalia quædam. Itaque sancta Brigitta quarto libro reuelationum suarum ait, Videbantur mihi quòd quasi vinculum esset ligatum in capite animæ cuiusdam peccatoris defuncti per modum coronæ, & stringebatur tam fortiter quòd occiput & frons animæ pariter iungebantur, oculi verò deciderunt à sedibus suis, dependentes per radices suas ad genas: crines quoque quasi ab igne cōbusti aruerunt: cerebrum autem rumpebatur defluens per nares & aures: lingua etiam extendebatur, dentes comprimebantur, ossa in brachiis confringebantur, & tanquam funes contorquebantur, manus verò decoriatæ ad collū aligabantur, Iob 2.

pectum item & venter tam fortiter dorso coniungebantur, quòd costis confractis, cor cum omnibus exterioribus euersum mox crebuit: sed & fermora pendebant ad latera: ossa autem confracta extrahebantur eo modo quo tenuê solet filium in globum conuolui. Insuper alterius animæ pœnam describens: aures (inquit) ipsius erant, quasi sufflatoria fusorum, quæ totum cerebrum cum cõtinuo flatu commouebant. Oculi autem euersi apparebãt atque immersi, & videbantur ad occiput intus esse affixi. Os erat apertum, & lingua extracta per aperturas narium, & dependebat ad labia. Dentes erant quasi ferrei claui palato affixi: brachia fuerũt tam loga, quòd pertingebant vsq; ad pedes. Manus albæ videbantur cõprimere quandam pinguedinem cum pice ardẽte. Ecce per miserabiles atq; horribiles istas apparitiones in imaginaria visione monstratas designabantur inæstimabilia animarũ illarum supplicia, quæ tamen damnatæ non erant. Alia multa horrenda leguntur in reuelationibus Brigitæ sanctæ, qualiter animæ in inferno adiudicatæ maledixerunt creatori suo, parẽtibus ac cæteris, quorum obsequio ad adultam peruenerunt ætatem. Postremò pensandum quòd

sicut

ſicut corpora electorum hominum poſt diē iudicij erunt pulcherrima, impaſsibilia ſubtilia,& agilia: ſic corpora iniquorum erunt turpiſsima,& paſsibilia, groſſa & tarda,ponderoſa,fœda ac fœtida.

Quòd malis Chriſtiani multò acerbius torqueantur in inferno,quàm infideles.

ARTICVLVS LII.

TEmpus eſt vt incipiat iudiciũ à domo dei,Legitur quarto libro Vitaſ. patrum, quòd dum ſanctus pater Macharius ambularet in eremo, inuenit caput hominis iacens in terra, Et dixit ad caput: Quis es tu? Reſponditq; caput, Ego fui ſacerdos gentilium, tu verò es abbas Macharius dei amicus, qui habes ſpiritũ ſanctum: & quantum diſtat cælum à terra,tantum eſt ignis ſub pedibus noſtris, & ſuper caput noſtrum. Stantibus autem nobis in medio ignis, vnus non conſpicit alium. Et ait ſenex cum fletibus. Væ homini qui tranſgreſſus eſt præcepta dei. Et dixit ad caput, Eſt in inferno aliud grauius tormentum? Reſpondit caput: Maius tormentum ſubtus non eſt. Et ait ſenex: Qui ſunt in eo? Dixit caput ad eum: Nos gẽtiles qui ignorauimus deum, habemus

Titum. 1. modicæ aliquid misericordiæ: Hi verò qui cognouerunt deum, & non vixerunt secundum voluntatem ipsius, subtus nos sunt, & grauius puniuntur. Quibus dictis, sepeliuit senex caput illud. Itaque quantò Christiani magis agnoscunt dei præcepta, eò grauius peccant, & acerbiorem damnationem recipiunt. Iterum, quò plura ac maiora, à deo beneficia sunt sortiti, eò damnabilior est eorũ ingratitudo atq; transgressio. Cui enim plus datum est, plus requiretur ab eo. Præsidentium quoque male viuentiũ, & eorũ qui alios scandalizant, grauissima erit damnatio, imò & tot æternis damnationibus digni sunt, quot homines scandalizant. Hinc (sicut in libro de obitu sancti Hieronymi recitatur) vnus trium defunctorum, meritis sancti Hieronymi à morte resuscitatorũ, post suam resuscitationem dixit beato Cyrillo episcopo: Tantum differt in inferno inter cruciamẽta iniquorum Christianorum, & Paganorum tormẽta, vt Paganorum tormenta, respectu eorum quæ falsi & impij sustinent Christiani, sint quasi nulla quanquam omnino ineffabilia & magna sint, & à viuentibus incogitabilia. Et dignum est, quoniã praui Christiani gratiam dei receperunt in vacuum,

Luc. 21.

Prælatorũ pœna.

nec

nec voluerunt à peccatis corrigi dum vixerunt, exhortationes scripturæ reputauerunt pro nihilo.

De acerbitate pœnarum purgatorij & inferni, ex his quæ leguntur in libro de obitu sancti Hieronymi.

ARTICVLVS LIII.

SI Mosen & prophetas nõ audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexit, credent ei. Ista sunt verba quæ (vt filius dei testatur) Abraham patriarcha dixit diuiti epuloni damnato. Deniq;, quàm vera sint verba hæc, docet experientia. Videmus nanque quòd Christiani vitiosè viuentes, nec scripturis acquiescentes, non acquiescunt, nec efficaciter credũt verbis ac testimoniis, & doctrinis eorum, qui resurrexerunt à mortuis quemadmodũ etiã Annas & Cayphas, ac obstinati eorum consortes, non crediderunt, his qui resurrexerunt cum Christo, & venerunt in sanctam ciuitatem & apparuerũt multi. Itaque sanctus Cyrillus episcopus in epistola quam misit Beato Augustino, de miraculi gloriosi Hieronymi refert, qualiter meritis electi Hieronymi fuerunt à morte resuscitati tres viri, qui mox vt resusci-

Luc. 16.

Matt. 27.

tati sunt, cœperũt beatarũ gaudia anima rum, pœnásq; peccatorum tam purgatorij quàm inferni clara voce omnibus prædicare Sanctus enim Hieronymus duxerat eos secum in paradisum, purgatorium & infernum, vt quæ ibi fiebant patefacerent vniuersis. Narrat ergo Cyrillus antistes in præfata epistola. Quadam vice ad vnum trium illorum iui quem dire lachrymantem inueniens, interrogaui, cur intantũ lugeret. Qui ex verbis meis nullam cõsolationem admittens, & sæpe interrogatus tandem mea importunitate victus, respõdit: Si scires quæ pridem expertus sum, iugiter fleres. Quales enim pœnas credis esse paratas nõ solùm damnatis, sed etiam in purgatorio existentibus? Ad quòd ego: Puto quòd maiores sint pœnis præsentis vitæ. Et ille: Si omnes (inquit) quæ in mundo sunt pœnæ, tormenta & afflictiones comparentur minori pœnæ quæ illic habetur, velut solatia apparebunt. Mallet nanque viuentiũ quilibet, si illa per experientiam nosceret, omnibus pœnis his simul sine remedio cruciari vsque ad finem mundi, quas omnes homines ab Adam vsq; in præsens sigillatim perpessi sunt, quã vno die in inferno aut purgatorio affligi minori pœna

quę ibi habetur. Idcirco causa fletus mei est timor pœnarum quę peccatoribus iustè debẽtur. Scio quippe me peccasse in deum quem iustum esse non dubito. Non ergo mireris si ploro, sed potius admirare cur, homines q se esse mortales agnoscũt tanta hîc viuunt securitate, neque verentur pœnas illas incidere, neq; solliciti sunt qualiter eas posśint euadere. Insuper, tanta pœna est dæmones intueri, quòd vnusquisque mortalium potius se præberet ardentibus flammis arsurum, quàm in ictu oculi formas illorũ vellet inspicere, quorum formis nihil pœnosius, nihil horribilius potest excogitari. Anima quoque mea tam pœnaliter & acerbè separabatur per mortem à corpore suo, quod certè quantæ fuerunt illæ presuræ atque angustiæ, intellectu nõ caperet mens humana, nisi, vt ego, per experientiã didicisset. Ecce, ex his ostenditur veritas prędictorum. Si ergo nec summi boni amore, neq; desiderio fœlicitatis æternæ volumus vitia declinare & vitam agredi virtuosam: saltem pœnarum istarum formidine studeamus corrigere vitam, fugere voluptatem, vana odire, omnipotẽtique domino cum metu & reuerentia deseruire. Heb. 11.

Qualiter intelligẽda sint ea quæ tacta sunt ex visionibus prænarratis de suppliciis animarum in purgatorio & inferno.

ARTICVLVS LIIII.

Sapien. 9. CORpus quod corrumpitur aggrauat animã & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Eam quę dicta sunt ex visione Tondali, & monachi Anglicani, aliorum quorundam posset quis prudentium seculi huius forsitan irridere magis quàm credere, quòd scilicet affirmabant se vidisse animas defunctorum torreri in igne, assari in verubus, excoriari, membratim conscindi, decapitari, frigoribus affici, fœtoribus cruciari, bufonibus draconibúsque torqueri & operiri, ac consimilia corporalia tormenta pati: cum tamen animæ separatæ sint incorporales substantiæ & spiritus simplices, carnem, ossa & pellem in natura propria non habentes. Est igitur aduertendum, quòd deus omnipotens verè, realiter ac pœnalissimè affligit animas defunctorum ac demones igne corporeo: sed qualiter hoc fieri queat, doctores diuersi super quartum Sententiarum diuersimodè assignant, quemadmodum in opusculo de particulari iudicio, quod fit

in

in obitu singulorum, diffusè narraui: vbi & declaraui qualiter intelligẽdæ sint visiones Tondali & monachi Anglicani, & ea quę de purgatorio leguntur sancti Patritij, longúmque valde esset iam illa hîc iterare. Breuiter verò tangendo, simpliciter est tenendum, quòd animæ & dæmones verè atque dirissimè affliguntur ab igne. Modus verò quod id fit, à nobis in vita hac comprehendi non valet: sed ex his quæ naturaliter fiunt ac supernaturaliter, declarari aliqualiter potest. Constat enim, quòd anima rationalis, quanuis sit incorporalis intellectualísque forma, naturaliter tamen corpori grosso vnitur, & viuificat illud, ita quòd corporæ passiones redundant in animam, & eam verè affligunt, etiam quoad vires eius superiores, quanuis huiusmodi passiones magis propriè ascribantur supposito: Sic supernaturaliter per omnipotentiā creatoris animæ defunctorum ac demones ita possunt vniri igni & aliis rebus corporeis, sicut punibile coniungitur punienti, sicque ineffabiliter dirè torquentur à rebus illis, non inquantum res illæ sunt naturalia agentia, sed sunt vt diuina iustitiæ instrumenta. Et quanuis incorporales essentiæ nō calefiant neque frigescant eo

Actus materialium rerū in immaterialia.

modo, quo entia materialia in hoc mũdo nihilominus verè & ineffabiliter, imò & incomprehensibiliter affliguntur calore & frigore, & aliis rebus corporeis: quemadmodum enim certissimè constat, experientia frequenter edocuit, quòd animæ adhuc existẽtes in suis corporibus, acerrimè sunt afflictæ ex intuitu, imaginatione & impressione corporalium rerum, vt ignis & frigoris, horribiliúmque brutorũ, aut similitudinum rerum illarum, & hoc in summo vel raptu, seu abstractione, & alienatione ab omni sensu & motu corporeo, quod & quibusdam in vigilia contingit, id est, non in somno, sed in abstractione quæ in vigilia cœpit, prout exemplis antè recitatis, est manifestum. Et si hoc naturaliter fieri potest & interdum supernaturaliter factum est, certissimè innotescit quòd per omnipotentiam dei possunt animæ defunctorum ac dæmones á corporalibus rebus affligi, & igne frigoribúsque torqueri: & tantò intentius quantò subtilius ac spiritualius, quemadmodum etiam virtute diuina sacramenta ecclesiæ agunt in animam. Præterea de Tondalo probabilius reputatur quòd in tota eius visione anima eius mansit in corpore, atque in imaginaria visione vidit & sensit

ea quæ de ipſo narrantur. Vnde in libello de ipſius viſione legitur quòd modicus calor ſentiebatur à palpantibus in pectore eius, tamen propter vehementem abſtractionem & alienationem animæ ſuæ à corpore ſibiipſi apparuit quòd anima ſua fuit à corpore realiter ſeparata: nec hoc incredibile eſt de Tondalo, cùm & ſanctus Paulus de ſuo loquens raptu, Siue in corpore (inquit) ſiue extra corpus neſcio deus, ſcit Porrò de monacho Anglicano euidenter probatur, quòd tota eius viſio fuit imaginaria, & anima eius in corpore remanente: quia in eius corporo euidentia vitæ ſuæ ſigna apparuerunt. His ergo & conſimilibus mõſtrata ſunt animarum in purgatorio aut in inferno detentarum ſupplicia, ſub imaginibus & ſimilitudinibus corporalium rerum, ſecundum quod vtilius capere poterant, & reuerſæ ad corpus, id eſt, ad priſtinum vſum ſenſuum, ſalubrius recitare viuentibus, quibus ſpiritalia per corporalia declarari oportet. Idem quoque videtur dicendum de his, qui in libello de purgatorio ſancti Patritij leguntur corporalibus oculis cõſpexiſſe animarum tormenta. Qualiter autem defendi poſſet, quòd anima Tondali fuerit ſeparata à corpore in viſione ipſius, in 2. Cor. 12.

prę

præfato scripsi libello: sed verius reor quòd fuit in corpore, Vnde & Augustinus in lib. de cognitione veræ vitæ, respondit discipulo interroganti, Nónne legitur quòd sæpe multæ animæ de corpore ductæ viderint multa loca pœnalia, amœna quoque ac florida loca, & multas animas in vtrisque: atque ad corpus reuersæ retulerunt se multa audisse ab illis? Ad hoc, inquam, beatus doctor ecclesiæ Augusti. respondet: Sciendum quòd animæ hæ non penitus corpus reliquerant, sed sensus tantùm corporeos suis destituerunt officiis. Corpus autem non ex toto vitali caruit spiritu. Hinc ea quæ audierant, non res corporeæ, sed similitudines corporearum rerũ erant, quas reuersæ viuentibus in corpore retulerunt. Insuper duodecimo super Genesim loquitur Augustin. Non video cur habeat anima similitudinem corporis sui, dum iacẽte corpore sine sensu, non tamen penitus mortuo, vidit talia, qualia multi ex illa subductione, seu alienatione viuis redditi narrauerunt: & non habeat similitudinem illam dum perfecta morte penitus de corpore suo exierit. Huiusmodi autem similitudines dicitur anima separata habere, secundum quod inspicit eas. Hæc

 pauca

pauca hîc breuiter tetigisse sufficiat, de quibus in præfato tractatu de particulari iudicio, plenius est conscriptum.

DE QVATVOR nouissimorum, scilicet de gaudiis cælorum.

ARTICVLVS LV.

Esum Christum cum nō videritis, diligitis, in quē nunc quoque nō videntes creditis: videntes autē exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarū. Hæc sunt verba beatissimi principis apostolorum sanctissimi Petri in 1. sua episto. In quibus verbis collaudat fideles primò de hoc quòd Iesum Christū, quem corporaliter nō viderunt, diligant secundū quòd credūt in eum quem non viderunt clare per speciem: deinde tangit huius dilectionis ac fide fructū, quòd scilicet vidētes Iesum Christum clarè in semetipso, gaudebunt inenarrabili & felici iucunditate, recipientes finem, fructū ac præmium fidei suæ ac charitatis, vtputa salutem animarū suarū. Quę salus est cla- 1.Pet.1.

ra,

rā, immediata ac facialis visio Christi secundum suam deitatem: imò totius gloriosissimæ trinitatis, cuius est vna deitas, vna essentia, & indiuisa potestas. Hinc a-
Ioan.14. pud Ioannem Christus ait: Qui diligit me, diligetur à patre meo. Et ego diligā eum, & manifestabo ei meipsum. In quibus verbis fili⁹ Dei promittit suo dilectori pro præmio suæ dilectionis manifestationem (hoc est clarā visionem) suiipsius. Quicunque autē videt vnam diuinam & increatam personam, vide totam superdignissimam trinitatem, nec potest vna persona diuina videri clarè per speciem, nisi & aliæ duæ personæ per speciem videantur. Idcirco cum Philippus apostolus in cœna nouissima dixisset ad Chri-
Ibidem. stū: Domine ostēde nobis patrē, respondit Saluator: Philippe: qui videt me, videt & patrē. Hinc & Deus pater visionem vnigeniti filij sui promittit pro præmio ho-
Psal.90. mini iusto: Eripiam (inquiens) eū, & glorificabo eum, longitudine dierum reple-
Luc.2. bo eum, & ostendam illi salutare meum: de quo salutari locutus est Simeon iustus patri æterno: Viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Hæc beatifica visio est vera & plena, perfecta & vltimata, æter-
na

na & ſumma ſalus omnium intellectualium ac rationalium creaturarum, id eſt, angelorum & hominum, qua viſione adepta contentabitur, & quieſcet deſiderium noſtrum: ſicut tangit Propheta, dicendo, Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Itémque, Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Hanc creatoris altiſsimi, veri ac viui dei facialem cognitionem electi & ſancti viri ſummè atque finaliter deſiderauerunt, beatitudinem ſuam & deſideriorum ſuorum finem ac impletionem conſtituentes in ea. Vnde Moſes legitur dominum exoraſſe, Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtēde mihi faciem tuam vt ſciam te. Pſalmiſta quoque: Domine (inquit) Deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Atque apoſtolus Paulus: Cupio, inquit, diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Cùm iam itaque determinatum ſit & tractatum de tribus nouiſsimis, incūbit nunc ſcribere de quarto nouiſsimo, quod eſt clara & beatifica viſio & fruitiua cognitio ſuper beatiſsimæ trinitatis, ſimpliciſsimæ deitatis: quatenus ex notitia, laude & extollentia tam prçclariſsimę ac ſaluberrimę viſionis dei omnipotētis, inflāmemur deſiderio eius atq; ex deſiderio & amore tātę fœlicitatis

Pſalm. 15. & 16.

Exod. 33.

Pſal. 79.

Philip. 1.

vitemus

vitemus ac fugiamus indesinẽter cum diligentia maxima quicquid impedire nos potest à tam nobilissimæ ac diuinissimæ visionis adeptione, id est, omnem iniquitatem & culpã, quæ sola auertit & impedit, elongat, & reiicit nos à deo. Ideo dixit
Esaiæ 27. Esaias propheta, Iste est omnis fructus, vt
& 59. auferatur peccatum. Et denuo, Ecce non est abbreuiata manus domini vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius vt non exaudiat: sed iniquitates vestrę deuiserunt inter deũ vestrũ & vos, & peccata vestra absconderunt faciẽ eius à vobis. Deniq; sicut diligens cõsideratio mortis ac diuini iudicij suo timore retrahit hominẽ à peccatis, & ad pœnitendum ac iuste viuendum inducit, vt iam antè est declaratum: sic vigilans ac intenta consideratio futuræ beatitudinis suo desiderio & amore à peccatis non abstrahit, & allicit ad virtutes, ad spiritalem profectum, ad puritatem internam.

Quòd pius omnipotẽsque creator ad eandem beatitudinem creauit genus humanum, ad quem in exordio mundi creauit angelorum vniuersitatem ac sublimitatem.

ARTICVLVS LVI.

In

IN resurrectione non nubēt neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei. Hæc verba locutus est dominus noster Iesus Christus ad Sadducæos, in quibus verbis tangit, quòd post diem iudicij & resurrectionem communem homines electi ac iusti erunt similes angelis sanctis: quo constat, quòd sicut Deus condidit angelos ad fruendum æternaliter sua deitate æterna ac bonitate immensa: sic ad hoc ipsum instituit genus humanum. Matt.22. Luc.20.

Hinc in regno cælorum & ex angelis & electis hominibus constituitur vna perfecta ac integra triumphās ecclesia. Quemadmodum etiam ex singulis choris angelorum aliqui corruerunt, ita ad singulos choros & ordines angelorum aliqui electi homines perducuntur, ex quibus ruina cœlestis instauratur, prout S. Grego. in homilia de angelis docet. Nec est putandum, vt aliqui simplices erroneè putant, quòd homines non fuissent creati, si angeli nō peccassent. Alioquin ordo vniuersi nō fuisset completus. Nec creatū est genus humanum solummodo ad reparādum angelorum ruinā, sed etiam ob alias causas, videlicet ad complendum ordinē vniuersi: & quia creator gloriosus voluit cognosci, coli, laudari, ac diligi non solū

Ecclesia triumphans.

Homo quare creatus.

à creaturis intellectualibus, à materia separatis, sed item à creaturis intellectualibus materialibus; putà hominibus. De
Prou.2. quibus per Salomonem locutus est: Deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Hinc dicit Gregorius: Angelorum naturam & hominum, ad cognoscendum se condidit Deus. Magister quoque Sententiarum lib.2. plenius loquens: Rationalē (inquit) creaturam condidit deus, quatenus summum bonum intelligat, intelligēdo amet, amando possideat, possidendo fruatur. Hoc est quod in libro de Doctrina Christiana sanctus asserit Augustinus: Ad hoc facta est rationalis creatura, vt creatorem suum collaudet ei deseruiat, ac per fruatur eodem: propterea homines naturali inclinatione fœlicitatem desiderant. Quum igitur tanta sit dignitas hominum, qui ad tam præstantissimum finem, ad angelicam fœlicitatem, ad æternam sui gloriosissimi creatoris fruitiuam ac claram contemplationem sunt conditi, nónne ineffabiliter magna est ingratitudo, vtilitas atque stultitia carnalium iniquorúmque hominum qui à creatore suo se auertentes, & tantam beatitudinem non curantes, in rebus carnalibus, caducis, vanis, immūdis ac vilibus fœlicitatem

suam

ſuam cōſtituunt, hoc eſt, in voluptatibus carnis,in terrenis diuitiis, in honore laude ac gloria,tēporalibus,trāſitoriis & humanis? Quicunq; enim peccat mortaliter creaturam creatori preponit,& in re creata, caduca conſtituit ſibi finem inhærendo tali rei magis quàm creatori, ꝙ eſt maxima creatoris iniuria, & aſpernatio beatitudinis æternalis,ad quā nos ipſe plaſmauit. Et tamē hoc faciūt omnes ſuperbi luxurioſi & auari, & quicunq; peccāt mortaliter,aut in mortalibus iacent ac manēt peccatis. De quibus verificatur quod ait Ioël propheta, Computruerunt iumenta Ioelis 1.
in ſtercore ſuo. Et Pſal. Corrupti ſunt & Pſal. 52. &
abominabiles facti ſunt in iniquitatibus, 48.
Itémque, Homo cùm in honore eſſet nō intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Quicunque enim propter aliquam rem creatam violat dei preceptum a creatore ſuo mētem auertit, & ampliùs amat creaturā,id eſt ſeipſum,& voluptatē impuram,ſeu aliquid creatum, vt honorem mundanum vel aurum,quàm deum. Idcirco iniurioſus eſt deo ac ſtultus. Sícque omnes iniqui vocantur ſtulti in diuinis ſcripturis, & ſunt innumerabiles ſtulti tales, quanuis à mundo reputentur prudētes, in quibus regnat vitium pueri-

litatis: quoniam sicut pueri infantuli plus amant poma & pira quàm aurum & prætiosiss. gemmas, sic homines tales plus amant, quærunt & seruant carnalia & terrena, quàm summum & inuariabile bonum, & præclariss. dona spiritus sancti.
Eccle. 1. De quibus Salomon contestatur, Stultorum infinitus est numerus. Sed resipisce ô homo insipiens & ingrate, resipisce à tãta insania. Ad creatorem tuũ reuertere, dignitatem tibi desuper cõdonatam aduerte. Qui summæ ac adorãdæ trinitatis imagine es ornatus, & omnipotentis similitudine insignitus, cur te brutis assimilas? imò cur peccando viliorem ac peiorem bestiis cunctis te efficis, qui pretioso sanguine & acerbissima passione ac morte vnigeniti filij dei redemptus es à damnatione æterna, à iugo peccati, à seruitute diaboli? Cur perdis teipsum perditione perpetua? Cur pro voluptate spurcissima, pro fallaci honore, pro terrenis diuitiis ad infernum trahentibus vendis teipsum diabolo, & iugo peccati ac dæmonum seruituti te subdis, qui ad cælestem atque angelicam beatitudinem es creatus, ad dei altissimi fruitionem ac gloriam ordinatus? Cur in transitoriis & carnalibus tuã ponis fœlicitatẽ, & ea plus appetis, quæris

ac

ac colligis, quã bona ſpiritualia ac diuina cæleſtia & æterna? Qui in baptiſmo conſe cratus es deo,& chariſmatibus ſpiritus ſan cti fulcitus,quare te tradis peſsimo inimico,& tantis te inquinas vitiis? Cur ei acquieſcis,conſentis & ſeruis,qui nihil aliud quærit quàm damnationem tuum æternã, & boni ſapientiſsimi ac fideliſsimi tui creatoris & ſaluatoris conſilia abiicis,documẽta recuſas,pręcepta tranſgrederis? Attende quanta ſit iſta peruerſitas, quàm infinita fatuitas,quàm damnabilis & enormis ingraditudo. Redi ergo & pœnitentiam age veram beatitudinem indeſinẽter deſidera & exquire. Noli in eorum numero computari,qui vitam noſtram putauerunt eſſe luſum, & conuerſationem vitæ ad lucra eſſe impoſitam, & oportere vndecunque acquirere etiam ex iniquo. Sapien.15

Quòd beatitudo ſanctorum in Clara & immediata viſione dei conſiſtens fit ineffabiliter glorioſa, iucunda, deificatiua atq; digniſsima.

ARTICVLVS LVII.

CHariſsimi, nunc filij dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſecuti eſt. 1.Ioan. 3.

Videmus in omnibus, quòd ex vnione potentiæ cum obiecto conuenienti, ac bene proportionato oriatur delectatio, & quantò obiectum fuerit, magis conueniens & amœnum, tantò maior iucunditas generatur in potentia ipsum apprehendente. Sic enim visus delectatur in pulchro, conuenienti, & amœno visibili, atq; auditus in dulci sono, & optima symphonia paralíque concentu: gustus in delicato cibo & potu, tactus quoque in suis obiectis, & odoratus in suaui odore. Ecce quàm vehementer aliqui delectantur in discantu, in eloquentia, in musicorum consonantia instrumentorum. Similiter quidam miro modo lætantur res pulchras inspiciendo. Naturale etenim est delectari, pulchra cernendo, & quò res exterior est formosior, tantò est ad intuendum iucundior. Nónne delectabile esset videre
2.Reg. 14 iuuenem tam speciosum vt Absalon fuit, Adonis ac Paris? Tamen si tam pulchrum inspiceremus, & superueniret alter decies pulchrior, mox oculos auertemus à primo, & in istum decies pulchriorem visum defigeremus, multóq; plus delectaremur in eius intuitu quã in primi aspectu. Si verò superuenerit terti⁹ cẽties pulchrior primo & secundo, nõne priorũ

pulchritu

pulchritudinem intueri ac admirari protinus cessaremus,& tertium istum cum ingenti delectatione,ad admiratione aspiceremus? Cõformiter si quartus intraret millies speciosior tertio, in huius quarti aspectu tota admiratione,& grandi delectatione suspenderẽtur oculi nostri exteriores & interiores,Sicque ascendendo, quò maior est pulchritudo rei visibilis, eo ad intuendum est amœnior.Cùm ergo de⁹ excelsus sit penitus incomparabiliter pulchrior,& infinitè fine omni mensura speciosior vniuersis & singulis creaturis simul acceptis. etiam si centies millies essent plures ac pulchriores quàm sunt, certum est quòd incomparabiliter, & prorsus ineffabiliter delectabile & iucundum sit deum verum & gloriosum in seipso clarè & immediatè conspicere, atq; in sua puritate & claritate immensa visum mentis indesinenter defigere,præsertim cùm in ipso nõ solùm si pulchritudo, tum summa & infinita, sed etiã omnis perfectio sine mensura ac termino,hoc est,immensa dulcedo,sanctitas, sapientia, omnipotentia, pietas, charitas, beatitudo.Ecce si iam in mundo esset homo tam sapiens,sicut est angelus sanctus, vel vt Salomon fuit, quantum optaremus illum cõspicere & audire,quemadmodum 2.Par.1.

3.Reg.4. scriptum est, quòd omnes reges terræ de-
2.Para.9. siderauerunt videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiam eius? Similiter si esset in mundo vir tam fortis vt Samson aut
Iudic. 14. 15.16. Hercules, vel tam victoriosus, strenus ac robustus in præliis vt Iudas fuit Macha-
1.Mac.3. bæus, multum cuperemus videre illum. Item si aliquis esset in terra tam sanctus, atque tantorum patrator miraculorum, vt
Act.5. fuit dignissimus Petrus princeps apostolorum, nónne ardentissimè desyderaremus hunc intueri? si aliquis esset nunc inter homines viuens, in quo omnia ista simul cõsisterent, qui scilicet tam sapiens esset vt Salomon tám fortis vt Samson, tam victoriosus vt Machabæus, tam sanctus & in miraculis tam excellens vt Petrus apostolus, nónne ad illum videndum totus concurreret mundus: & tamen hęc omnia essent in illo finitè ac mensuratè? Cur ergo non accendimus ad promerendum ac obtinendum facialem dei conspectum in quo omnia ista sunt cum excellentia omnifariè infinita? quem clarè & per speciem intueri, tanto est desiderabilius atque iucundius, quantò ipse præ vniuersis ac singulis creaturis est purior, pulchrior, dignior, sapientior, potentior, melior, dulcior & in omni perfectione ac fœlicitate sublimior, qui

facit

facit mirabilia magna solus, & magnalia ac præclarissima opera quorum non est numerus. Nónne mirum, mirabile, ac deflẽ- Psal.71. dum est, quòd tanta est ignauia, excæcatio 135.146. & acedia nostra, ꝙ ad intuendum hoc infinitum ac super pulcherrimum bonũ, ad fruendem tam superducissimo bono, ad existendum cum domino deo creatore, saluatore, ac patre nostro non amplius inflãmamus, nec festinamus. in cuius visione & fruitione tota nostra salus consistit, & dignificatio maxima. Quanuis enim simi- Gen.1. les simus deo per dona naturæ, quia per intellectum, voluntatem atque memoriã ad dei imaginem, ac similitudinem sumus creati per dona quoque gratiæ ac virtutum ac per opera virtuosa imago, & similitudo dei excellentius in nobis resplendeat: tamen per dona gloriæ, per beatificam visionem & increatæ bonitatis perfẽctam, & æternam fruitionem, tam excel- 1. Ioan. 3. lenter & supernaturaliter, ac instar angelorum deo assimilamur, vt sanctus Ioannes Apostolus dicat, quòd similes deo erimus, quia videbimus eum sicuti est, hoc est clarè, & per speciem in seipso, ad insinuendum quod illa assimilatio hominis cum deo tãtæ est excellentię vt assimilatio per dona naturæ ac gratiæ, quasi nullius repu-

tationis sit respectu assimilationis illius per gloriam. Vita nanque, beatitudo, & gloria dei in seipso est eterna atque clarissima contemplatio suæ incommutabilis veritatis, ardentissima quoque ad perfecta dilectio suæ circũscriptibilis bonitatis. Mutua etiam intuitio, dilectio, ac fruitio superbenedictæ adorandęq; trinitatis: qua quælibet diuina & increata persona, aliam æternaliter ac perfectissimè contemplatur, ac diligit, & qua seinuicem cum infinita cõm placentia, atque dulcedine perfruuntur. Idcirco dum homo ad beatificam deitatis visionem, ac plenam fruitionem pertingit, tunc vita eius est supernaturaliter ac ineffabiliter similis vitæ, ac fœlicitati & gloriæ dei. Tunc enim inauertibiliter ac splandissimè stat intentus syncèrissimæ cõtemplationi summæ veritatis, ardentissimæ quoque dilectioni diuinæ, & increatæ bonitatis, & iucundissimæ fruitioni infinitæ dulcedinis dei.

De multis & magnis atque innumerabilibus gaudiis beatorum.

ARTICVLVS LVIII.

Psal. 64. REplebimur in bonis domus tuæ, sanctum est templum tuum, mirabile

in

in æquitate. Beatitudo & gloria omnium electorum in regno cælesti, principaliter in clara contemplatione deitatis consistit sicut iam patuit:sed ex contemplatione illa prouenit sanctis multiplex gaudium, cuius primum & maximum gaudium est de ipsa deitate. Cùm enim sancti in patria cælesti deum ardētissimè ac syncerissimè diligant, imò incomparabiliter plus atque ardentius quàm seipsos, vniuersásque creaturas, certum est, quòd de infinita perfectione, beatitudine & excellentia dei maximè glorientur, & omnipotenti creatori de omni sua maiestate, dignitate & gloria summè & ineffabiliter congratulentur: imò incomparabiliter plus lætantur de omni sublimitate, sapientia, opulentia, & fœlicitate ipsius, quàm de beatitudine propria. Denique non solùm sit gloriantur de attributis inuariabilis deitatis, & absolutis perfectionibus dei, videlicet de sapientia omnipotentia, pulchritudine, sanctitate, pietate, opulentia, iustitia, & dulcedine dei, sed etiam de superdignissima trinitate. Vident enim clarissimè quemadmodum pater æternus vnigenitum filium suum comprehensiuè, ac lympidissimè conspicit, & cum infinito charitatis ardore æternaliter diligit, non

Multiplex gaudium beatorum

Contemplatio s. Trinita. in beatis.

non minus vtique quam seipsum: & qualiter vnigenitus filius patrem suum æternum perfectè cognoscit, intuetur ac amat infinito amore, & cum iucūditate, ac complacentia prorsus immensa: qualiter etiam pater ac filius, taliter intuentur, ac diligūt spiritum sanctum, & spiritus sanctus patrē, ac filium contemplantur enim qualiter filius generetur à patre, & quomodo spiritussanctus procedat à patre ac filio. Ecce de hac superbeatissimæ trinitatis mutua intuitione, dilectione, complacentia, iucunditate, & fruitione, & de emanatione, & cō municatione illa ad intra omnes sancti in cęlis summè & suauissimè, & omnino ineffabiliter gadent. Insuper sicut ineffabiliter gloriantur de infinita pulchritudine dei, ita & ineffabiliter gloriantur de infinita sapientia dei: sic quoque gaudent infinita omnipotentia dei; atq; de immēsa opulentia eius, & eodem modo de cæteris perfectionibus, & proprietatibus eius, vt puta de pietate, iustitia, fœlicitate, bonitate libertate, & beatitudine eius. Præterea, in contemplatione Dei, inerrabiliter gaudēt, secundum quòd deus est ens eis summè, & incomparabiliter conueniens. Est etenim deus in seipso ens serenissimum, tranquillissimum, delectabilissimum in infinitum, parē

Contemplatio de dei pulchritudine & sapientia.

Deus vt ens.

purè atque totaliter bonum, amabile, desirabile pulchrum, suaue, liberale, opulentum, iustum, ac pium, omníque creaturæ maximè necessarium ac vtile & honestũ, quoniam sine conseruatione ipsius, non potest aliqua creatura ad momentum subsistere, atque ab ipso deo procedit, & rependet omnis salus, gratia ac perfectio cuiuslibet creaturæ: ideo deus gloriosus & sanctus, est ens omni menti creatæ benè dispositæ conuenientissimum ac delectabilissimum. Hinc mentes sanctorum ex immeditate clara, ac amorosa vnione cum deo, concipiunt inæstimabiliter magnam delectationem, tranquilitatem, complacentiam, contentationem, & pacem, quæ exuperat omnem sensum. Amplius, præter hæc gaudia gaudent, de beatifica visione, & gloriosa fruitione dei, tanquam de propria beatitudine, & supernaturali, & maxima perfectione, ac dignitate desuper eis concessa. Reflectunt nanque considerationem super seipsos, sicque considerant vniuersa dona ipsius deo collata, cum gratiarũ affectione plenissima. Dúmque intuentur se esse tam beatos & gloriosos, tam sublimatos & inauertibiliter fonti totius fœlicitatis vnitos, iudicibiliter gaudent de ipsa beatifica visione, atque fruitione

Beatorũ delectatio

Philip. 4.

Beatitudo sanctorum.

tione quàm habent, & de omni gloria ipsis donnata: quoniam vident se æternaliter securatos, támque perfectè ditatos, quòd plenariè contentantur, & habent quicquid desiderant. Et quanuis animæ beatæ nondum habent in re corpora glorificata, & quædam accidentalia præmia quæ affectant, hæc tamen habent in expectatione certissima. Insuper quanuis multitudo sanctorum angelorum electorúmque hominum sit nobis in hac vita innumerabilis, incomprehensibilis, ac incerta, nihilominus quilibet sanctus in cælo cognoscit, & scit vniuersos ac singulos ciues cælestes: quoniam omnes ciues cælestes amãt seinuicem valde ardenti amore, cõstat etiam quòd vnusquisque eorum gaudet de fœlicitate & gloria vniuscuiusque sui conciuis, sicut de beatitudine propria, & quò maior est gloria suorum conciuium, atque quò maior est mutuus amor, eò cordalius eis congaudent, ac vehementius congratulantur. Idcirco ex hac parte vnusquisque sanctorum in cælo habet tot gaudia gloriosa, quot sunt angelici spiritus in nouem ordinibus angelorum, & quot sunt animæ sancte in regno cælorum. Ecce quanta est beatitudo, & gloria electorum, quàm innumerabilia gaudia

Cognitio beatorum mutua.

Gaudia beatorum quot.

ha

habent, magna & dulcia, gloriosa & pura quorum quolibet, imò. & minimum maius est cunctis deliciis carnalibus & mundanis. O quàm verè de ineffabiliter beati sunt qui habitant in domo tua domine, in domo illa cælesti in qua melior est vna super millia. O quam beatus, quem elegisti, etiam quicquid interim patiatur. O vos miseri amatores huius seculi nequam, & carnis immundæ, amatores insani voluptatis, magis quam dei, resipiscite, pœnitentiam agite: & contẽptis immundis deliciis, ad tãtam beatitudinem aspirate: eius desiderio & amore vilescant vobis vana solatia, atque oblectamẽta carnalia. Nolite tantam amittere gloriam, propter vilem & breuem lætitiam. Ecce mundus transit, & concupiscentia eius, gloria autem cœlestis æternaliter perseuerat. Certè cum bonitas, pulchritudo, & perfectio dei infinite excedat omnem bonitatem, decorem, & perfectionem creatas iucũdatio quæ oritur ex immediata perceptione boni & pulchri tam infiniti infinitè excedit omnem delectationem procedentem ex perceptione boni creati. Si ergo in corporum vnione tanta consistit voluptas, qualis est illa iucunditas, quæ immediata, pura & clara vnione cum deo

Psal. 83. Psal. 64. Matt. 3. 1. Ioan. 2.

consistit? Non tantum excedit vniuersum Oceanum vnam guttam in quantitate, quantùm excedit iucunditas illa superna vniuersas delicias, quæ vnquàm in mundo fuerunt, sunt & erunt.

De multis ex quibus perpenditur quàm inenarrabiliter magna sit beatitudo, pulchritudo, ornatus & gloria sanctorum in cælo.

ARTICVLVS LIX.

Psal 35. INebriabuntur ad vbertate domus tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Fœlicitas sanctorũ ex multis probatur.

Ineffabilis magnitudo fœlicitatis sanctorum ex multis probatur, primò ex hoc

1 quòd nulla pura creatura, nec Cherubim, nec Seraphim fuit digna & apta est hominibus recuperare ac promereri, sed cum

Gene.3. Ioan.1. primi parentes hanc beatitudinem perdidissent sibi ipsis ac posteris suis ipsemet vnicus filius dei verus deus, factus est homo, vt in assumpta humanitate recuperaret humano generi fœlicitatem & gloriam istam: quemadmodum in euangelio contestatur: Ego veni vt vitam habeant,

Ioan. 10. id est, vt credentes per meum aduentum vitam gratiæ obtineant in præsenti, & abundantius habeant: hoc est, vitam glo-

riæ

riæ ſortiantur in futuro. Hinc ſcriptum eſt in euangelio. Non miſit deus filium, ſuum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: non vtique vnigenitus filius dei æterno patri equalis, pro par uare, aut pro modica cauſa venit in mūdū per incarnationis myſterium, vtputa aſſumendo humanam naturam, imò beatitudo hęc electorum cùm ſit immediata & clara fruitio boni ſummi ac infiniti, eſt quodammodo dignitatis immenſę. Ideo dicit ſanctus Thomas, quòd quanuis nulla pura creatura infinitæ ſit dignitatis, tria tamen ſunt in rebus creatis, quæ quodammodo infinitæ dignitatis exiſtunt. Primū eſt Chriſti humanitas, quia aſſumpta eſt ad perſonale & increatū eſſe verbi æterni, hoc eſt vnigeniti filij dei, de quo ſcriptum eſt: In principio erat verbum. Secundum eſt beatiſsima virgo Maria, quoniā facta eſt genitrix dei veri, quod eſt dignitas quaſi immenſa. Tertium eſt beatitudo ſanctorum, cùm ſit (vt dictū eſt) immediate infiniti boni fruitio. Nō ergo negligamus nec paruipendamus beatitudinem iſtam propter vanam proſperitatem aut vilem delectationem vitæ præſentis, imò pro ea adipiſcenda omnis labor nobis dulceſcat: omnis pœnitentia placeat,

Ioan. 3.

Ioan. 1.

omnis aduersitas cum gaudio toleretur,
Roma.8. quia reuera (vt ait Apostol.) non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad gloriam illam. Vnde & Leo Papa disseruit: Nullus labor durus, nullũ tempus longũ videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. Et augustinus: Tanta est (inquit) pulchritudo summæ iustitiæ, tanta est iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis veritatis ac increatæ sapientiæ, tanta est fœlicitas cœlestis curię, vt etiam si nõ liceret in ea manere diutius quàm vno die, propter hoc solũ innumerabiles anni hui⁹ vitæ deliciis atque diuitiis pleni meritò spernerentur. Secundò perpendi potest incomparabilis plenitudo ac dignitas beatitudinis electorũ ex hoc quòd vnigenitus filius Dei eam tam pretiosè ac laboriosè emit & recuperauit hominibus. Ipse etenim vnicus & omnipotens filius Dei, vniuersorum creator, qui solo imperio cum gaudio creauit cœlum & terram, nõ sic reformauit nec sic liberauit genus humanum, sed preciosissimo sanguine suo illud redemit, & laboriosissima passione, ac ignominiosissima morte recuperauit atque promeruit ei felicitatem cœlestẽ,
Philip. 2. factus obediens patri vsque ad mortem.
Ioan. 10. Vnde locutus est: Animam meam pono
pro

pro ouibus meis. De quo Iſaias dixit: Inglorius erit inter viros aſpectus eius, & forma eius inter filios hominū. Is enim de quo Pſal. prędixit, Speciosus forma præ filiis hominum, propter nos factus eſt ob proprium hominum & deſpectio plebis. Atque vt recuperaret nobis pulchritudinē paradiſi cœleſtis, lucē glorię & claritatem beatificæ fruitionis, dignatus eſt turpiſsimam & acerbiſsimam mortem ſubire, & velut leproſus ac viliſsimus hominum apparere ac reputari: quemadmodū rurſus Iſaias fatetur: Vidimus eum nō habentem ſpeciem neq; decorē. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et nos reputauimus eū quaſi leproſum, & percuſſum à Deo & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras attritus eſt propter ſcelera noſtra. Hinc glorioſus princeps apoſtolorum diſſeruit: Non corruptibilius auro vel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine agni immaculati, de quo in Apocalypſi ait. Ioan. Apoſtolus: Chriſtus dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſãguine ſuo, & fecit nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes. Nequaquã putandū eſt quòd ſapientiſsimus ille mercator pro parua re tantū, expoſuerit pre-

Iſaiæ 3.
Pſal. 44.
Pſal. 21.
Sapien. 2.
Iſaiæ 53.
1. Petr. 1.
Apoc. 1.

cium,imò non nisi pro incomparabili gloria suis electis recuperanda, tanta fecit ac pertulit:Idcirco nos tanto precio empti, non vendamus nosipsos diabolo pro vili nummo peccati,sed redemptori altißimo
III. subditi sumus ac grati. Tertiò perpẽditur excellentia beatitudinis sempiternæ ex hoc quòd electi & iusti eam tam preciosè emerunt, & tot & tanta pro ea obtinenda fecerunt ac pertulerunt. Pro hac namque fœlicitatem martyres sancti innumerabilia atque durißima tormentorum genera sponte perpeßi sunt, & cuncta quæ mundi sunt contempserunt,sicut ait Apo-
Heb. 11. stolus:Sancti ludibria & verbera experti sunt,insuper vincula & carceres. Lapidati sunt,secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierũt in melotis in pellibus caprinis,egentes, angustiati,afflicti,quibus dignus non erat mundus, in sollitudinibus errantes, in montibus & in speluncis & in cauernis terræ.Pro hac felicitate multi nobilißimi pulcherrimíque iuuenes ac puellæ, omnem mundi prosperitatem & vanam delectationem spernentes, sacras introierunt religiones, & in claustris arduißimam vitam duxerũnt,imò innumerabiles electi intrauerunt deserta, & solitariam vitam ducentes,

tes,angelicam vitam gesserunt in terris, corpora sua arctissimè castigantes,modico pane & aqua contēti. Non ergo pigeat nos pro tanta beatitudine paululū labora re,carnem nostram cum vitiis & concupiscentiis crucifigere, tentationibus quoque viriliter reluctari,quia (vt sanct⁹fate tur Apostolus)non coronatur,nisi qui legitimè certauerit. Hinc Leo papa locutus est: Nō dormientibus prouenit regnū cœlorum,nec otio desiáque torpentibus beatitudo ęternitatis promittitur.Quarto perpenditur sublimitas gloriæ huius, ex multiplici testimonio amicorum dei, sanctorum prophetarum,atque Apostolorū, quibus hoc reuelauit spiritus sanctus. De hac quippe felicitate Isaias loquitur: Deo Oculis non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te. Quod Paulus apostolus plenius exprimens,Oculus (inquit) non vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum.Nobis autem reuelauit per spiritum sanctum.Hinc in Genesi dominus ait Abrahām. Ego protector tu⁹,& merces tua magna nimis.Denique,diuino & magno Dionysio, Christus incarcere apparens, suúmque corpus tradens:Accipe,ait,hoc chare meus, quo-

Galat.5.

1.Tim.2.

IIII.

Isaiæ 64.

1.Cor.2.

Gene.15.

niam merces tua apud me magna est. val
Exod.33. de. Hinc & in Exodo legitur, quòd dũ Mo
ses dominum exorauit, dicendo: Ostende
mihi gloriam tuam, dominus ei respõdit:
Ego ostendam tibi omne bonum, id est,
meipsum. Deus enim benedictus & adorã
dus est bonum omnino perfectum, in quo
est omnium bonorum, atque pulchrorũ,
ac desiderabilium infinita perfectio, ac
Luc.10. plena possessio. Ideò Deus vnum illud,
quod solum & maximè necessarium est,
in quo plenissimè inuenitur, quicquid re-
ctè appetitur. Si appetantur diuitiæ, si po-
testas, si sapientia, si voluptas, si beatitudo,
si quies, & pax, ipse est diues in se, & diues
in aliis, & opulentiæ eius nullus est finis.
Ipse omnipotens, & sapientiæ eius non est
Psal. 146. numerus, nec mensura. Ipse est fons to-
tius salutis, in quo solo rationalis creatu-
ra veram & beatam inuenit quietem &
pacem. In ipso ergo figamus nostram in-
tentionem, in ipso stabiliamus nostram
finalem affectionem: in ipso amplifice-
mus desideria nostra, ita vt nihil penitus
affectemus, nisi ipsum: vel in ipso, & pro-
pter ipsum, hoc est, alia inquantum nobis
necessaria, aut vtilia sunt ad complacen-
dum ei, & ad obtinendum beatificam eius
fruitionem. Sicque in aduersis tanquã in

om

omnibus diuitiis erimus gloriantes, cum propheta dicentes: In Deo salutare meũ, & gloria mea Deus auxilij mei, & spes mea in deo est. Quintò perpenditur preclarissima gloria beatorum ex ornatu, quem creator omnipotens omni anno largitur creaturis innanimatis, videlicet pratis, arboribus, herbis, floribus, agris ac liliis: quæ omnia adueniente æstate, & sole approximante miro modo reflorent, ornantur ac venustantur. Vnde & apud Mattheum, dixit Saluator: Considerate lilia agri quomodo crescunt. Dico autem vobis, quòd nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit, quãtò magis vos minimæ fidei? Si ergo ista terrena, ac infima, sic reflorent & pulchrificantur, accendente ad ea sole in circulo obliquo, id est Zodiaco, qualiter ornabuntur, & exhilarabuntur rationales creaturæ, cum ortus fuerit eis in cœlo sol intelligentiæ, fons sapientiæ, origo totius lucis & gratiæ, obiectum & causa gloriæ, ac salutis perpetuæ, quibus per Malachiam dominus pollicetur. Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis vestris? Ecce qualiter arida

Psal. 61.

Matt. 6.

Malac. 4.

terra,nuda prata, indecora arbusta, suo tempore decorantur, & virescunt graminibus,floribus,foliis, virore, suauitate & fructibus:qualiter ergo corpora electorum in resurrectione vltima fulcientur claritate,agilitate,impaßibilitate,sublitate,odore dulcißimo, atq; lætißimo apparatur? ad quod ostendendum Christus ante suam paßionem se transfigurauit coram tribus apostolis, & resplenduit facies eius vt Sol.

Matt. 17. Luc.9. Marc.9.

VI. Sexto perpenditur plenitudo fœlicitatis ac gloriæ beatorum, ex hoc quod muri cœlestis Ierusulem, & angelorum ruina, reparandi sunt & construendi ex electis hominibus.Si ergo artifices huius mundi tam pulchrè perornant rudia saxa, ex quibus ædificant castra & statuas nõne artifex ille celestis pulcherrimè decorabit animas & corpora electorum, ex quibus reparabit & conplebit cælestem Ierusalem, triumphantẽ ecclesiam, curiámq; supernam?

VII. Septimò idem perpenditur ex consolatione interna,quam deus interdum largitur in isto exilio suis deuotis,quos sæpe tam dulciter visitat,quòd seipsos nequeunt continere,& vix valeant capere aut sufferre præ carnis fragilitate, ita quòd supra se subito rapiũtur, & alienati ab omni sensu, motu

&

& actu corporeo, in diuitias gloriæ dei mirabiliter absorbentur. Si tam dulcis est ros & gutta suauitatis supernæ, quàm delitiosus est fons ipse suauitatis immensæ degustatus in seipso clarè & immediatè?

VIII. Octauò idem perpenditur ex hoc, quòd fidelis ac munificentissimus deus sanctos suos in vita hac tam sublimiter multipliciterque honorat per diuersa miracula, atque per cultum quem eis impendunt fideles in tantū quòd ossibus, reliquiis, pulueribus, panniculisque sanctorum maior impenditur honor, quàm imperatoribus, regibus: aut principibus mūdi. Vnde merito dixit propheta: Mihi autē nimis honorati sunt amici tui deus, nimis cōfortatus est principatus eorū. Nunc ergo opulētissimū, optimū, liberalissimūmq; omnis boni remuneratorem totis veneremur præcordiis, q primo Regū testatur: Quicūq; glorificauerit me, glorificabo eum: Qui autem contemnunt me erunt ignobile. Psal. 138. 1. Reg. 2.

De beatißima & delitiosißima refectione sanctorum in cælo.

ARTICVLVS LX.

Beati qui ad cœnam nūptiarum agni vocati sunt Spiritali refectione refi- Apoc. 16.

Refectio patriæ cœlestis. Refectio cit trinitas benedicta vniuersos ciues cœlestes,quæ refectio est omni corporali refectione tanto suauior atque præstantior, quātò spiritus rationalis est nobilior corpore , & quantò cibus spiritualis dignior dulciórque consistit omni corporeo alimento.

Refectio in cælis quare cœna dicta. Rectè quoque refectio ista cœna vocatur magis quàm prandium , quia est vltima refectio,post quam alia nulla restat,quemadmodū cœna est vltima diei commestio,dicitur etiam specialiter cœna agni,id est,Christi filij dei, de quo dixit beatissimus Ioann. Baptista , Ecce agnus dei,ecce qui tollis peccata mundi. quoniam ipse per suam dignissimam passionem promeruit nobis gloriosam illam resurrectionem,secundum quod in cœna sua corporali nouissima dixit apostolis, & in eorum persona cunctis fidelibus Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt comedatis & bibatis super mensam meam in regno. Ipse etenim merito suæ salutiferæ passionis reserauit nobis ianuam & aditū regni cœlestis. Dicitur quoque cœna nuptiarum agni, quia in regno illo salutis æternę ecclesia filio dei perfectissimè desponsatur. inseparabiliter vnitur, non per fidem & charitatē imperfectam sicut in via huius

Ioan .1.

Luc.22.

exilij, in quo peregrinamur à domino (ſecundum quod dixit Pſalmiſta ad deum: Pſal. 38.
Quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinũ ſicut omnes patres mei) ſed per beatificam viſionem atque completam fruitionem. In qua deſpõſatione exibetur ſponſæ, hoc eſt triumphanti eccleſiæ & vnicuique menti beatæ, nobiliſsima, iucundiſsima, æternaliſque cœna, quæ eſt refectio glorioſa ſummè conſortans, delectãs & ſine faſtidio ſatians, ſpiritaliterque impinguans. De qua in euangelio legitur, Beatus qui manducabit panem in regno dei. Hic panis eſt Chriſtus qui Luc. 14.
eſt panis vitæ, panis ſuperſubſtantialis, qui Ioan. 6. Matth. 6.
in ſacramento altaris reficit eccleſiam militantem corpore ſuo ſancto & ſanguine pretioſo: ſub ſenſibilibus tegumentis porrò eccleſiam triumphantem reficit ſua incomprehenſibili atque altiſsima deitate cuius beata fruitio, etiam dici poteſt panis ſanctorũ, atque refectio. Et quoniam glorioſiſsimæ trinitatis vna eſt deitas, eadémque cognitio, atque actio indiuiſa ad extra, idcirco quanuis hæc cœna ſpecialiter Chriſto aſcribatur: tamen à tota excellentiſsima trinitate exhibetur, cuius refectionis tãta eſt dignitas, vt ipſemet filiꝰ dei affirmet ſe in ea miniſtraturũ ſuis

electis

electis, secũdum quod loquitur de seipso:
Luc.12. Amen dico vobis, quod precinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, quæ est ministratio dignationis non subiectionis, sicut interdum superior ex sua charitate, dignatione, & humilitate ministrat subditis suis ad mensam.

Deus pater electos reficit tribus ferculis in patria.

In hac cœna, ac refectione beata, deus pater proferculo optimo præbet suiipsius
I. clarã cognitionẽ, non solũ ostendẽdo beatis suis fontalem deliciosissimam deitatẽ, sed etiam suam paternam fœcunditatem: & actionem suam ad intra: qua seipsum
II. intelligendo, generat æternaliter, ac inuariabiliter vnigenitum filium suum. Secundum ferculum præstãtissimum quod exibet & apponit, & manifestatio & illuminatio, qua beatos illustrat ad contemplãdum suam spiratiuã fœcũditatẽ & actionem immanẽtem, qua spiritus sanctus ab
III. ipso procedit. Tertium ferculum est manifestatio, qua electis ostendit, quàm vehementer dilexit genus humanum, dum
Ioan.3. pro eius salute misit vnigenitum filium suum in mundum, iuxta illud. Sic deus dilexit mundum, vt vnigenitum filiũ suum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Hæc omnia clarè, beatificè ac fruitiuè cognoscere

ſcere intueri,contemplari,dulciſsimè, atque ineffabiliter ſapit beatis in horũ intuitu ineffabiliter accẽduntur & rapiuntur in deum, omniq; iucunditate replentur, Inſuper filius dei, in hac menſa pro primo ferculo pręſtat beatis claram notitiã, qualiter ipſe æternaliter generetur à patre, & tamen conſubſtantialis & cœqualis ſit ei. Pro ſecundo ferculo dat eis glorióſam contemplationem, ad intelligendum qualiter ſpiritus ſanctus procedit ab ipſo:ſicut à patre. Tertium quoque ferculum exhibet eis: illuminando mentes eorum ad cognoſcendum clariſsimè ſuę incarnationis myſterium, & ſuam glorificatiſsimam humanitatem, ac omnem ipſius felicitatem & gloriam, atque beneficia quæ per ipſam nobis impendit. In quibus omnibus quantum & qualiter, quàm exúberantiſsimè & pręcordialiſsime gloriẽtur omnes beati, nemo in vita hac plenè valet cõcipere. Præterea in hac beatiſsima refectione & cœna ciuium ſupernorum,ſpiritus ſanctus pro primo ferculo oſtendit mentibus beatorum qualiter ipſe æternaliter procedat à patre & filio,& tamen cõſubſtantialis & coæqualis ſit eis. Pro ſecũdo ferculo eis largitur ſplẽdidiſsimam iucundiſsimámque notitiam totius

De⁹ filius reficit electos trib⁹ ferculis. I. II. III.

Deus ſpiritus ſanctus exhibet tria fercula beatis in patria.

toribus suæ legis, imò spurcissimæ fæcis. O quàm præclarissima est cœna illa cęlestis, spiritalis, diuina, purissima, in qua sunt tam innumerabiles, pulcherrimi, sapientissimi, nobilissimíq; conuiuæ, seinuicem ardentissimè diligentes, perfectissimè inuariabilitérque concordes, videlicet omnes angeli sancti, archangeli, principatus, potestates, virtutes, dominationes, throni, cherubin ac seraphin: omnes quoque patriarchæ, prophetæ, apostoli, martyres, confessores, virgines, & cæteri sancti. In quá cœna Christus secundum quod homo, dei & hominum mediator residet primo loco, quia & ipse secundum asumptam humanitatem ab adoranda reficitur trinitate, atque post ipsum residet immediate mater eius dignissima sacratissima virgo Maria, super omnes angelicorum spirituũ ordines eleuata, deinde vnusquísque sanctorum residet ordinatè, ac decentissimè collocatur secundum dignitatem gradum & exigentiam meritorum suorum. Postremò quoniam qualibet consideratio beatorum magnam & propriam habet delectationẽ & dulciter reficit mentẽ beatam, constat ꝙ in cœna illa altissima erunt tot fercula gaudiosa, quot considerationes sancti, habebunt de

Societas superno-rum ciuiũ

2. Tim. 2.

Præmia essentialia & accidentalia beatorum.

deo, de seipsis & omni fœlicitate, perfectione,& gloria eis concessa,de vniuersitate suorum conciuium,& de vnoquoque illorum,de ordinis totius creaturæ: imò & de suppliciis atq; miseriis damnatorũ, quibus beati nequaquam compatientur: sed zelo iustitiæ congratulabuntur æquitati diuinę de impiorũ iusta damnatione,
Apoc. 19. vnde in Apocalyp. ait Ioannes apostolus: Audiui vocem magnam quasi tubarum multarum in cælo dicentium: Alleluia, laus & gloria & virtus deo nostro, quoniam vera & iusta sunt iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna quæ corrupit omnem terram, id est, congregationem iniquorum, quæ est ecclesia mali-
Psal. 25. gnantium, condemnauit. Cuius rei figu-
Exod. 14. 15. ra præcessit in Aegyptiorum subuersione. Nam Pharaone cum suis submerso filij Israël cecinerunt: Cantemus domino, gloriosè enim magnificatus est, equũ, & ascensorem proiecit in mare. Sic principe tenebrarum cum vniuersis reprobis in infernum proiecto gratias agent deo, & laudem ei dicent cuncti electi. Denique certum est, quòd in cœna illa cælesti valde speciale gaudium ac nobile ferculum proueniet sanctis de humanitate filij dei, & gloriosissima virgine Ma-

ria, de quo ſequenti dicitur articulo. De tali ac tanto conuiuio ſancti gatias agent deo, non poſt illud, quia conuiuium illud nunquã finem habebit: ſed in illo, id eſt, ipſo durante indeſinenter gratias referẽt hoſpiti tam liberali & amoroſo. Ad hanc ſacratiſsimam cœnam ardentiſsimè vnuſquiſque noſtrum aſpiret dicendo: quemadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad te deum fontem viuum, & quando veniam & apparebo ante faciem dei? Pſal. 41.

Quòd ſancti in cœlo ex omni parte habent copioſiſsimam rationẽ, atque materiam multiplicium gaudiorum.

ARTICVLVS LXI.

VEnient in Sion laudantes, & lætitia ſempiterna ſuper capita eorum gaudium & lætitiam obtinebunt. Et fugiet dolor & gemitus. Tanta, tàm copioſa, & multiplex eſt electorũ in cœlo beatitudo & gloria, quocunque ſe verterint, cauſam & incitamenta gaudendi inueniãt. Nam ſupra ſe primò, & maximè gaudent de benedicta & adoranda trinitate. Deinde ſupra ſe gaudent de omni beatitudine, Iſaiæ 35.

tudine, perfectione, decore & eminentia
III. humanitatis filij dei. Tertiò gaudent supra se in conspectu virginis gloriosæ Mariæ de omni pulchritudine, excellentia,
IIII. beatitudine, & honore ipsius. Quartò gaudent supra se de omnibus angelis sanctis, & de animabus, seu hominibus san-
V. ctis, qui eis in gloria sunt superiores. Gaudent quoque in se de vniuersa beatitudine, gratia & excellentia eis collata. Insu-
VI. per gaudent circa se de fœlicissima sanctorum societate, & beata communione, qua vnusquisq; eorum alteri beatitudinẽ
VII. suam communicat. Gaudẽt & intra se nõ solũ de his qui inferiores sunt eis in gloria, sed & de tota machina mundiali, quæ post diem iudicij erit pulcherrimè decorata, vt tactum est suprà, atq; (vt precedẽti tangebatur articulo) gaudebunt etiam de inferno. Qualiter autem gaudebunt etiam de deo, & in deo, in cuius visione & fruitione essentiali sanctorũ omnium præmiũ consistit, iam antè pro viribus est expressum: qualiter verò de Christi humanitate gaudeant, modo pro posse tangendum est. Itaq; de humanitate filij dei multipliciter exultabunt: primò de omni pulchritudine eius, quam habet in donis gratiæ, & gloriæ, tam in corpore, quàm

Gaudij beatorum Christo homine ratio multiplex.

in anima. Tota nanque capacitas animæ Christi, ac virium eius, ab exordio suæ creationis,& vnionis cum deitate,fuit repleta omni gratia & virtute, omni dono & fructu spiritus sancti; imò & intellectus eius repletus fuit beatifica deitatis visione. Porrò post passionem suam humanitas sua plenissimè glorificata est in sua resurrectione,& ascensione, quantum ad corpus suum, inferioresque vires suas. Et quantò anima Christi præ omnibus sanctis excellentius fruitur deo,& gloriosior, sanctiórque consistit, tantò corpus Christi mirabilius, atque splendidius est glorificatum quatuor dotibus corporum hominum electorum, ita ꝙ claritas pulchritudinis eius, ac pulchritudo suæ claritatis,venustissimúsque aspectus, & pulcherrimus eius vultus, ineffabiliter maior ac delectabilior est omni claritate, & decore solis,lunæ.ac syderiũ,omniúmque corporum glorificandorum. Cùm igitur tota Christi humanitas sit tam incõparabiliter speciosior,dulcior,gloriosior,ac sublimior omnibus creaturis, tam angelis quã ceteris sanctis,cõstat ꝙ oẽs beati, in conspectu humanitatis Christi vehementissimè delectentur,ita ꝙ maximum gaudiũ,quod habẽt post beatificã dei visionẽ

Venustas humanitatis Christi

est gaudium istud ex intuitu humanitatis Christi conceptũ: cuius humanitas tanta gratiositate, venustate & gloria est perfusa, quòd & angeli sancti desiderant eam aspicere, & cum indicibili iucũditate eãm inspiciunt omnes beati. Secundò, ciues cœlestes gaudent de Christi humanitate, & de eius inspectione, inquãtum per ipsam sunt liberati, vel reparati, & multa, & maxima beneficia consecuti. Itaque animæ sanctæ in cælis inæstimabiliter gaudent de humana natura filij dei, & de omni excellentia, ac gloria eius, que per eam sunt ab æterna damnatione ereptæ donis gratiæ, in via huius seculi adimplẽtæ, atq; ad fœlicitatem sempiternam perductæ. Et quò maiora, ac digniora sunt beneficia ista, eò humanitatem Christi iucundius intuentur, ardentius diligunt, & præcordialius domino Iesu Christo Saluatori suo regratiantur. Tantò certè

III. Vnitas christi personæ diuinæ & humanę domũ excellentius cæteris omnibus.

præcordialius atque deuotius, quo plura ac maiora pro eorum salute fecit, ac pertulit. Porrò sancti angeli gaudent de Christi humanitate, quia per eam ipsorũ ruina est instaurata, societas aucta & gloria multiplicata. Tertiò omnes sancti in cœlo gaudent potissimè de Christi humanitate, eo quòd ipsa vnita est vnione

personali vnigenito dei filio, vero deo, quod est dignitas infinita, & maius bonũ ac eminentius donum, quàm omne bonũ ac donum cæteris sanctis, & reliquis omnibus creaturis collatum. Hinc de tanta humanitatis Christi exaltatione amplius gaudent sancti, quàm de omni beatitudine, pulchritudine, gratiá & gloria omniũ cæterorum sanctorum, & quantò plus diligunt Christum secũdum vtrãque suam naturam, tantò exuberãtius gloriantur de omni perfectione, excellentia & gloria vtriusque suæ naturæ, videlicet æternæ deitatis atq; assumptæ humanitatis. Præterea omnes sancti in cœlo de præsentia & aspectu gloriosissimæ virginis matris filij dei mirabiliter, ineffabiliterq; lætantur, & tantò intensius, quantò eam amant feruẽtius. Primò ergo lætantur in eius aspectu, quoniã ipsa præ omni pura creatura in esse creato subsistente, est inenarrabiliter speciosa, sancta, perfecta, & gloriosa, bona, amabilis, pia, & ad intuendum delectabilis ac iucunda, imò omnino dulcissima. Si enim de Hester regina veraciter ait scriptura, Erat formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur: quàm incõparabiliter excellentius dicẽdum est

Gaudium beatorum de excellentia.

illud de gloriosissima & glorificatissima virgine dei matre, quæ fontem concepit, ac peperit pulchritudinis infinitæ. Et si creator omnipotens tantam pulchritudinem, amabilitatem & gratiositatem ponit in modica humani corporis parte, puta in facie, quam incomprehensibiliter ac infinitè pulcher, amabilis, & gratiosus est ipse in semetipso, Secundò vniuersi beati gloriantur in virgine summa, quia per eam consequuti sunt gratiosa dona, & beneficia gloriosa à domino multa & magna. Ipsa nanque genuit mundo Saluatorem, ipsa est aduocata ecclesiæ militantis peccatorum refugium, mater & consolatrix miserorum. Ei commissum est misericordiæ regnum, & per eam innumerabiles peccatores veniam, gratiam & salutem edepti sunt. Et quicquid gratiæ est in nobis per ipsam datum est nobis. Ter-

Prærogatiua Mariæ virgi.

III. tiò gaudent præsertim in ea, & de ea, de eius excellentia, ab honore: eo quòd ipsa sit mater viri dei; comparentalis deo patri eundem filium habens cum illo: quod est dignitas quodammodo infinita, propter quam tota curiæ cælestis militia, singulari præcipuóque honore eam deuotissimè veneratur, tantóque abundantius congratulatur excellentiæ eius, quanto

quantò feruentius diligit eam: & quantò quis beatorum misericordiam maiorem ab ea, & per eam à deo est consecutus, tantò præcordialius diligit eam: & honorat, ac ei in omnibus istis congaudet. Insuper vnusquisque beatorum gratulatur supra se de vniuersis angelis sanctis, ac cæteris, qui eo sunt maiores in gloria: quoniam omnibus illis toto corde fauet, congaudet: nec appetit esse, aut habere quod illi sunt & habent: sed plenè contentatur de suo: & quòd non habet plenè in se gaudet se per charitatem & participationem habere in alio. O quis excogitare, aut dicere queat, quantum inferiores sancti lætantur ex intuitu, presentia, in consortio sanctorum apostolorum, ac prophetarum, & virtuosorum pastorum, ac aliorum, quorum doctrinis, subsidiis, & detectionibus tantam beatitudinem sunt adepti, & præsertim de illorum aspectu ad quos specialiorem, & ampliorem habuerunt dilectionem, ac deuotionem? Certè omnia gaudia huius mundi simul collecta, comparari nequeunt gaudio quod vnusquisque beatorum habet de beatissimæ virginis Mariæ præsentia & conspectu, quòd etiam quibusdam electis amatoribus eiusdem virginis datum est in vita

Gaudium beatorum de angelis & aliis sanctis.

hac experiri,quibus ipsa virgo piissima visibiliter apparere dignata est. Nec dubiũ, quin multò plus delectantur in aspectu humanitatis filij dei,& tamen hæc omnia gaudia ac accidentale pertinent prҿmium beatorum,quod simul sumptum incompa rabiliter minus est, gaudio præmij essentialis videlicet,beatæ fruitionis,qua excellentissima trinitate, & eius vna simplicissima deitate fruciuntur .At verò qualiter sancti intra se gaudent de propria fœlicitate,perfectione,&gloria de vniuersis, ac singulis suis conciuibus,angelis sanctis, & animabus beatis, tactum est suprà, de quo tamen & infra magis tractabitur. Aspiremus ergo,festinem⁹ & cursitemus ad ineffabilem gloriam electorum, ad quam currere est eam feruenter appetere, ad quam festinare, est tempus indultum fructuosè expendere,& dei præcepta diligenter implere,ad quam aspirare est eius desiderio,ac more flere,& gemere in lachrymarũ hac valle,exemplo prophetæ dicentis.Heu mei,quia incolatus meus prolongatus est.Atq; Apostoli inclamantis,Infœlix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius?Certè si in regno cœlorũ non esset aliud gaudium,aut præmiũ, nisi videre speciosissimã,optimã:dulcissimãm que

Internum gaudium beatorum

Psal.119.
Roma. 7.

que Mariam Christiferam, meritò totis viribus conaremur illuc pertingere: quantò magis cum in adorandi ei gloriosa & fruitiua visione constituta sit principaliter salus, & merces nostra, quæ (vt sanctus fatetur Bernardus) tam grandis est quòd non potest metiri: tam multa, quòd non valet numerari: tam copiosa ac diuturna, quòd nequit finiri. Vnde rursus locutus est, Reuera illud est verum & solum gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, cui comparata omnis aliunde concepta iucunditas, mœror est: omnis suauitas, dolor est: omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne quod aliunde delectare possit, molestum.

De quibusdam iucunditatibus animarum fœlicium, & hominum beatorum post diem iudicij, quas angeli sancti non habent.

ARTICVLVS LXII.

Absterget dominus omnem lachrymam ab oculis sanctorũ, & mors vltrà non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor. Apoc. 21.
Quàntum ad præmium essentiale, quod est beata visio omnipotentis, promittitur hominibus æqualitas gloriæ cum angelis sanctis: sed sicut homine ad beatitudinem Matt. 19.

illam multò morosius, laboriosius, difficiliúsq; pertingũt quàm angeli, qui in exordio mundi vna celerrima, atq; facillima conuersatione suæ mentis ad creatorem promeruerunt tantam fœlicitatem: sic animabus sanctis ante communem resurrectionem insunt, & hominibus electis resuscitatis, post diem iudicij inerunt accidentalia quædam præmia, & gaudia quæ angelis sanctis non competunt propriè. Et primò, quia cõpositus est homo ex anima & corpore, habebit post diem iudicij duplicem stolã, id est fœlicitatem, & gloriã animæ & corporis: iusta illud Isaiæ, Pro cõfusione vestra duplici & rubore, laudabũt partem eorum. Propterea in terra sua duplicia possidebunt, lętitia sempiterna erit eis. Vnde in prouerbiis legitur, Omnes domestici eius vestiti duplicibus. Harum stolarum vnam iam habent animæ sanctę in cælis, aliam habebunt in suis corporibus post resurrectionem futuram, secundum quod ait scriptura, Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus cõseruorum eorum. Denique ad stolam corporis pertinent quatuor dotes corporum glorificatorum: quorum quælibet habet delectatio

Isaiæ 61.

Prouer. 31

Apoc. 6.

tionem propriam valde magnam. Insuper martyres sancti, doctores virtuosi, ac virgines sacræ quæ in perpetua virginitate decreuerunt manere, vltra coronam (id est, essentiale præmium) & vltra stolam præfatam, ac quatuor dotes, habebunt aureolam, quod est gaudium speciale de opere priuilegiato, virtuoso ac arduo, vt est martyrium & actus idoneus instruendi, atque castimonia virginalis. Quemadmodũ autem est gaudio præmij essentialis, quod aurea nuncupatur, redundat decor, & claritas quædam in corpore ita vt iucunditate aureolæ resultant in corpore, quidam ornatus, sicque aureola principaliter consistit in mente, & per redundantiam micat in corpore. Secundum gaudium speciale hominum beatorum erit quod videbunt deum creatorem suum, factum esse fratrem & proximum suum, quod generabit eis ineffabile gaudium, & inflammationem amoris fortissimam, atque perpetuam gratiarum actionem, quod etiam gaudium interim habent animæ sanctæ in cælo. Hinc ait Bernard. Prorsus omni dulcedine plenum est, videre hominem, hominum conditorem. Et in hoc honorauit omnipotens genus humanum, magis quàm angelos, aut naturã angelicam:

Aureola quid & quibusde tur.

Aureolæ in mente.

ſicque exterior hominum ſenſus præcipuè reficietur,& gaudebit aſpectu humanitatis filij dei:ſenſus verò interior.vt putà intellectus in viſione deitatis ipſius. Tertium gaudium animarum, & hominum electorum ſpeciale & proprium eius eſt, quòd euaſerunt pericula tentationum,miſerias vitæ præſentis, & iugum totius iniquitatis.Ideo læti cãtebunt, Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt,de laqueo venãtium
Pſal.122. Laqueus cõtritus eſt,& nos liberati ſumus
1.Cor. 15. Itémque:Vbi eſt,ô mors,victoria tua? Vbi eſt ô mors,ſtimulus tuus?Et quia etiam electe animæ poſt hanc vitam graues ſuſtinent purgatorij pœnas,omnibus vitæ præſentis tormentis acerbiores, miſerabiliter gloriabuntur: cum de tantis ſuppliciis ad ineffabilem peruenerint gloriam perpetuámque ſalutem. Oppoſita nanque iuxta te poſita,aut ſibi inuicem ſuccedentia, clarius innoteſcunt,Et ſicut dulcior eſt refectio,poſt grauem famem, & quies, poſt grandem laborem,cõſolatio quoque poſt ingentem triſtitiam, ſi ſuauiſsima eſt electis animabus æternæ ſalutis iucunditas, poſt tantos labores,anguſtias, & afflictiones.Idcirco iucundiſsimè dicent deo: Lætati ſumus,pro diebus quibus nos humiliaſti,annis quibus vidimus mala.O quantum
Pſal. 8.

tum gaudebunt, quòd naufragium huius seculi euaserunt, in quo tam pauci euadunt: quòd dæmonibus Christo auxiliante præualuerunt, à quibus pene omnes vincuntur: & quòd amplius peccare non poterunt, quia in deo confirmatæ, & glorificatæ existunt. Postremò, vt omnia cooperentur electis in bonum, sancti etiam de inferno gaudium triplex habebunt. Primùm, quòd infernalia euaserunt supplicia: ideò dicere poterit vnusquisq; hominum electorũ: Nisi, quia dominus adiuuit me, habitasset vtique in inferno anima mea. Secundum, quia aduersarios, & persecutores suos videbunt in inferno torqueri: & de hoc gaudebunt zelo iustitiæ, non amore vindictę. Hinc in Apocalipsi habetur, Animæ interfectorum clamabunt voce magna, Vsquequo domine sanctus, & verus non vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Tertium, quoniam omne malum culpæ & pœne: scient esse perpetuò clausum in inferno, ita q̃ nullũ illorum poterit eis vnquam appropinquare. Sicque ex omni parte accumulatur electis gaudia copiosa.

Paucitas saluãdorũ

Roma. 8.

Gaudium beatorum de inferno triplex.

Apoc. 6.

III.

De iucundissima fœlicitate sanctorum ex parte gloriosæ societatis eorum.

AR

ARTICVLVS LXIII.

Iob 25. NVnquid est numerus militum dei? & super quem non splendet lumen ipsius? Ineffabiliter multam & magnam, speciosam, & nobilem, sapientem, amicabilem, & concordem esse politiam illam cælestem, militiámque supernam, & societatem beatam regis æterni, exigit, infinita maiestas regis illius cum Salomon dicat,

Prou. 14. In multitudine ministrorum dignitas regis, in paucitate plebis ignominia principis. Hinc Daniel sanctus testatus est, Millia

Daniel. 7. millium ministrabant ei, & decies millies centena millia absistebant ei. Denique cũ nemo in hac vita comprehendere queat numerum angelorũ infimi chori, in quo ad minus sunt tot angeli sancti, quot nunc aut vnquam vno tẽpore fuerunt aut erunt homines in toto mundo, cum vnicuiq; homini presit vnus angelus bonus de infimo choro existens, constat quam incomprehensibilis nobis sit tota multitudo angelicorum spirituum, præsertim cùm iuxta doctrinam diui Diony. quantò ordo aliquis angelorum sanctorum sublimior est, tantò plures in se continet angelos sanctos. Cùm ergo vnum sanctũ angelũ videre ac plenè cognoscere, transcendat omne gaudium mundi, quale gaudium est vniuersos ac

Angelorũ cœtus innumerabilis.

ac singulos angelos gloriosos indesinenter conspicere, perfectè intelligere, & de omnium eorum societate gaudere? Sic quoque ineffabile gaudium est, vniuersos beatos apostolos, prophetas, patriarchas, martyres, confessores, virgines, anachoretas, eremitas, & vtriusque sexus religiosas personas, electos infantulos ac cęteros sanctos clarè agnoscere, semper conspicere, atque de vniuersorum consortio gloriari, omnium quoque beatitudinem participare singulis congaudere, & de omnibus exultare. Huius enim gloriosissimę ciuitatis communicatio, & participatio est in idipsum, & particeps est quilibet beatorum fœlicitatis ac glorię vniuersorum fruentium deo. Itaque huic tam præclarissimæ societati interesse gaudiosum est, desiderabilissimum ac beatum. Primò, propter mutuam charitatem societatis istius, de qua certissimum est quòd vniuersi seinuicem diligunt dilectione feruentissima, indesinenti, syncerissima, indissolubili & perfecta. Et sciunt quòd ita seinuicem diligunt, quòd nihil charitati contrarium, aut repugnans, vel dissonum vnquam poterit esse in eis. Certè charitatis deliciis, hac amorissima vnione tam suauissima ac certissima mutua dilectione.

Psal. 121.

Gaudiosa societas electorum, propter septem.

nihil

nihil poſt beatificam deitatis fruitionem,
II. poteſt eſſe iucundius,nihil fœlicius. Secundò gaudioſum,optabile,&beatum eſt,tam fœliciſsimè intereſſe ſocietati, propter mutuam eius affectuoſam, & liberaliſsimam communionem, Charitas quippe tã feruida,& perfecta non reſeruat ſibi aliquid proprium:ſed quicquid boni habet, copioſè communicat ſuis conciuibus, &
Acto.4. proximi,atque conſocius.Idcirco in tali,ac tanta ſocietate,gaudia ſingulorum redundant in ſingulos, & diuitias gloriæ ſuæ, vnuſquiſq; diffundit in ſuos cõſortes,ſuntque eis cuncta communia & beatitudo vnius eſt omnium.O quàm glorioſa dicũtur de te,ô ciuitas dei,ô triumphans eccle
Pſal.86. ſia, ô curia cęleſtis Hieruſalem, ô patria
&9. beatorum.Beati omnes qui diligũt te, qui
III. præordinati ſunt ad tuam ſocietatem.Tertiò gaudioſum,& appetendum eſt huic intereſſe cõſortio,propter plenam inuiolabilem eius cõcordiã & pacem dulciſsimã. Quemadmodum enim ciues ſuperni in Deo dulciſsimè conquieſcunt, & in ipſo perfectiſsimam pacem habent,inauertibiliter ac integrè conformati voluntati diuinæ,à qua nunquam in aliquo poterunt diſſentire,ita & inter ſe habent plenam, perpetuam,impetu habilémque concordiam.

diam. Hinc loquitur Augustinus, In ciuitate dei, superna lex est charitas, rex veritas, pax felicitas, vita æternitas. Ibi vera pax erit, vbi nihil aduersi quis patietur nec à seipso, neque ab alio. Hac pace nihil suauius. Est nanque pax ista serenitas mentis, tranquillitas cordis, vinculũ amoris, consortium charitatis, & imperturbata animi quies in deo. Meritò igitur dixit Psalmista, ad cœlestẽ Ierusalem: Lauda Ierusalem, dominum, qui posuit fines Psal. 147.
tuos pacem, qui & per Esaiam ait: Ponam Esaiæ 60.
visitationem tuam pacem. Quartò gaudiosum, desiderabile, & beatum est huic IIII
interesse societati, propter eius multitudinem, de qua iam aliqualiter dictum est. Nam de parte quadam societatis illius ait Ioannes apostolus, Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, Apo. 7.
ex omnibus gentibus, tribubus & linguis stantes ante thronum. De multitudine quoque innumerabili, non solùm vniuersorum angelicorum spirituum, sed & cuiuslibet ordinis angelorum iam tactum est: de qua asserit sanctus Thomas, quòd sicut corpora cœlestia, quasi incõparabiliter excedunt corpora inferiora, in quãtitate, sic multitudo sanctorum angelorũ excedit multitudinem rerum inferiorũ.

Opinio Brigitæ. Sancta quoque Brigita in suis Reuelationibus dicit, quod quanuis omnes homines qui vnquam in mundo fuerunt, sunt & erũt, essent collecti, adhuc tamẽ multitudo & numerus angelorũ in tantũ excederet eos, quòd cuilibet homini possunt ad minus decem angeli deputari: hoc est, quòd decies essent plures angeli sancti quàm homines. Veruntamen de isto, non est euidens certitudo, cùm & sanctus Gregorius dicat tot homines esse saluãdos, quot manserunt angeli stãtes. Quod dictũ multi doctores sequuntur. Verba autem Gregorij non sunt paruipendenda, quia & iã (vt Albertus magnus, & Bonauentura, super quartum sententiarum testantur) spiritus diuinus multa reuelauit Gregorio. O quàm gaudiosum & gloriosum erit, conspicere in æternum totum illum cœlestem exercitum, ex vniuersis angelis sãctis, & electis hominibus congregatum, regem gloriæ cũ summa reuerentia assistẽtem, humillimè inclinatum, promptissimè obsequentem.

V. Quintò gaudiosum est societati huic interesse, propter eius pulchritudinem & decorem. Vniuersæ enim personæ huius societatis, sunt totaliter pulchræ, ita quòd nulla macula est in eis, sed plenitudo virtutum charitatis perfectio,

fectio,lumen gloriæ, ſplendidiſsima viſio
deitatis,immediata & conſummata cõiun
ctio,cum fonte totius pulchritudinis &
decoris. Quòd ſi pulchritudo totius mũdi
ſenſibilis eſſet collecta in vnũ,comparari
non poſſet pulchritudini infimi ciuis ſo-
cietatis illius. Idcirco inæſtimabiliter de
litioſum erit,concupiſcere tam ſpecioſiſ-
ſimum,ſplendidiſsimum ſanctiſsimumq;
conſortium,in quo nihil eſſe poteſt, quod
valeat offendere intuẽtũ, nihil quod poſ-
ſet erubeſcentiam, aut ſuſpitionem, vel
ſcandalum generare.Sextò gaudioſum eſt VI.
huic intereſſe ſocietati, propter eius de- Ioan. 14.
centiſsimam ordinationẽ:diſpoſitionémq;
optimam,quia in ea vnuſquiſq; iuxta ſuã
dignitatem, ſanctitatem, meritorúmque
exigentiam collocatur.Vnde ait Saluator
In domo patris mei, manſiones multæ
ſunt,Hoc eſt diuerſitas præmiorum, ſe-
cundum exigentiam meritorum. Ordo
autem eſt optimum quid in rebus,& ma-
ximè intuentem delectat. Septimò gau- VII.
dioſum eſt iſtud,propter nobilitatem to-
tius iſtius ſocietatis.Omnes namque ſunt Roma. 8.
filij & filię dei, omnes reges & reginæ,
omnes hęredes dei,cohęredéſque Chriſti
omnes repleti ſunt ſapientiæ & virtute,
quod eſt ſumma nobilitas,omnes amica-

biles familiaresq; creatori. Congregemus ergo omnia ista, & pẽsem⁹ ꝑ posse, quàm desiderabile, & iucũdũ sit, interesse & cohabitare societati curiæ cœlestis tã ineffabiliter amorosæ, liberalissimę, cõcordissimę, innumerabilissimę, speciosissime, ordinatissimæ, sapiẽtissimę, potẽtissimę: nobilissimę: cui etiã iucũdissimũ est interesse: ꝓpter mutuã ei⁹ humilitatẽ, quia in ea quãto quis maior est, tãtò ꝓrsus humilior e[illegible]: sicq; sũmi in ea se habẽt humillimè, dignãtissimè, ac beneuolẽtissimè, ad infimos

Humilitas beatorum ciuiũ.

De beatitudine electorum ex parte amœnissimi loci eorum.

ARTICVLVS LXIIII.

Baruc. 3. Sapien. 8. O Israël, quàm magna est domus dei, & ingẽs locus possessionis eius. Magnus, & non habens finem, excelsus. Sapientia omnipotentis attingens à fine vsque ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter: coaptat loca locatis, ponítque vnumquodque finaliter, in loco suæ naturæ, aut meritis congruenti. Hinc hominẽ

Gene. 2. protoplastũ, quem in originali creauit iustitia, collocauit ĩ paradiso terrestri. Cùm ergo beati deo plenè & immediatè fruentes, sint incomparabiliter perfectiores, di

digniores,& magis quietati in deo, quàm erat Adam etiam ante lapsum, conueniẽs fuit, vt deus ab exordio præpararet eis locũ,& mansionem incomparabiliter pulchriorem,altiorem,amœniorem,& quietiorem paradiso terrestri. Et hic locus est paradisus cælestis,cælum empyreum, patria,regio,& habitaculum beatorũ.Quod cælum vocatur empyreum,id est igneum non à calore,sed à splendore,quod ambit omnes orbes cælestes,ac cælos volubiles, estque continentia visibilium, & inuisibilium creaturarum.Et quanuis incorporales substantiæ,vt angeli,non indigeãt corporeo loco ad sustinendum , ad habitandum,ad contemplandum, tamen congruum fuit vt in loco altissimo , speciocissimo,ac dignissimo constituerunt,cum beatificè sint coniunctæ summo omniũ creatori,omni virtutum decore luceq; gloriæ adimpletæ,& Dei hæredes effectæ.Itaque cœlum empyreum est situ altissimum, quantitate maximum , natura purissimũ, luce plenissimum,capacitate amplissimũ. De quo dixit Tobias: Beatus ero , si fuerint reliquiæ meæ , ad videndum claritatem Ierusalem. Hoc cœlum est summi regis palatium,in quo ipse incomprehensibilis deus seipsum clarissimè manife- Tobi.13.
 stat,

ſtat,in quo excellentius operatur: idcirco in eo ſpecialiter habitare aſſeritur. Hoc cœlum eſt totus mundi ſpecioſiſsimum operimentum, quod decentiſsimè congruit collocationi, & habitationi corporum glorificatorum: & hominum reſuſcitatorum, ex quibus & ipſum cœlum empyreum refulgentiam ſortietur. Ad cuius

Pſal.25. & 83.

ingreſſum ſuſpirauit, qui dixit: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuę. Et rurſus: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſeculum ſeculorum laudabunt te. Ibi quippe (vt aſſerit Auguſtinus (verè & plene vacabimus, & videbimus, imò experiemur, & ſentiemus, quã ſuauis ſit deus, quàm magna ſit multitudo dulcedinis eius, quàm

Pſal.33. & 30.6. Eſaiæ 1.

infinita ſit magnitudo delectatiõis ac gloriæ eius. Ibi videbimus regem in decore ipſius, & animabimus eum amore æternaliter æquè intenſio ac feruido, æquè delicioſo & nunquã faſtidioſo. Ibi laudabimus eum, quem indeſinenter laudat totus cæli exercitus, cum conſonantia maxima, cum ſumma lætitia, cum inæſtimabili reuerentia, ac feruore. Ibi eſt finis noſter. Nec enim ſufficit nobis finis, niſi cuius

Pſal.10.

nullus eſt finis. Quis eſt finis, non cònſumens ſed perficiens & conſumans. Quo

ade

adepto,nihil vltrà appeti poteſt,quoniam finis ille replet totaliter in bonis deſiderium noſtrum.Hic eſt finis noſter,peruenire ad regnum, cuius ſalus & gloria finem non habet. Vnde rectè dixit Gregorius:Si conſideramus quæ & quanta ſunt quæ nobis promittuntur in cælis, vileſcũt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanque ſubſtantia æternæ fœlilicitati comparata, pondus eſt, non ſubſidiũ.Temporalis vita æternæ vitæ comparata,mors eſt dicenda*magis quàm vita.Quæ enim lingua exprimere, aut quis intellectus capere poteſt, illa ſupernæ ciuitatis quanta ſint gaudia,angelorum choris intereſſe, cum beatiſsimus ſpiritibus gloriæ conditoris aſiſtere, preſentem dei vultum cernere,incircunſcriptum lumen videre,nullo mortis metu affici, in corruptionis perpetuæ munere gloriari. Et rurſus:Ibi (inquit) hymni dici angelorum chori, ibi ſocietas ſupernorum ciuiũ,ibi dulcis ſolennitas ab peregrinationis huius labore redeuntium. Certè in ſplendore tanto ſapientiæ beatorum,nullus error poteſt miſeri, nulla ignorantia, inueniri,nulla opinionum diuerſitas exoriri.Poſtremò, de hac incomprehenſibili magnitudine fœlicitatis & gloriæ electo-

rum legitur anima ſancti Hieronymi diſ ſoluta à corpore,dixiſſe ſancto Auguſtino volenti de gloria beatorum compilare tractatum:Auguſtine,quid queris? putáſne breui immittere vaſculo totũ mare? Putáſne orbẽ terrarum breui pugillo includere,aut cælum immobilitate ne ſolitos exerceat motus? Quæ nullus hominũ oculus videre potuit, tuus videbit? quæ auris nulla perſonum hauſit, audiet tua? an quæ cor humanum nullatenus intellexit nec cogitauit, æſtimas te intelligere poſſe?infinitæ rei quis inerit finis?Immenſa qua metieris menſura? Potius totum mare in vaſculo clauderetur arctiſsimo, potius orbem terrarũ paruus teneret pugillus,potius à motu ſuo cælum ceſſaret, quàm intelligeres minorem particulam gaudiorum & gloriæ quibus beatorum animæ perfruuntur perpetuò: niſi vt ego de his per experientiam docereris. Impoſſibilia agẽ ne coneris:imple vitæ tuæ curriculum:& taliter conuerſare, vt ea quæ hìc aliqualiter intelligere cupis, plenariè inæternum poſsideas.

De variis fructibus & gaudiis æternæ fœlicitatis.

ARTICVLVS LXV.

Fulg

FVlgebunt iusti sicut sol in regno patris eorũ. Tot sunt particularia gaudia beatorum, quot ea solius dei notitia comprehendit,& hi quibus hæc conferuntur. Tanta est ibi sapientia vt sapientia Salomonis esset ibi velut stultitia: tanta fortitudo, quòd fortitudo Samsonis esset ibi debilitas: tanta dominatio, quòd monarchia Octauiani esset ibi subiectio: tanta opulentia, quòd diuitiæ Crœsi esset ibi paupertas: tanta velocitas, quòd velocitas Azaëlis esset ibi tarditas: tanta duratio, quòd longiturnitas vitæ Matusalem esset ibi vix vnum momentum: tanta sanctitatis perfectió, quòd sanctitas vitæ præsentis esset ibi defectus: tanta iucunditas, quòd omnis delectatio vitæ huius esset ibi mœstitia, tanta fœlicitas, quòd omnis beatitudo vitæ istius esset ibi calamitas, tantus feruor diuini amoris, quòd omnis feruor huius vitæ esset ibi tepiditas: tanta libertas quòd omnis libertas seculi huius esset ibi seruitus atq; captiuitas: tanta securitas, quòd omnis securitas seculi huius esset ibi timiditas. Ibi iuuentus nunquam senescens, erúntque omnes (vt fertur) semper quasi in ætate triginta annorum, aut in ea ætate qua obiit Christus: quum dicat Apostolus, Donec

Matt.13. 3.Reg.4. Iudit.16. Ephe.4.

occuramus omnes in virum perfectum, in mensuram ętatis plenitudinis Christi. Quod tamen non est intelligendum, quòd omnes resurgent in sexu virili, sed vnaquęque persona in suo resurget sexu. Ibi sanitas nunquam infirmabilis, ibi satietas omni carens fastidio: imò satiati desiderabimus, ne satietas gignat fastidium, & desiderātes satiabimur, ne desiderio sit annexa penuria siue anxietas. Carnales quippe delitię citò in fastidiam vertuntur, spiritales verò delitię desiderium pariuntur: quia quod habent & sentiunt, cupiunt semper habere atque sentire, gustare & experiri. Ibi erit libertas expers toti⁹ seruitutis indignę, pulchritudo naturalis ac moralis & super naturalis in anima & corpore. Et breuiter, bona quæ ibi sunt & erunt, numerare nō possumus, sed mereri. Ibi gaudium purum, continuum & æternum. Ibi merita nostra, vltra condignum remunerantur. Ibi corpora erunt animabus perfectè subiecta, atque promptisimè obedientia, & vbi voluerit anima, corpus mox erit. Auferentur etenim à corporibus electorum omnia, per quæ nunc impediunt animas, ab exercitis virtutis cōtinuis, omnis grauedo, obscuritas, indigentia alimenti, indumenti, ac somni.
Ful

Fulgebúntq; iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, mutabũt fortitudinem, pro fortitudine naturæ ac vitæ, accipientes fortitudinem fœlicis innouationis ac gloriæ, assument pœnas, vt aquilæ, volabunt, & non deficient. Egredientur & saliẽt, quasi vituli de armento, & dicent: Ecce deus noster iste, expectauimus eum, & saluauit nos. Gratias agimus tibi domine deus noster omnipotens, qui es & qui eras, qui accepisti virtutem tuã magnã, & regnasti. Tũc clarissimè cognoscemus, & cum præcordialissima gratiarum actione: confitebimur ad dei honorem, quàm breue fuit omne tempus, quo pro tanta beatitudine domino maiestatis, serui fuimus, quàm modicus labor, pro quo tam immensa quiete hîc laborauimus, quàm parua satisfactio, pro peccatis, per quam ad interminabilem, atq; dulcissimã illam æternitatis pacem peruenimus, quàm exigua pugna, per quam ad victoriam securissimãm, nunquam finiendam perducti sumus, nunc igitur omni excluso torpore, omni pusillanimitate abiecta, omni spreto fastidio, ad tantam beatitudinem festinemus, & quia beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt, iam puritati cordis feruenter, ac fortiter studeamus,

Sapien. 3.
Malac. 4.
Apo. 11.
Matt. 5.
Prouer. 4.
Sapien. 7.

mus,omni custodiat, custodientes corda nostra ab omni culpa, quoniam nihil inquinatum intrabit in gloriam dei. Nunc
1.Pet. quoque conemur futuram illam prelibare dulcedinē,& gustare, quàm dulcis est dominus, quatenus eius suauitatem experti carnalia contemnamus, atque vt ad tam dulcem pertingere mereamur prægustum,ác diuinam experiri suauitatem: vitemus omnem consolationem innaem & cunctam delectationem carnalem, ac in omnipotentis conspectu ambulemus solicitè,proficientes quotidie in omni gratia & virtute.

Excitatio cordis ad appetendum incessabiliter,ac feruenter beatitudinem æternalem.

ARTICVLVS LXVI.

Serui dei seruient illi, & videbunt faciem eius,& nomen eius scriptum in
Apo.22. frontibus ipsorum,& regnabunt in secula
Psal.41. seculorum.Quare tristis es,ô anima? spera in deo,quoniam adhuc confitebor illi, qui est salutare vultus mei, & deus meus obiectū, causa,& fons totius salutis meę.
Psal.42. Et nūc ô anima mea,quare mœrore cōsu
Mich.4. meris?Nūquid rex & Saluator,adiutor,& consolator non est tibi? aut consiliarius

tuus

tuus periit, quia compræhendit te dolor? Audi dicentē, consulentem, & exhortātē. Psalm. 49
Inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. An non credis pro- Matt. 90.
mittenti, qui ait: Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegā eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & exaudiā eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiā eum, & glorificabo eum: longitudine dierum replebo eum, & ostendā Luc. 11.
illi salutare meum. Nónne summa, & ineffabilis veritas ait: Omnis qui petit acci- Matt. 6.
pit, & qui quęrit inuenit, & pulsanti aperie- Ioan. 4.
tur? Sed aduerte & imple quod hæc ipsa veritas iterum loquitur: Oportet semper orare & non deficere. Et rursus: Ora patrem in abscondito: Itémque: Spiritus est deus, & eos qui adorant eū in spiritu, & veritate adorare oportet Hoc est, cum interna mentis recollectione, ac diligenti attentione atque in vera deuotione, aut saltē, cum proposito & conatu vitādi omne peccatum: peccatores enim in proposito peccandi manētes deus non audit, propter quod filius dei dixit: Nō omnis, qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est. Non te Ioan. 9.
conturbet aduersitas, neque tentatio te Matt. 7.
contristet:

contristet: imò omne gaudium existima,
Iaco.1. quum in varias tentationes incideris, sciens quòd probatio fidei tuæ patiētiam operatur, Hoc est, ad patientiam te exercet. Patientia autem opus perfectum habet, vt sit perfecta & integra, in nullo deficiens. Audi patrem cælestem te dul-
Apoc.3. citer consolantem: Ego quos amo arguo,
Actu.1. & castigo, ignoras quòd per multas tribulationes oporteat te intrare in regnum cælorum, & quòd omnes qui volunt piè viuere in Christo persecutionem patien-
Luc.24. tur? Nónne ipsummet Christum dei filium oportuit pati, & ita intrare in gloriam suam? Nónne hic mundus, & terra peregrinationis istius, est vallis lachrymarum, locutus exilij, & carcer, non pa-
Matt.5. tria electorum? Nescitis quòd beati sunt
Luc. 6. qui lugent, væ autem ridentibus. Nónne
Iaco.3. offendisti deum in multis, & quotidie
Iob 24. sæpe offendis eum, qui peccata non pati-
Iudith.8. tur abire multa? Flagella igitur domini patienter, gratentérque suscipe, & ea ad tuam emendationem, non ad tuam perditionem, prouenisse, cum pœnitentia & humilitate iugiter recognosce. Itaque communicās paßionibus Christi gaude, quatenus in reuelatione gloriæ eius, &
1.Pet.1. cum ipso æternaliter glorieris, quoniam

quod

quod eſt honoris, & gloriæ, ac virtutis, ſuper te requieſcet ſi nunc in omni aduerſitate patiens fueris. In deo æternaliter exultabis, ſi nunc modicum oporteat contriſtari, in variis tribulationibus, vt probatio fidei multò precioſior ſit auro. Qui enim humilis, & patiens fuerit, erit in gloria. Benedic deo, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regenerauit te in ſpem viuam, vt conſequaris: atque poſsídeat hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarceſsibilem, tibi in cælo paratam, in qua exultabis lætitia inenarrabili. Tunc videbis & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, & præ plenitudine gloriæ teipſam capere vix valebis. Tunc gaudens gaudebis in domino, & exultabit mens tua, in deo ſalutari tuo, cùm fecerit tibi tam magna deus omnipotens, quando induerit te veſtimento ſalutis, & adimpleuerit te iucũditate, cum vultu ſuo. In horum conſideratione, & ſpe, lauda deum tuum, ô filia Sion, exulta in toto corde tuo filia Ieruſalem, quia dominus rex in medio tui eſt, vt ſaluet te in æternum, nec vltrà timebis malum. Lætare in his quæ dico tibi, quia in domum domini ibis, & in domum non manufactã, æternã in cœlis, in qua id quod in

Prou. 29.
Thobi. 4.
1. Pet. 1.
Iſaiæ 60.
Iſaiæ 61.
Luc. 1.
Iſaiæ 61.
Pſal. 15.
Zach. 2.
Sophon. 3
Pſal. 121.
2. Cor. 5.

2. Cor. 4. in præſenti eſt momentaneum,& leue tri
Pſal.26. bulationis tuæ,operabitur in te æternum
Eccle.5. pondus gloriæ infinitę. Idcirco expecta
1. Cor.15. dominum,viriliter age, & quicquid po-
2.Par.15. teſt manus tua infatigabiliter age, quo-
niam labor tuus non erit inanis in domi-
Sapien. 3. no,erítque merces, & merces copioſiſsi-
ma finem non habitura operi tuo. Bono-
Luc.6. rum etenim operũ glorioſus eſt fructus.
Mẽſuram bonam & conſertam & coagita
1. Ioan. 2. tam & ſupereffluentem dabit dominus &
Hebr.13. ſaluator tuus in ſinum tuum.Noli dilige-
re mundũ & ea quę mũdi ſunt.Non enim
Pſal.86. hîc habes manentẽ ciuitatem, ſed futurã
inquiris:de qua ait vir ſanctus, Glorioſa
Hebr. 11. dicta ſunt de te ciuitas dei: Sicut lætantiũ
&12. omnium habitatio eſt in te. Expecta igi-
tur ciuitatem fundamenta habentem, cu-
ius artifex & conditor deus.Accede mon-
tem Sion, ad ciuitatem dei viuentis Ieru-
ſalem cæleſtem, ad multorũ millium an-
gelorum frequentiam, ad eccleſiam pri-
mitiuorum, qui conſcripti ſunt in cælis à
iudice omnium deo,cui nunc ſeruias cum
metu & reuerentia, quoniam maledictus
homo qui facit opus altiſsimi negligen-
ter.Hæc eſt vrbs ſacra Ieruſalem, de qua
cecinit Iſaias propheta, Surge, illumina-
Philip.3. re Ieruſalem, quoniam venit lumen tuũ,
&

& gloria domini super te orta est. Et in te videbitur gloria eius. Non audietur iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis. Et occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. Insanit Iudæus infœlix, qui ista exponit de terrena Ierusalem, quam in aduentu sui Messiæ expectat, quem scimus venisse, quia præfatis verbis gloriosus flos prophetarum Isaias subiungit; Non erit tibi amplius Sol ad lucendũ per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternã, & deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltrà Sol tuus, Et luna tua non imminuetur, quia erit tibi dominus in lucem sempiternam. Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terrã, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. Hæc est ciuitas de qua Ioannes apostolus in Apocalypsi mysticè loquitur Erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa verò ciuitas ex auro mundo, simili vitro mundo. Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata, & singulæ portæ eius ex singulis margaritis, & plateæ ciuitatis aurũ mundum tanquam vitrum pellucidum. Et templum non vidi in ea, dominus enim deus omnipotens

Iere. 48.
Isaiæ 60.
Apo. 21.

templum illius est & agnus,& ciuitas non eget Sole neq; Luna.Nã claritas dei illuminat eã, & lucerna eius est agnus. Non intrabit in illã aliquid coinquinatum, & faciens abominationẽ & mẽdacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ.Ad hanc glo

Psal.15. riosissimã ciuitatẽ indesinenter aspira ô anima. Certè funes ceciderũt tibi in pręclaris. Sit ergo tibi pręclara hæc ciuitas,

Psal.141. Matt.6. atq; hęreditas tua,cui⁹ amore contẽne carnalia,& ęterna.Portio tua in terra viuentiũ,ibi thesaurus tuus,ibi propria sunt gloriosissima ac incõparabilia, ac ineffabilia bona, quę facilius potes mereri ac adipisci,quàm in vita hac comprehendere, aut effari.Ecce aduentum tuũ pręstolatur tota politia,tam summę ac speciosissimę ciuitatis:imò rex & dominus eius expectat te,qui te tantò iucundius,tantò benignius celeriúsq; suscipiet, quantò in eius amore perfectior fueris: & quò plura & grauiora pro eo pertuleris. Ideo in aduersis

Iaco.1. Iosue 18. quasi in omnibus diuitiis glorieris. Vsq; quo ô misera anima, quandiu marcescis ignauia, nec acceleras ad intrandũ terrã hanc optimam in qua nullius rei penuria est,quã tibi filius suo sanguine comparauit,in qua montes stillant dulcedinem, & coles fluunt lac & mel? Quid tu sopore

deprim

deprimeris? Surge, & inuoca deum tuum, Ioelis 1.
vt deducat te per vias rectas, & ostendat Ionæ 1.
tibi regnum suum, & tribuat tibi scientiã Sapien. 10
ac salutem sanctorum. Si compatereris Roma. 8.
Christo, & conregnabis: si socia fueris 2. Cor. 1.
tribulationis, socia eris consolationis. Ibi Psal. 45.
fluminis impetus, id est, copiosissima infu 1. Cor. 13.
sio diuitiarum spiritus sancti lætificat ciuitatem dei. Videmus nunc deum per speculum in ænigmate, tunc autem videbimus eum facie ad faciem. Nũc cognoscimus deum ex parte & imperfectè, tunc verò cognoscemus eum perfectè & clarè, sicut cogniti sumus à deo. Reposita sit Iob 19.
hæc spes in sinu tuo, & crede videre bona Psal. 26.
domini in terra viuentium. Atque in eius dilectione asiduè profice, qui tam magnificè egit tecum.

De effectibus considerationis ac desiderij æternæ fœlicitatis.

ARTICVLVS LXVII.

Apud te domine est fons vitæ, & in Psal. 35.
lumine tuo videbimus lumen. Do- Matt. 4.
minus & saluator in exordio suæ prædicationis dicebat, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ex quo constat, quòd consideratio & af-

fectus regni cæleſtis inducit hominem
I. ad pœnitentiam peragendam. Nempe dum quis diligenter perpendit pro poſſe quanta ſit gloria regni cæleſtis, dolet ſe demeruiſſe gloriam tantam, & de ſuis pœnitet, confitetur ac ſatisfacit peccatis, quatenus amiſſam fœlicitatẽ recuperet.
II. Secundò conſideratio regni cæleſtis facit hominem temporalia aſpernari, auaritiam deteſtari, & neceſſariis eſſe cõtentum: ſicut ex verbis Gregorij tactum eſt. Si conſideremus quæ & quãta nobis promittuntur in cælis, vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Hinc dicit
Philip.2. Apoſtolus, Aeſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam domini noſtri Ieſu Chriſti, propter quod omnia arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam: nulla nanque eſt comparatio terrenarum & temporalium atque carnalium rerum ad bona diuina, cæleſtia & æterna. Quid ergo tibi ô Chriſtiane cum iſtis ſenſibilibus & terrenis, qui ad bona
III. cæleſtia inuitaris? Tertiò conſideratio regni cæleſtis accendit hominem ad laborandum fortiter, perſeueranter ac feruidè pro gloria tanta iuxta illud ſcripturæ,
2.Par.5. Vos autem confortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ. Erit enim merces operi

operi veſtro. Hinc ait Apoſtolus. Neſcitis 1. Cor. 5.
ꝙ hi qui in ſtadio currunt, omnes quidẽ
currunt, ſed vnus accipit brauium? Et illi
quidem vt corruptibilem coronam acci-
piant, nos autem vt incorruptam. Sic cur-
rite vt comprehendatis. Si enim illi totis
ſic viribus currunt pro corruptibili bra- Pſal. 118.
uio, & parua ac breui corona, quãuis ſciãt
nõ niſi vnũ eorum accepturum eſſe bra-
uium curſus celerioris: quantò magis viã
mãdatorũ dei currere debemus pro bra-
uio ſempiterno, & pręmio glorioſo, quod
certum eſt vnumquęque currentium eſſe
ſumpturũ? Et planè prorſus eſt indignus Salute veri quiſnã indignus.
tanta ſalute, qui pro ea retinuit labore
hoc tempore breui, nec eius amore vult
illicitas delectationes vitare. Maxima in-
iuria datoris huius ſalutis, eſt ſic parui-
pendere ipſum, & eius promiſſa, & vel len
tè ac tepidè, aut omnino non quęrere
gloriã tantam. Quartò, cõſideratio regni IIII.
cęleſtis retrahit hominẽ à cunctis pecca-
tis, inquantum ſunt impeditiua tantę bea-
titudinis, quam quantò feruentius quis af-
fęctat, tantò vehementius amittere eam
formidat. O quàm multa & horrenda fa-
cinora plurimi vitant, ne temporalia dã-
na incurrant, pręſertim ne occidantur:
quantò magis fugere ſemper debemus

 vniuerſa

vniuersa peccata, quantùm fragilitas permittit humana, ne vitam glorię amittamus, ne pretiosissimis bonis ęternę fœlicitatis (quę est status omnium bonorum aggregatione perfectus, priuemur. Hinc
2. Cor. 7. hortatur Apostolus, Has ergo habentes promissiones, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficiē-
V. tes sanctificationē in timore dei. Quintò, consideratio ista animat & confortat nos ad repugnandum viriliter & constanter aduersariis nostrę salutis, mundo, carni,
2. Timo. 2 & dęmonibus: quia vt ait Apostolus, Non coronatur, nisi qui legitimè certauerit. Cùm enim tanta sit merces huius victorię, iustissimum est infatigabiliter reluctari tentationibus, & peccatis, & omni
Sapien. 3. hosti salutis. Hinc in libro Sapientię legitur de electis, In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu domini. Vnde hortatur
Heb. 12. Apostolus. Nō fatigemini animis vestris. Nondū enim vsq; ad sanguinē restitistis, aduersus peccatum repugnantes. Hinc quoque Gregorius, Delectat (inquit) mētem magnitudo pręmiorum, sed non deterreat certamen laborum. Ad magna etenim

etenim præmia peruenire non poteſt, niſi per magnos labores. Sextò conſideratio gloriæ æternalis parit patiẽtiam in aduerſis, facitq; hominem omnem tribulationem & perſecutionem hilariter ac leuius ſuſtinere, cùm tanta ſit fructuoſitas aduerſitatis, & tanta merces patientiæ eius. Ideo loquitur Chriſtus, Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines & perſecuti, vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos, mentientes, propter me. Gaudete in illa hora & exultare, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. Septimò conſideratio iſta accendit hominem in dei amore, qui ſeipſum nobis promiſit in præmium obiectale, & ſuiipſius immediatam & claram viſionem in præmium formale: qui ſe tam infinitè omnibus excellentiorẽ ac digniorẽ ex incomprehenſibili claritate, pietate, atq; dignatione dignatur pauperculis ſuis creaturis tam immediatè, & proximè coünire. Quemadmodum autem beneficia data, ſic & promiſſa præſtandà inflammant ad amorem benefactoris ac promiſſoris, Octauò conſideratio iſta facit hominem humiliare ſeipſum, dum ad tam ſupernaturalem beatitudinem ſe conditum, & vocatum perpendit, ad quam ſe ex ſe omnino in dignum,

VI.
VII.
Ioan. 14.
VIII.

insufficientem & impotentem esse cognoscit: & ita intra se dicit, Vnde hoc tibi ô indigna vilisque creatura, ex omni parte defectuosa, vt ad tantam beatitudinem sis creata, ordinata, redempta & inuitata? Facit etiam consideratio hæc hominem esse solicitum, vt gratus sit deo, nec tantam negligat gratiam eius, Ideo ait Apostolus, A-
Hebr. 2. bundantius oportet nos obseruare ea quæ audiuimus, ne fortè pereffluamus. Quomodo enim effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Et denuo, Videte (ait) ne
Hebr. 12. recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur, multò magis nos qui de cælo nobis loquentem aduertimus? Vt ergo hi salubres effectus inueniantur in nobis, attendamus aßiduè & prudenter quanta sit beatitudo, & gloria regni cælestis ad quod conditi sumus & vocati, imò ad quod omni die multipliciter inuitamur.

Exhortatio ad promerendum beatitudinem æternalem, & qualiter eam compendiosius promereri & adipisci possumus.

ARTICVLVS LXVIII.

Colos. 3. QVæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedens. Quæ sur

ſurſum ſunt capite,non quæ ſuper terram. Duo amatores(vt S.aſtruit Auguſtinus) duas cõſtituunt ciuitates,Quoniam amor dei creſcens vſque ad contemptum ſui ciuitatem conſtituit dei, hoc eſt, eccleſiam militantem,imò & triumphantem, Porrò amor ſui creſcens vſque ad contemptum dei ciuitatem facit diaboli,eccleſiam malignantium,regnũ Babylonis& Antichriſti. Itaque amor infuſus, purus & ſpiritalis, quò ſuper omnia deũ diligimus, & noſipſos in deo,origo & meredi, & fons omnis operis meritorij virtuoſi:Amor autem improbus ſui, qui eſt amor priuatus,& ad ſe inordinatè reflexus, origo eſt omnium vitiorum. Qui igitur cupit copioſè proficere,celeriter perfici, & ad regnum cæleſte compendioſè perduci, ſtudeat ſeipſum in deo amare,hoc eſt, omnia illa optare,quærere & amplecti,quæ ſibi magis neceſſaria,aut vtilia ſunt ad complacendum deo, & ad optinendum beatificam viſionem ipſius, hoc eſt, aduerſa & aſpera,& quæ afflictiua ſunt carnis, corripi & corrigi cupiat, contemni, irrideri, ac ferre iniurias non dedignentur, ſed gaudeat.Deo reuerenter ac feruide deſeruire non ceſſet, ſeipſum coram deo, & proximis humiliet ſemper,omne tempus ſuum

Amor infuſus origo omnis boni.

Amor priuatus origo omnis mali.

fructuosè expendere delectetur. Ecce quãtò quis istud adimpleuerit plenius, tantò mãsuetior, patientior, humilior, feruẽtior tẽperãtior erit in omnibus. Improbũ ergo & priuatum amorẽ, quo carnales deliciæ temporales diuitiæ, propria commoda & temporales honores amantur & expetuntur, funditus extirpemus de cordibus nostris: quoniam falsus & pessimus amor ille

Amoris priuati mala.

est charitatis venenum, & per ipsum fit homo seruus diaboli, membrum Antichristi, mancipium iniquitatis, ciuisque Babylonis. Consideremus quàm periculosus, vitiosus, infectiuus, nociuus atque damnabilis sit amor iste priuatus, qui trahit vsque ad dei contemptum, & ad transgressiones præceptorum ipsius: sicque amorem istum tanquam omnis perditionis caussam, & fomitem toto corde abhorreamus, & deum indesinenter precemur vt tam maledictum amorem, & omnem carnalem affectum omnino tollat de cordibus nostris, & sua sancta dilectione nos adimplere dignetur, quatenus deum nostrum propter propriam, puram & infinitam bonitatem ipsius super omnia toto corde iugiter diligentes, & etiam ideo quoniam ipse prior dilexit nos & quia præcepit hoc ipsum, ac demum propter bene

Deut. 6. Matt. 22 Marc. 12. Lucæ. 10. 1. Ioan. 4.

beneficia atque promiſſa ipſius ad bea-
tificam eius viſionem recto itinere in-
ceſſanter tendamus, ſicque ex ipſo, per ip-
ſum & in ipſo, iam viuamus per gratiam
& in futuro per gloriam. Nempe (vt in
meditationibus ſuis ſanctus pater Ber-
nardus fatetur) beatitudo noſtra ac præ- Beatitudo
mium noſtrum eſt deum videre, cum deo noſtráque
viuere, ex deo, & in deo vitam habere, 1. Corin. 6
eſſe cum deo, & eſſe in deo, qui erit om-
nia in omnibus, & vbi eſt ſummum bo-
num, ibi ſumma fœlicitas, ſumma iu-
cunditas, vera libertas, perfecta chari-
tas, æterna ſecuritas, ſecura æternitas. In
ipſo eſt vera lætitia, plena ſcientia, omnis
pulchritudo, omnis beatitudo, ibi pax
ſempiterna, pietas, bonitas, lux, virtus, ho-
neſtas, dulcedo, vita perennis, gloria, laus,
requies, amicitia glorioſo, & concordia
dulcis. Quæ ergo nos angit & impellit
veſania, ſitire vitiorum abſyntium, ſequi
huius mundi naufragium, vitæ labentis
infortunium pati, impiæ tyrannidis ferre
dominium, & non potius conuolare ad
ſanctorum fœlicitatem, ad angelorum ſo-
cietatem, ac ſolennitatem ſupernæ læti-
tiæ, ad iucunditatem vitæ contemplati-
uæ, vt poſsimus intrare in potentias do- Pſal. 7.
mini, & videre ſuperabundantes diuitias
bo

Isaiæ 33. bonitatis ipsius, Ibi videbimus gloriȩ decorem, sanctorum splendorem, & regiæ potestatis honorem. Cognoscemus patris potentiam, filij sapientiam, spiritus sancti benignissimam prorsus clementiam, sicq; habebimus totius benedictæ ac summæ trinitatis notitiam. O quàm beatissima videre deum in seipso, videre eum in nobis, & nos in eo. Hæc erit summa fœlicitas, quoniam intelligetur in suo puro esse syncerissima deitas, comprehendetur incomprehensibilis trinitas, & patebunt deitatis arcana. Hæc visio ac delectatio totum cor hominis replens & satians, erit tota illius beatitudinis consummatio. Vna erit ibi omnium lingua, iubilatio indefessa, vnus affectus, idem affectus, æterna laudatio. Ibi angelorum & hominum vnum est gaudium, vnum colloquium, vnum conuiuiũ. Illuc festinare debemus, vbi fœliciter sine fine viuemus. Si intantum amamus hanc vitam miseram, labilem, incertam, caducã, in qua cum tanto periculo, labore, peccatóque viuimus, multo magis amare debemus vitam illam in qua consumma securitate, quiete & purietate inæternum viuemus. Qualis putatis erit tunc splendor animarum, quando Solis splendorem habebit lux corporum in regno patris iustorum?

Societas superna qualis.

Mat. 13.
Psal. 144.

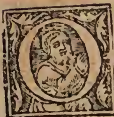
Hoc

Hoc eſt regnum regnorum,regnum omnĭum ſeculorum,patria electorū. De qua in legēda beatiſsimorum,ſanctiſsimorúmque martyrū Epictici presbiteri, & Aſtionis monachi legitur,Poſſeſsio beatorum, paradiſus vocatur:quorum tabernacula ex lumine ſunt conſtructa:quorum vita,deus eſt: & conuerſatio immortalis exiſtit: in quorum capitibus ſunt coronæ ex auro puriſsimo ac variis gemmis: quorum imperator & rex eſt deus deorum, cuius miniſtri ſunt angeli lucis,& ſenatus regis illius preclarus eſt, cuius media pars ſunt prophetæ,alia verò apoſtoli.Porrò nomen ciuitatis Chriſtopolis, in qua ſtat vir quidam mirificus Dauid, habens Pſalterium decem chordarum, qui commorantes in ciuitate illa iugiter excitat ad laudem regis ipſius:dicens.Laudate dominum de cęlis,laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes virtutes eius.Itaque ad hanc beatiſsimam cæleſtis paradiſi politiam feruidiſsimè aſpiremus:atque vt ad eam fœliciter pertingere valeamus,nouiſsima noſtra de quib⁹ hucuſque tractatum eſt,ſapiēter & aſsiduè meditemur.Ad laudē & gloriā omnipotētis,qui eſt ſuper omnia deus ſublimis & benedictus,Amen.

Pſalm.38. & 148.

D. DIONYSII CARTHVSIANI COLloquium siue dialogus de particulari iudicio animarum post mortem.

PROOEMIVM.

2.Corin.5 Mnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gessit, siue bonum, siue malum. Inter sapientes (vel potius inter fatuos) seculi huius fuerunt nõnulli putãtes & asserentes deum summum bonum non habere prouidentia actuum humanorum nec esse hominum prouisorẽ, imò nec inferiora atque mortalia ista cognoscere: & per consequens non esse iudicem hominum, neq; post vitam hanc fieri vltionem culparum vitæ præsentis:
Gene.4. quorum perfidus ac sceleratissimus error timorem dei prorsus excludit, & irrefrenatam præstat peccandi audaciam. Denique tantus error à primo illo impiissimo Cain ortum & occasionem sumpsisse videtur

detur. Ionathan nanq;, cuius translatio Chaldaica præcipuæ est autoritatis apud Hebræos, testatur ipsum Cain dixisse in agro ad fratrem suum, sanctum innocentemq; Abel, Non est iustitia neque iudex, nec seculum aliud, nec remuneratio iustis, nec punitio impiis. Cumq; Abel renuisset hæc omnia, consurrexit Cain & occidit eum. De huius erroris nequissimi execrandis cultoribus fertur in Psalmo, Dixerunt quomodo scit deus? & si est scientia in excelso? Apud Ezechielē quoque dicūt. Non videt nos dominus, dereliquit dominus terrā. Vnde & in libro Iob inquiritur. An cogitas quòd deus excelsior cælo sit? nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat? Cùm itaque error iste prauissimus periculosissimúsque consistat sacra & diuina scriptura ipsum sæpissimè atque clarissimè reprobat & condemnat in vtriúsque testamenti codicibus seriosissimè, ac frequentissimè clamansquòd deus altissimus vniuersorum creator omnipotens cūcta & singula perfectissimè intueatur, agnoscat, prouideat, singulariter quoque curam ac prouidentiam habeat rationalium creaturarum, quibus per temporum interualla legem donauit multiplicē: primò videlicet naturalem, deinde scriptam

Psal. 72. Eze. 8. 9. Iob 22.

ptam & tertio euangelicam. Propter quod
Iob 36. in libro Iob rectè de ipso asseritur: Ecce
deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus, de quo &
Isaiæ 35. Isaias fatetur, Dominus iudex noster, dominus legifer noster, dominus rex noster, ipse veniet & saluabit nos. Hic dominus à sanctis prophetis suis promissus, & à beatissimis apostolis toti mundo notificatus est vnigenitus filius dei, verbum patris æterni, virtus & sapientia genitoris illius: à quo omnis paternitas, omnis fœcunditas, omnísque causalitas in toto vniuerso manauit, nominatur ac data est: qui vt Euangelista disseruit, omne iudicium dedit filio suo domino nostro Iesu Christo, cuius metuendissimo tribunali nos omnes præsentari & astare oportet, vt iudicemur ab
Eccle. 12. ipso, sicut & Salomon loquitur: Cuncta quæ fiunt adducet deus in iudicium, pro omni errato, siue bonum sit, siue malum. præterea docet nos sacra scriptura diuinitus inspirata, quòd duplici iudicio iudicet deus gloriosus, & iustus genus humanum, vtputa iudicio particulari in obitu singulorum, & iudicio generali in fine mundi. Porrò de generali illo iudicio multa pandit scriptura, & de eodem sancti patres catholicíque doctores copio

Duplici iudicio deus iudicabit genus humanum.

copiosé ac euidenter ſcripſerunt, putà de loco eius & tempore, de iudicis viſibili apparitione, de ſignis quæ eius precedent, aduentum, & qualiter cum vniuerſis ciuibus regni cæleſtis deſcendet, de multiſque aliis. Verùm de particulari prætacto iudicio, nec ſcriptura, neque doctores tã diffusè, & clarè inueniuntur locuti, videlicet qualiter fiat, & quo loco, ac tempore id eſt, an anima adhuc exiſtente in corpore, an in ei⁹ egreſſus an poſt egreſſum: & vbi vel qualiter ſeu per quos iudici præſentetur, qualiter etiam tot animæ omni penè hora iudicentur particulariter ac ſingulatim à iudice ſummo, quid item de infidelium iudicio animarum ſit ſentiendũ. Hinc de omnibus his quidam religioſus frater ſpiritaliter mihi charus, cupiens edoceri, paruitatem meam iamdiu ac inſtãter precatus eſt, vt de his pro conſolatione, & ædificatione ipſius aliquid ſcribam: cuius tam piæ & humili petitioni, quantùm donauerit dominus, ſatisfacere opto: preſertim cum & ipſe in multis mihi aſſiduè, tam charitatiuè, ac promptè obſequioſus exiſtat, imò & toti corpori fraternitatis. Sed quoniam ea quæ per modum ſcolaſticæ inquiſitionis, ac reſponſionis cõ ſcribuntur, ac ponuntur magis coſueuerũt

oblectare, & clarius informare, propono in isto tractaculo, sub dialogi forma procedere, prætacto fratre quærente & opponente, me autem pro viribus respondente. Postremò, ne determinata nominum nostrorũ expressio quẽquã offenderet aut temerarij occasionẽ iudicij ministraret, decreueram tam fratrem memoratũ, quàm me, propriis suppressis nominibus, per communia quædam designare vocabula. Veruntamen aliunde rationabiliter (vt cõfido) persuasus, propria me appellatione designabo. De me quidem iam satis vulgatum est, quòd plurima scripserim, non obstante prô dolor imperitia mea, imò & conuersatione nimium defectuosa. Vnde & si hîc nomẽ meum proprium exprimatur, non ex hoc nouus de me rumor gignetur. Itaq; ab inquisitionibus fratris prętacti pręsens opusculũ inchoëtur.

Quæstiones fratris circa prologum præinductum, & responsio ad easdem.

ARTICVLVS. I.

FRATER.

HAnc sponsionem tuam iam tactam, qua polliceris te inquisitionib⁹ meis resp

responſurum pro viribus, cum ingenti gratiarum actione accepto ô præclariſsime frater. Veruntamen præconiis quę tetigiſti de, me indignum me fateor ſed hoc tuæ eſt bonitatis, bene ſentire de aliis. Verùm, ne ex non intellectis progrediar ad ea quæ reſtant, ad dubitationes, mihi occurrantes circa pro longum introductum, deprecor mihi reſponderi in primis. DIO. Confidenter interroga, quia hoc ipſum ſtudioſitatis eſt ſignum. Nam vt ait ſcriptura, Auris bona cum omni concupiſcentia audiet ſapiētiam. Atque vt loquitur Origen. ex eodem ſapientiæ fonte procedit prudenter interrogare & conuenienter reſpondere. Iunioribus quoque quanuis eruditis, potius conuenit audire & interrogare, quàm velle inſtruere. Ad quod inſinuandum ſapientia Dei patris Chriſtus dominus cũ duodecim erat annorum, in medio ſedit doctorum, audiens atque interrogans illos. 1. Cor. 1. Lucæ 2.

FRATER. Cùm iuxta contenta in prologo, duplex exiſtat iudicium, quo homines iudicantur à deo, videlicet particulare in obitu ſingulorum, & vniuerſale in termino ſeculorum, de quo horum iudiciorum intelligenda ſunt verba Apoſtol. aſſumpta pro themate: Omnes 2. Cor. 5.

nos manifeſtari oportet ante tribunal chriſti. D I O. Quãuis hæc verba cõmunis exponantur de generali illo iudicio, in quo vniuerſi & ſinguli homines corporaliter ac viſibiliter apparebunt ante tribunal Chriſti, tunc corporaliter ac viſibiliter apparituri ac iudicandi, nihilominus poſſunt hæc verba de iudicio quoque particulari intelligi, quemadmodum & id

Rom. 14. quod ad Romanos idem ſcribit Apoſto. Omnes (inquiẽs) ſtabimus ante tribunal

Hebr. 9. Chriſti, & item quod ait Hebr. Satutũ eſt omnibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium. F R A. Cùm tribunal Chriſti ſit, vbi & in quo reſiſtet Chriſtus omnium iudex, ſi in particulari quoque iudicio manifeſtabimur, & ſtabimus ante tribunal Chriſti, ergo ĩ particulari ſuo iudicio vnuſquiſque credentium perducetur vſque ad perſonalem Chriſti pręſentiam: cumq; ad dexteram patris reſideat in ſummo cæli empyrei loco vnuſquiſque credentium tẽpore mortis ſuę deducetur ac introibit (ſaltem quantùm ad animam ſuam) cælum empyreum, ſeu regnum illud vſque ad Chriſti conſpectũ, cùm tamen in Apo-

Apo. 22. calyp. dicatur, Non intrabit in illud aliquid coinquinatum. D I O. Dominus & ſaluator Chriſtus, qui in vnitate perſonę

eſt

est verus deus & verus homo secundum deitatis suæ naturam verè vbique est. Porrò secundum suam assumptam humanitatem nunc plenè glorificatam, competit ei esse in cælo empyreo: quanuis ex parte propriç quantitatis dicatur esse ibi duntaxat, seu vno in loco: tamen ex vi conuersionis panis & vini in corpus & sanguinē eius, etiam realiter est in sacramento altaris: tamen secundum naturam suam assumptam non est vbique realiter, quāuis per potestatem & iuredictionem sibi concessam posſit dicit esse vbiq;, quemadmodum ait, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Qualiter autem & vbi ac quando animç morientium Christo iudici manifestentur, prçsententur & coram stent infrà plenius inquiretur cùm istud sit principale huius intentum opùsculi. Idcirco pro nunc responsione hac esto contentus. FRA. Interim sic contentor, sed quid per tribunal Christi intelligendum sit, quæso expone. DIO. Quemadmodū in communi vsu loquendi, per apostolicam sedem designatur pōtifex summus seu pōtificij eius summa autoritas aut potestas: ita per Christi tribunal datur intelligi Christus omniū iudex, seu iudiciaria eius potestas. Propter quod Haymo ait: Matt. 28.

Stabimus ante tribunal Christi,id est ante iudicem Christum:& dicitur hoc ipsum à simili. Tribunal enim sedes est iudicium, quæ in sublimi locatur,vt iudex ab omnibus videatur:& iudex ipse ex loco eminēti omnes valeat intueri.Ita & Christ⁹ quasi in tribunali sedebit,qui & ab vniuersis videbitur,omniúmque conscientias cernet,& causas diiudicabit. F R.Cùm Christus inquātum homo,sit verè corporalis, corporalitérque in loco, per proprias sui corporis dimensiones,possétne per Christi tribunal corporalis locus materialéve soliū residentiæ suæ intelligi? D I O. De loco Christi corporeo exponitur vno mo
Apoc.3. do id quod ipse testatur in Apoc. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo:sicut & ego vici & sedi cum patre meo in throno eius,hoc est,in regno cælesti,in cælo empyreo,de quo loquitur in
Esaiæ 66. Esaia:Cælū mihi sedes est. Apostolus quo
Hebr.4. que:Adeamus(inquit)cū fiducia ad thronū gratiæ eius.Denique,iuxta hunc sensum,tribunal Christi, posset intelligi locus ille in aëre,vbi sedebit in die nouissimo,adiudicandum omne hominum ge-
Ioan.5. nus. F R.Allegasti in prologo, quod scriptum est in Euangelio,Pater omne iudicium dedit filio.Quid ergo est quòd ipsemet

met filius in Euangelio proteſtatur, loquẽs Iudæis: Vos ſecundum faciẽ iudicatis ego non iudico quenquem, rurſus: Qui audit verba mea, & nõ cuſtodit ea, ego nõ iudico eum. Non enim veni vt iudicem mũdum, ſed vt ſaluificem mundum. Qui etiã alibi, ita exprimitur: Non miſit Deus filiũ ſuum in mundum, vt iudicet mundũ, ſed vt ſaluetur mũdus per ipſum. DION. Harum & conſimilium autoritatum eſt vna ſolutio. Quemadmodum enim eſt duplex Chriſti aduentus, videlicet primus in paupertate & humilitate, & ſecundus in maieſtate & gloria, ita eſt duplex iudiciũ. Vnum eſt iudiciũ diſcretionis, quo inter bonum & malum inter verum & falſum, inter electum, & nõ electum diſcernitur: Atque aliud retributionis, ſeu remunerationis, quo vnicuique iuſta merces rependitur. Itaque Chriſtus in primo ſuo aduẽtu non venit, vt iudicaret iudicio remunerationis, imò magis, vt iudicaretur & patientiſſ. omnia ferret, ſed ad exercendum tale iudicium veniet in die extremo. Veruntamen in primo ſuo aduentu venit exercere iudicium diſcretionis, quia tunc inter electos, reprobóſque diſcreuit, quoſdam miſericorditer vocando, & conuertendo, alios iuſtè derelin-

Ioan.8.
Ioan.12.
Ioan.8.
Zach.9.

quendo,impiorum quoque vitia arguendo, & viam instruendo salutis. Propter
Ioan.13. quod apud Ioannem dixit: Nunc iudicium est mundi,quod quasi exponēs, adiecit:Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Ex tunc etenim misso desuper spiritu sancto, cœperunt in toto orbe terrarum innumerabilia millia hominū conuerti ad dominum Deum,de quorum cordibus eiiciebatur diabolus. FRATER Si Christus filius Dei in primo suo aduentu, non exercuit iudicium remunerationis,quis ergo iudicauit eos, qui obierunt in seculo isto tempore primi aduentus Christi,omniq; tempore,quo inter homines,in hoc mundo conuersabatur? DIO. Ille vtiq;, qui ab exordio mundi vsq; ad primum Christi aduentū, iudicauit morientes in mundo hoc,vtputa verus deus, pater fili⁹ & spiritus sanctus, vnus vniuersorum creator,iudex, ac dominus:quia in tribus supergloriosis, & superbenedictis personis est vna natura,adorādęq; trinitatis operationes ad extrà sūt indiuisę: sicq; Christus,vt deus semper fuit omnium iudex,per remuneratione͂.Porrò, pręhabita sunt dicta de ipso,secūdū naturam assumptam. FRA. Si vniuersi,ac singuli iudicātur à Christo,dum moriūtur,quid necesse

est

est ponere aliud futurũm generale iudicium,cùm teste Naum propheta, non iudicet dominus in idipsum? D I O. Interim singuli iudicantur quantum ad animam, tunc quod corpus & animã. Huius tamen rei sunt aliæ rationes, quæ ab Alexandro de Hales,sancto Thoma, & aliis assignantur,& infrà forsan tãgentur.Sed iam si placet,ab his,& huiuscemodi, quæstionibus cessa, quatenus principale aggrediamur propositũ:quo completo, incidentalia, & occurentia præponantur. Naum.1.

De loco ac tempore particulari iudicij animarum credentium.

ARTICVLVS II.

FRATER.

DE isto potissimè cupio informari, vbi & quanto iudicentur à Christo animæ morientiũ singulorũ. Nam verba sanctorũ multorũ,visiones quoque & reuelationes, quàm plurimum vidẽtur prætendere,quòd animæ nõ iudicãtur à iudice summo,nisi post egressum earũ de corpore,quod & sanctus Papa Greg.4.Dialogorum videtur sentire: & itẽ quòd angeli boni,ac mali animas Christo repræsentẽt ad iudicandũ,quasi animæ deferuntur, in

cælum ad consistorium dei, vt iudicentur ibidem. DIO. De ista materia non nisi valde cautè, & sobriè est loquendũ, atque ab omni temeraria assertione prorsus est præcauendum. Idque in primis pro certo tenendum, quód animarum remuneratio non vidisserunt, vsque ad diem generalis iudicij, prout quidam heretici, imò & multi Grecorũ dicere presumpserunt: quorũ errorem doctores super quartum Sententiarum, & specialiter sanctus Thomas, in Summa contra Grecos, euidenter, & plenè reprobarũt. Hoc ergo errore abiecto, scrutandum an credentium animæ iudicẽtur à Christo, dũ adhuc in corpore sunt, an post egressum de corpore. Quo circa sciendum quod innocentius Papa tertius in libro suo de miseria conditionis humane videtur sentire, quòd animæ dum adhuc in corpore sunt, iudicãtur, à domino, ita quòd ante egressum de suis corporibus sciũt, quò pergẽt: hoc est, an erũt saluate, an condẽnare: Ait quippe ibidem Innocen. Papa: Quatuor dolores patiũtur mali in morte: Primus est corporalis angustia, tam grauis & magna, quòd in hac vita non est dolor ei æqualis. Secundus dolor est, quando corpore iam plenè defatigato viribúsque exhausto, anima clarè,

Dolores quatuor patiuntur mali in morte.

I.

II.

& ſubitò videt omnia ſua peccata præterita. Tertius eſt, quando anima incipit iã iuſtè diiudicari, & vniuerſa ac ſingula inferni tormenta ſuis iniquitatibus debita ſibi conſpicit imminere. Quartus, dum anima impij adhuc incorpore poſita, videt ſpiritus malignos ad rapiendum ſeparatos. Inſuper clarius loquens ait: Quatuor leguntur aduentus Chriſti: Primus ad iudicium, ſecundus in obitu cuiuſlibet fidelis, tertius in carne, quartus in mẽtem, FRATER. Quid circa hoc ſentis? DIO. De tam ardua, & ſublimi materia, nequaquam volo aliquid ex me ipſo aſſerere, neque de corde proprio vaticinari: quid verò de his, ſecundum ſanctorum patrum, & authenticorum doctorum traditionem, imò & ſecundum ſcripturam canonicam, & iuxta reuelationes, ac viſiones deſuper (vt pie creditur) factas tenendum ſit, diligenter inferius introducam. FRATER. Legiſtis aliquos doctores præfatum dominum innocentium, in materia iſta ſequentes? DION. Hucúſque neminẽ legi, niſi quidã venerabilis, & deuotus pater ordinis noſtri frater Ludolphus, in tertio volumine de vita domini Saluatoris, capit. 46. ſic ſcribit: Qualẽ dominꝰ in morte queq̃uã inuenerit, talẽ illũ in

III.

IIII.

in die iudicij iudicabit,qui etiam in morte iudicium ſuum cognoſcit. Vnuſquiſq; enim Chriſtianus,in morte Chriſtum videbit,& tunc cognoſcet, an de electis vel damnatis ſit. Vnde Lotharius, qui poſtea Innocentius tertius dictus eſt, in libro de miſeria conditionis humanæ ſic ait: Videt tam bonus, quàm malus, antequã anima egrediatur à corpore, Chriſtum in cruce poſitum: malus ad ſuam erubeſcentiam & confuſionem, vt erubeſcat ſe non eſſe redemptũ ſanguine Chriſti, ſua culpa exigente, vnde de malis dicitur: Videbunt

Zach.12. in quem pupugerunt, quod intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium, & de ad-

Apoc.1 uentu eius, ad diem mortis. Bonus verò videt ad exultationem. Vnde & Chriſtus

Ioan. 19. de Ioanne euangeliſta teſtatur: Sic eum

Ioan.21. volo manere, donec veniam, ſcilicet, obitum eius. Quatuor nanque leguntur aduentus Chriſti ad homines, duo videlicet viſibiles, & duo inuiſibiles. Primus aduentus viſibilis, fuit in carne, alter erit in maieſtate ad iudicandum. Primus aduentus inuiſibilis fit in mente iuſti,per gratiam. Secundus aduentus inuiſibilis,eſt in obitu cuiuſlibet fidelis. Vnde dicitur obitus, quoniam obuiam venit Chriſto. Hos quatuor aduentus repreſen

præſentat eccleſia in quatuor dominicis de aduentu, non ſolum numero dierum, ſed etiam ratione officiorum. Hæc omnia ſumpſit, & allegat Ludolphus ex præſato Innocentij libro, aliqua tamen omittit. Nam ad probandum quòd Chriſtus in morte appareat ſingulis, Innocentius addit: Et hoc habemus ex verbis Apoſto. 1.Cor.1.
qui ait: Vſque ad diem aduentus domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt, vſque ad diem mortis, quando apparet, tam bonis, quàm malis, Chriſtus in cruce poſitus. FRAT. Videtur tibi præallegatę autoritates ſcripturæ ſatis probare propoſitum? DIO. Autoritates iſtæ ab expoſitoribus catholicis, atque autenticis aliter exponuntur ad literam idcirco prætacta earum applicatio, non ſatis probat intentum, prout hoc infra in ſpeciali oſtendam articulo. FRA. Quid ſentis de hoc quod innocentius aſſerit, & Ludolphus allegat, Chriſtum in cruce poſitũ ſingulis credentibus apparere in morte, antequam animę egrediantur de corpore? an doctores alij communiter id affirmant? DION. Quid circa hoc videatur dicendum, infra diligenter ſcrutabitur. In nullo quoque doctore alio legi hoc, niſi in deuoto quodam tractaculo, de arte moriendi, compoſito à

magiſtro Gerardo Rōdelli,doctore theologiæ,decano Leodienſis eccleſiæ, nuper defuncto,qui ex Innocentio,hoc ipſum allegat,ac tenet. FRATER. Precor proſequere,& deſcribe,quid de propoſita quęſtione, atque materia, ſecundum doctores authenticos,& famoſos: potius ſit tenendum.

De particulari iudicio animarum,ex dictis beatis Thomæ.

ARTICVLVS III.

An in extremo vitæ aliquis pœnitere poſsit. Iaco.3.

SVper quartum Sententiarum, diſtinctiōe viceſima,mouet ſanct. Thomas hanc quæſtionem: vtrum in extremo ſeu vltimo vitæ ſuæ,poſsit aliquis pœnitere. In cuius ſolutione inter cętera dicit:Deus qui dat omnibus affluenter nulli ſuam denegat gratiam,dummodo faciat,quod in ſe eſt,ſe ad gratiam præparando.Præparatio autem ad gratiam fit per motum liberi arbitrij. Idcirco quandiu manet homini vſus liberi arbitrij in hac vita, tandiu poteſt pœnitere & veniam obtinere. Talis autem vſus liberi arbitrij manet homini,vſque ad vltimum vitæ præſentis,quia in ea liberum arbitrium, nōdum eſt confirmatum in malo: ideo vſque ad

extremum vitæ, poteſt vnuſquiſq; ſalubri ter pœnitere.Inſuper probat hoc,quia ſapientia,& miſericordia dei, vincit humanam malitiã:ſed homo poteſt vſq; ad extremũ vitæ ſuæ peccare, ergo poteſt vſq; tunc,per miſericordiam dei veniam conſequi.Dicit enim ſuper quartũ, diſtinctione viceſimaquinta, ꝙ per vinculum carnis anima detinetur in via: Ideo quandiu hoc vinculum non eſt ſolutum, manet in via,& ſtatu merendi,ac demerendi. Hinc eodem libro, diſtinctione. 47. apertius ſcribit: Quilibet homo eſt, & ſingularis perſona, eſt etiam pars quædam totius generis humani. Ideo duplex iudicium ei debetur, vnũm ſingulare, quod fit de eo poſt mortem, quando recipiet iuxta ea quæ in corpore geſsit,quanuis non totaliter,quia non quo ad corpus, ſed quo ad animam tantùm. Aliud iudicium debet eſſe de eo, ſecundum quòd eſt pars quædam totius generis humani, quemad modum etiam aliquis iudicari dicitur ſecundum humanam iuſtitiam,quando iudicium datur de communitate, cuius ipſe eſt pars. Nec tamẽ deus his iudicat in idipſum, quoniã pro eodem peccato non infert dua pœnas, quarum quælibet per ſe ſufficiens ſit pro illius punitione peccati

Iob 38.

Iudicium hominis duplex quare.

Naum.1.

cati: ſed pœna quæ ante finale iudicium completè inflicta non fuit, in vltimo iudicio complebitur, quando impij cruciabuntur, quantum ad corpus & animam ſimul. Amplius, idem ſanctus doctor in tria parte Summæ ſue quæſtione 53. ait: Iudicium de re immutabili perfectione, (id eſt, conſummatum & certum iudicium) dari non poteſt ante conſummationem, ſeu finem rei, ſicut iudicium de aliqua actione, qualis ſit dari perfecte non poteſt, antequam ſit conſummata in ſe, & in ſuis effectibus: quoniam multæ actiones videntur vtiles eſſe, quæ ex ſuis effectibus inueniuntur nociuæ. Similiter de homine iudicium perfectum dari non poteſt, quandiu vita eius non terminatur. Porrò vita hominis terminatur per mortem, idcirco poſt mortem datur de eo ſingulare iudicium. Hinc dicendum ꝙ poſt mortem, quantũ ad ea, quæ ſunt ipſius animę, homo ſortitur quendã immutabilem ſtatum: ideo quantũ ad præmium animæ, nõ oportet differri iudiciũ vltra mortẽ. Rurſus in eadẽ aſſerit quæſtione. Quanuis pœna, ſeu præmium corporis dependet ex pœna, ſeu præmio animæ tamen quoniam anima non eſt mutabilis, quò ad ſtatũ merendi, & nõ merendi, niſi per accidens

Iudicium hominis quando perficitur

cidēs,ſcilicet propter corpus, ideo anima ſeparata à corpore, ſtatim habet ſtatum immutabilem, & accepit ſuum iudicium.

FRAT. Quantum intelligere valeo ex præhabitis ſancti doctoris verbis euidenter conſequitur, & habetur q̄ particulare animarū iudiciū fiat poſt earū ſeparationem à ſuis corporibus. Nam vſq; ad mortem durat ſtatus, ac tempus merendi ac demerēdi,ipsáque mors eſt terminus ſtatus, ac temporis huius, ita quòd ſtatim poſt eam ſequitur immutabilitas ſtatus,in qua anima amplius promereri nō poteſt.

DION. Rectè conſideras, ſed audi quid adhuc idem conſcribat doctor. Nempe in ſumma contra gentiles, libro quarto, Animæ (inquit) ſtatim cùm à corporibus fuerint ſeparatæ,immobiles ſecundū voluntatem redduntur, vt ſcilicet vltrà voluntas hominis mutari non poſsit, neque de bono in malum, neque de malo in bonum. Quandiu enim anima mutari poteſt de bono in malum,vel econuerſo, eſt in ſtatu pugnæ, atque militiæ. Oportet nanque vt ſolicitè malo reſiſtat,ne ab ipſo vincatur, vel vt conetur, quòd liberetur ab ipſo. Sed ſtatim dum anima à corpore ſeparatur, non erit in ſtatu militiæ aut pugnæ,ſed in ſtatu recipiendi pœ-

Animæ ſeparatæ immobiles ſecundū voluntatem reddūtur.

nam, aut premium, pro eo quòd legitimè aut illegitimè certauerit: Propter quod
2. Tim. 2. vita hæc comparatur militiæ, & diebus
Iob 7. mercenarij: iuxta illud Iob, Militia est vita hominis super terrã, & sicut dies mercenarij dies eius. Itaque tota hæc vita est via ad aliam vitã, & ad meritum siue demeritum: propter quod ea finita restat iudicium. Hinc in eodem libro ait, Anima est in statu mutabili quandiu corpori vnitur, hoc est, quandiu manet in corpore, nõ autem postquam fuerit à corpore separata. Dispositio nanque animæ mouetur seu mutatur per accidens secundum aliquem corporis motũ. Quum enim corpus deseruiat animæ ad ipsius animæ operationes, ad hoc naturaliter datũ est animæ, vt anima in ipso existens perficiatur, quasi ad perfectionem mota. Quãto ergo erit à corpore separata, non erit in statu, vt moueatur ad finem, sed vt in fine adepto quiescat. Ex quibus verbis elicitur, ꝙ
Apoc. 2. quandiu anima non est à corpore separata, est in statu quo posit moueri, seque conuertere ad vltimum finem, qui deus est, seu beatifica eius fruitio: idcirco quandiu in corpore est, non competit ei iudicari à deo, sed statim post separationem. Præterea eiusdẽ libri, penultimo ait capitulo

tulo. Duplex est retributio pro his quæ homo gerit in vita præsenti, vna secundũ animam quã retributionẽ percipit homo statim quum anima fuerit à corpore separata: alia verò retributio erit in resurrectione corporũ. Et prima quidẽ retributio singulatim fit singulis, secũdum quòd diuisim moriuntur secũnda autẽ retributio simul omnibus fiet, secundum quòd omnes simul resurgent. Omnis autẽ retributio qua diuersa diuersis redduntur, secundum diuersitatem meritorum requirit iudicium. Vnum, quo diuisim singulis, quantum ad animam redditur pœna vel præmium: aliud autem cõmune, quo quantum ad corpus & animam reddetur omnibus simul quod meruerunt. FRA. Satis diffusè, & euidenter ex dictis sancti Thomæ ostendisti intentum. DION. Adhuc vnum ipsius testimonium introducam, idque doctor iste super secundum Sententiarum distinctione septima, causam obstinationis, & impœnitentiæ angelorum, qui corruerunt asignãs. Quẽadmodum (inquit) imposibile est à voluntate indeclinabiliter adherente recto, fini procedere culpam, ita econtrario imposibile est à voluntate adherente incõuertibiliter peruerso fini procedere actũ bonum

Duplex retributio eorũquæ præsenti vita aguntur.

Voluntatis peccatum dupli

citer contingit circa finem.

bonum. Peccatum autem voluntatis contingit dupliciter circa finem: Primò, ex paſsione abducente rationem ab actuali conſideratione recti ac debiti finis, & taliter peccans pœnitet paſsione ceſſante. Secundò, ex malitia, quæ ſecundum philoſophum ſeptimo Ethicorum, corruptiua eſt finis. Dicitur nanq; ex malitia peccare qui ex electione praui finis eſt peccans, eo ꝙ qualis eſt ſecundũ habitum, talis finis videtur ei conueniens, ſicut qui habitualiter luxurioſus eſt, finem ſibi conſtituit in delectatione Venerea. Et cùm error circa finem in operalibus ſit, ſicut error circa prima principia in ſpeculabilibus, circa quæ erranté non contingit retrahi ac dirigi ex àliis magis notis, oportet quòd ſi peccans ſit impœnitens, vt ibidẽ ait Philoſophus. Igitur de peccato nullꝰ poteſt pœnitere, niſi vel paſsione ceſſante, vel remoto habitu quo finẽ malum elegit. Remoueri autẽ habitum non eſt poſsibile, niſi in eo qui eſt in ſtatu viæ & mutabilitatis. Vnde quandocunq; aliquis deuenit ad terminũ viæ, non poteſt deflecti ab eo fine cui inhæſit, ſiue ſit bonus, ſiue malus. Finis verò hominis eſt mors ſua, & finis angeli eſt terminus ſuæ electionis, quo bono adhæſit vel malo.

Peccatum ex malitia quod.

Vnde

Vnde ſicut homines poſt mortem confirmantur in bono vel malo, ita angeli poſt auerſionem vel malo,ita angeli poſt auerſionem vel conuerſionem: Hæc Thomas. Ex cuius verbis ſic argui poteſt,Deus particulari ſuo iudicio non iudicat animam morientis,quouſq; ipſa finaliter & indeclinabiliter fixerit ſe in bono aut in malo, hoc eſt,in auerſione à deo vel in conuerſione adipſum.Indeclinabilitatem autem ſeu immutabilitatem ſuæ conuerſionis aut auerſionis non conſequitur, niſi via completa,id eſt, poſt mortem:idcirco nec iudicatur niſi poſt mortem. FRAT. Quanuis hæc rationabiliter dicta videantur,attamen circa præallegata verba Thomæ dubitatio mihi occurrit. Quomodo enim affirmat peccatum voluntatis dupliciter contingere, ſcilicet ex paſsione & malitia,quum dicatur communiter quòd contingat tripliciter, vtputa ex ignorantia,infirmitate ſeu paſsione, & ex malitia? DIO. Duo illa tangendo, tertium non excludit. FRAT. Qualiter ergò ſtabit quod dixit,De peccato nullus poteſt pœnitere niſi vel paſsione ceſſante, vel habitu malo remoto,quum is qui ex ignorantia peccat,ceſſare queat à culpa, ignorantia ſua per eruditionem ablata? DIO. Di-

ci poteſt quòd Thomas diſtinguit & loquitur quantum ad propoſitum ſufficit: vel quòd tertium illud ad aliquod horum reducatur duorũ. FRA. Ex aliis quoque doctorib' prçinducta (ſi placet) declara.

Ex dictis domini Bonauenturæ, Alexandri de Hales, & aliorum doctorum de eadem materia, & præſertim de modo, forma, ac duratione particularis iudicij.

ARTICVLVS IIII.

DIONYSIVS.

DEuotus doctor Bonauentura ſuper quartum Sententiarum, diſtinctione viceſsima: Credendum eſt, ait, ꝙ in egreſſu animæ à corpore aſsiſtũt ſpiritus bonus & ſpiritus malus, vel vnus vel plures, & nunc ſecundum veritatem ferri ſententiam: & ſi bona eſt anima per miniſterium angeli boni adduci eam in cælũ aut in purgatoriũ, quouſque purgata per eius miniſteriũ educatur: ſi verò ſit mala, per miniſteriũ angeli mali ducitur ad infernum. Hoc inquã magis probabile, magis eſt concedendum, quãuis in hac parte nihil ſit timere aſſerendum. FRA. Ex his apparet ꝙ anima iudicetur in eius ingreſſu à corpore non poſt egreſſum: cũ dicat, tunc. DION. Quod ait tũc, intelligendũ

videtur.i.tempore illo, vtputa mox post egressum nam vltimum instans quo anima est in corpore, pertinere censetur ad tempus quo in corpore mansit, tanquam illius temporis finis. Denique, iuxta hunc sensum idem doctor asserit super quartũ distinctione 21. Sicut contingit regnum dupliciter obtineri, videlicet integrè & perfectè siue in toto,& alio modo secundum partem siue in anima, sic duplex est iudicium & duplex sententia. Nam sicut homo glorificatur,secundum partem, ita particulariter iudicatur, & de eo sententia fertur quando anima de corpore egreditur.Iudicium autem vniuersale erit quando homo erit glorificandus secundum corpus & animam. Præterea his concordant quæ irrefragabilis doctor Alexander de Hales scribit in Summa sua & super secundum Sententiarum,& item quæ Thomas de Erfordia de hac ipsa scripsit materia. FRA. Ex præallegatis Bonauenturæ verbis manifestè sequi videtur quòd animę morientium præsentantur iudici summo non in cælo, sed infrà in medio loco, qui inter cælum & infernum ac purgatorium medius perhibetur. Ait enim quòd data sententia si anima fuerit bona deducitur ab angelo sancto ad purgato-

rium vel ad cælum: si mala deducitur per dæmonem ad infernum. Ad iudicem: etenim impertinet diffinire quo deducenda sit anima, & quantum ac qualiter punienda. DION. Bene consideras, nihilominus obseruandum quod docet Bonauentura, vt scilicet de his nihil temerè asseratur. FRAT. Qualiter anima iudicij prę sentatur? DION. Cum anima sit inuisibilis & incorporalis substantia, constat quòd inuisibiliter præsentetur, tamen verè realiter. Iudex autem seundum suam deitatem verè vbiq; est. FRA. Qualiter profert sententiam? DIO. Quùm anima relicto corpore non vtatur auditu corporeo non profertur de ea iudicialis sentētia verbis vocalibus, sed intellectuali locutione, qua animæ notificatur spiritualitérq; exprimitur, & intus ostenditur, quid promeruit, quo ducetur, quid pro mercede, suscipiet. FRA. Quid de duratione huius iudicij sentis? DIO. In momento peragitur & completur, præsertim cum diuinæ, omnipotenti infinitæque potestati conueniat agere in instanti. FRA. Quomodo possunt præsentatio, accusatio, disceptatio atque sententiæ prolatio, quę in particularibus quoque iudiciis fieri suo modo creduntur, instantaneè fieri & cōpleri? DIO.

Quid hoc miraris de pticulari iudicio cũ de generali quoque iudicio dicant doctores quàm plures super quartum Sententiarum, quòd in momento complebitur? ad quod allegant quod ipsemet iudex apud Lucam protestatur: Sicut fulgetrum coruscans de subcælo in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit filius hominis in die suo. Quod in Matt. ita exprimitur: Sicut fulgur exit ab oriente, & apparet vsque in occidẽtem, sic erit aduentus filij hominis. Hinc Thomas super quartum sententiarum distinctione quadragesimaseptima loquitur: Probabilius æstimatur quòd totum illud iudicium & quò ad discussionem & quò ad accusationem malorum ac commendationem bonorum, & quò ad sententiam de vtrisque mentaliter perficitur, & per consequens in momento fieri possit. Hinc vicesimo de Ciuitate dei loquitur beatus Augustinus: Liber vitę de quo in Apocalipsi habetur, intelligenda est vis quædam diuina, qua fit vt vnicuique opera sua bona aut mala ad memoriam reuocentur: & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset scientia conscientiam, atque sic simul omnes & singuli iudicentur. Porrò si vocaliter singulorum facta narrarentur, inæstima-

Lnc. 17.

Mar. 24.
Matt. 14.

Liber vita quid.

Apo. 3. 20

bilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur. FRA. Video mihi esse responsum sed quum frequenter vna hora tot millia hominum moriantur, & quasi in eodem modo, quod in magnis solet præliis euenire, quomodo possunt tot animæ simul eodem iudicari momento? DION. Iam ad hoc data est responsio, quoniam incircunscriptibilis atque omnipotens iudex ita faciliter iudicat eodem momento mile animas sicut vnam. Nunquid difficilius ei est, multas animas eodem momēto aut instante iudicare quàm creare? Ex his etiam innotescit, quàm mendosum & fatuū sit, quod impiissimus Saracenorum deceptor Mahumetus affirmat dicēdo quòd finale illud generale iudicium durabit per quinquaginta millia annorū. Omnino enim irrationabile esset iniustum & indecens, deum iustum, sapiētem ac omnipotē tem, sanctos & electos tam diu differre á mercede & gloria, aut occupari tā diuturnè adiudicandū genus humanum, qui in principio solo imperio cōdidit mundum.

Ineptiæ & mandatū. Mahu.

Gene.1. Luc 17. Matt. 24.

FRA. Ex autoritate illa & verbis Christi quæ ex Luca & Matthæo iam allegasti, videtur necessario sequi, quòd finale illud iudicium instar fulguris instantaneum momentaneúmve consistet. DION. Hoc

planè

planè cõsequeretur, nisi verba illa possent & aliter accepi & exponi. FRA. Qualiter exponuntur & alter? DIO. Hi qui putant finale iudicium per tempus notabile duraturum, dicunt quòd Christus præallegata protulit verba non insinuandum illius iudicij momentaneã durationem, sed ad designandum sui aduentus claram & omnibus visibilem manifestationem.

Confirmatio eorum quæ dicta sunt de loco & tempore particularis iudicij, ex verbis sanctorũ patrum & præcipuorum doctorum.

ARTICVLVS V. DION.

QVàm periculosum sit pœnitentiam vsque ad finem differre, & tamẽ in fine posse hominem pœnitere, testatur beatus Augustin⁹. Periculosum est, inquiẽs pœnitentiam vsque ad finẽ vitæ differre, si tamen tunc vera habeatur pœnitentia, hominem liberat, & spiritualiter mortuo vitam gratiæ impetrat: non tamen sic, vt nullam sentiat pœnem, nisi fortè tanta sit vehementia contritionis & gemitus, quæ sufficiat ad punitionem iniquitatis. Licet ergo difficilè sit vt tunc vera sit pœnitentia, quando venit tam sera, dum cruciatus membra ligat & dolor opprimit sen Psal. 38. & 148.

ſenſum, ita vt homo vix valeat aliud aliquid cogitare, melior tamen eſt pœnitentiâ ſera quàm nulla. Pœnitentia nanque ſi in extremo vitæ hiatu aduenerit, ſanat ac liberat. Hinc magiſter ſententiarum aſſerit quarto libro. Sciendum quòd pœnitentiæ tempus eſt vſque ad extremum articulum vitæ. Ideo ait & Leo papa: Nemo eſt deſperandus dum adhuc in corpore eſt conſtitutus, quia nonnunquam quod diffidentia ætatis differunt, conſilio maturiore perficitur. Ex quibus ſatis ſequi videtur quòd anima non iudicatur antequam de corpore egrediatur. Denique, ad hoc probandum allegat Climachus quod ait ſcriptura: In quo inuenero te, iudicabo te, dicit

Ezech. 7. dominus. Hinc Damaſcenus libri ſecundi capitulo tertio conteſtatur: Quod angelis eſt ruina, hoc hominibus eſt mors: quia nec angelus poſt ruinam, nec homo poſt mortem eſt pœnitentiæ ſuſceptiuus. Omnes autem iſtiuſmodi autoritates fundantur in ſcriptura canonica. Nam & in Eccle

Eccle. 11. ſiaſte ſcriptum eſt: Si ceciderit lignum ad auſtrum vel ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. In quibus verbis per lignum intelligitur homo, per cauſam mors, per auſtrum ſors ſeu ſocietas electorum aut feruor charitatis ſeu ſplendor vir

tutum

tutum,per aquilonem frigus vitiorum ſeu conſortium reproborum.Itaque ſenſus eſt quòd in ea affectione & diſpoſitione mentis,qua anima recedit à corpore,permanet inæternum,ita quòd ad electorem numerum pertinebit,ſi in charitate diſceſſerit: ad reprobos verò, ſi igne dilectionis carnis in tempore pigritiæ & peccato abierit. Vnde & per Ezechielem dominus ſecundum antiquam tranſlationem aſſeruit: In quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius amplius non recordabor,Præterea, dominus Antiodorenſis ſcribit in tertia parte Summæ ſuæ, & idem fatetur Alexander de Hales, quòd quanuis deus omnipotens ſit, non tamen poſſet homini abſoluta aſſertiõe prædicere quòd ſi damnandus quia ſic homo teneretur deſperare.Si autem anima iudicaretur à deo antequam egrederetur de corpore, deſperare mox teneretur adhuc in corpore manens,quod opinari non licet. Ezec.18.

Obiectiones contra prahabita,& reſponſio ad eaſdem.

ARTICVLVS VI.

FRATER.

COpioſè probaſti, quòd homo vſque ad vltimum inſtans vitæ præſentis inclu

clusiuè, poßit salubriter pœnitere. Quid ergo est, quod sanctus Gregorius in homiliis suis & alibi de quibusdam morientibus recitat, quòd in extremis agentes viderunt teterrimos spiritus in speciebus Aethiopum aut draconum ad se venientes, propter quod fuerunt valde perterriti atque inducias petierunt, in quibus vtique pœnitere proposuerunt? & tamen affirmat S. Gregor. quòd totum illud illis profuit, nec propter eorum emendationem, sed ob nostram admonitionem talia demõstrãtem sunt ipsis. Ex eisdem recitationibus videtur, quòd illi iudicati fuerunt à deo antequam migrauerunt à corpore. Nam & vnus eorum astantibus dixit, Draconi ad deuorandum datus sum. Insuper Climachus refert de quodam magno anachoreta nomine Stephano, qualiter ante migrationem suam à corpore in ecstasi mentis positus, apertis oculis intendebat ad dexteram lectuli ac sinistram: & quasi ad reddendam rationem à quibusdam exactus, cunctis qui aderant audientibus, dixit interdum sic: vtique verum est sed cõfessus sum, & tanto tempore ieiunaui pro isto. Quandoq; sic: Nequaquam, sed menti mini, illud non feci. Aliquando verò: Verum est quòd hoc feci, sed ploraui & domi-

no miniſtraui. Atque nonnunquam: Hoc feci nec reſpondere poſſum,ſed deus miſericors eſt. Erátque horribile eſt horrendum executorium inuiſibile illud rationis exacte,& hic tantus ita ſub rationis reddendę exactione poſitus,receſsit à corpore. Ecce ex hac narratione videtur, quòd anima ante receſſum a corpore iudici præſentetur,& rationem reddere exigatur & accuſetur, Amplius, in epiſt.ad Hebr.ait Apo.quòd Eſau non inuenit pœnitentiæ locum quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eum. Conformiter de Antiocho fertur,quòd orauit ſceleſtus dominum a quo non erat miſericordiam cõſequuturus,qui tamen valde pœnituiſſe videtur. Nam & inter cætera ſua promiſſa vouit ſe Iudęum futurum, & totam terram ſanctam peragraturum ac prædicaturũ dei potentiã,ac templũ eſſe ſeornaturũ optimis donis. Poſtremò in Prouer. loquitur increata ſapiẽtiũ de iniquis adhuc in corpore cõſtitutis, quia vocaui & renuiſtis, deſpexiſtis omne cõſilium meum,& increpationes meas neglexiſtis. Ego quoq; in interitu veſtro gaudebo:& ſubſannabo, cũ vobis quod timebatis aduenerit,cũ irruerit repentina calamitas, Tunc inuocabũt me,& non exaudiã mane cõſurgẽt ad me, & nõ inueniẽt me.

Heb.12.

Prou.1.

At

At verò per Mosem deus dixit ad Pharao-
Exod. 1. 5. nē: Quia in hoc ipsum excitaui te vt ostē-
Roma. 9. dam in te fortitudinem meam, &c. per que
Matt. 26. verba prænunciauit ei suam reprobatio-
Luc. 22. nem. Adhuc autem ipse Saluator apertissi-
Mar 14. mè dixit de Iuda: Væ homini per quem fi-
Ibidem. lius hominis tradetur. Bonū ei esset si na-
tus nō esset. Et hoc Iudas intellexit profer-
ri de se. Petro quoque prædixit: In hæc no-
cte ter me negabis non tamen ob hoc Pe-
tr⁹ desperauit, desperarévе debuit se posse
Ioan. 3. euadere trinam illam negationem: Postre
mò apud Ioan. legitur: Qui non credit, iam
iudicatus est, quia non credit in nomine
vnigeniti filij dei. Infideles ergo iam ante
obitum suum sunt iudicati. Iterum multi
sanctorum suscitauerunt defunctos, etiam
eos qui in mortalibus obierunt peccatis,
qui non fuerunt iudicati in morte, imò do
ctor ille Parisiensis, cuius damnationis oc-
casione sanctus ordo noster sumpsit exor-
dium, primo die post obitum suum mira-
Institutio nis ordi. Carthusiē sis exordium & origo. culosè se erigens perhibuit esse se accusa-
tum, secundo die dixit se iudicatum, tertio
condemnatum. Non ergo videtur, statim
post mortem suam iudicatus & condem-
natus fuisse. Cum similia multa possem
obiicere, sed ex horum (vt reor) solutione
patebit ad illa responsio.

Solutio instantiarum istarum.

ARTIC. VII. DION.

EX charitatiua & modesta disputatione veritas clarius innotescit. Ideo tua obiecta sunt diligenter soluenda: & quoniam ea quæ ex verbis beati Gregorij obiecisti, duplicem includunt impugnationem, videlicet quòd multi in fine vitæ suæ nequibant veniam obtinere, & item quò tales videntur ante suum obitum iudicati: Idcirco ad primum respondeo: quòd tanta est pietas dei, quòd nulli facienti quod in se est, veniam negat aut gratiam, sed ipse cordium est inspector, nec humanæ astutiæ verbis ex repẽtino aut vehementi timore prolatis decipi potest. Porrò, vt Bonauẽtura super quartum fatetur, tunc dicitur homo facere quod in se est, quando toto posse suo detestatur peccata, inquantum peccata sunt, vt puta fœda & vilia, & contra iustitiam, offensiuáque dei: & hoc est detestari ac vitare peccata ex zelo quodã iustitię & quodam dei amore, & vltra hæc inuocat dei auxilium, ac ea quæ deus requirit ab ipso, proponit implere. Qui autem ex solo seruili timore detestatur peccata, & pœnitet, emendationémque spondet, is quãtum in se

Timor seruilis sine merito.

B

ſe eſt adhuc amat iniquitatem,nec ad bonum honeſtum afficitur,neque ad deum, ſed ſolo horrore incommodi proprij incitatur ad pœnitendum: quod non eſt meritorium apud infallibilem iudicem,quoniam ex amore proprio & priuato procedit.Nec dubites quin tales fuerunt de quibus ex Gregorio obiecisti. Ad aliud dico, quòd illi non fuerunt ante ſuum obitum iudicati,quanuis quædam figuræ ſuæ inſtãtis diiudicationis, vel ob eorum commonitionem, vel ad noſtram præmonitionem apparuerunt eis.Is quoque qui dixit Draconi datus ſum ad deuorandum, ita putauit, non tamen ſic fuit. Nam & paulò pòſt verè pœnituit.Ad id quod ex Ioanne Climacho obieciſti, arbitror reſpondendum,quòd ſecreta diſpenſatione omnipotentis,& ex ſpecialibus cauſis altiſsimo notis, anachoreta ille ante obitum ſuũ ſic fuit exactus reddere rationem, & accuſantibus eum dæmonibus,ita reſpondit,vt etiam ſancti viri humilient ſe, & diuinum formident iudicium, & vt agnoſcamus quàm metuenda, & diſtricta ſint dei iudicia in obitu ſingulorum. Climachus tamen non refert, quòd anachoreta ille accepit diuinam ſententiam ante animæ ſuæ de corpore, egreſsionem: &
da

dato quòd ante egreſsionem acceperit eam, hoc tamen prædictis non obuiat quia intelligenda ſic ſunt, quòd de lege communi fertur iudicium poſt animarum egreſsionem. Omnipotens autem & ſuper beatiſsimus deus nulla lege arctatur. Certum eſt etiam quòd multis electis & ſanctis reuelata fuit diuinitus futura eorum ſaluatio, antequam exierunt de corpore, quod fuit ex gratia ſpeciali. Nam & diuino ac ſancto Dionyſio in carcere clauſo, apparuit Chriſtus. Dánſque electo illi proprium corpus: Accipe, inquit, hoc ô chare meus, quia merces tua apud me magna eſt nimis. Deniq;, ſcilicet Mart. aſtanti, dixit diabolo, Recede à me funeſte, nihil in me reperies. Abrahæ me ſinus ſuſcipiet. Conformiter ſanctus pater noſter Hugo Lincolnienſis epiſcopus, poſitus in extremis diſſeruit, Non erit iudicij, ſed refrigerij dies, cùm defunctus fuero ego. Ad illud quod de Eſau obiecisti, dicendum quòd verba Apoſtoli intelliguntur ad literam, quantum ad hoc quòd Eſau non inuenit pœnitentiæ locum, ita vt poſſet recuperare ius primogenituræ, quam vendidit fratri ſuo: ſi tamen poſtea pœnituit verè de ſuis peccatis, veniam eſt adeptus. Cõmuniter tamen tenetur, quòd Heb.12.

ad finalem pœnitentiam non peruenit, lachrymæ quoque ipsius non fluxerunt ex vera contritione, sed magis ex impatientia, & indignatione aduers⁹ Iacob, vt Haymo scribit, vel ex dolore amissionis paternæ benedictionis, quantum ad temporalem prosperitatem, quam magis, quàm æternam fœlicitatem amauit. Similiter ad instantiam illam de Antiocho factam, dicendum quòd calidissimus, ac sceleratissimus ille ex præsenti dolore sibi inflicto, & timore maioris supplicij, atque ex desiderio recuperandæ incolumitatis, non aliquo iustitiæ zelo, aut virtutum amore pœnituit. Idem dicẽdum ad verba Salomonis, quæ tetigisti. Ad ea quę de pręnuntiatione facta Pharaoni adducta sunt, respondet Gulielmus Antiosiodorensis, in secunda parte Summæ suæ, quòd dum de⁹ alicui prædicit suam culpam, aut condẽnationem, intelligendum est dictum hoc esse sub cõditione, videlicet nisi pœnituerit, aut cauerit sibi. Nec deus hoc prædicit ad certificandum aliquem de sua culpa, aut condemnatione, quia sic ei præcluderet viam salutis. Per quod patet responsio ad obiecta de sacratissimo Petro, & nequissimo Iuda. Ad id quod tactum est, quòd non credentes iam iudicati sunt: respõdetur

1. Mach. 9

Prouer. 1

Matt. 26.
Marc. 14.
Ioan. 3.

tur, verba illa ſic eſſe intelligenda, quòd ſententia de eis in communi, nunc data eſt & ſub conditione, videlicet niſi conuertantur ad fidem: & quoniam habent in ſe manifeſtam cauſam damnationis, quum ſint abſque fidei fundamento, nec aliquod boni meritorij habeant ſibi admixtum: vnde nec iudicio diſceptationis ſunt iudicandi. Veruntamen loquendo de iudicio retributionis, iudicãtur ſingulatim in morte, quantum ad animam generaliter quoque in die nouiſsimo, quòd ad corpus & animam. Nam & deus iuſtus, ac ſanctus præfigit eis menſuram pœnarum iuxta menſuram exigentiámque culparum. Nõ enim omnes æquè iniqui ſunt. Itaque & eis ad memoriam reuocantur, ac deſuper oſtenduntur vniuerſa eorum peccata, vt ſciant ſe iuſtè damnati, nec rationabiliter conqueri queãt. Præterea, ad id quod obieciſti de reſuſcitatis, concorditer dicunt doctores quòd in mortali culpa defuncti & reſuſcitatis non fuerũt à iudice ſummo omnia præſciẽte finali ſentẽtia cõdẽnati, ſed præſcius futurorum omnipotens, ob id quod ſciunt futurum ſuſpendit ac diſtulit eorum finale & abſolutum iudicium, interim tamen fuerunt adiudicati tormentis ad tempus. Ad vltimam reſpondendum,

quòd quanuis ille defunctus vicibus inter pollatis apparuit,& narrauit se esse accusatum,iudicatum,& condemnatum , tamen omnia illa potuerunt, simul esse peracta. Tribus quippe apparuit vicibus, vt plures conflerent,& miraculum tantò celebrius redderetur,ac fructus copiosior sequeretur.Vel deus dispensacione speciali, ac rationabili suspendit damnationis illius iudicialem sententiam , ob causas prætactas. Quanuis enim de lege communi fiat singulorum particulare iudicium,statim (vt dictum est) post animarum à corpore exitum,nihilominus certis ex causis potest omnipotens aliter agere de quibusdam, differēdo de eis sentētiam. FRATER. Non solùm ad obiecta lucidè ac rationabiliter respondisti,sed etiam ex iam prætactis aduerto,quid de infidelium generali,ac particulari iudicio sit tenendum.Attamen opto agnoscere, an etiam angeli sancti astant infidelium animabus, dū iudicantur:& videtur quòd , non quoniam animę illę nihil boni deferunt secum,nec possunt iuuari. Nam & Apostol.loquitur

Rom. 14. Omne quod nō est ex fide, peccatum est.

Daniel.10 DIO.Apud Danielem legitur , quemadmodum Gabriel angelus dixit ad Danielem.Princeps Persarum restitit mihi viginti

ginti & vno diebus. Quod sanctus Gregorius & Thomas ac alij multi exponũt de angelo sancto, qui præfuit toti genti Persarum, qui angelus fuit de tertio ordine, vtputa Principatuum choro, sicut & Michaël, qui pręfuit tunc synagogę. Quẽadmodum ergo angelus ille coram deo descendit pro posse causam plebis Persarum sibi commissæ, quanuis gens illa fuit idololatra: sic forsan quin opinari potest quòd angeli sancti custodes infideliũ singulorum comittẽtur animas sibi commissas vsq; ad dei iudicium, quatenus à dæmonum accusatione eas quãtum queant, releuent vel excusent: & bona ex genere quæ egerunt in corpore pro ipsis allegent. Quanuis etenim infideles nihil meritorij operentur, agunt tamen aliqua bona ex genere, præsertim qui vnius veri dei, qualescunque sunt cultores, vt subueniendo pauperibus, honorando parentes, deum laudando, & talia forsan valent eis ex infinita misericordia dei, ad suarum minorationem, aut mitigationem pœnarum. Veruntamen quicquid agunt propter finem, quem in sua perfidia præstolantur, peccatum censetur, vt si Saracenus eleemosinam largiatur, quatenus tandem in paradiso terrestri, carnis voluptatibus Danie.12.

 per

perfruatur, prout in Alchorano promittitur,
Rom. 14. tur, Hinc quod ait Apoſtolus, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ita exponitur: Omne quod eſt contrarium fidei, culpa eſt. FRA. Verbum illud ex Daniele, iam allegatum, Princeps Perſarum reſtitit mihi, putabam de angelo malo, ſeu dęmone intelligēdum. Quomodo enim inter ſanctos angelos poteſt pugna, aut reſiſtentia eſſe cùm ſcriptum ſit, Poteſtas & terror, apud deum eſt qui facit concordiã in ſublimibus ſuis? DIO. Quanuis quęſtio iſta non multum ſit ſpeculationis prę ſentis, tamen breuiter reſpondebo. Atque id fateor, quòd & ſanctus Hieronymus ſuper Danielem, autoritatem illam exponit de angelo malo, opinatiuè tamen, & ſobriè, non aſſertiuè. Aptius tamen videtur exponenda de angelo bono, quoniam angellus ille nõ poutiſſet tot diebus reſiſtere Gabrieli, niſi iuſtam cauſam aliquam habuiſſet: & ſi iuſtam habuit cauſam, potuit reſiſtentia illa fieri per angelum bonum. Itaque iuxta expoſitionem Gregorij cùm imperſcrutabilia ſint diuina iudicia, eorum profunditatem non intelligunt angeli ſancti, niſi inquantum eis diuinitus reuelatur: idcirco non ſemper agnoſcunt quid vnicuique plebi aut homini debeatur,

Deut. 10.

Iob 29.

Rom. 11.

tur,

tur ſecundum diſpoſitionem atque iudicium dei, quouſque eis deſuper reueletur. In diuerſis autem gentibus ſæpe ſunt diuerſa merita & demerita, propter quæ vna debeat alteri ſubdi, vel ab eius dominio liberari. Quilibet verò angelus merita plebis deputatæ ſuæ cuſtodiæ ad diuinæ iuſtitię examen ac iudicium referri: ſicque angelorum ſanctorum mutua pugna nihil aliud eſt, niſi reuelationes & allegationes cõtrariorum meritorum plebium eis creditarum, dum vnus angelus ſanctus allegat pro plebe ſua aliqua bona & angelus alius pro Gente ſibi commiſſa, allegat meliora quæ poteſt. Nihilominus inter angelos ſanctos vera concordia eſt, nulla diſſenſio, quoniam dei ſententiã vnanimiter præſtolãtur: & quicquid iudicauerit deus, concorditer volunt & approbant. FRATER. An ſicut quilibet homo habet duos angelos, vnũ in cuſtodem, alium intentatorem, ſic quælibet gens habeat angelum vnum bonum, pro cõmuni cuſtode, & alium malum, pro generali impugnatore? DIO. Hoc ex verbis Hierony. Bedæ. Alberti, Thomæ & aliorum manifeſtè habetur, nõ ſed nimiũ euagemur.

Responsio ad authoritates quibus aliqui probare conati sunt, quòd animæ iudicentur à Christo antequam egrediantur à corpore.

ARTICVLVS VIII.

FRATER.

QVia hucusque probasti, quòd animę iudicātur finita hac vita, restat vt ad autoritates alterius positionis respondeas. DIONYS. Ad primam illam autoritatem: videbunt in quem pugerūt, dicendum quòd ad literam loquitur de Iudeis qui Christi crucifixionem procurauerunt, & de Pilato, ac eius ministris, qui impleuerunt. Vnde adhuc sensum allegatur ista autoritas à Ioanne, qui dicit, Videbunt in quem transfixerunt. Similiter in Apocalypsi, vbi legitur, Videbit
Zacha. 12. eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.
Ioan. 19. Sicque Augustinus, Beda; Alber-
Apoc. 1. tus, & alij eam exponunt. Loquitur quoque authoritas ista ad literam de finali & generali iudicio. Siquidem in Apocalypsi immediatè ante hæc verba præmit-
Apoc. 1. titur. Et ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & hoc dicunt ibi expositores. Sumpta est quoque ista autoritas ex Zacharia propheta, vbi legitur,
Zacha. 12. Aspicient ad me, quem confixerunt. Secunda authoritas vtputa, Vsque ad diem

ad

aduentus domini nostri Iesu Christi, habetur in prima Thessalonicenses, & in Glossa exponitur, vsque ad finem vitæ præsentis. Sic etiam Gorra exponit. Veruntamen confidendum est, quòd Christus veniat ad quemlibet morientem, non quòd ad singulos personaliter veniat, & descendat, sed per effectum suæ pietatis, seu æquitatis venire asseritur, visitando, atque iudicium exercendo, quemadmodum in Apocalypsi comminatur quibusdam: Alioquin veniam ad te, tanquam fur, & veniam tibi citò. Sic etiam potest exponi quod dicit dominus de Ioanne, Sic eum volo manere, id est, in hac vita expectare, ac perseuerare, & in vita contemplatiua quiescere, donec veniam tempore mortis suæ, eum ad me gratiosè vocando, & assumendo. Denique quanuis Christus visibiliter apparuerit Ioanni apostolo, & cum de beatitudine sua assecurauerit ante obitum eius, ex hoc non sequitur, quòd aliis omnibus ita appareat: quia vt sanctus Augustin9 exponit, quòd Christus voluit Ioannē ita manere donec veniret, fuit priuilegium speciale. Priuilegium autem dicitur quasi lex priuata, vt Gratianus fatetur. Idcirco ex hoc non sequitur lex communis.

1. Thes. 3.

Apoc. 3.

Ioan. 21.

Declaratio

Declaratio ex Reuelationibus sanctæ Brigittæ viduæ, quòd animæ iudicantur post egressum à suis corporibus.

ARTICVLVS IX.

Exempla ex Reuel. sanct. Brigittæ.

Libri quarti, capitulo septimo cælestium reuelationum Brigittæ sanctæ narratur qualiter in imaginaria apparitione videbatur ipsi Brigittæ, in oratione vigilanti, non dormienti, quòd dæmon clamauit ad iudicem summum de anima cuiusdam peccatoris, adhuc in corpore existentis, & protinus exituræ: O iudex adiudica mihi hanc animam, & audi opera eius. Modicum enim restat de vita ipsius in corpore. Permitte etiam mihi punire corpus cum anima, donec abinuicem separentur. Ad quod angelus bonus animæ custos respōdit, Misericordia dei, quamlibet anima sequitur vsque ad mortem, & vsque ad vltimum punctum vitæ, & postea fit iudicium. In isto autē adhuc coniuncta sunt corpus & anima, & manet discretio. Deinde in visione illa describitur qualiter anima illa precibus virginis gloriosæ, & amicorum dei, accepit à deo gratiam veræ cōtritionis ante suam à corpore egressionem. Propter quod angelus sanctus dixit ad Brigittam, Tu prius audisti quòd propter preces amicorum dei

illa obtinuit veram contritionem ex charitate modicum ante mortē, quæ contritio ſeparauit eam ab inferno. Ideo poſt mortē iudicauit iuſtitia quòd ardere debeat in purgatorio. Multa alia in viſione hac deſcribuntur, ſed ex his patet propoſitum. Præterea in alia viſione, in eodem legitur libro, quemadmodum de anima coram deo, grauiſsimè accuſata, angelus eius dixit, Audi ô iudex qui omnia noſti, audi vltimam cogitationē & affectionem quam anima iſta habebat in corpore. Ipſa quippe in vltimo puncto ſic cogitauit, O ſi deus vellet mihi dare ſpacium vitæ, vellem vtiq; libenter emendare mea peccata, omníque tempore vitæ meæ deo ſeruire, nec eum vnquam offendere. Memento etiā domine iudex quòd perſona iſta non vixit tandiu, quòd obtineret plenè intelligibilem conſcientiam. Ideo iuuentutem eius attēde, & facito miſericordiam. Tunc reſponſum eſt de libro iuſtitiæ. Talibus cogitationibus in fine non debetur infernus. Et ait tunc iudex, propter paſsionem meam aperietur huic animę cęlum, cùm fuerit ſufficienter purgata. Inſuper ſeptimo libro Reuelationum beatæ Brigittę recitatur diffuſè qualiter beatiſsima virgo animā Caroli militis, filij ſanc. Brigittæ

Aliud exemplum.

Aliud.

gittæ de corpore exeuntẽ defendit, atque ad obtinendũ æternã fœlicitatẽ adiuuit, in qua visione misericordissim. virgo inter cætera ait, Statim dum egressa fuit à corpore anima, accepi eã in meam custodiã. Deinde dixit ad Brigittam. Qualiter post mortẽ ipsius Caroli filij tui factum est iudicium animæ eius, ostenditur tibi cum mihi placuerit. Porrò diabolus aduersus sacratissimam virginem exclamauit, Ego ô iudex coram te conqueror quod mulier ista, quæ est mater tua, fecit mihi in iustitiam de anima ista. Nã ego secundum iustitiam, postquam egressa fuit de corpore, debui mihi eã assumere, & ante tuum iudicium præsentare. Amplius sexto Reuelationum illarum libro, describitur qualiter dęmon animam cuiusdam defuncti coram deo, accerrimè accusauit, quia putauit eam in mortali peccato emigrasse de corpore suo. Virgo autem dulcissima gratiosè accedens, atque subueniens, dixit iniquo, Pręcipio tibi diabolo, vt mihi respondeas, quoniam domina tua sum: Dic mihi, scis tu vniuersis hominis cogitationes? Et respondẽte illo quòd non benignissima virgo ostendit quòd anima illa in fine vitę suę vehemẽter pœnituit, quòd itẽ nullus est tam immundus

Aliud.

peccator, aut tam auersus à deo, quod non posset pœnitere, & veniam consequi quã do viuit in mundo. Ex quibus omnibus multísque aliis visionibus, verbis ac reuelationibus in præallegato libro descriptis monstratur quod animæ post recessum à corpore iudicantur, & quod iudicia talia fiant inuisibiliter in momento, quanuis per corporalia prolixè ac similitudinariè exprimantur & reuelentur, quoniam aliter ab hominibus in carne de gentibus nequeunt comprehendi.

Confirmatio prædictorum ex his quæ in libro de obitu sancti Hieronymi, recitantur.

ARTICVLVS X.

DIONYSIVS.

REfert (vt creditur) sanctus Cyrillus Ierosolimitanus episcopus quemadmodum defuncto glorioso Hieronymo, quædã inter Græcos orta sit hæresis negans purgatoriũ esse, & asserens animas sanctorũ ac electorũ ante futurã generalem resurrectionẽ nõ posse ad beatificam deitatis pertingere visionem, nec animas impiorum interim sensibilẽ pati pœnã. Ad cuius impiissimæ hæresis extinctionẽ sanctus Hiero. tunc defunctus, procurauit à

Exẽplum ex Cyril. episcopo.

Tres mortui resuscitati iterce dẽte Hie. iam tunc defuncto.

à Christo tres mortuos suscitari:quæ resu scitari retulerunt vniuersis.qui aderant, supplicia purgatorij ac inferni,atq; sancta rum gaudia animarũ.Cúmq; beatus Cyrillus ad vnum triũ illorũ acerbissimè & inconsolabiliter lachrymantem venisset, interrogauit eundẽ obnixè, vt sibi referret quid circa se gestũ esset in hora mortis.At ille,Aduenięte (inquit) exitus mei hora tanta immundorum spirituum assuit multitudo in loco quo iacui, vt præ multitudine dinumerari nõ possent:quorum forma fuerat talis, quòd ea nihil pœnalius, nihil formidabilius potest excogitari. Potius nanque quilibet hominum flammis ardentibus exponeret se arsurũ, quàm ictu oculi potiretur visione formæ eorum. Tandem apparente glorioso Hieronymo aufugerunt, & iubente eodem anima mea recessit à corpore tam grauiter & acerbè, quòd certè quantæ fuerint illæ angustiæ & pressuræ non caperet humana mens.nisi,vt ego,per experientiam didicisset.Itaque anima mea cum tam ineffabilibus pœnis atque doloribus separata subitò in ictu oculi fuit ante dei iudicantis pręsentiam ineffabiliter deportata,sed qualiter, non agnosco. Nec inde mireris, quia nũc carnis aggrauor mole,

tunc

tunc autem anima fuit ſine carne. Vniuerſa & ſingula peccata noſtra iudici clariſſimè patuerunt, imò & cunctis aſtantibus dęmonum quoque aſtitit multitudo accuſans: locum, modum, tēpus, numerúmque mearum declarans culparum, & contradicere non valebam. Heu quid dicam, qualem pręſtolabor ſentētiam? Cum igitur nihil reſtaret niſi damnationis ſententiam promulgari, glorioſus Hierony. impetrauit à iudice noſtram differri ſententiam. Deinde me & duos mecum reſuſcitatos aſſumens, oſtendit nobis locum & beatitudinem animarum ſanctarum: deinde ad infernum & purgatorium nos deducens, non ſolùm quæ ibi gerebantur, oſtendit ſed etiam voluit vt ea experiremur. Quibus peractis iuſsit vt rediremus ad corpora, & ea quæ vidimus ac ſuſtinuimus aliis denuntiaremus: ſicque animæ noſtræ noſtris corporibus ſubitò ſunt coniunctæ. Inſuper inter miracula ſancti Hieronymi legitur quòd quidam Andreas nomine cardinalis, cum eſſet defunctus, & iudici præſentatus, fuerat æternis ſuppliciis deputandus ob ſuam in veſtimentis & cibis ac potibus ſuperfluitatem, niſi glorioſus Hieronymus ubueniſſet, qui meritis ſuis ac precibus

Micaculũ ex vita. Hierony.

impetrauit à iudice animã illius restitui corpori, sicq; anima illa fuit in ictu oculi corpori restituta. Præterea in vita sancti narratur Martini, qualiter ipse magn⁹ sanctus Martin. quendã qui se ipsum suspenderat laqueo, suscitauit à mortuis, & aliũ quenda cathecumenũ, qui nondũ consecutus fuit baptismũ. Qui retulit qualiter anima sua à corpore separata fuit à iudice locis tenebrosis adiudicata, quò cùm à malignis duceretur spiritibus, duo angeli iudici suggesserũt hunc esse pro quo sanctus oraret Martin. quo audito, precibus tanti pontificis, reddita est anima illa ad corp⁹. Ampli⁹ in vita Christinæ mirabilis, quã descripsit venerabilis vir qui & librũ Apũ cõposuit, ipsamet admirabilis virgo Christina narrauit qualiter anima sua exuta à corpore ac iudici præsentata, fuit ab eo benignè recepta. Cúmq; & pœnas inferni purgatoriíq; vidisset, data est optio ei manere cũ Christo, vel redire ad corpus & diuersa pati supplicia pro deliberatione animarũ in purgatorio detentarũ, quæ cum ex ardentissima charitate, & pietate petiisset ad corpus reuerti, repẽte reuixit. Et breuiter, huiusmodi quasi innumerabilia legũtur miracula, in quibus resuscitati testati sunt se post recessum à corpore,

Exemplũ ex vita Christinæ mirabilis.

re,

re, fuiſſe iudici præſentatos ac iudicatos. Nec recolo me de aliquo reſuſcitato legiſſe ꝙ dixerit ſe iudicatũ, anima ſua adhuc in corpore exiſtente. FRA. Sufficiẽter (vt reor) iſtud per exẽpla monſtratũ eſt. Precor autẽ vt exprimas quid ęſtimas ſentiendũ de hoc, quod (vt prætactũ eſt) Innocẽtius ſcribit in libro de miſeria conditionis humanæ, Chriſtum in cruce poſitum vnicuique fidelium apparere ante exitum animæ ſuæ de corpore, bonis ad conſolationem, malis ad confuſionem.

An Christus quaſi in cruce poſitus appareat ſingulis ante mortem.

ARTICVLVS XI.

DIONYSIVS.

QVid neceſſe eſt incautè & temerè diffinire, quod abſq; periculo ignoratur? tamẽ quoniã prouidè ſiſcitaris quid æſtimem, non quid affirmem ſuper hoc ſentiendum, ſeu potius opinendum, & tangam breuiter quod occurrit. Porrò quæ fidei ſunt, & naturalem rationem prorſus tranſcendunt, probari poſſunt vel per miracula aut per ſcripturas, ſeu per determinationem eccleſiæ, deinde etiã per autores authenticos, prę ſertim ſi communiter

De incertis nihil temerè diffiniendum.

atque concorditer dicunt quid tale. Autoritates verò ad huius dicti probationem inductæ, satis solutæ suprà articulo 7. quo patuit quod autoritates illæ à doctoribus ad literam aliter exponuntur communiter. Dictum est quoque quòd doctores & sancti patres non videntur concurrere in hui⁹ rei assertione seu opinione. Insuper, cùm multi valde sint resuscitati à morte, qui & exposuerunt viuentibus quæ eis in morte, & antè, postea contingerunt, non tamen recolo me legisse aut audisse de aliquo tali resuscitato, quòd dixerit se habuisse talem Christi apparitionem tempore mortis. Sed non est ambigendũ quia multi sancti vtriusque sexus, tam martyres, quàm confessores ex speciali beneficio pietatis diuinæ & propter merita sua Christum ante suum obitum conspexerunt de quibus tamen non legitur, quòd apparuerit eis tanquam in cruce distentus. Denique à sequentibus illam Innocentij positionem esset, quærendum, quali visione videant omnes Christum ante obitum suum, an scilicet visione corporali & exteriori, an visione imaginaria, an solũ intellectuali, & circa hoc multa occurrerent inquirenda, an etiam Christus in propria persona illis appareat & qua-

liter

liter ſpecies illa crucifixi exiſtat in ipſo, an miniſterio angeli formetur in vi imaginatiua huiuſmodi forma Chriſti taliter repræſentatiua. Verũ de iſta materia tutius arbitror pertranſire, quàm pro incertis certa inſerere. FRA. Quia iã ſatis locutus es de particulari ſingulorum iudicio,& vbi ac qualiter fiat,iam cupio, vt reſpondere non abnuas ad dubitationes & quæſtiones, quę mihi circa prætactam occurrunt materiam. DIO. Quantum domino concedente potero reſpondebo.

Vtrum horum iudiciorum duorum videatur magis horribile ac timendum, particularéne ac generale.

ARTICVLVS XII.

DE vtroque verificatur quod ſcribit apoſtolus, Horrendum eſt incidere in manus dei viuentis.Porrò, particulare iudicium, quantum ad aliqua poteſt horribilius reputari, tum quia propinquius imminet. Vnde & Iacobus ait apoſtolus. Ecce iudex ante ianuam aſsiſtit, tum quia particula ſingulari ac propria ſolent amplius formidari, quàm generalia atque communia: tum quoniam qui in particulari ſuo iudicio ſententiam damnationis Heb.10.

euaſerit, in iudicio illo generali erit ſecurus. Veruntamen abſolutè loquendo videtur generale iſtud iudicium formidabilius eſſe ob multa quæ quiſque faciliter poteſt perpendere, quoniam coram vniuerſis rationalibus ac intellectualibus creaturis agetur, ſingulorumque vitia ſingulis innoteſcent: & tam iudex quàm angeli tunc viſibiliter apparebunt, ſtabitque mundus in igne conflagrationis, & probi qui nunc quantum ad animã inferno adiudicantur: tunc quoad corpus & animam damnabuntur, tartareum quoque chaos patebit. Hinc ſancti patres de terribilitate illius iudicij & copioſus ſunt loquuti. Vtrumque tamen ineffabiliter eſt terribile ac pauendum: Primò, ex parte iudicis ſummi cuius omnipotentiæ nullus poteſt reſiſtere, cuius ſa-

Iudicium generale quare horribilius iudicio particulari.

Iudicium vtrumque pauẽdum ratione quintuplici.

I. pientiam nihil valet latere, cuius iuſtitia tunc flecti nequibit, qui & reprobis iratus

II. ac terribiliſsimus apparebit. Secundò, ex parte iudicandorum, qui comparatione iudicis tanti, nullius ſunt momenti, neque tunc poterunt appellare, nec vllo ſe modo poterunt excuſare: imò & accuſabuntur

III. acerrimè. Tertiò, ex parte ſententiæ, quæ impiis acutiſsima & pœnoſiſsima erit.

IIII. Quartò, ex parte retributionis quæ in generali iudicio erit vel infernali damnatio

tio

tio, aut sempiterna saluatio. Quintò, ex par V.
te circũstantium ipsum iudicium, quoniam particulare iudicium in præsentia fit multorum, generale autem in conspectu vniuersorum elementis ardentibus, circunstantibus angelis, imò & omnibus sanctis. Si metuendum est iudicium creaturæ mortalis, quam expauendum est iudicium dei omnipotentis? Si sententia temporalis mortis est formidanda, quàm formidolosa est æternæ damnationis sententia? Si confusibile est & pœnale, coram paucis hominibus increpari, & secretorum vitiorum denudationem audire, quàm confusibilissimum pœnalissimúmque consistet, coram vniuersis & singulis angelis sanctis ciuibúsque supernis atque dæmonibus ac cunctis hominibus manifestari de omni peccato quantumlibet paruo & magno, fœdo & turpi, enormi ac erubescendo. FRA. Mirum quòd ista non magis veremur. DIO. Si ea debitè & circũstantionaliter ac frequenter consideraremus, ea vtique penetratiuo horrore metueremus. Affectiones nãque, vt timor, amor, spes, desideriũ ex præuia aliqua aprehẽsione cognitiua nascuntur, quum obiectum appetitus sit bonum cognitum. FRA. De terribilitate vtriusque iudicij.

plenius aliquid tange ſi placet. DION. De terribilitate finalis iudicij alibi ſatis multa legiſti ac plurima aliunde audiſti. Porrò de horribilitate particularis iudicij, de quo in iſto opuſculo principalis ac ſpecialis eſt mentio, aliqua tangam. FRAT. Nihilominus aliquid precor tange & de generalis terrore iudicij, vt ea tantò tenacius commendem memoriæ, quantò ſpecialius propter me aut mei occaſione commemorantur. DIO. Præter & vltra prætacta quæ illud iudicium tam metuendiſsimum reddunt, id quoque nos debet inducere ad intētiſsimum eius timorem, quòd viri eximiæ ſanctitatis, vt diuiniſsim⁹ Diony. glorioſus Hierony. illuminatus Grego. aliique innumerabiles viri virtutum, illud tam formidoloſè atq; aſsiduè expauerunt. Ait quippe Hieronymus: Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco. Siue etenim comedo, ſiue bibo ſiue aliud aliquid facio, ſemper videtur mihi tuba illa terribilis inſonare auribus meis, Surgite mortui venite ad iudicium. Iudicaturo equidem domino lugubre mundus immugiet, & tribus ad tribum pectora feriet. Hinc quoque Gregorius, Præſentis (inquit) temporis ita eſt agenda lætitia vt nunquam amaritudo ſequentis iudicij

reced

recedat à memoria: Sic nanque omnipotens deus vias nostras cõsiderat,& cunctos gressus nostros dinumerat, vt nec minimę cogitationes, nec minutissima verba, quæ apud nos viluerũt, in eius iudicio indiscussa permaneãt. Tũc planè, vt deuotus & subtilis ille Anselmus ait, à dextris erunt peccata accusantia, à sinistris infinita dęmonũ turba, subtus horrẽdum chaos inferni, superius iudex iratus, foris mundus ardens, intus conscientia vrens, Ibi vir iustus saluabitur. Heu miser peccator sic deprehensus quò fugiet? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Insuper sanctus dei propheta Dani. cũ angelum in forma quadam visibili conspexisset, vt ipsemet scribit: dixit, Domine in visione tua dissolutæ sunt cõpages meæ, & nihil in me remansit virium sed & halitus meus intercluditur, & emarcui. Si tantùm perterritus, consternatus, deiectus fuit vir iustus ex vnius intuitu angeli apparentis in forma terribili, qualiter in die nouissimo terrebuntur & affligentur reprobi & iniquitam innumerabilia angelorum millia intuendo quæ eis in forma præmetuenda tunc apparebunt? Tunc etenim non solùm orbis terrarum: sed & pollitia tota cælorum. Pugnabit pro suo creatore contra insensa-

Iob 33.

1. Pet. 4.

Sapien. 5.

tos & reprobos. FRA. Non inutiliter postulaui hęc tangi,quorum aliqua nondum consideraui:nempe si tam metuendus & afflictiuus erit iniquis angelorum aspectus,quam intolerabile ipsis erit iudicem ipsum cui tam ingrati fuerunt, conspicere?sed & demonum,qui tunc (vt credo) visibiliter apparebunt, aspectus erit impiis inæstimabiliter grauis. Sed cùm Ioan.dicat apostolus, Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem:quomodo verum est quòd viri in charitate tam eminenter perfecti, eatenus illud timuerunt iudicium. DION. Quemadmodum perfecta charitas foras mittit & expellit timorem seruilem, sic parit timorem filialem. FRA. Timor filialis directè respicit malum culpæ,quemadmodum timor seruilis malum pœnæ. Timor autem iudicij est timor mali pœnalis non mali culpabilis:filiali ergo timore non timuerunt illud iudicium. DION. Sicut timor seruilis directè & immediatè concernit malum pœnale, id est, supplicium,atque ex consequente & secundariò malum culpæ,hoc est,peccatum, in quantum pro peccato infligitur pœna sit timor filialis directè & immediatè cõcernit malum culpæ, quam fugit & abominabitur

ex diuino amore, ne separetur à deo: ex consequente autem & secundario potest, respicere malum pœnæ, secundum quod pœna culpam concomitatur: nec simul cum plena dilectione fruitiua & amorosa præsentia stare potest. Et quid miraris si viri perfecti in isto exilio illud formident iudicium, cùm & tunc cælorum virtutes atque angelicæ potestates mouendæ sint motu vtique reuerentialis timoris & admirationis cuiusdam ingentis. Meritò igitur vnus sanctorum locutus est patrum. Si posibile esset animas exire de corpore præ timore, in die aduentu omnis mundus moreretur præ formidine & horrore. Quale enim est cælos scissos videre & deum reuelatum cum ira & indignatione atque innumerabiles angelorum militias & totum simul genus humanum intendere? Propter quod viuere sic debemus, tanquam de singulis motibus nostris rationē daturi. FRA. Copiosè de isto disseruisti, tamen si non grauat expone qualiter cæli tūc scisi erunt. DIO. Non necesse est opinari, quòd cæli qui eminant elementis substantialiter tunc scindentur, sed secundum Ioan. 1. apparentiam quandā, ita quòd hiatus qui- Lucæ. 3. dam & velut apertiones apparebunt in eis Matt. 3. ex fulgureis quibusdam luminibus seu Marc. 1.

coru

coruſcationibus quæ erunt in cælo aëreo, quemadmodum & tempore fulgurationis aliqualiter cernimus, Nã & in euangelio cæli leguntur domino baptizato aperti.
FRA. Iam iuxta promiſſum, de terribilitate particularis iudicij placeat loqui.

Quàm metuendum ſit particulare iudicium.

ARTICVLVS XIII.

DIONYSIVS.

SIcut iam tactum eſt, particulare vniuſcuiuſque iudicium ex multis cauſis redditur metuendum, ſicut & vniuerſale iudicium: & præſertim quoniam ſi in particulari iudicio fuerimus deprehenſi in peccato mortali, non ſolùm tunc quantum ad animam adiudicabimus pœnis ęternis, ſed in finali quoque iudicio quoad corpus & animam cõdẽnabimur inæternum. Hinc ſancti patres ex conſideratione ſui particularis iudicij proximè imminentis valde pertimuerunt. Vnde & ſanctus abbas Elias Ego inquit, tres res timeo: Vnam, quando egreſſura eſt anima mea de corpore: ſecũdam, quando occurſurus ſum deo: tertiam quando de me proferetur ſententia. Alius quoque ſenex locutus eſt fratri. Vade &

Tres res timendæ.

cogita

cogita ſicut cogitant rei incarcerati. Ipſi
enim interrogant homines,Vbi eſt iudex?
quando Veniet ? & ſuarum expectatione
pœnarum lugent. Sic monachus debet
ſemper ſolicitus eſſe & animam ſuam ob-
iurgare,dicendo: Væ mihi, quomodo ha-
beo ſtare ante tribunal Chriſti & actuum
meorum reddere rationem ? Et alius : In
omni, inquit, re increpet homo animam
ſuam dicendo ad eam : Memor eſto quia
oportet te occurrere deo.Sed &alius ſenex
dixit : Flere ſemper debemns. Cum enim
ſenex quidam obiiſſet, atque poſt longam
horam rediiſſet ad ſe,interrogauimus eũ.
Quid vidiſti ibi pater?Reſpõdit cũ lachry
mis:Audiui ibi lugubrẽ vocẽ inceſsãter di
centẽ: Væ mihi,væ mihi.Sic & nos dicere
ſemper debemus.Præterea Clymachus re
fert de quodã ſancto anachoreta, quòd ex
intenta atque aſsidua mortis meditatione
frequenter patiebatur mẽtis exceſſum viri
búſq; deficiens & ferè abſq; flatu exiſtens,
reportabatur à fratibus qui eum inuenie-
bant. FRA. Cum dicat Apoſt.Cupio diſ- Philip. 1.
ſolui & eſſe cum Chriſto. Itémque : Infe- Roma. 7.
lix ego homo, quis me liberabit de cor- Pſal.41.
pore mortis huius? Pſalmograph. quoque 119.141.
Sitiuit anima mea ad deum fontem viuũ,
quando veniã & apparebo ante faciẽ dei?
&

&c denuo: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est,&c. Educ domine de carcere animam meam ad cōfitendum nomini tuo:constat quòd perfectorum sit mortem potius desiderare quàm formidare. Quomodo igitur sancti viri mortem taliter timuerunt? DIO. Naturale est homini mortem timere,quemadmodū naturale est vitam diligere:sed vigor gratiæ charitatísque feruor ac futuræ prælibatio fœlicitatis sic possunt augeri ac prædominari in homine, vt mortem tanquam huius miseræ defectuosæque vitæ terminum atque futuræ beatitudinis ianuam optet. Veram vt loquitur Paulus apostolo. Vnusquisque suum donum habet à domino. Et vnus electorum magis in hac,alter magis in illa abundat virtute & gratia. Propter quod
Eccle.44. de vnoquoque sancto cantatur: Non est inuentus similis illi. Quidam ergo electi, qui elegerunt coram deo iugiter esse soliciti,timorati,custoditi,mortem quamplurimum timuerunt,non propter ipsam corporalem mortem principaliter aut duntaxat, sed maximè, propter particulare dei iudicium morti statim annexum, & propter pœnalia,quæ concomittantur,& quoniam certi non erant, an amore digni in-
Eccle.9. uenirentur, & an cursum suum fœliciter

termi

terminarent, & quia circa mortis articulum contingere solent tentationes grauissimę. Nempe & si, teste Philosopho, omnium terribilium terribilissimũ est mors, loquendo de malis pœnalibus vitę præsentis, nihilominus prætacta horribilia morti annexa, & eam concomitentia, omni morte corporali sunt ineffabiliter terribiliora. Vnde & multi ex eo quòd talia velviderũt in spiritu & excessu, aut sustinueruut ad tempus, reuersi ad se seu ad pristiniam vitam pœnitentiam egerunt mirabilem, & rigorosissimè, ac timoratissimè deinceps vixerunt. FR. A. De hoc aliqua refert exempla, quia exemplaris narratio magis solet ædificare, compungere, atque accendere. DIO. Recitet Climachus de solitario quodam eremita, qui iuxta montem Sinai longo tempore negligentissimè vixit: qui quodam tempore infirmatus extremè, migrauit perfectè à corpore, quasi per integram horam, deinde reuersus ad se, rogauit omnes qui astabant recedere. Quo facto, ianuam cellulæ suæ obstruens, mansit intus per annos duodecim, cum nullo penitus colloquium habens: nec aliud quàm panem gustans, & aquam, sedit stupens ad ea quæ vidit in ecstasi, morem suum de cætero nunquam mutans, & calidas

lidas lachrymas iugiter fundens. A quo cùm migraturus erat, hoc solùm audiuimus, Indulgete mihi fratres. Nemo habēs mortis memoriam poterit peccare. Ecce quàm horribilia vidit in spiritu, qui repente tam extreme mutatus est. Insuper legitur de quodam ordinis Cisterciensis conuerso, in quodam magno peccato defuncto, & precibus gloriosissimę virginis, ad corpus reducto, qui resuscitatus, narrauit se grauiter corā iudice accusatum: & orāte pro eo dulcissima virgine, iudicem cū aliquibus contulisse secretè, quasi tractando, quid de ipso esset agendum, seque interim tā vehemētissimè timuisse, quod si anima sua fuisset mons æreus, defluxisset, & lique factus fuisset, præ immensitate sui terroris Postremò, de beatissimis patribus Arsenio & Agathone, in Vitaspatrum describitur, quòd in extremis positi, valde extimuerūt occulta, & iusta dei iudicia. Dixítque vnus: Non præsumo quod vereor, quoniam alia sunt iudicia dei, & alia iudicia hominum Arsenius quoque, à discipulis inquisitus: In veritate, & tu ô pater formidia? respondit: Timor qui nunc in me est, semper fuit in me abea hora, qua monachus factus sum & timeo valde. FRATER. Si tales ac tanti sic timuerunt, quid restat nobis agendum

gendum? Sed precor, vt de ſuppliciis animarum poſt vitam hanc pauliſper loquaris. DIO. De pœnis purgatorij & inferni tot alibi ſæpe legiſti, vt opus non ſit hinc in iſto tractare dialogo. FRATER. Et ſpeciali cauſa iſtud deſidero. Intendo equidem adhuc Interrogare qualiter intelligenda ſint quædam, quæ in diuerſis viſionibus, reuelationibus & libellis, imò & libri de huiuſmodi pœnis legũtur, ad quorum ordinatam, & fructuoſam inquiſitionem ex tuis reſponſionibus & doctrinis cupio peruenire.

De pœnis purgatorij.

ARTICVLVS XIIII.

DIONYSIVS.

AD tractandum vtcunque de ſuppliciis purgatorij, primò cõmemoro, quod magiſter Sententiarum libro quarto, ex verbis allegat Auguſtini, dicentis: Prius purgãdus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum conuerſionis. Hinc autem ignis, & ſi æternus nõ ſit, tamen mito modo eſt grauis. Excellit enim omnem pœnam, quam vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Nũquam in carne inuenta eſt tanta pœna, licet mirabilia Augu. de vera & falſa pœniten. cap. 18.

D paſ

pasſi ſint tormẽta martyres ſancti, & multi nequiter magna nimis ſuſtinuerũt ſupplicia. Præterea de purgatorij pœnis ſcribit Thomas, ſuper quartum: In purgatorio, inquiens, erit duplex pœna: videlicet damni, inquãtũ retardantur à viſione diuina: alia ſenſus, inquantũ ab igne corporali puniuntur. Et quantum ad vtrúmque minima pœna purgatorij excedit maximã vitæ præſentis pœnam. Quantò enim aliquid plus deſideratur, tãtò eius abſentia eſt moleſtior: & quia affectus, quo deſideratur ſummũ bonũ, poſt hanc vitam in animabus ſanctis eſt intenſior, quoniã corporis mole non retardatur, & etiã quoniã tempus, ſeu terminus fruendi ſummo bono iam aduenisſet, niſi aliquid impediret, ideò de tardatione maximè dolent. Similiter cùm dolor non ſit læſio, ſed læſionis ſenſus, ſiue perceptio, tantò plus aliquis dolet de aliquo læſiuo, quantò eſt magis læſiuum, ſeu ſenſitiuum. Propter quod læſiones, quæ fiunt in locis maximè ſenſibilibus, maximum cauſant dolorem. Et quoniam corporis totus ſenſus fluit ab anima, ideò ſi in ipſam agat animam aliquid læſiuè, oportet de neceſsitate, quòd maximè affligatur. Hinc vtraque pœna purgatorij omnem excedit pœnã vitæ

Duplicem eſſe ĩ purgatorio pœnam.

Vtranque purgatorij pœnã excedere omnẽ mũdi pœnã.

vitæ præſentis. FRATER. Circa hęc oritur mihi timor, & quæſtio multiplex. DIO. Timor iſte eſt vtilis, ſed quæſtiones curioſæ compunctionem non fouēt. Ideò idiotæ, & ſimplices ex ſuo ſalubri timore frequenter magis proficiunt, quàm qui circa ſingula quæſtionibus implicantur. Sed quoniam quæſtiones tuæ, non ex curioſitatæ, ſed ex charitate naſcūtur, dubia tua (ſi placet) propone. FRA. Scientiam ad charitatem eſſe ordinandam noui ex eo, quod in euangelio Ioannis ait Saluator, loquens ad patrem: Notum fecit eis nomen tuum, vt dilectio tua in eis ſit. Fateor tamen, quòd circa quæſtiones ſupfluè occupari, deuotionis ſit impeditiuū. Curioſitas verò humana quæſtionibus immoderatè inuoluitur, ſicut & Salomon conteſtatur. Deus fecit hominem ab initio rectū, & ipſe ſe immiſcuit quęſtionibus infinitis. Quòd ſi huic ſuperfluitati vacauero, tuum erit me charitatiuè dirigere. DIO. Audentur quicquid te mouet propone. FRA. Primò oritur quęſtio, circa id quòd aſſerit conſcius ſecretorum dei vnctiſsimus Auguſtinus, pœnam purgatorij, omnem vitæ præſentis pœnam excedere. Cùm enim ſint multa peccata, quibus in hac vita debetur minor pœna.

Ioan. 17.

Eccle. 7.

quâm ſunt quædam pœnę vitæ pręſentis, cur in purgatorio debetur eis pœna, tam grandis,omni pœna ſeculi huius intenſior?Hoc nanque videtur diuinæ cõtraria

Deut.15. ri iuſtitiæ,cùm in Deuteronomio ſcriptũ ſit:Secũdum modum dilecti erit, & menſura plagarum.Præterea capere nequeo, qualiter deſyderiũ illud fruendi ſummo bono, propter dilationẽ & retardationem fruitionis illius,pariat dolorẽ omni pœna,ſeu dolore pręſentis vitę maiorẽ.Cùm enim in anima in purgatorio detenta maneat virtus patientiæ,poteſt de neceſsitate facere virtutem,& dilationem illam æquanimiter ferre,nec tãtum affligere ſemetipſam deſyderando,quod ante tẽpus ſtatutum adipiſci non valet.Deinde apparet,quòd immaterialis, incorporalíſque ſpiritus,ſcilicet anima à corpore ſeparata, tam dirè pati, & affligi non poſsit, ab igne illo corporeo, à quo (ni fallor) nec calefieri poteſt,nec corporaliter trãſmutari,cùm iuxta philoſophorum & theologorum doctrinam, quicquid in aliquo recipitur,in eo recipiatur,ſecundum modum ipſius recipientis.Ideo quicquid talis ſpiritus ab igne recipit,immaterialiter,ac ſpiritualiter videtur recipere.Inſuper, in anima ſeparata nõ eſt,nec remanet tactꝰ,

nec

nec aliquis ſenſus corporeus, quę eſt potẽtia organica. Quomodo ergo à corporalibus rebus poterit lædi, affligi, ſentire, aut læſionẽ percipere? Non videtur quòd aliter, quàm ſpiritualiter, & immaterialiter, quod nõ eſſet doloroſius, omni doloroſo ſeculi huius: aut vitæ pręſentis. Amplius, ſi anima ſeparata ideò magis affligitur ab igne, quam aliquis in hoc mundo, ob hoc quòd ignis ille agit in animam ipſam, à qua profluũt omnes corporis ſenſus, cõſequens erit, quòd animæ in purgatorio exiſtẽtes grauius affligũtur ab illo, quàm animæ in inferno poſt reſurrectionem futurã: quia tunc animæ condẽnatę, erũt corporibus reunitæ, ſicq; ignis ille nõ aget in animã immediate. Amplius non videtur quòd minima pœna purgatorij, loquẽdo de pœna ſenſus, maior ſit omni pœna vitæ præſentis, cũ multæ ſint minutiſsimæ culpæ, quibus non videtur, tã intẽſa pœna deberi: & itẽ quia ſecundum hoc maiores purgatorij pœnę quę pro grauiſsimis ſceleribus cõtritis, ſed per ſatisfactionẽ nõ deletis infligũtur, eſſent ineſtimabiliter durę, & afflictiuę: & etiã quoniã pœnę purgatorij, paulatĩ (vt credit) remittũtur ac minuunt. D I O. Obiectiones iſtę, chariſsime frater difficiles ſunt, & partim à doctori-

bus, super quartum Sententiarum mouentur. Ideò in sequenti articulo ad eas pro viribus respondebo.

Solutio obiectionum praecedentis articuli.

ARTICVLVS XV.

DIONYSIVS.

AD id quod allegasti, & secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus, dicendum quòd verum est, in eodem statu, & cæteris paribus. Status autem animarum in purgatorio, & inferno: est alius à statu vitæ præsentis. Ideo peccata ibi grauius puniuntur, quàm hîc, præsertim quoniam in punitione culparũ, deus magis aspicit voluntatem patientis, quàm pœnam in se. Qui autem in hac vita, pro suis peccatis pœnam assumunt, ac sustinent, sponte & liberè eas assumunt, & sufferunt. Non sic in purgatorio. Huc super quartũ Sententiarũ distinctione secunda, ait Bonauentura, & concordat dominus Alexander de Hales, in Summa: Duplex est pœna, videlicet assumpta & inflicta. In pœna assumpta, non solùm complacet deo ordinatio pœnæ ad culpam, sed etiã ordo, & rectitudo volũtatis, pœnã assumẽtis. In pœna verò inflicta placet deo

Pœna duplex.

ordo pœnæ ad culpam. Quoniam ergo pœna pœnitentium in præſenti eſt pœna aſſumpta, pœna autem exiſtentiũ in purgatorio eſt pœna inflicta, quia in eis eſt tempus recipiendi, non promerendi, ideo modica pœna in præſenti plus ſatisfacit, & de ea magis cõtenta eſt diuina iuſtitia, quàm de magna in futuro. Hinc quaſi im proportionabiliter maiorem exigit pœnã deus in purgatorio, quàm ĩ ſeculo iſto, vt ſuæ ſatisfiat iuſtitię, cuius exemplum accipi poteſt in materialibus debitis. Creditor nanque magis acceptat vnam marcã auri, quàm decem marcas argenti. Pœna autem hic ſponte aſſumpta, plus precioſior eſt pœna purgatorij, quàm aurum argento. FRA. Placet reſponſio, & veritas eius delectat, ſed dubitatio oriens auget, & incitat ad quærẽdum. Videtur quippe ex iſta reſponſione, quòd pœna purgatorij nõ ſit volũtaria, ſed coacta, & per cõſequens, deo nõ placita, nec ſatisfactoria. Quęritur ergo an ſic voluntaria, & videtur quòd imò, quoniam exiſtentes in purgatorio ſine huiuſmodi pœna nequeunt beatitudinem adipiſci: & rurſus, quia in charitate conſiſtunt, & iuſti nec deo rebelles. Idcirco quod deus eis iuſtè inflixit voluntariè non inuoluntariè patiun-

tur. Porrò quòd inuoluntaria sit, hinc apparet, quoniam cupiunt & precantur liberari ab ea. DION. Ex præhabita responsione magis accendi debemus ad faciendum pœnitentiam in hac vita condignã & plenè satisfactoriam, quàm ad quærendum non necessaria ad salutem. Veruntamen quæstio tua est vtilis ad quã breuiter dico, quòd pœna purgatorij dicitur voluntaria, non absolutè sed conditionatè, quoniam aliter saluari non valet quemadmodum æger vult incidi aut vri.

Pœna volũtaria diciturtrib⁹ modis.

Vnde secundum Alexandrum & idẽ tangit Bonauentura super quartũ, Pœna dicitur volũtaria tribus modis. Primò quia à voluntate imperante assumitur, & talis est pœna pœnitentialis. Secundo, quia à voluntate acceptante æquanimiter toleratur, vt est martyrum pœna, quæ intantum placuit eis, quòd ab ea erui noluerunt.

III. Tertiò, quia à voluntate tolerante suffertur, sicut dum cupiens sanitatem infirmatur, sustinet quidem infirmitatẽ tanquã pœnam diuinitus inflictã, & tamẽ ab ea liberari procurat: & talis est purgatorij pœna, talis que pœna min⁹ habet de ratione voluntarij quàm prædictę. FRAT. Bona solutio, responde ad alia. DIO. Ad id quod dicis cõprehendere te non posse

qua

qualiter deſyderium,ſeu dilatio beatificæ fruitioni,gignat maiorem pœnã in animabus purgatorio deputatis quàm ſit aliqua pœna ſeculi huius, reſpõdeo tibi per verba Bonauenturæ dicentis, quòd cum magiſter in litera,& multi ſancti affirmẽt pœnã purgatorij eſſe omni pœna huius vitæ maiorem,oportet nos ita tenere, etiã ſi non appareat nobis ratio ad hoc. In huiuſmodi enim magis eſt adhærendum authoritati quàm rationi, quoniam totũ illud eſt potius ſupra naturam & rationẽ, quàm ſecundũ naturam & rationem. Veruntamen præallegatis verbis Thomæ dicentis quòd deſyderium illud, propter dilationem, atque carentiam beatificæ fruitionis inducat tam grauem dolorem & pœnam,doctores aliqui contradicunt quemadmodum & ipſe dominus Bonauẽtura,qui ſuper quartũ, diſtinctione viceſima ſcribit: Aliqui voluerunt aſsignare rationem,partim naturalem,& partim ſupernaturalem de acerbitate pœnę purgatorij. Dixerunt nãque quòd animæ exutę habent potentias ſuas expeditas, habéntque naturale deſiderium pertingendi ad ſummum bonum, ad quod creatæ ſunt: & vltra hoc gratia eſt in eis, quæ iſtud deſiderium magis inclinat. Idcirco cum ſci-

ant hoc vltimum bonum, & retrahantur ab eo quaſi incarcere poſiti, modica pœna ſenſibilis cum iſta triſtitia eſt maxima eis,& pro tanto dicunt purgatorij pœnã maximam eſſe. Nam ſicut delectationes ſpirituales ſunt multum intenſæ, & corporales excedunt, ſic triſtitia de abſentia ſummi boni excedit omnem corporalem dolorem. His verbis addit Bonnauentura ſed certè nec iſta ratio bene manuducit ſi quis bene aſpiciat. Primò quoniam deſiderium ſummi boni neceſſariò habet adiunctam frutionem quãdam, & aliquam boni illius poſſeſsionem. Ideo facit gaudium. Vnde qui magis deſiderat ſummũ bonũ magis delectatur in eo quia in hoc differt deſiderium corporalium ac temporalium à deſiderio ſpiritualium rerum vt Auguſtinus oſtendit in libro octoginta trium quæſtionũ: & hoc veritatem maximè habet, cum deus per charitatẽ inhabitat animã: imò ſecundum iſtam rationẽ pœna lymbi maxima fuiſſet in patribus ſanctis, in quo tamen creditur fuiſſe requies ſancta, non pœnalis. FRA. Quid tibi circa iſta probabilius eſſe videt? DIO. Inter tantos iudicare doctores nõ eſt meę iam paruitatis; tamẽ quia interrogas quid mihi probabilius videatur, ſine incauta aſſer

Triſtitia de abſcentia ſummi boni, omnem corporalẽ excedit dolorem.

Ephe. 3.

aſſertione reſpondeo, quod poſitio Thomæ prætacta rationabilior eſſe appareat, Prouer.13
quoniam & ſacra ſcriptura in Prouerbiis proteſtatur: Spes quę differtur, affligit animã. Lignum vitæ deſiderium veniens. Et experientia docet dilationē boni optati, & eius carentiã tantò eſſe pœnaliorē, quanto bonum illud magis amatur. Inter cæteros quoque charitatis effectus ſunt, vulneratum & languidum facere diligentem. Concedendum eſt etiã, quod in purgatorio exiſtentes aliquo modo habeant ſummũ bonũ, vtputa in ſpe. Vnde & aliquã habent conſolationē inquantũ certã ſpem obtinēdi habent bonũ tam infinitũ. An tamē fruãtur aliquo modo hoc bono per ſpem, fruendóq; gaudeant actualiter in eodem, certũ non reor. Forſitam enim magnitudo ſupplicij ita abſorbet in eis rationē & voluntatē quòd à tali aliquantula fruitione & gaudio impediuntur, niſi fortaſsis aliquando habeant aliqua lucida interualla. FRA. Si ſummi boni carentia & dilatio beatificæ fruitionis tantò plus affligit, quantò bonum illud magis diligitur, ſequi videbitur quòd animæ in purgatorio exiſtētes habeant pœnam damni tantò doloroſiorem, quantò ſunt magis perfectæ in charitate, ſicque animæ

meliores ibi plus affliguntur. DION. Quantum est ex parte dilationis atq; carentiæ & ex charitatis radice, posset sic esse: sed aliunde creditur fieri recõpensatio, dolorísque huius mitigatio in animabus in charitate perfectioribus: putà ex maiori fiducia cito obtinẽdæ fœlicitatis, imò & fœlicitatis maioris, & forsan interdum ex qualicunq; fruitione boni summè amati, aliquãtique gaudij consequentis. FRA. Quid dicis de animabus patrum sanctorum in lymbo? an carentia beatificę fruitionis fuit in eis pœnosa? DIO. Communiter dicunt doctores, ꝙ in lymbo patrũ ante Christi descensum ad illum, non erat pœna sensus, sed pœna duntaxat damni ex dilatione atque carentia gloriæ. Vnde id tertia parte Summæ suę questione, 47. loquitur Thomas: Christus ad lymbum patrum descẽdendo contulit eis quantum ad glorię adeptionem, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ, ex cuius tamen spe gaudium magnum habebant. Deniq; Bonauentura super quartũ distinctione 45. Sancti, inquit, patres quia in superiori parte inferni erant, & dei visionem expectabant, non solùm in lymbo, sed etiam in sinu Abrahæ dicuntur fuisse. Ille igitur pa

Loci in quo patriarchæ detenti fuerunt nomina.

patrum dicebatur infernus, & quia inferior, & quia aliquo modo fuit locus miseriæ. Dicebatur etiam lymbus, quoniam erat ibi pœna carentiæ: sed sinus Abrahę vocabatur quoniã ibi erat expectatio gloriæ. His concordant scripta Petri de Tharantasia, Richardi de media villa & Thomæ de Erfordia. FRATER. Prædictis obuiare videtur, quod in Zacharia fertur de Christo: tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo nõ erat aqua. Quod de eductione patrũ ex lymbo tu ipse super Zachariã exposuisti, vbi, & per aquæ refrigeriũ designãtur. Non ergo erat ibi gaudium aliquod. DION. Glossa ibidem aliquid plus inducit: Tu inquiens liberasti eos qui tenebantur vincti carceribus, vbi nulla misericordia eos refrigerebat. Verùm ad hæc & similia est vna secundũ sanctum Thomam solutio, quia intelliguntur quãtũ ad refrigerium perfectæ liberationis, quam ante descensum Christi ad eos consequi non valebant. Porrò vectes seu carcere, quibus sãcti patres detinebantur inclusi, intelliguntur impedimenta quibus prohibebãtur exire reatu originalis peccati. F.R A. Cupio edoceri an pœna damni erat animab⁹ patrum sãctorũ in lymbo tam

tam pœnalis, vt exiſtētibus in purgatorio in quibus ſecundū beatum Thomā excedit omnē preſentis vitę dolorē. Et videtur quòd ſic, imò apparet quòd fuit maior in patribus ſanctis tum quoniam magis diſpoſiti erant ad gloriam quàm in purgatorio exiſtentes: tum quoniam clarius conſiderauerunt quantum bonum eſſet beatifica illa fruitio, & quātum damnum ex eis dilatione incurrebant. DIO. Non puto quòd dilatio glorię fuit eis ita pœnoſa, vt exiſtētib⁹ in purgatorio pœna dāni: quia non ſuſtinebant dilationem glorię pro perſonali & propria culpa, ſed reatu originalis peccati. Porrò ad argumenta tua reor dicēdum ſicut tactum eſt paulò ante, quòd quanuis illa dilatio pòtuerit ſanctis patribus eſſe valde pœnoſa, quantum fuit ex parte carentiæ ac dilationis atque ex radice charitatis, tamen aliundè reuelatio & recompenſatio fuit ex cōſolatione & gaudio ſpei certiſsimæ liberationis. Et quoniam deum per fidem formatam, & per donum ſapiētię aliquo modo contemplabantur, imò & per charitatem aliqualiter fruebantur. Omnipotens, quoque iuſtus & pius deus pœnam damni in diuerſis diuerſimodè moderabatur, ſecundum quòd diuerſimodè erant

Pœna patrū in lymbo qualis fuerit.

diſpoſiti

diſpoſiti per merita ſiue demerita. Etenim aliter erat & eſt pœna damni in condemnatis, aliter in paruulis in ſolo originali peccato defunctis aliter in purgatorio, tũc aliter in patrum ſanctorum lymbo. FRA. Iſtud optarem mihi clarius explanari, ſed vereor te nimium fatigari. Nempe cum exiſtentes in inferno nullatenus diligant deũ, ſed maximè odiãt, non video ꝙ carentia viſionis diuinæ ſit eis moleſta: quia non cupiunt deo vniri nec eo frui, ſed rebus caducis, in quarum affectione migrauerunt à corpore. DION. Subtiliter tangis, ſed breuiter dico, quòd quamuis non cupiant gloriam electorum per reſpectum ad dei honorem eiúſq; laudem, attamen in quantũ gloria illa eſſet eis accõmoda, atq; à tãtis miſeriis ereptiua, ſic gloriæ huius carẽtia eſt eis pœnoſa & ita non cupiunt deo frui, ſed vti quẽadmodũ & hi qui diligunt deũ, ſolum propter beneficia ſua: qui vtiq; plus amãt ſeipſos, quàm deum, cupiúntq; ſeipſis & rebus tranſitoriis frui & per cõſequens deo vti, quod eſt merè præpoſterum ac ſumma peruerſitas. FRA. Placet reſponſio. Idcirco ſi placet ad reſidua reſponde abiecta. DIO. Sequentiũ obiectorũ ſolutio pręcipuè ſtat in hoc, vt oſtẽdatur qualiter animæ

animæ à corporibus separatæ,& etiã dæmones pati valeant & affligi ab igne corporali: & quia de hoc est præcipua difficultas quæ paucis verbis expediri non potest,idcirco obiectorum residuorum solutio in sequenti ponetur articulo.

Qualiter animæ separatæ ac dæmones possint affligi & torqueri ab igne corporeo.

ARTICVLVS XVI.

De hac difficultate scribit magister Senten.libr.quarto,distinctione 44. Et eadem distinctione super hac re multa scripserũt doctores,& longum est omnia recitare,Porrò Thomas recitat ibi diuersas aliorum opiniones.Quidam nanq; dixerunt,quòd hoc sit animæ separatæ affligi ab igne,quòd videt ignem:quòd reprobatur,quoniam visio illa animæ separatæ est intellectualis,quæ vt talis,non est ita afflictiua.Ideo alij posuerunt, ꝙ anima talis patitur atque affligitur ab igne corporeo,inquantum apprehendit illum vt cibi nociũ, sicq; ex tali apprehensione afficitur timore & dolore vt impleatur
Psal.13. 52 in animabus damnatis seu in purgatorio constitutis,quod scriptum est: Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor.

istud

Istud rursus improbat Thomas: Quoniã, sic non pateretur anima separata ab igne sed à similitudine ignis quam concipit. Nec probabile est quòd animæ ac dæmones ingenij subtilitate pollentes, putarẽt ignẽ illum esse eis nociuum, nisi sic esset in veritate, & nisi veraciter grauarentur ab eo. Hinc alij dicũt, quod ignis ille agit in spiritus incorporales, videlicet in animas atque dæmonia, nõ vt res naturæ, sed vt instrumẽtũ diuinæ iustitiæ. Istud quoq; asserit Thomas, non esse sufficienter probatum, quoniam agens instrumẽtale non agit in aliquid, nisi in quo habet etiã aliquam naturalem & propriam actionem, quemadmodum serra secando lignum, introducit formã artificialem. Idcirco assignari oportet igni aliquam naturalem actionẽ in anima ad hoc quòd agat eam tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ. Consequenter ponit hic doctor modum sibi placentem dicendo: corpus in spiritũ naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, nec ipsum grauare, nisi secũdum quod corpori aliquo modo vnitur. Spiritus autem corpori vnitur dupliciter: Primò vt forma materiæ, vt ex eis fit vnum simpliciter, & hoc modo anima & dæmon non vniuntur corporeo igni

Spũs corpori vnitur dupliciter.

1.

E Secundò

11. Secũdò ſicut mouẽs mobili, vel ſicut locatum loco, eo modo quo in corporalia ſunt in loco. In corporei enim ſpiritus ſunt in loco diffinitiuè, quoniã ita ſunt in loco vno, ꝙ nõ in alio: quanuis autem res corporea ex ſua natura habeat ꝙ ſpiritũ incorporeũ loco diffiniat, non tamen ex ſua natura. Hoc ſuperadditur, ꝙ ſpiritum incorporeum loco diffinitum detineat vt ita illi loco alligetur quòd ad alia diuertere nequeat, cum ſpiritus nõ ſit naturaliter ita in loco vt loco ſubdatur. Sed hoc ſuperadditur igni incorporeo inquãtum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, ꝙ ſic detinet ſpiritum, & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne ſcilicet poſsit operari, vbi vult & ſecundum quod vult. Hæc Thomas, qui etiam in Summa contra Gentiles lib. 4. ponit hunc modum. Sed contra hunc modum multa obiici poſſunt. Primò, quoniam iuxta iſtam poſitionem nequaquam videtur, ꝙ pœna ſenſus animarum ſeparatarum in purgatorio vel inferno exiſtentium, excedat omnem pœnam vitæ præſentis. Nam ſpiritum detineri ab igne, & ei eſſe alligatum, multò minor eſt pœna, quã verè corporaliter cremari in medio ignis. Nam & ignis ratione ſui caloris

Contra Thomam Aqui. obiectiones quorũdã.

1.

caloris verisſimè perhibetur eſſe maximè actiuus & afflictiuus. Denique quanuis regis filio eſſet valde graue detineri in carcere,nõ tamen detentio illa eſſet ei ita pœnoſa, vt alteri cuicunq; cremari & cõburi in medio æſtuantiſsimi ignis mũdani. Amplius,crimina dæmonum ſaltem peiorum nõ ſunt minora criminibus hominum:idcirco ſupplicia dæmonũ etiam poſt diem iudicij non erunt minora ſuppliciis hominum reproborum, qui tunc in corpore & anima punientur ab igne: ſed ſi tunc dæmones ſolùm punientur ab igne tartareo per allegationem & detentionem præfatam, multò minor eſſet tũc pœna eorũ quàm hominũ,qui tũc infernali incendio per caloris impreſsionem ineffabiliter torquebũtur. Præterea ſecũdum iſtã opinionem ſpiritus incorporei multò grauius punirẽtur, ſi alligarẽtur ac detinerẽtur infimo elemẽto, vtputa terrę, & pręſertim terrę lutoſę, fœtenti, ac ſordidę: quoniã talis res corporalis & huiuſcemodi locus eſſet eorũ naturę ac dignitati ſpecificę multò magis contrarius. Vnde vt refert Gulielmus Pariſienſis in libro de vniuerſo, quidam dixerunt dęmones quoſdam nunc detineri cloacis & huiuſmodi impuriſsimis locis. Inſuper iſta 11.

positio non videtur consonare diuersis ac plurimis visionibus ac reuelationibus hominum deuotorum atque sanctorum, qui dixerunt atq; scripserũt se vidisse pœnas purgatorij ac inferni, & animas ibi verè realiter immutari, pati, affligi vehementissimo ignis calore: imo multi à morte resuscitati, testati sunt se ita esse expertos, & quidam inspiritu multa talia se vidisse passósque esse asseruerunt. Infra quoque probabitur, quòd ista positio non satis concordare videtur cum positione sanctorum Augustini, Gregorij, ac plurium aliorum. Adhuc autem si non affligerentur animæ separatæ ac dæmones ab igne, nisi per præfatam detentionem, possent ex assuefactione & diuturnitate pœnam huiusmodi maximè mitigare, faciendo de necessitate voluntatem quandam patientiámque coactam. Quemadmodum incarcerati scientes se non posse euadere, assumunt sibi patientiam quandam. Postremò quod Thomas affiirmat, agens instrumentale non agere aliquit virtute superioris agentis, nisi habeat aliquam naturalem & propriam actionẽ in illud quanuis in naturalibus communiter ita sit, non tamẽ oportet sic esse in effectibus qui sunt supra naturam, quales sunt pu-

Verborũ Thomæ solutio.

nitiones ſpirituum ab igne materiali:imò deus altiſsimus, qui eſt ſuper omnem legem naturæ & ſuper omnem ordinē vniuerſi,interdum ad oſtendendam ſuper liberrimam & illuminatiſsimā ſuam agit aliqua per ea quæ minimè per naturam poſſunt cooperari ad illa, imò per ea quæ ex ſua natura habent operari contrariū. Vnde ſuper illud Iſaiæ: Iuſsit Iſais vt tollerent maſſam deficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus Ezechiæ, & ſanaretur: dicūt communiter expoſitores, quòd applicatio illa ficorum naturaliter erat contraria curationi vulneri Ezechiæ. Ideo deus per Iſaiam iuſsit apponi tale emplaſtrum quatenus curatio Ezech. miraculoſior monſtraretur:nempe vt ait Hierony. per vulnus Ezec. Theodotio, Symmachus & Aquila intellexerunt regium morbum, alij apoſtema quorū vtrique contrariatur applicatio dulciū. Vnde ſecūdū Hierony. vt ſanatio Ezech. oſtenderetur diuinior, per res noxias atque aduerſas fertur collata. Itaque ad indagandū qualiter ſpiritus illi patiantur ad igne corporeo, non expedit nimis inniti naturali inueſtigationi,quēadmodū nec in aliis multis quæ credimus. FRA. Vt mihi apparet ad deuotionis & cōpunctionis profectum, plus

Eſaiæ 38.

Hie.lib.2. ſuper Iſa. cap.38.

In ſpiritualibus indagandis nō eſt naturaliter proceden dum.

confert in his ſimpliciter credere, quã ea quæ fidei ſunt, per rationem diſcutere: tamen quia materiam iſtam ingreſsi ſumus opto audire quid alij quoq; doctores de hac ipſa ſcribant materia.

De alia quorundam doctorum poſitione circa modum quo incorporei ſpiritus affliguntur ab igne materiali.

ARTICVLVS XVII.

DE hac re ſuper 4. diſtinctione 44. ſcribit Bonauentu. Aliqui ſumere voluerunt modũ actionis iſtius ex parte naturæ ipſius animæ, & ſumpſerunt iſtud ex verbis Auguſti.12. ſuper Geneſim, vbi oſtendit ꝙ anima pati poteſt corpore nõ patiente, etiã acerbiſsimè, paſsiones, quẽadmodum probat ibi per exẽpla in ſomnis & in ægritudine quadam, vexationibúſque quibuſdam. Si ergo anima ſecum trahit affectiones & imagines corporales & in illis atque per illas potuit pati in corpore non patiente etiam ad ignis abſentiam, multo plus quũ ſeparata fuerit à corpore poterit pati per illas & in illis, igne purgatorij ſeu inferni præſente. Quoniã quanuis nõ ſit ibi paſsio corporalis, eſt tamen paſsio ibi animalis, ſeu ſpiritalis,

Aug.li.12. ſuper Gene. ca. 17.

quæ

quæ vera est pasſio & vera afflictio. His verbis addit Bonauen. Sed iſtud non videtur animæ fideli ſufficere, quoniam credimus etiam dæmones qui carẽt huiuſmodi imaginationibus & affectionibus à corpore tractis, pati ab illo igne. Credimus etiã quod pœna illa infernalis & etiam purgatorij ſit per veram ignis actionem, nõ per phantaſticam imaginationem. Amplius, ſi ſubſtantia ſpiritalis ſeparata certa eſt quòd ab igne lædi non poteſt, ergo imaginatio illa ignis non generat in ea terrorem, niſi aliud occurrat quàm ipſius animæ natura aut diſpoſitio ex corpore contracta: & ideo cùm non poſsit ſufficiens ratio ſumi ex parte diuinæ iuſtitiæ, quæ rationem noſtram quietet, nec ex partæ ſolius animæ quæ fidei per omnia concordet: Ideo ratio ſumi poteſt aſpiciendo ad vtrunque. Inter plures autem modos perſuadẽdi iſte videtur probabilior eſſe nam ſecundum Auguſtinum 14. de Ciuitate Dolor ſiue triſtitia eſt diſſenſus ab his rebus que nobis nolentibus accidunt. Ad hoc igitur quòd dolor generetur in anima ab aliquo, duo concurrunt ex parte animæ patientis, videlicet preceptio ex parte cognitionis, & deteſtatio ex parte affectionis: Similiter duo requiruntur ex parte

Ad doloris generationem duo concurrunt.

agentis: Vnum est quod immutet animæ perceptionē: aliud, quod violentèr & inseparabiliter adhæreat contra repugnātiam voluntatis. Ex his quatuor duo sunt secundum ordinem naturæ, & duo secundum ordinem diuinæ iustitiæ. Quòd enim ignis immutet cognitionē animę, & anima percipiat actionē & calorem ignis hoc est de naturali potētia vtriusq; quod patet sic: Quia dum ignis agit in compositum ex anima & corpore: duplex ibi est passio, vna naturalis, que est calefactio corporis:alia animalis,& hęc est immutatio sensus: & prima est vera naturalisque passio, quoniam est ab igne tanquā à naturali agente: secunda passio est anima seipsam mouente,& ab inge occasionem præbente, vt dicit Augustinus sexto Musicæ: Quemadmodum ergo postquam separata est anima a corpore suo,corpus potest pati ad igne passione naturali, quoniā potest calefieri & inflammari, & hoc per naturalem potentiam vtriusq; sic spiritus separatus potest pati ab igne passione animali,& ab igne præsenti immutari,naturali potentia ignis & animæ. Duo ergo sunt ibi per ordinem naturæ,& alia duo per ordinem diuinæ iustitiæ. Quòd enim ignis animæ indissolubiliter alligetur, & anima

Ignis quādo incompositū agit duplex oritur passio.

Aug.li. 6. de Music. cap.5.

in eo recludatur tanquam incarcere, hoc est diuinæ iustitiæ, ad quam spectat malefactorem includere carceri. Quòd itam anima refugiat ignis calorem, qui ei per naturam nocere non potest, & trepidet timore vbi non est timor, hoc est diuinæ iustitiæ, quæ facit tripidare peccatores im mittendo timorem & horrorem huius rei qua secundum naturam sunt superiores: & quanuis istud sit opus diuinæ iustitiæ, non tamen est contra ordinem naturæ, vel spiritum trepidare quòd trepidendum nō est vel spiritum corpori alligari. Hęc Bonauē. Cuius positio partim cōcordat cum præinducta Thomæ positione, & partim ab ea discordare videtur. Nempe cum Thoma dicit spiritus illos igni alligari, & detineri in igne velut in carcere. Quod verò subiungit eos trepidare, vbi trepidendum non est, recedit à Thoma: Multaque alia in ista opinione tanguntur, quæ impugnationibus patent. Nam quod ait animam mouere seipsam ad sentiendum, & ignem præbere occasionem, sic videtur sonare quasi sensatio fieret non recipiendo sed extrà mittendo, & quasi sensus sit actiua nō passiua potentia, quod Platonicum est. Itē quod dicit animā separatam pati ab igne passione animali, qua sensus immutatur à

Thomæ & Bonauen. discrepantia.

ſuo ſubiecto: non enim manent in anima ſeparata vires organicæ, aut ſenſus exteriores. Conformiter quòd ait ſpiritus illos trepidare vbi non eſt timor, non apparet: niſi deus intellectum illorum ſpirituum taliter hebetet & obſcuret, vt naturã, proprietatem & vim ignis ignorent, qui multa valde altiora & ſubtiliora intelligunt. Denique iuxta iſtam opinionem non videtur poſſe defendi, quòd etiam poſt reſurrectionem communem dæmones punirentur tam grauiter vt homines reprobi, vt præcedẽti tangebatur articulo: nam & ibi obiecta contra hanc quoque poſitionem militare videntur. Tantis tamen doctoribus non eſt irreuerenter, aut temere contradicendum. FRATER. Quid de iſta materia verius puta? DIONYSI. Ad hoc ſine aliorum præiudicio in ſequenti reſpondebo articulo.

Quid verius videatur de modo, quo animæ ſeparatæ ac demones affliguntur ab igne materiali.

ARTICVLVS XVIII.

DIONYSIVS.

Dio. catt. cẽſura circa iã dicta

EGo firmiſsimè atque ſimpliciter credo, teneo & affirmo, ꝙ ignis ille purgatorij & inferni verè realiter ac pœnaliſ-

ſimè

ſimè influat, agat & imprimat in animas ſeparatas ac dæmones immutando,& affligẽdo eoſdẽ ſuo calore ineffabiliter acrius ac pœnalius,quàm aliquis in hoc mundo affligi & immutari queat ab ignis calore. Veruntamẽ modum,& qualitatem immutationis illius arbitror comprehendi non poſſe ab homine viatore,quoniam ignis ille non agit,vt agens naturale:ſed vt inſtrumentum diuinæ omnipotentis iuſtitiæ, & ſicut omnipotens deus ſupernaturaliter cõtulit materialibus ac ſenſibilibus rebus, vt puta ſacramentis, vt aquæ ſeu tinctioni in aqua,& vnctioni, ac ſacramentalibus verbis,virtutem agendi ſalubriter in incorporeas animas adhuc in corpore exiſtentes: ſic ſupernaturaliter cruciat,affligit,immutat & vrit animas ſeparatas, ac dæmones. Rurſus quemadmodum creator benedictus,& glorioſus dedit inuiſibilibus creaturis, vt angelis ſanctis, imò & dæmonibus virtutem naturaliter influendi ac imprimendi creaturis corporeis, & mouendi, tranſmutandi,puniendi eaſdem: ſic corporalibus ac ſenſibilibus rebus ſupernaturaliter dedit virtutem hanc immutandi affligendíque animas ſeparatas, quod & iuſto ac decentiſsimo egit iudicio. Ex quo enim animæ prauæ ac dæmones peccando

cando fecerunt ſeipſos ſenſibilibus, corporalibus inanimatíſque entibus viliores per culpam, iuſtum eſt vt rebus huiuſmodi ſubiiciantur per pœnam, detentionem & immutationē maximè afflictiuam. Nā & huiuſmodi afflictionibus ac paſsionibus vult iudex omnipotens ſpiritus prauos ſubdi & affici, quanuis ineffabili modo aliter ſint in eis quàm in rebus huius mundi corporeis. FRA. Hæc omnia, vt mihi videtur, catholicè ſonāt, ſed authoritatibus ſanctorum, & exemplis ea corroborata. DION. Quoniam diuerſi diuerſimode, imò & truncatè ac incompletè verba allegant ſancti Gregorij, volo verba eius integrè commemorare, vt clarius pateat meus ipſius. Itaque. 4. Dialogorum libro diſſeruit, Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur non poſt mortem igne teneatur igne corporeo? Ad quod Petrus (cum quo diſputauit ſicut & ego tecum) reſpondit. In viuente quolibet idciro incorporeus ſpiritus tenetúr in corpore, quia viuificat corpus. Ad quod Gregorius, Si in corporeus ſpiritus in hoc teneri poteſt, quia viuificat, cur non & ibi pœnaliter teneatur vbi mortificatur? Toneri autem ſpiritum per ignem dicimus, vt in tormēto ignis ſit videndo ac ſentiendo:

Spiritus igne quomodo deneantur.

do:ignem nanq; eo ipſum patitur quo videt:& quia concremari ſe aſpicit, concrematur : ſicque fit vtres corporea in corpoream rem exurat,dum ex igne viſibili ardor ad dolor inuiſibilis trahitur, vt per ignem corporeum,mens incorporea flamma crucietur. Quanuis colligere ex dictis euangelícis valeamus, quòd incendium anima non ſolùm viuendo,ſed etiam experiando patiatur : veritatis etenim voce Diues mortuus dicitur in inferno ſepultus:qui deprecatus eſt Abraham , dicens, Luc.16.
Mitte Lazarum,vt intingat extremum digiti ſui in aquam , vt refrigeret linguam meam,quia crucior in hac flamma.Denique veritas in fine reprobis dicet,Ite male Matt. 25.
dicti in ignem æternum , qui præparatus, eſt diabolo & angelis eius.Si ergo diabolus eiúſque angeli cùm ſint incorporei, corporeo igne ſunt cruciãdi , quid mirum ſi & animæ antequam recipiant corpora, corporea tormenta ſentire cogantur ? Ad hæc Petrus ille reſpondit,Placet ratio,nec debet animus de hac quæſtione vlterius dubitare. FRA. Quomodo ignis ille corporeus dicitur, cum aliqui ſancti videantur ambigere,an corpore⁹ incorporeúſue exiſtat : quemadmodũ te legiſſe ac melius ſcire non dubito? DIO. Fateor doctorẽ

egredium

egredium beatiſsimum Auguſtinum de his interdum inquiſitiuè & quaſi dubitatiuè locutum. Nam & ſuper Geneſim ait, Spiritualem arbitror ignem illum. Et iterum dicit, Cuiuſmodi ſit ignis ille æternus arbitror ſcire neminem poſſe, niſi cui ſpiritus diuinus oſtendit. In libris quoq; de
1.Cor. 3. Ciuitate dei, & ſuper verba illa Apoſtoli, Alij ædificant lignum, fœnum & ſtipulam loquitur de his dubitatiuè. Et rurſus duodecimo ſuper Geneſim, Spiritualem, inquit arbitror eſſe locum in quem anima defertur poſt mortem. Inſuper Damaſcenus quarto libro, In fine, inquit, tradetur diabolus & dæmones, & homo eius, videlicet Antichriſtus, & impij in ignem æternum, non materialem, qualis eſt, qui apud nos eſt, ſed qualem nouit eum deus. Verùm vt Bonauentura fatetur, Ipſe beatus Auguſtinus in ſuis ſermonibus manifeſtè teſtatur ignem illum eſſe corporeum. Damaſcenus quoque non negat ignem illũ eſſe materialem, ſed dicit quòd non ſit taliter materialis vt ignis qui apud nos eſt: vel dicit eum eſſe immaterialẽ quantũ ad ſuas proprietates. Verùm vt rurſus ſcribit Bonauẽtura, Talem dubitationẽ de igne purgatorij ac inferni abſtulerunt nobis poſteriores ſancti doctores, vt Gregorius, cui ſpiri

tus

tus ſanctus multa reuelauit: atque Iſidorus in libro de ordine creaturarum, ac alij ſancti, qui euidenter teſtati ſunt ignem illum eſſe corporeum. FRA. Cùm diues in inferno ſepultus non habuerit ibi linguam corpoream, nec Lazarus in lymbo patrum digitum corporalem, videtur quòd totum illud, de flamma intinctio néque digiti, & refrigeratione linguæ, ſit ſpiritaliter intelligendum. DIONY. Verum eſt verba illa de lingua & eius refrigeratione, intinctionéque extremitatis digiti in aquam eſſe ſpiritaliter accipienda, prout ſuper Lucam poteris inuenire. Flamma tamen corporalis ibidem eſt, quę qualiter agit in ſpiritũ, iam audiſti. FRA. Propoſui quærere quid ſpiritaliter per diuitis condemnati, ſeu potius ſuæ animæ linguam, & quid per digitum extremitatémque digiti animæ Lazari, quid etiam per intinctionem eius in aquam ſit intelligendum: ſed quia ad expoſitores ſuper Lucam me remiſiſti, nunc iſta interrogare non audeo: Nam & ſuper Lucam te iſta expoſuiſſe non ambigo. Sed precor, vt ex aliorum quoque ſanctorum patrum doctrinis elucides, qualiter incorporei ſpiritus affligantur ab igne corporeo.

Proſec

Prosecutio declarationis qualiter animæ ac dæmones poßunt tam dirè affligi à corporeo igne.

ARTICVLVS XIX.

DIONYSIVS.

AD huius rei veritatem declarandam primò affirmo quòd sanctus asserit Augusti.in quodã sermone, Ignis ille purgatorij durior est,quam quicquid pœnarũ in seculo isto videre, sentite,aut cogitare quis poterit.Deinde quod quarto Sententiarum Magister ex verbis sapientissimi Augustini allegat dicentis,Quisque profiteri renuit animam posse habere similitudinem corporis,corporaliúmque mẽbrorum potest negare animam esse quę videt in somnis se ambulare,sedere,vel huc illúc que ferri volatu aut gressu: ꝙ sine quadã
Lucæ. 16. corporis similitudine non fit. Proinde si hanc similitudinem & apud inferos gerit non corporalem,sed corpori similem:potest & ibi sic pati.Insuper ad idem probãdũ inducit Magister verba Iuliani episcopi qui verba Gregorij præcedenti capite introducta,allegat in forma & sequitur ea. Addit quoque Magister.In Cassiani etiam voluminibus legitur, quòd animæ separatæ non sint otiose,neque nihil non sentiant,

Animæ defunctorũ sensibus non priuãtur.

tiant, cùm diues ille in inferno flãma cruciari se clamet: vnde probatur animas defunctorum non solùm suis sensibus non priuari, sed nec istis affectib⁹, scilicet spe, gaudio, tristitia, metu carere: Hæc Magister. FRATER. Ex his non satis intelligo qualiter animæ separatæ ac dæmones affligantur ab igne corporeo, nisi fortè ex quadam phantastica ignis apprehensione, & imaginatione rei læsiua: à qua tamen nequeunt immutari: & magis à similitudine ignis: quàm ab igne. DIO. Ea quæ fidei sunt rationem & comprehensionem transcẽdunt, nihilominus per ea quę naturaliter fiunt, aliqualiter declarantur. Si ergo anima adhuc existens in corpore potest absque corporis passione tã horribiliter affligi in somno ex sola imaginatione & similitudine corporaliũ rerũ, quãtò magis per omnipotentiam dei possunt animæ separatæ ac dæmones nunquam dormientes affligi & immutari, ineffabilitérque puniri igne corporeo ex ignis illius apprehensione, præsentiæ, impressione, per similitudines, species ac diuinationes ipsius: ita quòd sicut spiritus illi vitiosi ac turpiter in rebus caducis sunt delectati, sic iustè & innaturaliter, violentè & supernaturaliter compellantur rerum cor-

porearum ac viliũ impreſsionibus, atque punitionibus ſubiacere & affici. Inſuper, non obſtante omni animæ rationalis ſimplicitate & incorporeitate anima naturaliter efficitur intrinſeca corporis forma ſubſtantificans, eſſentians atque viuificans illud: & ex cõſequẽti paſsionibus, afflictionibúſque corporalibus communicans, ſubiacens & formata. Nónne ergo omnipotẽs iudex poteſt tam animas ſeparatas, quàm dæmones taliter alligare & vnire corporeo igni vt verè ſubiaceant, afficiantur & torqueantur impreſsionibus eius? F R A. Cùm nec in dæmonibus, nec in animab9 ſeparatis cõſiſtãt ſenſus interiores, qui ſunt vires organicæ, inter quas ſunt vis imaginatiua, ac memoratiua, quomodo poterit in illis ſpiritibus eſſe imaginatiua apprehenſio ſeu imaginaria cognitio ignis & corporaliũ rerum? D I O. Nónne ſuperſimplicisſimus & immaterialiſsimus deus cognóſcit hęc vniuerſa corporalia: deinde & angeli ſancti, in quibus nequaquam eſt ſenſus interior, aut imaginatiua potẽtia? Nónne etiam anima diuitis condẽnati poſita in tormentis recordabatur fratrũ ſuorum? Porrò an & qualiter potentiæ ſenſi-
Luc. 16. tiuæ exteriores & interiores maneant & conſiſtant in anima ſeparata, & qualiter

non,

non specialis est difficultas, quæ à doctoribus super 4. Sententiarum determinatur, & circa hoc aliter senserunt Platonici, quos in hac parte Augustini. & alij quidam catholici sequi videntur: aliterq; Peripatetici, quos doctores nostri communiter sunt secuti. Certum est autem quòd potentiæ sensitiuæ ad minus radicaliter & originaliter manēt in anima separata. Verūtamē August. in lib. de spiritu & anima dicit, Recedit anima à corpore secū trahens sensum, imaginationem, rationem, intellectum, concupiscibilitatem & irascibilitatē, & rursus, Anima (inquit) recedēs à corpore ex his, putà ex imaginatione, concupiscibilitate, irascibilitate secundū merita aut demerita afficitur ad delectationem vel ad dolorē: imò super Genesim 12. ait, Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui, dū iacente sine sensu corpore, nō tamē penitus mortuo, videt talia, qualia multi ex tali seductione ad se reuersi, aliis narrauerūt, & nō habeat similitudinē hāc, dū perfecta morte penit⁹ de corpore exierit. FRA. Cùm ista sint satis difficilia mihi, cupio de ista materia plenius per exempla certificari.

Demonstratio per exempla, quàm acerbissimè

 pati

patientur animæ defunctorum ab igne purgaterij & inferni.

ARTICVLVS. XX.

DIONYSIVS.

Reparati visiones.

DE hac re recitat multa exẽpla Gregorius Papa quartò Dialogorum, quæ te puto legisse: videlicet qualiter vir nomine Reparatus, eductus de corpore vidit rogum ingentem paratum, cui superimpositus fuit Tiburtius presbyter lubricus, & igne supposito est crematus, eadémque hora obiit ille Tiburtius, cuius anima fuit incendió deputata. Alium quoque vidit rogum parari, cuius cacumẽ videbatur à terra vsque ad cęlum extendi. Vidit autem rogos parari, nõ quòd in inferno ignis construatur ex lignis, sed per ea ex quibus apud nos ignis nutritur, ostensa sunt ei supplicia impiorum, vt ea viuẽtibus, per solita aptius recitaret. Insuper, refert de quodam curiali repente defuncto, eo quòd puellam quam de fonte leuauit baptismatis, violauit: de cuius sepulchro, cunctis cernentibus, diu flãma erupit, quousque omnia eius combussit, imò & totum eius sepulchrũ consumpsit: quod, vt ait Gregorius, ideo fecit omnipotens deus, vt ostẽderet quid anima ei9 pertulit

in occulto, cuius corpus ſic combuſtum eſt in ſepulchro: atque vt hinc penſemus quid anima viuens ac ſentiens pro ſuo patiatur exceſſu, cuius inſenſibilia oſſa, tantò ſunt concrementa ſupplicio. Amplius ſcribit de eremita monacho nomine Petro, qui antequam eremiticam vitam aſſumpſit, defunctus fuit; ſed corpori protinus reſtitutus, teſtabatur ſe vidiſſe inferni ſupplicia, atque innumera loca pœnarum quoſdam quoq; ſeculi huius potentes, in eiſdem flāmis ſuſpenſos: cumque & ipſe iam demergendus eſſet in ignem, angel⁹ mox apparens eripuit eum & dixit, Egredere & qualiter tibi deinceps viuendum ſit, attēde cautiſsimè: Qui reſuſcitatus, tātis deinde vigiliis ſe ieiuniiſq; cōſtrinxit, vt eum inferni tormenta vidiſſe ac timuiſſe conuerſatio loqueretur, etiam ſi id lingua non fatetur. Preterea recitat de milite nomine Stephano, qui defunctus iacuit inhumatus vſque ad diem ſequētem & tunc reſuſcitatus, perhibuit ſe vidiſſe inferni ſupplicia quæ non credidit prius audita. Refert quoque de alio milite educto de corpore, qui reductus ad corpus retulit ſe pontem vidiſſe, ſub quo ponte decurrebat niger caliginoſuſque fluuius, nebulā intolerabilis fœtoris exhalās. Tranſ-

Stepha. militis viſio.

acto autem ponte, erant amœna atque virentia prata, odoriferis herbarũ floribus decorata, in quibus de albatorum hominum conuenticula videbantur: & tantus erat ibi odor suauitatis, quòd vniuersos illic habitates, ambulantésque sanauit: ibi mansiones diuersorum singulæ multitudine lucis fuerũt plenæ: ibi quoque ædificabatur domus miræ potentiæ, quæ aureis videbatur laterculis construi: sed cuius erat, nequiuit agnosci. Erãt etiam super ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, quorum aliqua ab exurgente fœtoris nebula tangebantur, alia verò exurgens fœtor non tetigit. Porrò, hæc erat in ponte illo probatio, vt quisque iniustorũ vellet per eã procedere, in tenebrosum & fœtidũ flumẽ delaberetur: iusti verò quibus culpa non obstitit, securo per eum ac libero gressu ad prata amœna pertingerent. Ibi quoq; vidisse se dixit Petrũ quẽdam maiorẽ, ante 4. annos defunctũ, deorsum in locis illis teterrimis positum, magno pondere ferri relegatũ atque depressum, quoniam reos magis ex crudelitate, quam ex obediẽtia & æquitate puniuit, Asseruit itẽ se vidisse in ponte illo Stephanũ quendam, quo volente transire per pontẽ lapsus est pes ipsius, atq; ex media corporis parte

parte fuit extra pontē deiectus, & à quibusdam viris teterrimis ex flumine surgētibus per coxas deorsum, & à quibusdam albatis ac speciosissimis viris cœpit trahi per brachia sursum: per quod dabatur intelligi, quòd in Stephano illo erant eleemosinarū largitio, & carnis lasciuia. FRA. Diu te de his recitantem libenter audiui: & quamuis circa narrata multæ mihi dubitationes & quæstiones occurrerent, has tamen proponere distuli: quia perpēdi ex tua relatione mihi dari occasionem diligentissimè inquirendi, quod diu ac sæpe inquirere concupiui, vtpura quid æstimes sentiēdum de visionibus reuelationibúsque nonnullis, quibus quidam modicam adhibent fidem quæ tamē ex præinducta magni Gregorij reuelatione roborari videntur, atque credibiles fieri. DIO. Quęnam sunt visiones, reuelationésque illæ? FRAT. Visio Tondali, visio cuiusdam monachi, quæ Anglicana vocatur, visio facta est de purgatorio Patritij, & visio Christinæ mirabilis. DIO. Quid tibi in visionibus illis videtur amplius inquirendum, & mirum seu magis ambiguum?

Quid sentiendum videatur de visione Tondali militis, & an visio illa facta sit anima ...

Tondali existente in corpore, an eo veraciter mortuo.

ARTICVLVS XXI.

FRATER.

DE visione Tondali, proximum est cuncta referre, & longa narratione molestare te vereor, cùm in omnibus studeas breuitati. Verùm aliqua cōpēdiosius quò potero enarrabo. Itaq; sicut is qui visionē illā descripsit, testatur, Tondalus miles Hiberniæ post visionem suam reducta ad corpus, dixit, Cùm anima mea corpus exueret, & illud mortuū esse cognosceret, cōscia sibi de malo, cœpit timere, voluitq; ad corpus redire, nec poterat illud intrare: sicque miserrima confidebat in sola dei misericordia. Tandem vidit venire ad se tantam multitudinem immundorum spirituum, vt non solùm domum, sed & omnes vias ac plateas viderentur implere, qui dentibus suis stridebant in eam, & vnguibus propriis præ nimio furore laniabant genas teterrimas. Post hec misit deus angelū in occursum ipsius, quē vidēs anima mea à longe venientem, indesinenter eū aspexit, qui dixit: Esto securus, quia non deerit tibi misericordia dei, quia patieris pauca de pluribus quæ pati prome-

rui

ruisti: sequere me, & quæcunq; monstrauero tibi, memoriter retine, quia debes iterum ad corpus redire. Cúmque longius pergerent simul, tandē venerunt ad vallē valde terribilem, tenebrosam, profundam ardentibus carbonibus plenam, habētem operculum ferreū sex cubitorū, quod nimio ardens calore, superabat carbones, cuius fœtor animā præ omnibus (quas sustinuit hucusque pœnis afflixit: descendebat autē super ferream laminam illa multitudo miserrimarum animarum, & illic cremabātur donec omnino liquescerent, instar cremij in sartagine concremati: & quod grauius est per illā laminā colabantur, sicut colari solent cera per pannum, sicque in carbonibus ignis ardentibus renouabātur ad pœnas Deinde anima cū angelo venit ad quandā incredibilis magnitudinis bestiā, cuius os videbatur posse capere nouē millia hominū armatorum intra quam erant multa millia virorum ac mulierū, dira tormēta luentiū, tunc angelo disparente, dæmones traxerunt animā in bestiæ ventrem vbi ineffabilia tolerauit tormenta, ferocitatē canum, vrsorum, leonum, serpentinum, & innumerabiliū aliorum animalium monstrosorum, dæmonum ictus, ardorem ignis, asperitatem

Bestia incredibilis magnitudinis.

frigoris, fœtorem sulphuris, caliginem oculorum, fluxum lachrymarum, dētiūmque stridorē, ita quòd proprias genas præ dolore potuit lacerare. Post hęc miro quo nescio modo eruta de bestia, cum lōgius debillis iaceret, aperiens oculos, vidit angelum prope se stantem, qui eam confortās, duxit ad stagnū amplum & tēpestuosum, in quo erant terribiles bestiæ mugientes nec aliud postulantes, nisi animas deuorare. Porrò per lacum eius erat pons longitudinis duorum milliarium, & latitudinis palmæ vnius, cui inserta erat tabula clauis ferreis acutissimis plena, omnésque bestiæ conueniebant ad pontem sumere escas, vtpute animas pertrāsire non valentes, dixitq; angel⁹ animæ. Oportet te pōtem istum trāsire, nec vacua ibis: sed vaccam in domittam (quamdum in corpore eras cōpatri tuo furata fuisti) oportet tecum ducere, & illęsam mihi vltra pontem exhibere. Tunc anima ait: Quomodo ego miserrima potero transducere vaccam in tali periculo, vbi stare nō possum omnino? Videns autem anima quòd oporteret eam sic facere, cœpit reluctantem trahere vaccam, & cum ea ire per pontem, & cum staret anima, cadebat vacca: cū staret vacca, corruit anima: sicque

viceuersa, modò stabant, modò cadebat quousq; venerũt ad mediũ pontis, vbi obuiauit eis quidẽ furatos manipulos, super se portans, sicq; animę istę rogabant seinuicẽ, ne vna alterã à suo impediret itinere, & plantarũ suarũ sanguine pontẽ cruẽtabant, tandem (nescientes qualiter) senserunt, quòd vna aliá pertransisset. Cúmque anima pontem transisset, vidit angelum suum, ostenditq; ei pedes suos cruentatos. Post hæc angelus duxit eam ad domum ignibus plenam, de qua exibat flamma, per mille passus comburens omnes animas quas inuenit. Vidit autem anima ante domus portã stantes carnifices cum securibus, cultris, sarmentis, falcibúsq; acutis, cum dolabris, tenebris, vangis fossoriis, cum quibus poterant animas excoriare, decolare, scindere, detrũcare: & sub manibus illorum carnificum viderunt animas innumerabiles hæc omnia sustinẽtes tunc (angelo permittente) dæmones animam rapuerunt, & præfatis instrumentis dissipauerunt, & dissipatam ac fractã tradiderunt incendio. Doloribus verendorum maximè torquebantur luxuriosi. Consequenter duxit angelus animam ad loca atque tormenta prædictis horribiliora, monstrauítq; ei infernũ, & principem tenebra

Domus ignibus plena.

Luxuriosorũ pœnarum genera in inferno.

tenebrarũ in horribilissima. Tandẽ cùm anima vidisset & experta esset huiuscemodi pœnas, processit cũ angelo, & vidit murũ excelsum, intra quem erat plurima multitudo virorũ ac mulierum, ventũ ac pluuiam, famen ac sitim sustinentium, & erant valde tristes: & interrogante anima qui essent, angelus dixit. Isti sunt mali, sed nõ valde mali, qui in mundo se habuerũt honestè, sed bona temporalia non cõmunicauerunt pauperibus quemadmodum debuerunt: ideo patiuntur has pœnas per aliquot annos, & tunc deducũtur ad requiem bonã. Post hæc angelus & anima venerunt ad portam, quam ingressi viderunt campum pulcherrimum, odoriferũ, floribus consitum, lucidum & amœnum in quo erat multitudo innumerabilis animarum virorum ac mulierum, & nox ibi non erat, nec sol occumbebat, & erat ibi fons aquæ viuæ. Interrogantéque anima, quarum animarum est requies ista? Angelus ait: Hìc hàbitant boni non valde boni, qui de suppliciis liberati, nondũ merentur sanctis coniungi: & inde procedens anima, vidit laicos sibi notos. Cúmque angelus & anima processissent, viderunt murum nimis sublimem & præclarum: & ingressis eis ibidem vidit choros

Locus nõ valde malorum.

angelorum

angelorum deum laudantiũ, viros ac mulieres lætantes pulcherrimè vestitos, & suauissimus odor fuit ibi; dixítque angelus: ista sunt præmia coniugalium qui fidem coniugalem seruantes, & suam familiam bene regentes, temporalia sua communicauerunt pauperibus & peregrinis atque ecclesiis. Cùm ergo angelus & anima sic plurimos pertrãsissent, apparuit eis murus tam altus vt prim⁹ de auro purissimo, quo pertransito, apparuerunt sedilia de auro & gẽmis cõstructa, preciosissimis sericis cooperta, in quib⁹ sedebãt seniores viri & fœminæ, vestiti sericis, & stolis albis, & tyaris, & vniuersis ornatibus & splẽduit facies vniuscuiusq; sicut sol in meridie, cecinerúntq; deo dulcissimè Alleluia. Apoc. 19.

Et angelus dixit: Isti sunt cõtinentes, qui per aliquod tempus carnis debitum persoluentes, reliquũ vitæ in seruitio dei duxerunt, vel martyrium patiẽtes pro Christo, vel seipsos cum vitiis & concupiscentiis crucifigentes. Gala. 5. Verùm dum anima curiosius conspiceret, vidit castra & papiliones ex purpura, bysso, argento, auro & serico mira varietate constructos, in quibus audiuit quàm plurimos omni musicorum genere suauissimè concinentes, quorum beatitudo & gloria omnium præceden

præcedentium gloriam transcēdebat. Dixítque angelus: isti sunt monachi & moniales, qui verè regulariter sub obedientia sancta vixerunt. Post hęc viderũt murũ altitudine, pulchritudine & splendore dissimilē aliis ex omni lapide precioso cõstructũ, qui pro cæmento habuit aurum, erantque in muro omnes lapides pretiosi. Conscenso itaque muro viderunt nouem ordines angelorũ, & audierunt inenarrabilia verba, quæ nec potuerunt, nec licet

2.Cor.12. hominibus loqui. Ab illo igitur loco (mirabile dictu) viderũt omnē gloriam antè visam, & totũ mundũ quasi sub vno radio solis, stantes enim nec se gyrãtes, cunctos ex eodē loco, & antè & retro positos cernebant. Non solùm autē visus, sed & scientia accessit insolita animæ illi vt iam non egeret interrogatione, sed omnia nosceret integrè, quæ exultante & ibi manere sperante angelus blande locutus est ei: Vidisti hæc omnia: ideo vidisti memoriter retine, quoniã te ad corpus redire oportet: iustè & sobriè amodo viue, Argue, obsecra, increpa peruersos & lasciuè viuen-

1.Tim. 4. tes. Hoc audito ingemuit anima, & corpus reinduere horruit, attamen eodē momēto quo in cælo loquebatur cũ angelo, sensit se in terris induere corpus suum,

&

& debiles aperiens oculos circũſtantes aſpexit, & cuncta quæ vidit, narrauit. Iſta prout breui⁹ potui ex viſione præfata perſtrinxit. D I O. Satis ſuccinctim hæc (multis omiſsis) narraſti nũc ſi tibi placet, propone dubia, quæ tibi circa hæc oriuntur.

Introductio dubiorum quæ circa hæc oriuntur.

ARTICVLVS XXII.

FRATER.

Primò me mouet, an anima Tondali iſta videndo fuerit realiter in corpore, illud viuificando, an ſeparata à corpore & ſubſtantialiter extra illud, ita ꝙ corpus verè mortuum fuerit, & quidem viſionis huius deſcriptor manifeſtè teſtatur, & aſſerit, quòd Tondalus per triduũ quo anima eius conſpexit hæc, erat defunctus. Sed oppoſitum huius videtur ex multis: nam animæ ſeparatæ non competit videre dęmones in forma corporali ſenſibili, neq; localiter ambulare, nec pedes corporales qui ſanguine cruententur, habere. Nec realiter in inferno aut purgatorio ſunt beſtiæ, nec animabus ſeparatis competere poteſt excoriari, decolari, ſcindi, liquefieri aut ſecari. Nec in illis tormẽtis ſunt canes

Qualis fuerit Tõdali viſio.

vrsi,leones,serpentes,& similes feræ.Nec rursus anima separata potuit sic ducere realiter indomitam vaccã per pontẽ.Nec videtur ꝙ ista posśint animæ separatæ per formas imaginarias aut per similitudines corporales ostẽdere: cùm in ea non maneãt nisi potentiæ intellectuales, propter quod omnia iã prætacta aptius ostẽderentur ei per intelligibiles species.Pręterea secundũ sanctorum patrum doctrinam,omnes animæ sanctæ separatæ à corpore & sufficienter purgatæ in purgatorij igne, mox euolant in regnum cæleste & quanuis in inferno diuersa genera sint pœnarum, in purgatorio tamen non est nisi supplicium ignis, loquendo de pœnæ sensus.Dicunt item doctores,quòd animę in purgatorio non puniuntur per dæmones,quomodo ergo quidã defuncti, non sustinebant nisi ventum & pluuias, quod non videtur omnem huius vitæ excedere pœnam? & quomodo anima ista vidit defunctos puniri per dęmones antequam ad inferni loca peruenit? Insuper secundũ fidei veritatem, omnes beati sunt in vno paradiso cælesti, non in pratis virentibus, nec in regno cælesti,aut mansionibus beatorum sunt muri aurei siue argentei, nec castra aut papilliones, ergo nullũ horum
ostensium

ostensum est animæ huic secundum veritatem seu existentiam rei, sed solùm per imaginariam repræsentationem,& ita videtur in tota hac visione fuisse in corpore, & rapta fuisse in spiritu, ac alienata prorsus ab omni actu atq; officio exteriorum sensum ac membrorum. Postremò quanuis angelici spiritus sint altioris naturæ & dignioris speciei,quàm animæ separatæ aut homines, nihilominus ex electis,& sanctis animabus ac angelis gloriosis constat vna triumphans ecclesia, ita ꝙ ad singulos ordines angelorum aliquæ animæ sanctæ perueniunt, quemadmodum & ex singulis angelorum ordinibus aliqui corruisse creduntur. Quando ergo hæc omnia vidit in loco altißimò, infra aureum murum nouẽ choros angelorũ, quasi ibi sint vniuersi angeli gloriosi, & ibi duntaxat. Porrò si anima ista videndo hæc omnia fuit realiter separata à corpore,atque localiter ducebatur, & vniuersa prætacta veraciter vidit; precor vt mihi exponas, quo & quali visu ac qualiter vidit hæc, & qualiter à dæmonibus trahebatur in bestiæ ventrẽ,& qualiter iuit per pontem,an etiam in re fuerũt, aut sunt talia prata,castra,papilliones,muri ac musica instrumenta: & si non sunt, qualiter

Ecclesia triũphans vnde constet.

ostensa sunt animæ separatæ. D I O. Multa ardua & profunda cõpendiosè sentẽtioséq; tetigisti sed quia hæc eadẽ circa alios quoq; visiones, de quibus dixisti te velle inquirere possunt moueri & obiici, idcirco si placet de aliis etiã visionibus tange quæ mouent te, vt ad omnia simul respondeatur.

De quibusdam in visione monachi Anglicani contentis.

ARTICVLVS XXIII.

FRATER.

VIsio & reuelatio illa anglicana de multiplici pœna purgatorij & inferni, videtur mihi per omnia visioni Tõdali cõsonare. Nam in visione hac Anglicana inter cætera cõtinetur, quẽadmodum frater deuotissimus cui reuelatio illa est facta dixit sibi apparuisse sanctũ & venerabilẽ senẽ, videlicet beatissimum Nicolaum, qui apprehensa dextera fratris ait: Sequere me, statimq; frater fuit in ecstasi mentis, in qua à nocte cœnæ domini vsq; ad vesperas sabbati pasc. hæ permansit, omniũ exteriorum sensuũ ac membrorũ orbatus officio, & reuersus ad se. In die paschæ post prandiũ, ad importunã affectuosam, humilimam fratrum instantiã dixit:

Visio horrenda.

Ibamus

Ibamus senex ille & ego simul quousque peruenimus in regionē spatiosam, horrēdam: in qua vidimus multitudinē infinitā variis & inenarrabilib⁹ immanitatib⁹ supliciorum expositam, & tamen omnes in spe futuræ liberationis aliqualiter respirabant, quia non erant damnati. Gemebant, flebat, & pœnis vrgentibus ciulabāt quorum quidam repente exilire conātes, mox ab emergente flamma inuoluebantur, ac dire conflagrati occurrentibus, & resistentibus tortoribus, cū flagris atque tridētibus ac vario suppliciorum apparatu relabebātur in pœnas. Nihilominus sic exusti, cæsi, discrepti, sic frigore glaciali contracti, paulatim ad tolerabiliora pergebant tormenta. Infinitę erant ibi species tormentorum, hi ad ignem torrebantur, his in sartagine frigebantur, hos ignei vngues vsq; ad ossa & solutionē cōpagnum radendo sulcabant, alios balneæ confecta ex pice & sulphure, ęre & plumbo resolutis, calore cum fœtore excoquebant horrendo, alios vermes monstruosi cum dentibus venenosi rodebant. Multos mihi olim in seculo agnitos & familiares ibi aspexi. Porrò clericos & monachos, laicos & fœminas tam seculares, quàm sanctimoniales eò minoribus

Tormentorū species variæ.

G 2 cruciatibus

cruciatibus vidi addictos, quò in vita sua minoribus fuerũt honorũ seu officiorum priuilegiis fulti. In veritate dico, ꝙ speciali acerbitate supplicij vniuersos affligi aspexi in linguis suis, quos aliorum iudices aut prælatos fuisse cognoui temporibus nostris. Nulla tamen hominis lingua sufficienter valet exprimere leuissima regionis illius supplicia, nec æstimatio potest cõcipere varietatem ac multiplicitatem quia vicissim alternantibus pœnis subdũtur, nec aliquis posset ea dinumerare. Testis mihi est deus, quia si viderem aliquẽ hominem (qui me & omnes charos meos afflixisset omnibus pœnis atque iniuriis quæ possunt homini in vita hac irrogari, aut etiam occidisset) deputari suppliciis,
Locus. 2. quæ vidi ibidem, millesies (si fieri posit) pro eius ereptione mortem appeterẽ, intantum cuncta quæ vidi ibi excedunt mẽsuram & modũ doloris & angustiæ, amaritudinis atq; miseriæ. Post hæc venimus ad locum aliũ tormentorum, videlicet ad tenebrosissimã ac profundissimã vallem in qua erat teterrimus fluuius, nebulam ineffabilis fœtoris exhalãs, rogatus quoque vsque ad cœlũ succensus. Tanta etiã immanitas frigoris, sæuiẽtibus procellis niuis & grandinis, vt putarem me nihil

pœnalius

pœnalius illo conspexisse algore. Tanta fuit ibi multitudo animarum, vt solent aluearia apũ multitudine abũdare: animabus illis fuit hoc generale suppliciũ, quòd nũc in omnẽ fœtidum, nũc inde erumpentes ignibus immergebantur. Tormenta huius loci erant grauiora sppliciis loci prædicti. Tandem venimus ad tertium purgatorij locum, ad campum horribili chaos opertum vbi erat sulphureus fumus fœtoris immensi, plancies campi ita scatebat multitudine vermium, vt solet pauimentũ domus iuncis cooperiri, & hi vermes vltra omnem æstimationem horrendi, monstrosi, deformes, terribiles, rictu, & igne spirantes, inexplebili voracitate misericors lacerabant, quos & dæmones frustatim per membra singula igneis ferramentis truncabant. Deum testor, parum est, imò tanquam nihil, quicquid dicere ni timur de pœnis locis illius. In breuissimo enim temporis spatio intuebar eos centum vel amplius pœnarum diuersitatibus annulari, móxq; restaurari & rursus quasi in nihilum redigi, & harum vicissitudinum nullus erat finis. Tam edax fuit incendium ignis illius, vt quasi repere crederes, quicquid in mũdo feruere aut exurrere solet: vermes dirupti ac mortui, ac Locus. 3.

per frustra comminuti sub infelicibus congerebantur, qui fœtore execrandæ putredinis adeo vniuersa replebant vt fæculentia illa omnem prædictarum pœnarum excederet cruciatum. Denique visis tot cruciamentis, cœpit procedentibus nobis lumen gratissimũ apparere, hinc fragrantia odoris dulcissimi, atque amœnitas campi multimoda florum iucunditate vernentis incredibilem nobis præstitit voluptatem. In hoc campo inuenimus infinita millia hominum, seu potius animarum fœlici quiete post expleta tormenta gaudentium: quos in prima illius campi parte inuenimus, vtebãtur vestibus albis, sed non satis nitentibus, nihil tamen nigredinis aut maculæ erat in eis, minori tamẽ gratia candidoris pollebãt. Vidi ibi quãdem, venerabilẽ Abbatissam, quæ magnæ fuit virtutis in vita hac, & nuper de tormentis euaserat, quæ in campo hoc vestibus immaculis, sed non satis candentibus vtebatur: hæc marcida specie, & tali habitudine videbatur quasi longa ægritudine confecta, & ex balneis nuper fuisset egressa. Vidi ibi & quẽdam priorem, beata quiete cum spiritibus iustorum fœlicẽ, certa expectatione visionis diuinæ, qua erat remunerandus, incomparabiliter

lætiorem.

lætiorē. Poſt hæc ad interiora huius campi progreſsi, vidimus in medio ſpirituum beatorum, quorum ibi infinita millia circunſtabant, crucis myſterium adorari. Videbatur Saluator quaſi in ſtipite crucis ſuſpenſus ad quod vitale ſpectaculum cum ineffabili alacritate vndiq; concurrebatur mira intuentiū deuotio, magna pro tantis beneficiis gratiarum actio, Quis nō admiretur tantam in Saluatore noſtro clementiā, vt quod ſemel pro nobis in carne paſsibili pertulit in hoc mundo, hoc impaſsibilis nunc exiſtens ob nimium humanarū animarum amorum, ad earum gaudium & deuotionem ampliandam, imaginaliter repræſentare dignetur in paradiſo? Deinde poſt horam non modicam viſio ipſa diſparuit, & ſinguli ad proprias ſedes cū gaudio redierunt. Poſt hæc vidi eminus quaſi murum chryſtalinum, cuius nec altitudo, nec longitudo poterat peruideri, per cuius lucidiſsimam portam intrauimus, ibi deliciofiſsimus ſplendor, Porrò ad altiora proſpiciens, vidi dominum Saluatorem in throno gloriæ reſidentem. Verūtamen locus iſte non fuit, vbi videtur deus facie ad faciem, ſed inde iam remota omni difficultate, & omni dilatione, aſcenditur in cœlum illud æternæ deitatis viſione beatum.

His visis & auditis, sanctus Nicolaus ductor meus me breuiter salubriterq; admonuit: dicens, Iam tibi ad tuos est redeundũ: Hæc pauca ex visione iã perstrinxi. DIO. Magistraliter perstrinxisti, ideo dubia quæ tibi circa hæc occurrunt, propone. FRA. Penè omnia quæ præcedenti articulo tetigi, hîc quoq; poterunt tangi, quæ nũc repetenda nõ sunt. Specialiter verò me mouet qualiter verum sit, quòd animæ in purgatorio emũdatæ, dicũtur in hac visione venire ad paradisum terrestrẽ antequam ad cælestem perueniunt paradisum: præsertim quoniam inter receptacula animarũ post vitam hanc non cõputatur paradisus terrestris, sicut tu melius nosti. Deniq; cũ animæ post hanc vitam non sint amplius in statu merendi, cur eis in paradiso fieret talis repræsentatio dominicæ passioni? DIO. Sapienter interrogas, & rationabiliter dubitas. Veruntamen antequam ad solutionem omnium horum procedam, adhuc tange de aliis visionibus aliqua, quę maiorem tibi pariunt dubitationem.

De purgatorio sancti Patritij.

ARTICVLVS XXIIII.

Descriptio purgatorij Patritij.

QValiter sanctus Patritius impetrauerit sibi à domino demonstrari quend

quendam purgatorij locum ſub terra, vulgatum eſt ſatis: qualiter etiã inter multos, qui locum huiuſmodi intrauerunt, quidã miles introierit atque exierit & quæ ibi conſpexit de ſuppliciis peccatorum, gaudiisq; iuſtorum, reuerſus retulit, cõmuniter legitur in libello, qui de Purgatorio ſancti Patritij intitulatur. Retulit, quippe quòd foſſam profundam ingreſſus primò deuenit in campum & aulam, in qua venerunt ad eum quadringenti & quindecim viri ſancti, admonentes eum de futuris periculis, & ad conſtantia obſeruanda. Poſt quorum diſparitionem apparuerunt ei viſibiliter dæmones multi in formis horrendis cum ſtrepitu magno, quorũ dum verba contemneret, ab eiſdem proiectis eſt in magni rogum incendij, de quo Chriſtum inuocando, repente ereptus eſt: quo facto dæmones eum traxerunt ad campum quẽdam longiſsimum, plenũ hominibus nudis vtriuſque ſexus, qui ventre humo hærebant, & clauis ferreis atque candentibus terræ affixi extendebantur. Deinde, traxerunt eum ad alium campum maioribus plenũ miſeriis, in quo homines diuerſæ ætatis & ſexus reſupini iacebant fixi in terram, ſuper quos iacebant dracones igniti, quaſi comedentes ac lacerantes ſubiectos.

Purgato. campus. I.

II.

Aliorum capita vel brachia aut totũ corpus circumcinxerunt serpentes, & capita sua pectoribus miserorum imprimentes, ignitũ ac venenosum oris sui aculeum illorũ cordibus infigebant. Bufones quoq; miræ magnitudinis, & quasi ignei, super quorundam pectora cōsidebant, quibus sua rostra deformia infigẽtes, ipsorũ corda quasi extrahere nitebatur: super quos etiã dæmones discurrebãt, flagris cruciãtes eosdem. Inde traxerunt eum in tertium

III. campum, miseriis plenũ hominibus, qui à summitate capitis vsque ad digitos pedũ ita erant clauis transfixi, quòd in eorũ membris locus vacuus non videbatur: insuper vẽto frigido ac vrente, flagrisq; dæmonũ cruciabatur. Deinceps traxerũt eũ in quartum campũ, multis ignibus, & omni tormentorum genere plenum, in quo catenis igneis suspendebãtur, alij per pedes, alij per membra, capitibus ad ima versis, atque sulphureę flammę immersis: alij in fornacibus sulphureis cremabantur: alij super sartagines vrebantur. Omnia genera tormẽtorum quæ excogitari possunt, erant ibidem. Ibi vidit hic miles aliquos sibi notos. Eiulatus & clamores vniuersorum quos ibi audiuit, nec lingua exprimere, nec sensus mortalium sufficit ex-

cogitare. Post hæc traxerunt eum in domum perinaximã incẽdiis repletam, rotundis & profundissimis fossis plenam, quæ erant plenæ liquefactis metallis feruentibus, in quibus plurimi torquebantur. Deinde traxerunt eum ad flumen magnum ac fœtidum, totaliter coopertum sulphurei flamma incendij: super quod flumen à ripa in ripam pons lubricissimus ac strictissimus tendebatur, qui in tãtã altitudinẽ paulatim fuit extẽsus, q̃ horribile erat videre, per quem hũc militem oportuit ire: qui fiducialiter trãseundo, inuenit pontem continuè latiorem. Quibus peractis, dæmones militem relinquerunt: ipse verò vidit ante se murum magnũ & altũ, pulchritudinis admirandæ, incõparabilisq; structuræ, in quo extitit porta ex gẽmis & preciosis metallis resplendens, ex qua venit ei obuiã processio maxima cũ crucibus & vexillis, cũ cereis & aurearum ramis palmarũ, quę militem cũ ingenti veneratione & concentu dulcissimo introduxit per portam, dixeruntq; archiepiscopi duo ad militẽ, Regio ista est paradisus terrestris, de qua ob suã culpã eiectus est Adã. Omnes nos per loca pœnarum ad requiẽ istam transiuimus, ad quam etiam venient omnes quos in purgatorij pœnis vidisti,

Domus incendiis plena.

Flumen fœtidum.

cum

cùm fuerint expurgati. Nullus noſtrûm nouit quādiu hic erit: & licet ab omni hic liberi ſumus culpa, ad ſupernam tamen ſanctorum lætitiam nondum digni ſumus aſcendere: quotidie ſocietas noſtra creſcit ac decreſcit, dum ſingulis diebus & à pœnis ad nos, & à nobis ad cæleſtem aſcenditur paradiſum. Deinde duxerunt militem in montem ſublimem, oſtenderuntq; ei portam paradiſi cæleſtis: quibus auditis & viſis, reuerſus eſt miles. DIO. Conueniēter hoc recitaſti, ſed quid tibi circa iſta apparet? FRA. Specialia dubia mihi ex his naſcuntur, quæ tibi mouebo.

Dubiorum circa hæc orientium propoſitio.

ARTICVLVS XXV.

FRATER.

Dubium primum. HIc apertiſsimè dictum eſt, quòd à purgatorio non aſcenditur ad paradiſum cæleſtem, niſi per paradiſum terreſtrē cuius oppoſitum (ſicut & tu certius noſti) dicunt doctores communiter, qui & multipliciter probant quòd ſatisfactione in purgatorio perſoluta, animæ mox volent in cælum empyreum: quod & rationabile eſſe videtur, cùm nulla ſit cauſa dilationis à gloria, quàm culpæ reatus. Deniq; ſicut

præb

præhabitum eſt, ſola dilatio gratiæ, quę & pœna damni vocatur, excedit in animabꝰ ſeparatis nō condemnatis, omnem pœnã, vitæ præſentis. Si ergo animæ in paradiſo terreſtri nondum deo beatificè perfruũtur, ergo ſunt ibi in pœna grauiſsima. Inſuper, qualiter potuit miles ille intra diem naturalem pertingere vſq; ad paradiſum, atque reuerti ad portam per quam fuit primam foſſam ingreſſus. Iterum dubitatur, qualiter tot animæ in purgatorio exiſtentes apparuerunt militi huic viſibiliter in humanis corporibus: quomodo etiam animæ in paradiſo terreſtri (vt dicitur) conſtitutæ apparuerunt & occurerũt militi in humana effigie. Et quicquid de viſionibus præmemoratis dicatur, viſio iſta dicit non poteſt imaginaria extitiſſe, ſed exterior & in plena vigilia, ſicque taliter viſa realiter ita ſe habuerunt vt videbatur: & iuxta hæc dici non poterit. quòd ſoli Elias & Enoch ſunt in paradiſo terreſtri, cum ibi ſint & innumerabiles alij. DIONYS. Fortia ſunt quæ mouēs & dificilia ad ſoluendum, mallémq; ſuper his inſtrui, quàm docere: vnde nec de iſta materia volo quid dicere cum aſſertione incauta. Porrò ſi & aliquot alias vis tangere viſiones, & ex eis proponere

II.

III.

Gene.5.
Eccle.44.
Hebr.11.

quæ

quæstiones, hoc facito antequã ad horum solutionẽ progrediar. F R A. Posse & alia quædam referre, ac suscitari, præsertim ex Reuelationibus Brigittæ sanctæ, cuius reuelationes prædictis satis consonare videtur. Verùm, vt arbitror, ex horũ solutione, illorum quoq; satis eluceſcet solutio: imò & infrà opportunè poterunt tangi: idcirco si placet, ad præinducta discutienda, declaranda ac soluenda te modò accinge.

De triplici visione.

ARTICVLVS XXVI.

DIONYSIVS.

Visio triplex. Lucæ 1. TRiplex secundum Augustinũ est visio: Prima est exterior, quo ad oculũ

1. exteriorẽ aliquid sensibiliter cernitur aut apparet: quemadmodũ beatissima virgo vidit angelum Gabrielẽ, qui ei multa prędixit futura: sic quoq; Zachariæ patri sacratissimi Ioannis Baptistæ idem apparuit atque locutus est angelus. In veteri etiam testamẽto patri Sãpsonis ac Gedeoni, imò omnibus filiis Israel angeli ita apparuerunt, sicut in libro Iudicium scribitur: sic

Iud. 13. 5. etiam assiduè visus ac locutus est angelus

2. Exod. 14. Mosi: Sed hæc visio nõ fit nisi in vigilia. Se-

22. cunda est visio imaginaria, quæ per simi-

11. litudines in interiori sensu, puta vi imagina-

natiua formatas, aliquid conspicitur: & tales fuerunt communiter visiones prophetarum, quemadmodum Ieremias vidit virgam vigilantem, & ollam succensam, atq; Ezechi. ædificium templi ac ciuitatis in monte. Porrò huiusmodi visio aliquando fit in somno: Vnde & in euangelio legitur angelus apparuisse, & locutus esse sancto Ioseph in somnis. In Numeris quoq; dominus protestatur, Si fuerit inter vos propheta in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad eum. Et in libro Iob Per somniū in visione nocturna, quādo irruit sopor super homines, & dormiūt in lectulo, aperit deus aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Aliquādo verò imaginaria visio fit in vigilia, exterioribus tamen sensibus alienatis & abstractis ob omni actu & exercitio à suis obiectis: sicq; Isaias vidit dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Tales fuerunt visiones sancti Ioannis euāgelistæ, quæ in Apocalypsi conscriptæ sunt. Vnde fatetur, Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me vocē magnam: & rursus, Vox, inquit, prima quam audiui tanquam tubę loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri citò, & statim fui in spiritu. Tertia est visio intel-

Ierem. 1. Ezech. 40 Math. 1. Nume. 12. Iob 33. Isaiæ 6. Apoc. 1. III.

intellectualis & anagogica, seu sursum du
ctiua qua per species intelligibiles & men
talem illuminationem puraq; luminis in-
fusionem aliquid homini demonstratur:
& tales fuerunt visiones & reuelationes
2.Reg.23. Dauid prophetæ:secundum quod ipsemet
innuit in libr.Regum,Spiritus domini lo-
cutus est per me, & sermo eius per linguã
meã,sicut lux auroræ orientæ Sole mane
absq; nubibus rutilat, & sicut pluuiis ger-
Visio imaginaria duplex. minat herba de terra.Præterea scire opor
tet,quod visio dicitur imaginaria dupliciter:
1. Primò quoniam sola est imaginaria & nõ
intellectualis,quando videlicet aliquid de-
monstratur per imaginarias species, nec
tamen agnoscit quid per huiusmodi spe-
cies seu similitudines designatur, sic visio
Dan. 2.4. Nabuchodonosor qua vidit statuam ma-
Gene. 41. gnam,& illa qua vidit arborem pulchram
in somno: visio quoque qua Pharao vidit
in somno septem boues, & septem spicas
fuerunt imaginariæ, & tales visiones non
merentur dici propheticæ, quia (vt apud
Danic.10. Danielem legitur) intelligentia est opus
Gene. 41. in visione. Hinc præfati reges non fuerũt
Danie. 4. prophetæ,sed Ioseph & Daniel qui visio-
11. nes illas exposuerunt. Secundò dicitur vi-
sio imaginaria, quoniam partim est ima-
ginaria & partim intellectualis, quando
vide

videlicet is qui habet imaginariam visionem, intelligit quid designetur per eam. Similiter visio dicitur intellectualis dupliciter: Primò quoniã est purè & solùm intellectualis, quãdo per solas intelligibiles formas repræsentatur, & per spiritualem illustrationem intelligitur. Secũdò, quoniã pro parte est imaginaria, atque pro parte intellectiua: propter quod interdũ imaginaria & aliquando intellectiua vocatur talisque visio intellectualis non differt à visione imaginaria secundo modo sic dicta. Denique per hanc distinctionẽ possent faciliter solui ac concordari verba doctorũ, qui de hac materia diuersimodè loqui videntur. Præterea, sicut ex doctrina diuini & magni Dionysij in libris de Angelica & Ecclesiastica hierarchiis manifestè habetur, propheticæ visiones ministerio angelorum sanctorum administrantur & fiunt prophetis, quod etiam Thomas in secunda secundæ, Alexẽder de Hales super secundum Sententiarum, Albertus quoque ibidem ac alij concorditer tenent, Et ex scriptura probatur canonica, Isaia testante, Volauit ad me vnus de Seraphim Vnde & Zacharias, frequenter: Dixit, inquit, ad angelum qui loquebatur ad me: & rursus idem asserit Zacha. Ecce

Visio intellectualis duplex

I.

II.

Isaia 6.

Zachar. 1. 2.

angelus qui loquebatur in me, egrediebatur,& alius angelus egrediebatur in occursum eius:& dixit, Cure & loquere ad puerum istum. Hoc ipsum insinuatur in
Apoca. 1. Apocalypsi, vbi ait Ioannes apostolus & propheta, vidi similem filio hominis vestitum podere. Non ait, Vidi filium hominis:sed Similem filio hominis id est, angelum in persona Christi apparētem, atque loquentem, vt Haymo, Beda, Albertus exponunt. Propter quod in Apocalypsi Filiꝰ
Apo.22. hominis contestatur, Ego Iesus misi angelum meum testificari hæc vobis in Ecclesiis. FRAT. Placet per omnia ista visionum distinctio, sed instrui cupio, qualiter discernatur ꝙ visio sit vera nec fallax.

Ex quibus queat cognosci aut persuaderi, quòd visiones & reuelationes. illuminationes & consolationes sint verè à deo.

ARTICVLVS XXVII.

DIONYSIVS.

Meritò illud inquiris, quia in visionibus potest de facili euenire periculum maximum cùm dicat Apostolus, Ipse Satanas se transfigurat in angelum lucis.
Hinc

Hinc quidā diabolicis visionibus decepti mirabiliter corruerūt, sicut & Cassianus describit. Verùm multa sunt ex quib⁹ per penditur, quòd visiones sint verè ex deo: Primū est, si scripturis sanctis cōcedent: secundū, si à sanctorū patrū doctrina nō dissonent: tertiùm: si comuni documento doctorum catholicorū cōsentaneæ sint: quartùm, si ad spiritalem profectū & sanctam deuotionem inueniātur accōmodæ: quintùm, si quòd in eis prędicitur, verè impletur: sextùm si personæ, in quibus fiūt, sunt verè catholicæ, virtuosæ ac stabilitę in bonis, quāquā etiā malis hominibus interdū fiunt reuelationes, vt constat de Balaam: quoniā prophetia & visio sunt dona gratiæ gratis datæ, quæ bonis & malis, electis & reprobis sunt communia. Præterea, ex hoc communiter potest aduerti an illuminatio, visitatio seu cōsolatio aut reuelatio sit à deo, dum homo ex huiusmodi influentia inclinatur, ac trahitur ad suiipsius cordialem contēptum, ad humiliationem profundam, ad omnium vanitatum ac vitiorum detestationem, ad feruidum boni cōmunis amorem, ad generalē charitatis ac gratiæ sibi concessæ communicationē ad omnes, ad ardentē spiritalis profectus affectum, ad boni propositi sincerissimā

Visionum certitudo, & veritas multiplex

Num. 22. 23.

integritatem, ad purum deitatis amorem ad fidei illuminationem, & ad eorum quæ sunt fidei intelligentiam clariorem, ad patientiã firmã & obediẽtiã sanctam. Nẽpe quemadmodũ ex solis præsentia oriuntur in aëre splẽdor & calor, ita summo sapiẽtiæ, atque iustitiæ sole apparente, radiante ac operante in anima, mox nascuntur in ea veræ sapientiæ fulgor charitatísque ardor, & quanuis practicante diabolo possit in homine gigni sensibilis quędam deuotio & consolatio quædam seu dulcedo suo modo interna, præfati tamẽ affectus esse non valent à dæmone, nec diabolus potest agere immediatè in apicem affectiuæ aut verticem intellectiuæ, nec ita perstringere mentem, vt velit noli rapiatur syncerè ad deum atq; in lucis demergatur abissum, ita quòd ex huiuscemodi præuentione, influxu aut visitatione oriũtur in mente saluberrimi effectus prefati.
FRATER. Videntur mihi hæc omnia sonare valde catholicè, nec his (vt reor) poterit cõtradici. Verùm vt suspicor hæc introduxisti vt per ea respondeas ad quęsita superius: idcirco si placet, ostende ex his quid æstimes sentiendũ de visionibus & reuelationibus præmemoratis, quæstiones etiam circa eas suprà inductas solue.

Quòd visiones Tondali & monachi Anglicani, & quæ de purgatorio Patritũ facta sunt videantur vera & fide dignæ.

ARTICVLVS XXVIII.

DIONYSIVS.

SI attendamus visiones & reuelationes prophetarũ veteris testamenti & sancti Ioan. aposto. non video quòd præfatæ visiones, ac reuelationem sint reprobandæ: Primò, quoniam similes leguntur in scripturis vtriusque testamenti canonicis, vbi inueniuntur horribiles ac mysticæ apparitiones prophetis ostẽsæ, & sancti prophetæ referunt se translatos fuisse in spiritu ad loca remota, in quibus ostensa sunt eis inuisa antè & in audita, & quæ secundum quod sonat litera intelligi nequeunt, sicut dum sanctus Ezechiel asserit se vidisse quatuor animalia, cum dispositionibus formis ac moribus ibi expressis: & rursus alibi describit se transpositum à Chaldæa in Ierusalem in visionibus dei, spiritu vtique, nõ corpore: quod subtilissimè innuit, dicens, Emissa similitudo manus apprehẽdit me ĩcincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus inter cœlum & terram, & adduxit me in Ierusalem in visione dei, & reliqua quę ibi habentur. Et iuxta exposi-

Ezech. 1.
Ezech. 8.
Ezech. 40

tores, tota visio illa fuit imaginaria, ipso Ezechiele in Chaldæa in suo loco realiter ac immobiliter permanente, atque in interiori suo sensu, vt scilicet imaginatiua formatis per angelum similitudinibus repræsentantibus vniuersa quæ ibi describit, séque vidisse & fecisse testatur. Similiter & aliás: Facta est, inquit, super me manus domini, & adduxit me in visionibus dei in terram Israël, & dimisit me super montē excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis. Et ibi per aliquot capitula scribit se in illa visione multa vidisse, audisse, egisse, cum tamen totum hoc ageretur, & esset in sola imaginaria visione, non tamen inani sed magna quædā repræsentante. Iuxta hunc modum ait etiā in Apocalypsi Ioānes: Venit ad me vnus de septem angelis, & sustulit me in spiritu in montem magnum & altū & ostendit mihi ciuitatem sanctā Ierusalē & habebat murum magnū & altum, habentem portas duodecim: & erat structura muri eius ex lapide iaspidis: ipsa verò ciuitas ex auro mundo, fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. Alias multas visiones imaginarias, admirabiles & horrendas scribit in Apocalypsi Ioannes, dicendo: Vidi mulierem sedentē super

Ezec. 41. 42. 43. & sept.

Apo. 21.

Apoc. 17.

ſuper beſtiã coccineam,plenam nominibus blaſphemiæ,habentem capita ſeptem & cornua decem. Deniq; Vidi,inquit,cęlum apertum,& ecce æquus albus: & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis & verax,& exercitus qui ſunt in cœlo,ſequebantur eum in veſtibus albis,& apprehenſa eſt beſtia,& cũ illa pſeudopropheta, & viui miſsi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. Multa huiuſmodi habentur in Apocalypſi,ex quibus probatur quòd viſiones Tondali & monachi Anglicani, & quæ purgatorio Patritij ſunt oſtenſæ nõ diſcordat à ſcriptura canonica nec à fidei veritate. Porrò quòd nec à doctrina ſanctorũ diſſonent patrum, monſtratur ex his quæ ſupra ex dictis ſancti Gregorij quarto dialogorũ ſunt allegata. Siquide ſanctus Gregorius refert ibidem atque in homiliis,ad morientes frequẽter veniſſe angelos bonos & malos, & angelos malos in forma apparuiſſe Aethiopũ aut draconũ,ac morientium mẽbra ligaſſe,eorúmque animas ad loca amœna aut pœnalia deduxiſſe:animas quoque defunctorum rediſſe ad corpora ſua,atq; viuentibus retuliſſe ſe maxima conſpexiſſe aut etiã toleraſſe tormenta,& deinde iuſtorũ gaudia gaudioſáq; loca vidiſſe, & in reci- Apo.19.

tationibus suis quasi per omnia nominibus corporalium rerũ similitudinibúsque earũ sunt visæ, videlicet flãma, ignibus, põtibus, pratis florentibus, dominibus atque nauigiis. Insuper personæ quæ ista viderũt, post horum visionẽ & experiẽtiam tã abstinẽter rigorosè, compunctè & sanctè vixerunt, quòd tanta eorum cõuersio aut profectus attestabatur verbis eorum. His quoq; quæ de purgatorio sancti Patritij leguntur attestatur legẽda ipsius & passionale sanctorum. Postremò, præfatæ visiones valde sunt inductiuę & inflãmatiuę ad dei timorem, ad internam compunctionem, ad sanctam deuotionem, ad pœnitentiam salutarem, ad mundi contemptum, ad cordis custodiam, atque ad emẽdationem in omnibus. FRA. Libentissimè hanc tuam audiui censuram seu positionem, confidens ꝙ alij multi his auditis cum maiori credulitate copiosioríque fructu, præfatas & consimiles lecturi sint visiones, Nunc superest vt quæstiones circa visionem Tondali motas dissoluas.

Visionum vtilitas.

Solutio dubiorum quæ circa visionem Tondali mota sunt suprà, articulo vicesimo secundo.

ARTICVLVS XXIX.

DIONYS.

CIrca visionem Tondali primò quæsisti, an anima eius fuit realiter separata à corpore in tota illius visione, an potius realiter mansit in corpore, ita quòd, vidit omnia illa sola imaginaria visione, & in ea per similitudines quasdam sustinuerit tot & tanta de quibus scribit tormenta. Ad quod (vt tetigit) videtur, haberi responsio ex recitatione historiæ de Tõdallo illo, in qua fertur quòd pro tunc mortuus fuerit. Vnde & ipse reductus ad corpus seu corporis vsum ac sensum, dixit Cùm anima mea corpus exueret: & illud mortuum esse cognosceret, voluit ad corpus suũ redire, nec poterat illud intrare. Veruntamen huius oppositum posset probari ex eo quòd in eodem narratur libello, quòd Tondalo subito corruẽte, apparuerũt in eo omnia signa mortis, dẽpto quòd calor modicus in sinistro eius latere sentiebatur ab his, qui corpus eius diligenter palpabant: propter quod & corpus in sepultum super terram seruabant vsque ad tertium diem, quo reuiuiscere videbatur. Ideo posset quis probabiliter dicere, quòd anima eius mansit toto tempore visionis illius realiter in corpore suo, atque quòd sola imaginatiua visione con-

ſpexit ac ſupplicia pertulit per omnipotentiam dei diſpenſatione occulta,& modo quodammodo incomprehenſibili nobis,quemadmodum de animabus ſeparatis ac dæmonibus dictum eſt, ꝙ verè & ineffabiliter atq; grauiſsimè affligũtur ab igne corporeo.Hinc Auguſtinus in libro de cognitione veræ vitæ ait ad quæſtionẽ interrogatus: Nónne legitur:quòd ſæpe multæ animæ de corpore eductæ viderũt multa loca pœnalia, loca quoq; amœna ac florida,& multa animas in vtriſq; atq; ad corpus reuerſæ retulerũt ſe multa audiſſe ab illis?Ad hoc Auguſtinus reſpondet:Sciendu quòd hæ animę non penitus reliquerant corpus, ſed ſenſus tantũ corporeos ſuis deſtituerunt officiis. Corpus autem non ex toto vitali caruit ſpiritu: vnde ea quę audierũt, non res corporeæ, ſed ſimilitudines corporearum rerum fuerunt,quas reuerſæ conſtitutis in corpore narrauerunt. Sicque vlterius diceretur quòd propter vehementem illam alienationem & abſtractionẽ animę Tondali à corpore ſuo & omni ſenſu, motu & actu corporeo, & propter intentiſsimam occupationẽ eius circa ea quę ſunt alteriꝰ ſeculi,videbatur ei ꝙ eſſet ſeparata à corpore.Nec hoc incredibile reputetur

tur de anima Tondali, cùm diuus dicat Apo[st]. se nescire an in corpore vel extra corpus fuerit raptus. Aliqui quoque interdum tanta replentur suauitate cœlesti, vt eis videatur ꝙ animæ eorũ de corporibus suis exiliant, aut extra corpus consistant. Fronto quoq; episcopus dixit se interfuisse sepulturæ beatæ Marthæ: similiter sanctus Ambrosius perhibuit se sepulturæ sancti interfuisse Martini: & tamen Richardus de Media villa super primum sententiarum distinctione 17. & alij multi dicunt sanctos illos antistes non fuisse in sepulturis illis personaliter, nec animas eorundem. Sic quippe ait ibi Richardus: Dici potest quòd in veritate nec corpus nec anima Ambrosij interfuit sepulturæ S. Martini, sed fortè angelus in specie Ambrosij apparens: quod dum fieret, videbatur Ambrosio soporato ꝙ interesset illi sepulturæ. Nec est putãdum quòd phantasticum hominis realiter exeat de homine dormiente, sed quandoque contingit quòd homo somniat se esse præsenté alieno cõspectui: & quando hoc somniat, tũc spiritus in specie illius hominis, apparet illi cuius conspectui ille dormiens somniat se esse præsentem. Hæc Richardus. De hac autem materia diffusius scribit beatus

2. Cor. 2.

Ambrosij dictum quomodo intelligendum.

beatus Augustinus 18.de Ciuitate dei, vbi satis miranda refert de transformationibus apparitionibúsq; quibusdã. Præterea ad intelligendũ qualiter anima in corpore manens possit per imaginariã visionẽ talia cernere,sicq; moueri,pati,terreri valet quod 12.super Genesim loquitur Augustinus de iacẽtibus absque sensuum vsu quòd gerunt quandam similitudinẽ corporis sui, per quàm possunt ad loca corporalia ferri, & talia qualia vident similitudinibus sensuum experiri. Nihilominus potest quis etiam probabiliter dicere, quòd in omni præfata visione fuerit anima Tondali verè separata à corpore, & interiori intellectualíque visu conspexerit ea quæ se vidisse narrauit. Intellectus nanque (vt docet Boetius) quodammodo in se includit ac comprehendit omnes exteriores interioréśque sensus, & actus illorum exercet simpliciori altioríque modo quàm illi.Vnde quemadmodum deus æternus & gloriosus per ideales simplicissimas & immaterialissimas formas videt & noscit vniuersa & singula quantumcunque corporalia & terrena distinctissimè atq; plenissimè, ac deinde angeli sancti ac dæmones quanuis immateriales, tamen per suas intelligibi-

les

les species, distinctè cognoscūt corporea & sensibilia quæq;, ita & anima separata potest per intelligibiles species secundum quod sibi tūc insunt, sensibilia & corporea intueri indistinctè, ac taliū reminisci. Veruntamē ad istud facilius respondetur secūdū beati Augustini, inuestigationē, qui super Genesim duodecimo ait libro: Non video an habeat anima similitudinē corporis sui, dum iacente corpore sine sensu, nō tamē penitus mortuo videt talia qualia multi ex illa subductione seu alienatione viuis redditi narrauerunt, & non habeat similitudinē illā, dum perfecta morte penitus de corpore suo exierit. Huiusmodi autē similitudines dicitur anima separata habere secundū quòd inspicit eas. De hac re multa scribit Cassian⁹ in li. de anima separata ꝙ scilicet anima separata à corpore adhuc videt, audit, imaginatur & recordatur. Vnde vt sup. est allegatum, Aug. in lib. de spi. & ani. fertur dixisse, ꝙ anima recedens à corpore, secum trahit sensum, imaginationem, intellectū & intelligentiam, concupiscibilitatem & irascibilitatem. In libro quoque de ecclesiasticis dogmatibus loquitur Augustinus Homines solū credimus habere animam substantiam, quæ exuta corpore viuit

&

& sensus suos atque ingenia viuaciter tenet, veruntamen prętacta Augustini & Cassiani ac aliorū quorunda verba secundum quod sonāt, magis consonant & concordant Platonicorū quàm Peripateticorum doctrinis. Sed in his quę fidei sunt, pręsertim in omni ista materia magis arbitror insistendum authoritati quàm philosophicæ rationi: quia secundū supernaturalē omnipotentis dei operationē nobis in vita hac imperscrutabile, multa cōtingunt in his. FRA. Prolixè disseruisti, qualiter vtrunque prædictorum probabiliter queat teneri, quòd scilicet in corpore vel extra corpus realiter fuerit anima Tondali in visione præscripta: restat vt soluas argumēta ad hoc introducta, quòd tunc extra corpus realiter esse nequiuit. DION. Hoc noueris, tātam esse infirmitatem intellectus humani quādiu in corpore est, quòd etiam anima à corpore realiter separata, dum ad corpus fuerunt reductæ, non potuerunt perfectè intelligere, nec aliis plenariè recitare ea, quæ ipsis extra corpus contingerunt, & quæ dei immaterialibus rebus viderunt: sed per corporalia quædam, prout aptius poterant, expresserunt. Hinc vt refert Cyrillus, vnus trium meritis sancti Hieronymi

Intellect⁹ humani infirmitas

resuscit

reſuſcitatorum, interrogatus à Cyrillo de his quæ ſibi poſt diſſolutionem à corpore contigerunt, reſpondit: Quod me inter rogas, non eſt bene poſsibile plene fari, quoniam ſpiritualia noſtris ſenſibus minimè comprehenduntur. Nam ſcis deum & angelos eſſe, & tamen quid ſint perfectè intelligere nequis. Cùm enim ſint multa notiſsima in natura, quæ noſtræ intelligentiæ paruitate comprehendere non valemus, ſuper cæleſtia & ſpiritualia omnino aliena à noſtra cognitione, quomodo intelligeremus? Itaque ſi anima Tondali in illa viſione fuit realiter ſeparata à corpore, ſic ea quæ vidit ſeparata, retulit prout potuit corpori reſtituta, præſertim quia & Tondalus miles non videtur naturali philoſophia multum fuiſſe inſtructus aut aſſuetus, ita vt de ſpiritalibus per appropriationem diſſereret. Itaque reſpondendum quòd nec ſitus, nec ambulatio, nec eſſe in loco, propriè competāt incorporeis rebus. Vnde quod Tondalus retulit, animam ſuam ſupra corpus ſtetiſſe, & vndique circunſpexiſſe, dæmonéſque vidiſſe per loca & ambulaſſe, ac cum ſimilia ſunt ſpiritualiter intelligenda. Quemadmodum enim conuenit animæ ſeparatæ eſſe in loco diffinitiuè,

non

non circunſcriptiuè, ſic competit ei moueri, ambulare & ferri de loco ad locum. Qualiter autem poterat corporalia intueri ac pati, modo diſcuſſum eſt. Porrò animarum tormenta eo modo oſtenſa ſunt animæ Tondali ac animæ monachi Anglicani atq; Chriſtianæ Mirabilis & aliorum quorundam, quo vtique modo debuerunt ac potuerunt ea aptius, intelligibilius ac fructuoſius recitare hominibus poſt earum reditionem ad ſua corpora, ſicque ſeparatarum & inuiſibilium animarum ac dæmonũm ſupplicia, ac perſonæ demonſtrata ſunt animabus præfatis ſub ſimilitudinibus corporalium rerum & beſtiarum, materialiúmque pœnarum: non quòd anima Tondali habuerit corporeos pedes, aut quòd animæ in purgatorio excoriabantur, ſcindebantur, decollabantur, liquefiebant aut vrebantur in verubus, olis, patellis, aut quòd redigebantur; quaſi in nihilum, aut in vnam maſſam conglobabãtur: ſed quòd omnes iſtiúſmodi pœnæ verè & ineffabili modo ſint in animabus in purgatorio cõſtitutis, aliter tamen: imò & ſupernaturaliter & incomprehẽſibilius ac prorſus pœnalius quàm eſſe poſſunt in aliquo homine aut in quibuſcunque hominibus in hoc mundo. Et iuxta

hunc

hunc modum sunt intelligenda, quæ de stagnis ponte, lamina ferrea ardente & cõ similibus asseruntur. Dęmones quoque in formis diuersarum apparuerunt ferarũ, bufonum, draconum, serpentum, ad insinuandum diuersas eorum crudelitates, atq; multiplices atrocissimásque pœnas, quas minantur aut inferunt animabus: nã & frequenter in talibus formis apparuerunt sanctissimis viris, Antonio, Hilarioni, ac cõsimilibus, quos suis tentamẽtis ac terroribus cupiebant deiicere. Præterea vnum animæ de purgatorio euolent immediate in regnum cæleste, an mediate ita ꝙ primò terrestrem introeant paradisum, infrà in speciali discutietur articulo. Similiter & id, an minima purgatorij pœna (loquẽdo de pœna sensus) maior sit omni præsentis vitæ tormento. Cætera etiam sup. 24. articulo circa visionẽ Tondali obiecta & tacta, infrà clarius exponentur. Postremò, doctores super quartũ Sententiarum communiter dicunt, quòd animæ in purgatorio non puniuntur per dæmones, quoniam eos vicerunt: neque per angelos sanctos, qui suos conciues futuros non punirent tam dirè, sed quòd solo igne torquentur per diuinam iustitiã. Huic tamẽ cõtrariũ non in prænarratis Distinctione. 50.

visionibus tantũ, sed & in aliis reuelationibus multis insinuari videtur. De isto tamen non est aliquid ab ecclesia determinatũ: vnde nec periculosum aut illicitum reputatur circa hoc diuersimode opinari, nec ratio ista multũ cogit, quò ideò à dęmonibus nõ torquentur, quoniã eos vicerunt. Quanuis enim vicerũt finaliter, frequẽter tamẽ victæ fuerũt ab illis nec pro hoc satisfecerũt in seculo isto, sicque posset quis dicere, quòd meruerunt adhuc puniri ab ipsis dæmonibus, vt subdantur eis in pœnis, quibus se sponte subdiderunt in culpis: & per quos peccauerunt, per hos & puniantur, quemadmodum & 4. Sententiarum ait Magister. Hos habebunt in tormentis tortores, quos habuerunt in vitiis incentores. Verùm de hac re nihil diffinio quemadmodum nec de isto, an sola pœna ignis animę in purgatorio affligantur, loquendo de pœna sensus: circa quod Thomas, & alij multi tenent quòd imò, quoniam pœna purgatorij ordinatur ad purgationem quę maximè competit igni. Ex multis tamen reuelationibus aliter esse videtur, nec apparet negandum, quin ad minus dęmonum aspectus sit etiam his qui in purgatorio sunt valde pœnalis.

Deut. 25.

An

An animæ in purgatorio satis punitæ, & igne purgatorio satis purgatæ, mox euelent in paradisum cælestem.

ARTICVLVS XXX.

FRATER.

DE isto nunc cupio diligenter tractari, an animę ex purgatorio liberatę perducãtur ad paradisum terrestrẽ, & ibi demorentur ad tempus antequam ad cęlestem patriam deducantur atq; ingrediantur. DION. Ad hęc videretur protinus respondendum, quòd in purgatorio sufficienter punitę & expurgatę, immediatè introeant regnum cęlorum, nisi prętactę, & etiam quędam alię visiones viderentur oppositũ affirmare. Sed forsan me aliqui irridebũt, ꝙ in tanta materia non respondeo indilatè, absolutè & assertiuè, iuxta generalẽ & concordem doctorum traditionẽ, propter reuelationes quasdã phantasticas & incertas. Veruntamẽ nec doctoribus contradico propter visiones prętactas, nec propter doctorũ traditionẽ audeo tot sanctorũ hominũ visiones & reuelationes appellare phantasticas aut mẽdosas, quãdiu ecclesia super hoc nihil determinat. Nam & qui eas descripserunt & approbauerunt, fuerunt religiosissimi ac

doctißimi viri,& quidã eorũ fuerunt doctores in theologia. FRA. Si placet, breuiter tãge quid ad hui⁹ quęstionis vtrãq; partẽ poſſet induci & allegari. DIÓ. Ad probandũ ꝙ animæ de purgatorio immediatè pertingant ad gloriã paradiſi cæleſtis, multa ſatis authentica & robuſta poſſunt argumẽta adduci. Primò quoniã ſuper quartũ Sententiarũ, diſtinctione 45. vbi magiſter ex verbis Auguſtini tractat de abditis receptaculis animarum, ſcribũt doctores concorditer, ꝙ ante paſsionem Christi, receptacula illa fuerunt lymbus patrũ quãtum aduſtos & ſufficienter purgatos:& lymbus paruulorum, quantũ ad animas in ſolo originali à corpore ſeparatas:& infernus quãtũ ad reprobos:ac purgatoriũ quantũ ad animas ſine mortali, tamen cũ obligatione ad pœnam exeuntes de corpore. Porrò poſt Christi paſsionem ac aſcenſioné, lymbus ceſſauit patrũ, & pro eo cælum empyreũ factum eſt receptaculũ animarum ſanctarum, atque in purgatorio plenariè purgatarum. Iſtud eſt doctrina Alexandri de Hales, ſancti Thomæ, Alberti magni, Bonauenturæ & aliorum:nec quiſquam ſanctorũ patrum aut ſcholaſticorũ doctorũ videtur paradiſum terreſtrem inter receptacula ponere

Receptacula animarũ ante paſsionẽ Chriſti quæ fuerint.

animarum

animarũ, imò super quartũ asserit Thomas, Queadmodũ læuia per læuitatẽ statim feruntur sursum, nisi aliũde impediantur, sic animæ soluto vinculo carnis mox præmiũ seu beatitudinẽ consequũtur nisi aliquid impediat, scilicet veniale peccatũ, quod purgari oportet. Et quoniã loc⁹ deputatur animabus secundũ congruentiã præmij aut pœnæ, statim vt anima à corpore absoluitur, in infernũ demergitur, aut ad cælum euolat, nisi impediatur aliquo reatu, quo oporteat euolationem differri, vt anima prius purgetur. Et huic veritati autoritates scripturæ canonicæ manifestè attestantur, & documenta sanctorum patrũ: vnde contrarium pro hæresi est habendum: vt patet 4. Dialogorum: & in libro de ecclesiasticis dogmatibus: Hęc Thomas, qui etiã in summa contra Græcos istud multipliciter probat. FRA. Si huius contrarium est hæreticum, ergo nõ licet aliter opinari. DIO. Hæreticum est dicere animas ante futuram generalem resurrectionẽ non præmiari: & hoc Gregorius quarto Dialogorum ex scriptura ostendit canonica: quid verò ea quæ Thomas & alij introducunt, valeat respõderi, infrà habebitur. FRAT. Disputationem tuam prosequere. DIO. Ad huius partis

probationem Thomas de Erfordia breuiter multa introduxit motiua in suo compendio non paruipendenda: Animæ (inquiens) cùm fuerint sufficienter purgatæ in igne, euolãt statim ad gloriam: quòd patet multiplici ratione: Primò, quoniã post purgationem non manet in anima aliqua dissimilitudo ad gloriam: ideo meritò debet gloriæ iungi. Secundò, quoniam ianua cæli aperta est ei, quæ nullum habet introeundi obstaculum. Tertiò, quia necesse est illos spiritus, in quibus est charitas sursum eleuans, & nihil retardans, ad gloriam eleuare. Quartò, quum deus pronior sit ad miserandum & beatificandum, quàm ad puniendum, meritò debet purgatos coniungere gloriæ, quos purgandos subiecit pœnæ. Quintò, quia non punit deus bis in idipsum, idcirco dum qui satisfecit in pœnis ignium, non debet amplius puniri in dilatione premiorum. Sextò quia post purgationem non debet talis amplius esse in purgatorio, cũ iam sit purgatus, non purgandus: nec debet esse in lymbo, quum non sit de numero paruulorum: neque in inferno, quia non habet mortale: ergo oportet quòd sit in cælo, quum non sint alia post mortem receptacula animarum. Septimò, quia effica

Animarũ purgatarũ euolationis rationes. 8.

I. II. III. IIII. V. VI. VII.

efficacior eſt charitas quàm iniquitas: ſed iniquitas ſtatim ducit ad ſupplicium, ergo charitas ſtatim ducet ad præmiũ. Octauã quoq; ſubiungit, quæ iam ex verbis Thomæ eſt introducta. FRA. Auguſtinus in Enchiridio ſcribit, quòd vſq; ad diem iudicij animæ ſeparatæ ſint in abditis receptaculis, ergo nec in inferno, nec in cælo, quũ hæc duo ſint omnibus nota. Gregor. quoque quarto dialogorũ refert quaſdam animas electorum alibi, quàm in purgatorio eſſe punitas, quod & in aliis multis fatetur hiſtoriis: aliquos etiam narrat in paradiſo fuiſſe, & inde rediiſſe. DIO. Ad iſta & conſimilia claret reſponſio ex verbis Bonauenturæ ſuper quartum Sententiarum, diſtinctione quadrageſima prima, ſcribentis, Triplex eſt ſtatus animarum: Primus, eſt retributionis: Secundus, quietæ expectationis: Tertius, purgationis. Nam anima exuta, duplici cauſa poteſt impidiri à retributione beata: Primò, propter hoc quòd ianua clauſa eſt: Secundò, quoniam anima non eſt plenè purgata. Itaque ſtatuit retributionis correſpondet proprius locus, receptaculumq; determinatum in ſe, & quoad nos, videlicet cælum empyreum, quoad iuſtos: & infernus quantum ad impios. Statui autem quietæ

VIII.

Status animarũ triplex.

expectationis correſpondet locus determinatus quoad ſe, ſed non quoad nos: quoniã ex ſcripturis non conſtat vbi ſit lymbus. Statui verò purgationis correſpondet locus indeterminatus, & quoad nos, & quoad ſe: quia nõ omnes in eodem purgantur, licet in vno aliquo loco purgentur multi, & quantũ ad hæc loca, in quibus diuerſi ex diuina diſpenſatione diuerſimode purgantur, loquitur in Enchiridio Auguſtinus: Deniq; lymbus debetur peccato originali, infernus mortali, purgatorium veniali: eſtque probabile quòd hæc tria loca gradatim ſe habeant, & circa eandem terræ partem exiſtant. Inſuper receptacula aliquibus dantur ſecundum conſilium dei, quòd immutabile eſt, & ſecundum cauſas ſuperiores, aliquibus verè ſecundum ſententiam dei, quæ aliquando reuocatur, & ſecundum cauſas inferiores, & de animabus hoc ſecundo modo deputatis alicui receptaculo, intelligenda ſunt verba Gregorij in ſuo Dialogo: Hęc Bonauentura. Porró ſecundum Thomam etiam cælum & infernus inter abdita receptacula computatur, quia inuiſa ſunt nobis, & ſola fide noſcuntur. Communiter quoque aſſeritur, quòd de lege communi eſt vnus generalis purgatorij locus: ſed ex ſpeciali diſp

diſpoſitione iudicis ſummi diuerſa ſunt loca, in quibus animæ quædam purgantur FRA. Modò (ſi placet) tange motiua, ex quibus apparet quòd animæ in paradiſo terreſtri recipiantur ac demorētur antequam cæleſtem introeant paradiſum.

Perſuaſiones ex quibus apparet quòd animæ in purgatorio ſatis purgatæ primò ingrediūtur paradiſum terreſtrem, deinde cæleſtem.

ARTICVLVS XXXI.

DIONYSIVS.

AD hoc primò inducitur, quòd (vt ſuprà decimo quarto articulo commemoratum eſt) Gregorius narrat 4. Dialogorum de quodam poſt viſa tormēta reorum, ac gaudia electorum ad corpus reducto: qui dixit, quòd ponte periculoſo tranſacto, erant amœna atq; virentia prata, in quibus dealbatorum hominum conuenticula videbantur: & tātus erat ibi odor ſuauitatis, quòd vniuerſos illic habitātes ambulantéſq; ſatiauit: vbi & manſiones diuerſorum ſingulę multitudine lucis erant plenæ, quod de paradiſo terreſtri intelligendum videtur, quibus concordat quod in viſione legitur Tondali, quòd ſcilicet angelus & anima Tondali venerunt ad por-

tam, quam ingreſsi, viderunt campum pulcherrimum, odoriferum, floribus conſitum, lucidum & amœnum: in quo fuit multitudo innumerabilis animarum: & cætera quæ ſuprà viciſimo articulo ſunt conſcripta. Porrò in viſione Anglicana, & in hiſtoria de purgatorio Patritij clariſsimè dicitur, ꝙ animæ purgatoriũ exeuntes primo introeunt paradiſum terreſtrem, & manēt ibidem ad tempus, quouſque aptæ reddantur ingredi regnum cælorum. In reuelationibus demum ſanctæ virginis Mechtildis narratur, quòd animam eius dominus aſſumpſit, ac duxit in amœniſsimũ hortũ in quo erat multitudo animarũ ad menſam ſedentium, quibus Chriſtus pro ferculo oppoſuit officia, atq; ſuffragia, quæ à viuis fiebant pro illis: dixítque Mechtildis, Mi domine quid proſunt hęc illis cùm ſint in gaudio magno? Tunc aperientibus ſe cordibus animarum, Vidit in corde cuiuſlibet quaſi vermem cor ipſius torquentem, eo quòd non meruit ſine impedimento & dilatione poſt mortem ad dominum euolare, & dictum eſt ei Hic vermis non moritur, nec ab eo anima liberatur donec intret in gaudium domini, ſicq; videtur quòd animæ à purgatorio liberatæ: ſint in loco amœno &

pulchro, puta terrestri paradiso, in quo quamuis multùm lætentur, quòd purgatorij sensibilia supplicia euaserunt & de æterna beatitudine citò adipiscenda sint securæ, dolent tamen de gloriæ dilatione & quòd non satis synceriter in hoc mundo vixerunt. Amplius, his concordare videtur quod in quarto lib. Reuelationum sanctæ Brigittæ cap. septimo, angelus ad sanctam Brigitam in spiritu raptam legitur protulisse: Supra infernum est locus quidā, in quo est maxima purgatorij pœna quàm animæ possunt sustinere: & vltra locum hunc est alius locus, in quo minor est pœna, quæ non est alia nisi defectus virium in fortitudine & pulchritudine, sicut per simile tibi dico, quasi si aliquis esset infirmus, & infirmitate cessante ac pœna, nihil haberet de viribus donec eas paulatim recuperaret. Tertius verò locus superior est, in quo alia nulla est pœna, nisi desiderium perueniendi ad Deum: & vt melius in conscientia tua intelligas dico tibi per similitudinem, quasi si æs misceretur cum auro, & in igne ardentissimo aurum tandiu esset purgandum, donec æs totum consumeretur, & aurum fieret purum: quantò autem æs fortius esset ac spissius, tantò ardentiori igne egeret,

Brigittæ visiones.

egeret, quousq; aurũ esset quasi aqua currens & totũ fulgens: deinde magister eius profert aurum in alium locum, in quo obtineat veram sui formam in visu & tactu: postea mittit aurum in tertium locũ vbi custodiatur & possessori suo repræsentetur. Sic spiritualiter est de locis prædictis: quia in primo est maxima purgatorij pœna, ibi est dæmonum tactus, & ibi per similitudinem apparent venenosi vermes, & similitudo animalium valde ferocium: ibi calor & frigus, tenebræ atque confusio. Deinde magister (id est, diuina iustitia) profert aurum (id est, animas) in aliũ locum, in quo non est nisi defectus viriũ vbi animæ morabuntur tandiu, quousque habeant refrigerium per suffragia amicorum suorum, aut de continuis sanctæ ecclesiæ operibus. Nam anima quò maius habeat auxilium, eò citius conualescit ac liberatur. Post hæc anima fertur in tertiũ locum, vbi non est pœna nisi desiderium perueniendi ad dei præsentiam & eius visionem beatam. In hoc loco morantur multi & nimis diu, pręter illos qui dum in mundo vixerunt, perfectum habuerunt desiderium perueniendi ad dei beatificam visionem. Alibi quoq; quędam his cõformia asserit Brigitta sancta. Possent

ſent etiam ad hæc aliæ quædam perſuaſio nes adduci. Nam cùm diuinus Dionyſius proteſtetur, ꝙ à diſtanti nõ itur in diſtãs, niſi per mediũ, & tanta ſit in purgatorio pœna tam damni quã ſenſus, apparẽtiam habere videtur ꝙ à purgatorio nõ perueniatur ad paradiſum cæleſtẽ, niſi (vt dictũ eſt) per terreſtrẽ, aut à loco in quo nõ eſt niſi pœna damni. Ambroſius etiam ſuper Lucã, Illuc, inquit, redeũdum eſt nobis, vnde eiectus eſt Adam: & Gregorius, Quoniam primus homo per vetiti eſum ligni perdidit paradiſum, illuc reduci nõ poſſumus, niſi per abſtinentiam ſalutarem. Denique, in legenda ſanctę Dorotheæ habetur, quemadmodum ipſa de paradiſo ſponſi ſui miſit Theophilo in menſę Ianuarij tria mala & tres roſas, ſicque videtur terreſtris paradiſi ſpem habuiſſe, ac docuiſſe. In legenda demum beatiſsmi Thomæ apoſt. narratur, quemadmodum frater regis Indiæ reſuſcitatus à morte, perhibuit ſe ab angelis ductum in paradiſum, & ibi vidiſſe formoſum palatium ex auro, argento & gemmis conſtructũ, & regem ſuo demerito perdidiſſe idipſum. Vnde videtur in paradiſo terreſtri eſſe quædam remuneratio hominũ, cùm in cæleſti paradiſo non ſint palatia talia.

Gene. 5.

Ex hiſtoria. S. Dorotheæ.

Ex legenda. S. Thomæ. apoſt.

FRA.

FRA. Quid tibi de horum veritate videtur? DIO. Horũ determinationẽ aliis magis committo, & si cõcordari hæc queant, peritis relinquo: quia nec tãtis doloribus, neq; tot reuelationibus contradicere audeo. Determinationi autem ecclesiæ hæc tutius cõmittuntur. FRA. Cõuertamur ergo ad alia: & quia interdum iam tactum est quòd in purgatorio existẽtes transferuntur paulatim ad leuiora tormenta, nõ videtur quòd minima purgatorij pœna sit maior omni vitæ præsentis supplicio.

An minima purgatorij pœna sit maior quæcunq; pœna vitæ præsentis.

ARTICVLVS XXXII.

DIONYSIVS.

SIcut præhabitum est sanctus Thomas & alij multi doctores affirmant quòd minima pœna purgatorij, tam pœna damni quàm pœna sensus, sit acrior qualibet huius seculi pœna quod etiam multi à morte resuscitati se esse expertos sunt testati, imò multa horribiliora & quasi incredibibilia inde locuti sunt. Sed obuiare videtur quod circa hoc scribit Bonauentura super quartum Sentẽtiarũ distinctione 20. Sane, inquiens, intelligendũ est hoc,

hoc, vt generaliter pœna illa sit maior ista secundum regulam illam Philosophi, *Si optimũ in vno genere est melius optimo alteri⁹ generis, & hoc simpliciter illo melius est*: similiter intelligendum est hic, quod illa pœna sit maior, non quia minima in illo genere sit maior maxima in genere isto, sed quia maxima pœna in genere illo, maior est maxima pœna generis huius seu status, ac vitæ præsentis. Nã vt ait beatus Gregorius. quibusdã est reuelatũ quasdam animas esse punitas in vmbra: Hæc Bonauentura. FRA. Quid circa hæc verius putas? DIO. De incertis mihi, nihil diffinio: sed quod Thomas fatetur, iuxta illorum positionem videtur procedere, qui opinãtur pœnã in purgatorio pro aliquo peccato inflictã à principio sui vsq; ad finẽ ęquè intensè durare, quousq; satisfactũ fuerit pro peccato. Porrò positio Bonauẽ. videtur secundũ illos procedere, qui dicũt pœnã purgatorij tantò plus minui, quantò satisfactio magis propinquat ad sufficiẽtiam, seu quantò purgatio pro maiori parte fuerit consummata. Cui positioni reuelationes prætactæ magis concordant, sícque exponi posset ostensio illa odoriferorum virentiúmque pratorum, quòd in eis adhuc restabat aliquid persoluendum de

Pratorum visio quomodo intelligẽda.

de pœna damni,& quòd prata huiusmodi significabāt amœnitatē paradisi cęlestis. Sancti autem qui insinuare vidētur quod ad terrestrē paradisum redeundum sit nobis, vtuntur figura pro re figurata: quia sub nomine paradisi terrestris cælestem intelligūt paradisum in quo est finalis & plena remuneratio electorū. Esset quoq; hæreticum affirmare, ꝙ animæ non pertingant ad regnum illud cęleste,completa omni pœna pro culpi, inflictu, loquendo tam de pœna damni quàm de pœna sensus.Nec aliquo modo negandum est homines in hoc mundo tantæ posse perfectionis consistere, vt sine omni dilatione pertingant eorū animæ ad regnum cæleste post recessum à corpore, nec in visionibus præallegatis alicubi hoc negatur, sed magis asseritur. Insuper ad dubia quæ articulo 24. mouisti circa ea quæ de purgatorio leguntur Patritij, potest fortasis se aliquis breuiter expedire, dicendo cum Augustino, quòd in his quæ sunt supra naturam, tota causa seu ratio facti aut operis est omnipotentia, ac dispositio dei agētis,cuius virtute poterant animæ defunctorum illi militi apparere,sicut & dæmones in quibusdam assumptis corporibus, aut in quibusdam præstigiis:magis tamen

Purgatæ animæ sine medio euolant.

videtur

videtur quòd in corporibus ad horam aſſumptis. Conformiter poterat miles iſte in ſpatio tam breui per tam longa itinera ferri, moueri, trahi, redire. Nam per aliqua loca à dęmonibus, quorum velox agilitas eſt, tractus deſcribitur, & diuina virtute atque angelica ope ſic rediit. Veruntamen nõ arbitror expedire, talia immoderatè aut curioſè ſcrutari, ſed diuinã vereri iuſtitiam, & nunc taliter conuerſari, quòd tanta euadamus ſupplicia. FRA. Quantum in tam abdita arduáque materia fieri poſſe videtur, ſatis diffusè & clarè iã reſpõdiſti, atq; quàm diro & ineffabili modo incorporei ſpiritus tã in purgatorio quàm inferno affligantur, elucidaſti, ita vt meritò debeam contentari. DIO. Adhuc ad hoc perſuadendũ, duarũ ſanctarum teſtimonia fœminarum inducam.

De acerbitate pœnarum purgatorij & inferni.

ARTICVLVS XXXIII.

DIONYSIVS.

QVarto libro cęleſtium reuelationum ſanctę Brigittę recitatur, qualiter in viſione imaginaria vidit hęc Brigitta animam cuiuſdam defuncti ſtantem

Animæ damnatæ misera facies.

K iuxta

iuxta æstuantissimum clibanum & ignem incēdij ascendere vsque ad animæ caput, intantū quòd pori stabant sicut venæ currentes cū igne ardente: aures verò videbātur quasi sufflatoria fusorū, quæ totū cerebrū cū flatu continuo cōmouebāt. Oculi autē euersi videbantur & inuersi, & apparebant ad occiput intus esse affixi: os quoq; erat apertū: & lingua extracta per nariū aperturas, & dependebat ad labia: dentes etiā erant quasi claui ferrei per palatū affixi: brachia verò erant tam longa, quòd tendebant ad pedes: sed & manus ambæ videbātur habere atque cōprimere quandā pinguedinē cum pice ardente. At verò cutis quæ super animam apparebat, erat quasi vestis spermate circunfusa, & erat tam frigida, quòd omnis qui eam videbat, contremuit: de qua etiam tam grauis & intollerabilis prodiit, fœtor, quòd nullus fœtor in mundo hoc ei possit assimulari. Ecce in corpore anima illa in tā miserabili & penosa corporali effigie est ostensa, ad designandum quòd ipsa in se inuisibiliter sustinebat talem angustiam & pressuram, tale incendium & tormentum. Hinc rursus de alia anima separata & rea ac purgatorio deputata loquitur sancta Brigitta. Videbatur mihi quasi

quòd

quòd vinculum quoddam esset alligatum in capite animæ instar coronę, & stringebatur tam fortiter, quòd frons & occiput pariter iungebantur: oculi verò deciderunt à sedibus suis, dependentes per radices suas ad genas: crines quoque quasi igne combusti aruerunt: & cerebrum rũpebatur defluens per nares: & per aures lingua extendebatur, dentésque comprimebantur: ossa etiam confringebantur in brachiis, & cõtorquebantut vt funes. Porrò manus decoriatæ ligabantur ad collũ: pectus verò & venter tam fortiter dorso coniungebantur, quòd costis confractis cor cum omnibus interioribus euersum crepuit. Fœmora verò pendebant ad latera, ossáque confracta extrahebãtur eo modo quo filũ tenue solet in globum cõglomerari. Ecce per omnia ista imaginariè visa significabatur, quòd qualẽ pœnã haberet homo, si per possibile sic violẽtetur ac torqueretur in corpore, quo vniuersa mẽbra eius ac intestina taliter dissiparentur, talẽ imò inenarrabiliter grauiorẽ in purgatorio pœnã sustinet anima. Præterea Mirabilis illa Christina, cuius legẽdã conscripsit doctus vir suffraganeus episcopus, qui & librũ Apum composuit: illa inquã, virtuosa mirabilisq; Christina, post

Aanimæ purgandę tristis aspectus.

Christinæ Mirabilis legendæ scriptor.

primam suam à morte resuscitationẽ reducta ad corpus interrogantibus quid sibi post egressum de corpore cõtingerit, dixit, Statĩ vt defuncta sum, susceperũt animam meã angeli lucis, & deduxerunt eã in locum tenebrosum ac horridum, animabúsque hominũ plenũ. Tormenta quę ibi vidi, tãta támque crudelia erant, quòd nulla id lingua valet exprimere: & cogitãte me quòd esset infernus, angeli responderunt purgatorium esse. Inde deduxerunt me ad pœnas inferni, & inde in paradisum corã domino maiestatis, qui cũ me hilariter accepisset, super omnem mo dũ gauisa sum, putans me ibi æternaliter cum domino permansurã. Qui ait ad me: Reuera dilectissima mea hîc mecũ eris, sed duorum optionem nũc tibi propono, videlicet mecum manere vel reuerti ad corpus, & in eo pati pœnas satisfactorias pro ereptione animarũ, quas in purgatorij pœnis vidisti. Me autẽ sine hæsitatione mox eligente reditionẽ ad corpus, iubẽte domino statĩ reuixi. Præterea, quàm verissima fuerit ista mirandę Christinæ relatio, probant immanissima tormenta quæ post resuscitationẽ spõte sustinuit, imò sibiipsi influxit. Intrauit enim frequenter ardentissimos clibanos pro panum

de

decoctione paratos,in quibus tam vehementiſsimè cruciabatur vt præ anguſtia clamitaret, nec tamen in ea egrediente vlla apparuit læſio. Sæpe quoque in igniũ incendia ſe proiecit, & in cacabos plenos bullientes intrauit vſque renes vel vbera, ac reliquis mẽbris aquã bullientem propriis manibus ſuperfudit, & præ dolore clamauit velut parturiens exiens tamen non habuit læſionem. Interdum etiam, imò multoties in aquas congelatas ſe præcipitauit,& ſub glacie ſex diebus aut amplius morabatur. Quandoque inter ſuſpẽſos ad patibulũ ſe ſuſpendit, & biduo mãſit ſuſpenſa,deinde illæſa deſcẽdit,& mortuorum intrauit ſepulchra deflens ibi hominum vitia. Tempore quoque hyemali conſueuit ſub rotis molendinorum ſtare erecta,ita quòd aqua corruebat ſuper caput eius & membra, cecidítque interdum ſuper rotarum circuitum:& tamen rediẽs fuit illęſa. FRA. Nunquid & tu qui naturalis rationis viges acumine,atq; in philoſophicis es eruditus ſcientiis,credis hęc vera eſſe? DION. Malè & nimis malè naturali viget acumine aquę ſcientia acquiſita,qui ex hoc ea quæ dei ſunt ſeu fidei digna narratione inueniũtur, ſuo pręſumit ingenio menſurare, diiudicare &

coarctare. Denique, quę pręfatus author legendę Christinę Mirabilis de ea cõscribit, & iã partim cõmemorata sunt, probat idem descriptor testimonio reuerendi patris Iacobi Aconensis episcopi, postea Cardinalis, qui se eam & eius mirabilia vidisse testatur, imò & alia multa prætactis mirabiliora narrãt de ea. Ego quoque in loco fuit sepulta, fui frequenter: & dũ in pueritia in opido sancti Trudonis frequẽtaui, scolares ex relatu suorũ parentũ sępe loquebantur de ea F R A. Qui iã de particulari iudicio singulorũ & pœnis purgatorij ac inferni ab punctis hæc cõcernantibus tã diligẽter & plenè locut⁹ es, precor vt in fine huius dialogi aliqua scribas qualiter debeamus nos quotidie ad mortẽ & admitte iudiciũ dei disponere, ne incidamus rigorẽ diuinę iustitię. Detẽtationib⁹ quoque quę solẽt agonizãtibus magis esse molestę, & de remediis contra eas, & qualiter muniẽdus sit agõ & exitus moriẽtis. DION. Pia fructuosa ac sapiẽtialis petitio: ad cuius impletionem vtinã esse idoneus. Attamẽte orante pro me, tentabo pro viribus adimplere quod postulas.

De præparatione quotidiana ad mortem, & admitte iudicium.

ARTICVLVS. XXXIIII.

DIONYSIVS.

Quemadmodum tota vita sacerdotis timorati cupiētis celebrare deuote, debet esse continua præparatio incessabilisque dispositio ad celebrandum condignè, ita vt diligentissimè vitet quicquid impedimentū est celebrationis deuotæ ac feruidæ: & quicquid ad eam disponit ac confert, viriliter apprehendat & exequatur, ita tamen vt hora celebrationis instant, per specialia & pecularia quædam exercitia deuotionalia orationū, meditationū, psalmodiorū, contritionis, confessionis & satisfactionis ad instātem celebrationem se præparet: sic tota conuersatio cuiuslibet Christiani deum timētis ac mori salubriter cupiētis, debet esse vna iugis præparatio ad mortem & ad particulare iudicium dei, ita nihilominus, vt graui seu lętali ægritudine incumbēs ipse infirmus per exercitia apta ac specialia, per suæ conscientiæ diligentissimam discussionem, per plenam contritionem & integram confessionem, per profundissimam sui cordis coram deo prostrationē, per orationes ardentes, per meditationes de passione dominica, de imminenti sibi

Missam celebrantiū sacerdotū qualis esse debeat vita.

diuino iudicio, de supplicijs impiorum & gaudijs electorum, per grãde & integrale totius emendationis propositum, per Eucharistiæ affectuosam susceptionem. atque per sacram vnctionem præparet se ad mortem & ad occurẽdum iudici metuendo. Itaque optima & verè tutissima ad mortem dispositio est, tempore sanitatis & iuuentutis taliter deo seruire & ita se coram ipso in cunctis habere, vt in extrema, summa & periculosissima illa necessitate mereatur homo nõ derelinqui, sed adiuuari, conseruari ac saluari à domino quemadmodum & Psalmista orauit: Cùm deficiet virtus mea, ne derelinquas me. Porrò siquis ita non egit, non tamen in extremis desperet, imò tunc saltẽ per confessionem & alia iam prætacta, ad salubrem exitum se disponat. Sed inæstimabiliter periculosum tã diu differre, quemadmodum 4. libro magister Sẽtentiarũ ex verbis comprobat Augustini, dicentis: Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiã & accepit, sicque decedit, fateor vobis, nõ illi negamus quod petit, puta viaticũ aut pœnitẽtiã, sed nõ præsumimus quòd bene hinc exeat. Nunquid dico damnabitur? sed nec dico quòd liberabitur. Si ergo vis à dubio

Optima ad mortẽ dispositio.

Psal. 70.

Periculosa melioris vitæ procrastinatio.

atque

atque periculo liberari, age pœnitentiam dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi ꝙ ſecutus es, quoniam pœnitentiam tunc egiſti, quando peccare potuiſti. Si vis pœnitentiã agere quando iã peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. Nullus ergo expectet quoúſque peccare non poteſt. Arbitrij enim dominus quærit libertatẽ, vt delere poſsit commiſſa, non neceſsitatem: charitatem, non tantum timorem, quia non in ſolo timore viuit homo. Quẽ igitur ſerò pœnitet, oportet non ſolùm timere iudicem, ſed etiam diligere, quoniã ſine charitate nemo poteſt ſaluus eſſe. Nõ itaque tantum timeat pœnam, qui pœnitet, ſed anxietur pro charitate & gratia. Sed quoniam vix vel rara eſt in fine tam iuſta conuerſio, timendũ eſt de pœnitẽte ſerò. Attamen quoniam deus ſemper potens & pius eſt, ſemper etiam in morte poteſt iuuare, ſed quoniã multa ſunt quę tunc impediunt & languentem retrahũt, periculoſisſimum eſt interituíque vicinũ vſque ad mortem protrahere pœnitentię remedium, Hinc iterum loquitur Auguſtinus: Planè aut non aut vix inuenio te mortis rempore aliquem poſſe pœnitentiam facere. Tunc nanq; omnes pœnitentię & virtutes ſunt occupatæ vehementia

Pœnitentia agẽdæ tempore ſanitatis.

mortis, & destituta sunt omnia libertate. Hinc quoq; Hieronymus: Qui dũ sanus & iuuenis est, deũ offendere non veretur, in morte indulgentiã non meretur. O charissimi filij qualis est pœnitentia illa quam tunc & idcirco quis accepit, quãdo & quia se diutius non posse viuere cerni? Hinc etiã ait Bonauentura, ꝙ anima in extremis ita intenta est doloris mortis & ægritudinis, quòd vix potest redire ad se. In horologio quoque æternæ sapientiæ, in personæ improuisè ac indispositè morientis sic dicitur. Quomodo possum me modò conuertere? & qualiter nunc valeo veraciter pœnitere? Nónne vides angustias mortis me præmẽtes? Ecce timore & horrore tam vehementer perterritus sum, sic alligatus sum vinculis mortis & anxietatibus animis premor, vt quid agẽdum sit non videant. FRA. De horum veritate nõ ambigo, at vt cerno, nõ tantũ secularibus prauè viuentibus, sed religiosis quoq; se negligenter habẽtibus grãde instat periculum, quoniã sicut homo se habet circa deum dum sanus & fortis est, sic deus se habet circa illũ dum lætali ægritudine contabescit. Sed cum naturale sit homini libenter gaudere, recreationẽ amare, faciliterque resolui in risum & tristia fugere,

per quæ omnia solet saluberrima & intenta mortis consideratio tolli à corde, & mẽtis compunctio dissipari, imò & præfata ad mortem præparatio impediri, precor te ostẽde mihi talem de morte ac moriẽte imaginationẽ, vt per eam possim abiicere omnem cordis dissolutionẽ, inanem lætitiam, vanitates, iocos ac risus.

Qualem debeat homo imaginationem de morte ac moriente suo cordi imprimere, atque assidue diligenter reuoluere.

ARTICVLVS XXXV.

DIONYSIVS.

SIcut is qui vult de passione & morte domini nostri Iesu Christi fructuosè & optimè cogitare, ita debet imaginari ac si iam ipso cernente Christus comprahẽdatur, conspuatur & omnia illa sustineat quæ eum euangelica historia pertulisse testatur, hoc est, quasi propriis corporalibus oculis videat innocentissimum ac mãsuetissimum filium dei nudari, alligari columnæ & atrocissimè flagellari, spinis coronari, cruci affigi, diris clauis ꝑ sacratissimos pedes & manꝰ tenerimas trãsformari atq; violẽtissimè in cruce distendi, & in tã vehemẽtissimo dolore ibi pendere: ita qui

qui cupit compunctam & saluberrimam mortis cõsiderationem assumere, imprimat cordi suo qualiter qui infirmatur vsque ad mortis extremum perducatur articulum,& quasi præsentialiter videat aliquẽ morientem.Imaginare ergo & corde recollecto diligentissimè cogita, qualiter homo dũ morti propinquat,iacet in lecto miserabilis,viribus destitutis, relicturus omnia quæ in hoc mundo habuit & male amauit,& aliud seculũ ingressur⁹, móxq; metuẽdissimo iudici pręsentãdus,& seipsũ amplius iuuare nõ valẽs,qui paulo ante tã fortis & agilis,tã iucũdus, liber ac imperterrit⁹ videbat̃.Perpẽde qualiter tũc frõs, obduretur,corpus rigescat,& cadãt capilli,labiáq; palescant & oculi errẽt ac euertãtur,magnus nigrescãt, vultus pallescat, pulsus caprizet,habitúsq; deficiat,& amarissimæ mortis pũcturæ interiora circũdent,& ipsum cor premant ac penetrent, mox quoque assit sudor mortis naturam esse victam demonstrans ac membra pertransiens.Tunc certè commouentur custodes domus & nutant viri fortissimi, & otiosè existunt molentes & tenebrescunt vidẽtes ꝑ foramina.Tũc rũpetur funis argenteus,& recurrit aurea vitra, atq; conteritur hydria super fontem, ac rota cõ-

Dispositio morientis.

Eccle.12.

frin

ſringitur ſuper ciſternam:quoniã ibit homo in domũ æternitatis ſuæ,reuertetúrq; puluis in terrã, & redibit ſpiritus ad deũ qui dedit illũ. Cúmque naturalia iſta ſint ita pœnoſa,tamen aliunde inſtant grauiora & magis horrenda,videlicet teterrimi & laruales dœmonũ vultus, acerbiſsimæ etiam impugnationes eorum,& metuendiſsimum dei iudicium.Intuere quibus & qualibus anguſtiis doloribus atq; terroribus miſera anima concutiatur,dum exterioribus ſenſibus à ſuo actu ceſſantibus ad ſeipſam reuertitur, & vniuerſa ſua peccata ſubito ac clariſsimè intuetur, imminentes ſibi maligniſsimos ac procaciſsimos ſpiritus cernit,& ſuper omnia pauendum præſtolantur iudicium. Inſuper ipſa mors ineffabiliter eſt arma intantum ꝙ quidam precibus ſanct.Hierony.reſuſcitatus à mortuis dixit Cyrillo: Anima mea corpus reliquit tam grauiter & amare, ꝙ certè quantæ fuerũt illæ anguſtiæ & preſſuræ,non capere mẽs humana,niſi vt ego experientia didiciſſet. Si enim omnis hominum intelligentia vniuerſas, quas vellet anguſtias & dolores excogitaret, omnia reputarẽtur pro nihilo, reſpectu diſſolutionis animæ à corpore.Si hãc morientis effigiem cùm vniuerſis circunſtantiis nunc

Mortis amaritudo.

nunc prætactis nostræ memoriæ imprimeremus firmissimè,& recogitaremus assiduè ac profundè,puto quòd nec ridere, nec iocari,nec leuitatibus aut vanitatibus locum tribuere delectaret. FRA. Verè salubris doctrina suauissimúmq; cõsilium,
Marc.13. atq;(vt puto) istud est scire mori, & vera
Ephes. 4. ars moriendi. DIONYS. Scire mori,est
Philip. 2. adimplere id quod in euangelio ait Saluator: Vigilate omni tempore orantes, quia nescitis diem neque horam.Hoc est, dignè deo conuersari, iuxta exigentiam propriæ vacationis aut professionis, & cum metu, timore ac tremore propriam operari salutem, sicque paratum esse ad mortem quod est omni die ita se coram deo habere, ac si in eo tollendi essemus de vita præsenti. FRA. Vt video, hucusq; nimis negligẽs fui ac dissolutus. DION. Bonum est seipsum humiliter accusare. superest vt nos pariter & efficaciter emẽdemus. FRAT. Restat vt de tentationibus quæ morituris & agonizantibus solent contingere, & de remediis contra eas,loquaris.

De tentationibus quæ agentibus in extremis accidere solent,& remediis contra eos.

ARTICVLVS XXXVI.

DIONYSIVS.

IN Apocalypsi legitur quòd ascenderit diabolus de abysso, habens irā magnā, sciens quòd modicū tempus habet quod ad literam à multis exponitur de principe tenebrarum & eius impugnationibus, quibus, instante tempore generalis iudicij & termino mundi, inuasurus & tentaturus est genus humanum, tantò inuidiosius, acrius, ac multiplicius, quātò breuius tempus tentandi sibi sciet esse residuum. Quemadmodum ergo tunc tam rabidissimē aduersus genus consurget humanū, ita (vt creditur) dæmones tantò grauius tentant eos qui letali infirmitate laborant, quantò certius vidēt sibi modicum temporis superesse, quo suis tēntationibus, poterunt illos ad auersionem à deo, & ad damnationis barathrū trahere, Veruntamen tunc quoque locū habet quod ait Apostolus: Fidelis deus, qui non patietur vos tētari super id quod potestis. Denique angeli sancti in hora tam extremæ & summæ necessitatis non minus soliciti sunt ad subueniendum, quàm angeli tenebrarum ad seducendū Preterea, sicut sanctus docet Ambrosius: Callidissimi ac impiissimi dæmones tempore mortis, specialiter enituntur hominem à fidei veritate auertere, & alicui periculoso errori

ca.12.

1.Cor.10.

Ambro.

errori doctrinæ ecclesiæ contrario implicare: quoniam fides est totius spiritualis ædificij fundamentũ,& radix merendi ac oculus mẽtis. Prima ergo morientiũ impugnatio solet esse,de fide, qui tunc sacramentum accipiũt Eucharistiæ, in quo sola fides præcipuè habet locum. Huic maledictæ tẽtationi non potest homo,nec in vita,neq; in morte melius salubriúsq; resistere, quàm eam tanquam diabolicum quoddã susurrim penitus condemnendo & irridendo,imò nec aduertẽdo, atq; simpliciter intra se cogitando: Ego firmissimè credo sicut sancti Apostoli, innumerabiléśq; martyres infiniti & gloriosissimi confessores,ac virgines sanctę,& vniuersales ecclesię dei sancti crediderunt & docuerunt: quorum fidem & doctrinam deus omnipotens,neminẽ fallens, per innumerabilia miracula sibi soli possibilia cõfirmauit, & de quorũ sanctissima vita nullus potest ambigere,qui omnes per fidem hãc deo placuerũt,quos & deus fidelis ac verus mirificauit tã in vita eorum quã in morte atq; post mortẽ. Secũda tentatio qua impiissimi spirit[9] solẽt in extremis aliquos impugnare, est de impietate blasphemię,& vt turpe ac indecens cogitent aliquid de deo aut sanctis ei[9], qua tẽtione

Impugnatur homo proximus mortis primo de fide.

Tentatio secundæ da blasphemiis.

tatione vehemẽtiſsimè inuaſerunt ſanctũ Euſebiũ, Hieronymi glorioſi diſcipulũ, à qua tentatione debet ſe homo omnino auertere, & intra ſe dicere: Ego ſum certus, ꝙ deus eſt ſumme & infinite bonus, perfectus & ſuperlaudabilis, & omnes ſancti eius omni virtute repleti ſunt. Tu autẽ diabole omni malitia, falſitate inuidia, vituperabilitate es plenus. Ideò ex hoc ipſo quod tu ſuggeris mihi iſta, ſcio ꝙ falſa & praua ac peſsima ſint. Abſit à me in æternum, vt de deo & ſanctis eius indignum quid ſentiã. Tertia tẽtatio eſt, de deſperatione, nẽpe vt ſanctus vir Clymachus ſcribit: Dũ homo eſt ſanus, perſuadet ei diabolus, ꝙ deꝰ verè & infinitè miſericors eſt, & pœnitentiã hominis etiam in fine vitæ acceptet: idcirco interim non eſſe tã grande, vt fertur, periculum. Sed hora mortis iam imminente, ſuggerit homini deũ inflexibilem ac prorſus iuſtiſsimũ eſſe, nullumq; peccatum manere inultum, & pœnitentiã ex timore prodeuntẽ eſſe inutilẽ. Tunc quoque reducit infirmo ad memoriã vniuerſa peccata quæ fecit, & quãta bona omiſit, & ea vehementer exaggerat: & præſertim quæ homo cõfeſſus non eſt: ſicq; multos ad deſperationis pertrahit lacum, quos ante ad præſumptionem,

Tentatio

ſecuritatem, negligẽtiámq; induxit. Hæc tentatio multos in hora illa tam grauiter vexat. ſicut & quidam à morte reſuſcitati teſtati ſunt, ꝙ abſque ſpeciali & gratioſo dei auxilio nequeat ſuperari. Contra quã optimum eſt remedium, vt homo intra ſe

Remediũ.

dicat: Certus ſum quòd deſperatio maximè diſpiceat deo, & quòd infinitã dei bonitatem, pietatẽ ac veritatẽ grauius non poſsim inhonorare atque offendere, quã deſperando de ea. Ab ſit vt putem maiorem eſſe meam prauitatẽ, quàm dei bonitatem, aut meam impietatem, quàm altiſſimi pietatem. Ipſe quoque qui mentiri non poteſt, non fallere, omni verè pœnitenti, & in ſe ſperãti, ipſúmque inuocanti miſericordiam, indulgentiámque ſpopõdit. Incomprehenſibilis, omnipotẽs & immenſa eſt bonitas eius ac pietas quæ omnem meam iniquitatem infinitè excedit. Non igitur de ſperabo de deo creatore ac Saluatore meo: ſed in ipſo, etiam ſi occiderit me, ſperabo. In deo, ſalutare meũ, & gloria mea. Deus auxilij mei, & ſpes mea in deo eſt. Quarta eſt de nimia ſecu-

Iob 13. Pſal. 61.

ritate ſeu de gloria vana, aut ſuiipſius cõplacentia periculoſa ac ſtulta, quia vt in-

Tenta. 4. ſpiritualis ſuperbia.

ſtruit Caſsianus, Dum impius ille tentator hominem ad deſperationem, puſillanimitatem

nimitatem aut diffidentiam superfluum ve timorem non potest allicere, conatur eũ ad periculosam securitatem, cõplacentiam fatuam, aut gloriã inanẽ perducere persuadẽdo eidẽ: Euge, euge, quàm bene preualuit, quã bene te habuisti, quàm prudenter te præparasti ad mortẽ, quantum habes, deo regratiari, quàm secure hinc exies, quãta tibi iam restat fœlicitas. Contra tentationem istã pestiferã, remedium est sapientiale & prorsus salubre: vt homo intra se dicat, Nescit homo an amore sit dignus an odio. Et, quid habes quod non accepisti? Et item, Qui gloriatur, in domino glorietur: & quia alia sunt iudicia dei, & alia hominum: & quòd Pharisæus qui iustificauit & magnum reputauit seipsum, fuit desuper reprobatus. Veruntamen aliqui virtuosi ex inspiratione & consolatione, specialiq; gratia spiritus sancti solẽt in extremis gaudere in domino: & mortem tanquã amicam imperterrito animo præstolari, atque hilariter acceptare. Porrò securius est inter timorem & spẽ mori hinc ex diuina misericordia confidendo, hinc ex propria culpa & insufficiẽtia metuendo. Quinta tentatio est de impatientia, quæ solet accidere eis qui longa & graui ægritudine consumuntur.

Eccle. 9.
1. Cor. 4.
& 1.
2. Cor. 10.
Luc. 18.

Tent. 5. de impatientia.

Contra quã verum extat remediũ, vt intra se pensent ac recognoscãt huiusmodi ægritudinẽ, esse signũ diuinæ dilectionis & visitationẽ dei paternam, atque culparum purgationem, redemptionem quoq; & euasionem maiorum suppliciorũ, quæ hanc vitam sequuntur & occasionẽ: imò & præparationem ad gratiam ampliorẽ, & ad protectionem diuinam. Consideratio quoque dominicæ passionis intenta, valet ad reprimendum impatiẽtiam istã. Sexta tentatio est, stulta spes euadẽdi infirmitatem, ac viuendi diutius: ex qua sequitur dilatio confessionis, & impreparatio mortis. Cõtra quam remedium est, partem eligere tutiorem, nec vanis speciebus præstare auditum, neque periculo seipsum committere, nec consolatore carnales aduertere. Septima est immoderata occupatio circa rem familiarem, & sobolem ac propinquos, & circa terrena quæ relinquere mox oportet de quibus debet se homo expedire, & rebus ritè dispositis, atque præsentibus salubriter admonitis & instructis se totum ad deũ cõuertere, & quæ suam concernunt salutem pensare. FRAT. Placent hæc dicta, & bonum est recognoscere ea, quia, vt fertur, iacula præuisa minus percutiũt: quẽadmodum

Remediũ.

Tentat. 6. melioris salutis præsumptio.

Tent. 7. circa temporalia cura superuacua.

admodum etiam ait ſcriptura, Fruſtrà iacitur rete ante oculos pennatorum. Idcirco peropto vt plenius exequaris de iſta materia, qualiter imminente iam morte aſsiſtendum ſit migraturo, & qualiter ipſe habere ſe debeat.

Qualiter aſsiſtendum mox morituris, & quomodo ipſi debeant ſe habere.

ARTICVLVS XXXVII.

DIONYSIVS.

HOra tantæ neceſsitatis, ac periculoſitatis inſtãte, debet vnuſquiſq; fidelis charitatẽ ſuã ad proximũ migraturũ, tantò feruentius abundantiúſque monſtrare, quantò tũc maior eſt indigẽtia, & præſertim omnis prælatus, ſeu eius vicarius ad ſibi commiſſos, ne ex negligẽtia ſua ouis ſibi credita ab infernalib⁹ illis lupis, crudeliſsimíſque prædonibus, & procaciſsimis, ac fallaciſsimis hoſtib⁹ deuoretur, decipiatur, ac omnium creatori, ſaluatoríq; animarum æternaliter auferatur. Paſtor ergo, & cuſtos ac medicus animarũ tunc pręcipuè curet adeſſe migraturo, pro quo & ipſe coram deo rationem reddere obligatur. Quòd ſi perſonaliter adeſſe conuenienter nequiuerit, cum diligentia

Prælatorũ cura circa morituros.

Hebr. 11.

ſumma diſponat, vt deuotæ & religioſæ, & prudentes perſonæ aſsiſtãt illi, quouſq; exhalauerit ſpiritũ. Prouidendũ eſt quoque, vt ſancta crux tunc ante morientis oculos collocetur, & aqua benedicta ſuper ipſum & vndiqui circa lectulum eius ſæpius aſpergatur. Inſuper aliqua perſona ad hoc magis idonea ſedeat aſsiduè iuxta ægrum mox deceſſurum,& eum diligenter & opportunè,feruenter & deuotè exhortetur de neceſſariis ac pertinentibus ad ſalutem, quandiu capax eſſe videtur: ſpecialiter verò admoneatur, vt nulli diabolicæ ſuggeſtioni, nulli mortiferæ tentationi præſtet conſenſum: imò omnibus illis viriliter reluctetur, in infinita dei miſericordia confidendo, ac viſcera pietatis diuinæ humiliter inuocando:& ſi aſsidẽs deprehendere poterit, qua tentatione moriẽs,impugnetur, debet eũ ſpecialiter contra illam tentationẽ armare commemorando ei congrua cõtra illa remedia. Vniuerſi demum qui adſunt,debent pro eius defenſione, conductione & ſalute indeſinenter eũ omni cõpunctione & feruore orare, excluſo omni carnali & inordinato amore, omníq; impertinenti occupatione. Admonendus eſt æger, vt Chriſti paſsionẽ attendat, & Chriſtũ pro

ſe

ſe paſſum mentaliter ampleƈtatur, atque pro vniuerſis beneficiis ſuis ei pro poſſe regratietur. Prouidendũ eſt itẽ, vt aliquis paſsionem Chriſti tunc legat, & ſymbolũ fidei alta voce legatur, ac ſæpius repetatur præſertim obitu ægri iam de proximo im minente, ſed & ſeptem pſalmi cum Litaniis cum ingenti deuotione legendi ſunt. At verò de interrogationib⁹ quę proponẽdæ ſunt ægris ſpiritualibus ſecularibúſve perſonis, Anſelmus & Cancellarius Pariſienſis, aliíque ſatis conſcribunt, & vt videtur, ſufficit vt breuiter à migraturo quæratur, Tu credis quicquid ſacra ſcriptura & ſanƈta mater eccleſia docent eſſe credendum? Quo reſpondente quòd imò: quæratur, Tu doles quòd dominum deũ tuum vnquam offendiſti: & velles quòd magis inde doleres ex vera charitate & zelo iuſtitiæ, non ex ſolo ſeruili timore? Quo reſpondente, quòd imò: quæratur, Tu petis tibi de omnibus tuis peccatis ab infinita dei miſericordia miſericordiſsimè indulgeri? Quo reſpondente, quòd imò: quæratur, Tu habes propoſitum integrum nunqam peccandi de cætero, & ſeruiendi deo perpetuè, ſi contigerit te ſanari? Quo reſpondente, quòd imò: addatur, Tu in hac hora commen-

Interrogationes ægris proponendæ.

das animam tuam tuo benignißimo ac fidelißimo creatori,& nūquam vis separari ab eo, meritò pasſionis domini nostri Iesu Christi optas saluari: atque à gloriosißima virgine Maria, & à sancto angelo tuo,& ab omnibus sanctis dei postulas in hoc tempore, & in omni hac tua necesſitate iuuari: & in omnium horum,de quibus te interrogaui affectione, ac fide cupis separari à corpore, ac summo iudici præsentari? Quo respondente, quòd imò, persona interrogans dicat. Et ego & omnes,qui adsumus, commendamus te infinitæ misericordiæ dei tui, vt ipse te defendere & saluare dignetur, & meritis domini nostri Iesu Christi, vt tibi succurrant, & tuum suppleant imperfectum, ac precibus beatißimæ genitricis dei virginis Mariæ, omniumque sanctorum,& sancti angeli tui, vt te circundent, & incessanter, finalitérque conseruent. Præterea ipse ęger satis tempestiuè est admonedus, præsertim à suo superiori, quatenus dum adhuc bene compos est mentis, plenè & integrè confiteatur, & omni vana spe conualescentiæ spreta, omnia sua disponat, cunctis indulgeat, sibi ab omnibus indulgeri precetur: ablata, & cuncta bona iniu-

Quorū admonēdus si æger.

stè

ſtè adepta, ſeu habita reddat,& debita ſua perſoluat, & pro ſua ſubuentione largiatur eccleſiæ,& egenis pro poſſe. Inſtruendus eſt quoq;, ꝙ confeſsio ex ſolo timore ſeruili facta non proficit ad ſalutē:ideo dè vniuerſis peccatis ſuis ſtudeat pœnitere, ac confiteri ex charitate & zelo iuſtitiæ, inquantum fuerunt diſplicentia deo & offenſiua,ac inhonoratiua ſanctitatis ac maieſtatis diuinæ,quibus peractis,cum omni poſſe ſuo mētem ſuam conuertat ad dominum, eius miſericordiam inuocando, eius pietati & gratiæ ſe recōmendando diuinę liberalitati ac beneficentiæ grates prȩcordiales agendo,diuinæ voluntati ſuam humiliter voluntatē conformando,atq; ſubdēdo: diuinæ quoq; æquitatis rigorem ſapiēter timēdo.In ſola dei pietate & gratia confidendo:& omnes bonum ac meritum deo plenè & integre aſcribēdo. Inſuper recolendo acerbiſsimam paſsionem domini noſtri Ieſu Chriſti,& cȩtera beneficia eius & omnem charitatem ipſius ad hòmines. inuocando quoq; ex corde virginem glorioſam & ſanctos, eos præſertim, ad quos maiorē habet deuotionem, & ſanctum angelum ſuum, & patientiam cōſeruando in omnibus: omni item prauæ ſuggeſtioni prorſum diſſentiendo,ac ſummè curando

Qui potiſſimū ſancti tempore agonis ſint inuocandi.

vt in pura ac feruente affectione ad deum seu in syncera cõuersione ad ipsum recedat à corpore, certus ꝙ in tali cõuersione, seu auersione æternaliter permanebit, in qua à corpore suo recesserit. FRA. Quia hęc omnia catholicè & saluberrimè descripsisti, restat vt aliquas, orationes feruentes à migraturo si poterit, aliâs à præsentibus pro ferendas conscribere, nunc digneris: quo facto, te ad alia festinantem de hac materiam amplius fatigare non volo.

Orationes à migraturo dicendæ, vel ab his qui affuerint ei.

ARTICVLVS XXXVIII.

DIONYSIVS.

Diuersis hominibus, diuersæ orationes cõueniũt. Porrò inter omnes orationes sententiosissima, excellentissima ac cõmunissima est oratio illa dominica, quã dominus & Saluator proprio ore, edocuit, dicens, Sic orabitis. Pater noster qui es in cælis. Hanc ergo rationem sanctissimam tã infirmus quàm qui ei assistunt, possunt frequentius deo offerre ac, iterare. Vnde de sancto Hugone Gratianopolitano episcop. legitur, quòd in extremis laborans, vna nocte trecentis vicibus orationẽ istã

Matth. 6.
Lucæ 6.

dom

dominicam deuotiſsimè iterauit. Aliqui-
bus autem infirmis magis ſapiunt pſalmi
& eos libentius legunt, & faciunt coram
ſe legi quouſque ſpiritum tradunt. Vnde
& ſanctus Auguſtinus agens in extremis,
ſeptem pſalmos pœnitentiales fecit in pa-
riete ſcribi, & oculis ſuis apponi, quos
legens ac intuens fleuit vberrimè. Ali-
qui verò in quibuſdam pſalmorum verſi-
culis amplius delectantur, vt in illo, Do-
mine dilexi decorem domus tuæ. Quàm
dilecta tabernacula tua domine virtutum,
rex meus & deus meus. Quemadmodum Pſalm.25.
deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita 83.
deſiderat anima mea ad te deus: & in
quibuſdam ſequentibus pſalmi illius ver
ſiculis: & iſti atque conſimiles verſus 41.
magis deſeruiunt hominibus in charita-
te feruentibus ac perfectis. Sunt autem
& alij verſus imperfectis & pœnitentibus Pſalm.6.
magis deſeruientes, videlicet, Domine ne 37.
in furore tuo arguas me, neque in ira tua 38.
corripias me. Domine ne memineris ini- 16.
quitatum noſtrarum antiquarum, citò an- 9.
ticipent nos miſericordię tuæ quia pau- 50.
peres facti ſumus nimis: cum verſu & 55.
ſemiuerſu ſequentibus. Mirifica miſericor 59.
dias tuas, qui ſaluos facis ſperantes in te. 12.
Miſerere mei deus, ſecundum magnam 37.
miſe

16. miſericordiam tuam:cum multis verſibus
50. pſalmi illius, & multi conſimiles verſus.
Eodem. Sunt inſuper alij deuotiſsimi verſus tam
115. perfectis, quàm imperfectis morientibus
30. conuenientes, vt iſti & conſimiles verſus,
41. Illumina oculos meos,ne vnquam obdor-
Ibidem. miã in mortem, nequando dicat inimicus
30. meus,præualui aduerſus eum.Ne derelin-
quas me domine deus meus, ne diſceſſeris
à me.Intende in adiutorium meum domi
ne deus ſalutis meæ. A reſiſtentibus dex-
teræ tuæ cuſtodi me, vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum protege me à
facie impiorum qui me afflixerunt.
Cor mundum crea in me deus, & ſpiri-
tum rectum innoua in viſceribus meis.
Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum
ſanctum tuum ne auferas à me. Dirupi-
ſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam
laudis, & nomen domini inuocabo.
Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum,
ſaluum me fac in miſericordia tua, domi-
ne non confundar, quoniam inuocaui te.
Clamaui ad te domine, dixi, tu es ſpes
mea, portio mea in terra viuentium.
Educ de cuſtodia animam meam ad con-
fitendum nomini tuo, me expectant iuſti
donec retribuas mihi.Prȩterea verſus iſte
digniſsimus à Chriſto in cruce prolatus,

In manus tuas domine cõmendo ſpiritum meum, eſt agonizanti ac morienti etiam, quanuis aduertere nequeat, ſæpiſsimè ingerendus ac inſonandus, quoniã grandem & ſpecialem vim habet. Præfati itaq; & cõſimiles verſus à morituro ſunt proferendi, vel ſi eos proferre non valet ab aliquo ei præſente ſunt ipſo audiente pronunciãdi: & qui morientis diſpoſitioni magis conueniunt, ſunt ei ſpecialiter proponendi. Laicis quoq; in theutonico poſſunt proponi, poteſt etiã dici hic hymnus, Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ tu nos ab hoſte ꝓtege, & hora mortis ſuſcipe, &c.

De ſpecialibus orationibus tempore mortis.

ARTICVLVS XXXIX.

DIONYSIVS.

PRæter orationes prętactas poſſunt & aliæ orationes denotæ ac feruidæ pro moriente offerri, imò & ab ipſo ſi valet proferri, modica mutatione facta in verbis. Itaq; ad deum patrem poteſt iſta dici oratio, O pater omnipotens & æterne, pater miſericordiarũ, & deus totius conſolationis, tuam deprecamur bonitatem ſuper

2. Cor. 1.
Ioan. 5.
1. Ioan. 4.

piiſ

piissimam & immensam, per ineffabilem illam charitatem qua dilexisti genus humanũ, quando vnigenitum atque charissimum filium tuum misisti in hunc mundum pro nostra redemptione: & ipsum ex sacratissima virgine Maria voluisti incarnari, & inter homines conuersari, ac tandem accerbissimam ac ignominiosissimã mortem subire: ostende ô domine in hac hora pietatis tuæ abyssum, & charitatis tuæ dulcedinem in hac tua rationali creatura nunc mortaliter infirmante & ad te patrem spirituum redeunte, ostende ei ô clementissime ac super gloriosissime deus pater lucem miserationum tuarum. O deus sanctæ, fortis & immortalis, cõforta mentem eius in te, intellectum eius illumina, voluntatẽ eius accẽde, & cõserua in te omnium vltimato ac beatifico fine summo & incomutabili, infinito & incomparabili bono: protege eum ô prestatissime pater ab omni potestate aduersaria, ab omni occursu cõtrario, à tẽtationibus vniuersis, non secundũ peccata sua facias ei, sed secundum tuæ benignissimæ bonitatis immensitatẽ secundũ tuã charitatẽ affluẽtissimam & paternam, secundũ multitudinẽ miserationũ tuarum ei nunc ô dulcissime deus pater miserere & indulgere, parcere,

Baruch. 3.
Sapien. 2.

cere,ac adesse digneris,& suscipe spiritum eius in brachiis tuę dilectionis per vnigenitũ tuum dominum nostrũ Iesum Christum, per vniuersa mysteria & beneficia eius, per omnia, quæ in ipso pro nostra salute assumpsit,fecit,ac passus est, qui tecũ viuit & regnat in vnitate spiritus sancti deus,per omnia secula seculorum.Amen.

Alia oratio ad Deum patrem.

DOmine rex ops,in cuius dispositione atq; imperio vniuersa sunt posita, cuius volũtati nullus potest resistere,qui iuxta tuã omnipotentẽ,sanctã, supersapiẽtissimã,atq; liberrimã voluntatẽ facis, tam in virtutibꝰ cæli,quàm in habitatoribꝰ terrę, cui nullus dicere potest,quarę sic facis?quĩ quibꝰ vis misereris,& quos vis induas:aperi oculos tuæ misericordissimæ pietatis super hanc tuã miserabilẽ creaturã, viribus destitutã,in extrema necessitate, ac summo periculo constitutã,hostibus suæ salutis, ac aduersariis tui honoris horribiliter ac malitiosè vndiq; circũuallatã. O pater altissime, ne memineris iniquitatum quas ex humana fragilitate,aut ignorantia,aut alia quauis causa,seu occasione incidit,aut cõmisit.Attẽde ô benignissime,ac suauissime pater,quã prona sit humana natura ad lap

Heste. 13. Eccle. 8. Exod. 33. Roma. 9. Psal. 78. Gene. 8.

lapſum,quanta ſi eius infectio,quàm procliuis ſit ex ſeipſa humana cõditio ad peccandum.Quid ô ſuperexelletiſsime pater, eſt genus corruptibile,luteum vas, carnale,ac mortale figmentum,vt ita amariceris de eo , & viſcera miſericordiæ tuæ ſuper illud contineas & permittas illud perire?Memẽto ô domine,quòd propter miſericors peccatores miſericors appelleris. Idcirco ô fons totius pietatis & gratiæ,ob tuam infinitatẽ potentiam conforta in te hanc tuam deficientem ac debilẽ creaturam propter immenſam ſapientiã tuã,animam eius illuſtra, propter tuã abſoluta & interminabilem pietatem vniueſis culpis eius ignoſce,propter omnem beatitudinẽ tuam prorſus illuminatam libera eam ab inferali miſeria, & ab omni calamitate eam cicundante ac opprimante. Da ei ſanctiſsme pater , cum tanta contritione à corpore emigrare,vt benigniſsimè ſuſcipiatur à te per vnigenitum tuum dominũ noſtrũ Ieſum Crhiſtũ,per preces& merita clementiſsimę virginis,tibi ô pater ęterne cõparentalis,per interceſsiones, ac merita totius triumphantis eccleſię , & omnium viatorum tibi placentium,qui cum vnigenito tuo & adorando paracleto ſpiritu vnus es verus,ſolus ac ſummus deus.

Tertia

Tertia ad deum patrem Oratio.

O Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti á quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur,cui proprium eſt miſereri ac parcere,á quo alienum eſt iraſci,punire ac vindicare.Obſecramus te ô ſuperpiiſsime ſup dulciſsime pater p cõ municationem illam ad intra, qua totam deitatis tuæ plenitudinẽ cõmunicas vnige nito filio tuo per generationẽ æternã atq; ſpiritui ſancto,per diffuſionẽ æternam & immanentem effunde ſuper hanc tuam creaturam pauperem & infirmã omni ſo latio deſtitutã,liberaliſsima dona gratiæ tuæ,præueni & conuerte eã piſsiſsime ap plica eã tibi ô gratioſiſsime domine, fac eã ô glorioſiſsime ac ſereniſsime deus pater eſſe vas miſericordiæ tuæ immẽſę.Ni hil proficiãt in ea aduerſarij humanæ ſalutis,protege eã ſub vmbra tuæ omnipotẽtis virtutis,In tanta tentationũ & afflictionũ caligine animã eius irradia gratiarũ tuarũ ſuauiſsima luce,& conſolationũ tuarũ interna tranquilitate,periculũ eius in manibus eius eſt & nunc in vnius horæ momento,aut æternæ damnationis ſententiam merebitur obtinere,aut in tua charitate & gratia decedendo, iudicium

Ephe.3.

2.Tim. 2.
Pſal 88. 16.

ſaluationis perpetuæ conſequetur. Ecce ô pater adorande & benedicte, qui à nobis pauperculis atque fragilibus creaturis ad omne malum proniſsimis, pater appellari dignaris, ecce quàm infinitū periculū miſericordiſsime, ergo ſuccurre ô clementiſsime ac fideliſsime, pater nec in hac periculoſiſsima hora auferas miſericordiā tuā ſaluificā à creatura hac agonizante, ſed eā benigniſsimè intuere, corrobora, ſalua, poſside per vnigenitum tuū in charitate & pietate ſpiritus ſancti interueniētibus omnibus ſanctis tuis, pro ea, ad laudem & gloriam nominis tui.

Eſaiæ 53. *Oratio ad filium Dei, prima.*

Philip. 2. OBſecramus te domine Ieſu Chriſte per charitatis tuæ ardorem, quo teipſum pro noſtra redemptione tradidiſti in mortem, mortem autem crucis acerbiſsimam atque turpiſsimam, & per tui pretioſiſsimi pro nobis liberaliſsimè fuſi ſanguinis pretium, per tuæ quoque amariſsimæ paſsionis indeficientiſsimum ac copioſiſsimum meritum atque per tuam dilectiſsimam matrem, & ſuæ maternæ compaſsionis acerbitatem aſsi-
Ioan. 19. ſtentiámque fideliſsimam, qua aſtitit vbi vſque ad tuam in cruce expirationem, mirifica pietatis tuæ abyſſum in hoc tuo famulo

mulo aut famula à luce vitæ præſentis,ad te omniũ iudicẽ metuendiſsimum pergẽte. Præpara animam eius ô domine ad occurrendum tibi ſalubriter: nequaquã ſine vera cõtritione ac filia ad te conuerſione permittas eum ſeparari à corpore: viſita & illuſtra mentẽ eius viſitatione tua ſecreta,piiſsima & paterna,qua in ictu oculi,in inſtãti conuertis atque iuſtificas impium,& de immundo efficis mundũ.Mitte ei ô domine & ſaluator auxilium gratię tuæ à trono gloriæ tuæ, & ea pietate qua latroni ſerò pœnitẽti indulgẽtiſsimè promiſiſti:Hodie mecũ eris in paradiſo. Etiã in iſto oſtende viſcera tuæ charitatis ac pietatis, & præcipe eum ad tuam miſericordiã peruenire ſaluator mundi,rex gloriæ princeps virtutũ,iudex altiſsime, qui cum patre tuo æterno, & ſuauiſsimo ſpirituſſancto viuis & regnas deus per omnia ſecula æternaliter benedictus, Amen. Prou. 17. Iob 14. Luc.23.

Oratio ſecunda ad filium.

PRopter charitatem illã ſuperardẽtiſſimã & immenſam,qua tu ô vnigenite fili dei,patrẽ tuum æternũ æternaliter diligis,atq; ab eo infinito amore diligeris animã huius moriẽtis tua charitate informa.Propter omnẽ ſuauitatẽ, amabilitatẽ ac munificentiã ſpiritus ſancti chariſmata Pſal.23.

gratię tuę in eo confirma, ô sancte, iuste & innocens agne Dei, qui propter nos ab hominibus diiudicari dignatus es, & quæ
Iere.11. nõ rapuisti euoluere voluisti, isto huic in
Ioan.1. exitu suo potius ꝓpitius aduocatus, quàm
Esaiæ 51. iudex seuerus. In sanctis ac profundis vul
Psal.68. neribus absconde eum dulcissime domine Iesu Christe, à cunctis hostium tentationibus atque insidiis. Tu domine qui es
Ioan.14. via, & veritas & vita, sine cuius ductu & gratia nemo venit ad patrem, per viã salutis duc eum in splẽdore summæ veritatis ad vitã gloriæ æternalis, ea pietate immẽsa, qua respexisti Pętrum, dum te ter negauit & fecisti eum ex vera contritione
Matt.16. gauit & fecisti eum ex vera contritione
Marc. 14. flere amare, respice cor istius, & omnem
Lucæ 22. obicem culpe tolle ab eo quatenus in sancta contritione decedes à carne mortali, mereatur à te stola immortalitatis vestiri, & te regem glorię in tuo decore beatificè cõtẽplari. Qui cum deo patre & spiritu sancto viuis & regnas per secula vniuersa in cælesti illa splendidissima ac amœnissima patria, Amen.

Oratio tertia, ad filium.

Matt.26. Mar.14. Ioan.13. Luc.21. Mar.26. DOmine Iesu Christe vnigenite patris summi, ob tuam te obsecramus dignissimã incarnationem, sanctissimam in hoc mundo conuersationẽ, atque plenissi

nisſimam charitatem quã omnibus nobis in cœna nouiſsima demonſtraſti, corpus tuum puriſsimum ac precioſsimũ ſanguinem tribuendo diſcipulis in eſcam & potum, & per vehementem illam anxietatẽ, qua contremuiſti quando poſt trinam tuam orationem factus eſt ſudor ex tenerrimo corpore tuo erumpens ſicut guttæ ſanguinis decurrẽtis in terram, atque per omnem manſuetudinem, humilitatem & patientiam, quas tempore paſsionis habuiſti, dum à ſceleratiſsimis tranſgreſſoribus captus, ligatus, conſputus, irriſus, blaſphematus, & alapis ceſus fuiſti: per omnem quoq; dolorem quẽ ſuſtinuiſti quando tã inhumaniter es flagellatus, ſpinis coronatus, propriis humeris crucem baiulans ductus, diris clauis confoſſus, & in crucis patibulo violentiſsimè es diſtentus, & ipſam mortẽ ꝑpeſſus: per omnẽ etiã cõpaſsionẽ qua tibi tũc cõdoluerũt diſcipuli & amici tui aſtantes, ſpecialiter ſanctus Ioãnes, & deuotæ feminæ te ſecutæ, ſpecialiſsimè tua dilectiſsima genitrix virgo Maria: eſto in hora hac piiſsimus miſerator hui⁹ animę à ſuę carnis ergaſtulo recedẽtis, ad cuius deuorationẽ occurrerunt & aſtant tot lupi & dracones, beluæ infernales, à quorũ rabie, importunitate atq; ferocia

Ioan. 18. Mar. 14. Luc. 23. Matt. 27. Mar. 14. Ioan. 18.

Ioan. 16. Matt 17. Marc. 15. Lucæ 23. Ioan. 19.

eam eruere modò digneris, circunda & imple eam lumine tuæ clementię, virtute constantiæ, charitatis ardore, & omni pietate ac gratia ei necessaria ad salutem. O domine & saluator, rex iudex ac legifer noster, propter charitatem illam perfectam & ineffabilem pietatem, qua in cruce pendens pro tuis crucifixoribus exorasti, indulge piisime huic mox graturo, & nos pauperes seruulos tuos, exaudi nũc misericordissime domine deprecãtes pro illo, vt angelica ope protectus, tuo metuendo tribunali præsentetur saluandus, ac clementer tractandus. Qui cum patre & spiritu sancto vnus est deus æternaliter viuens, & omnium dominans.

Esaiæ 33.

Esaiæ 53.
Luc. 23.

Oratio prima ad spiritum sanctum.

ADorande paraclete spiritus sancte, qui ex patre & filio æternaliter manas, cui bonitas, communio, pietas, pax, dulcedo, charitas, atque connexio appropriantur, obsecramus tuam liberalitatem piisimam & immensam per tuam æternam ex patre & filio processionem, infunde nunc radiũ tuæ propitiationis in animam istam, vndique angustiatam, omnẽ malignorum spirituum falsitatem & obscurationem expelle ab ea: diffunde in eã diuitias gratię tuę, eámq; cõforta & erige

contra vniuersam aciē vitiorū, ac dæmonum: fac eam plenè contritam ad suum creatorē feruidè aspirare, & ad fontē toti° puritatis ac sanctitatis purificatam venire. Ea largitate ac dignatione, qua in die pentecostes in igneis linguis super Christi discipulos descendisti, & mentes eorū copiosissimè adimplesti, splendidissimè illustrasti, & calidissimè inflāmasti, etiam nūc mētē animæ huius hinc abeūtis benignissimè imple, illumina & accēde, & ad te totius salutis, ac gratiæ fontalē originē digneris saluā pducere. Qui cū patre & filio æternaliter viuis & regnas deus verus omnipotens. Actu. 2.

Oratio secunda ad spiritum sanctum.

OBsecramus bonitatē tuā munificētissimā atq; dulcissimā ô spiritussancte qui es laborantiū subleuator periclitātiū liberator, errantiumq; reductor, vt pꝑter mutuū illū ardētissimū & immensum amorē quo tu verus deus, patrē æternū & vnigenitū eius filiū æternaliter & inuariabiliter amas, & ab eis amaris. Ostēde nūc charitatē tuā in anima agonizātis istius. In hoc laboriosissimo eius conflictu gratiosissimè subleua eā, in tāto constitutam periculo misericordissime adiuua, si in aliquo deuiat, ne differas eam reducere, Actu. 2.

ſeptiformẽ gratiã tuã effunde in eã. Eſto ei ductor & finis, beatificator & cuſtos, propter ſuperliberaliſsimã illã donationẽ, q̃ tibi à patre & filio data eſt deitatis plenitudo, per æternã ſpirationẽ, inenarrabilem magnitudinẽ tuæ liberaliſsimæ benignitatis declara in anima iſtã hoc ſeculũ relinquente, quatenus educta de carcere huius exilij, inueniat hodie receptaculum gratioſum cõſolatoriúmque hoſpitium. O ſuper digniſsime conſolator ſpiritusſancte, qui cum pater & filio, vniuerſorũ es conditor, iudex ac dominus, Amen.

Oratio tertia ad ſpiritum ſanctum.

O Clemẽtiſsime atque dulciſsime ſpiritus ſancte, quo pater & filius ſeinuicem æternaliter diligunt, qui es amor amborum, pax ſereniſsima, tranquilitas infinita, cõmunio plena, ſempiterna atque cõmunis lętitia: cuius dono & cooperatione celebrata ſunt vniuerſa noſtræ redemptionis myſteria, de quo illibatiſsima, ac diuiniſsima virgo Maria verbum patris æterni verũ deũ concepit: tu qui ab exordio mundi gratiarum tuarũ chariſmata hominibus multipliciter infudiſti & multorũ indurata corda gratioſè præueniſti emoliſti, & conuertiſti, conuerte nunc, animã hinc pergẽtem ad te conuerſione

com

cõpleta, quicquid duritiæ, quicquid obsta culi gratiæ tuę, quicquid impedimenti salutis in ea extiterit, dignãter & superpiissimè tolle ab ea, & gratiam consummatã ei largire: per quam consequi mereatur ęternam fœlicitatem, & inter vasa tuę misericordię computetur: ad laudem & gloriam pietatis tuæ penitus infinitæ.

Oratio ad superbeatissimam trinitatem.

O Trinitatis adoranda, vnitas summa, & deitas simplicissimas, ob tuã inseparabilem vnionẽ coniunge tibi per charitatẽ perpetuam gratiamq; finalem, spiritum huius nunc moriẽtis, vt per glorię vnionẽ plenariã, vnus tecũ sit spiritus, per feruentissimæ dilectionis intimissimam transformationẽ. O trinitas consubstãtialis, coæqualis & coęterna, ob tuam substãtialem, identitatẽ essentialémque vnitatẽ animam istam Christo incorpora, & mystico eius corpori insere eam, vt tanquam oliua fructifera plantetur in paradiso cęlesti, & choris inseratur angelicis. O superglorioſissima trinitas propter cõmunicationem & emanationem tuã adintra effunde super istum agonizantem dona gratiæ tuę, & abundantiam pietatis ac largitatis tuę, in hac hora in ipso demõstra, ne abducatur aut separetur à te. O pater 2.Cor.1.

æterne, ô vnigenite dei ſuper pulcherrime ô ſuauiſsime paraclete ſpiritus ſancte deus vnus & trinus, ob tuam mutuã intuitionẽ, plene cõprehenſiuã, & infinite iucundã, fac animã iſtam te nunc, perfidam ſynceriter intueri, ob tuã mutuã dilectionem ſuperardentiſsimã ac intenſiue immenſam, accende eam tuo ſancto amore, ob tuã mutuam fruitionem, beatiſsimã & æternã: perduc eam ad tui beatificam fruitionem, propter omnem charitatem, miſericordiam & gratiam tuã ſuper genus humanum, educ eam de corpore, omni virtute ornatam, per vniuerſa myſteria, merita ac beneficia Ieſu Chriſti, per preces & merita virginis glorioſæ omniumque ſanctorum & electorum tuorum.

Oratio ad virginem glorioſam, & ad omnes ſanctos.

BEatiſsima virgo Maria, totius humani generis fideliſsima aduocata. O regina miſericordiæ, cui regnũ miſericordiæ à deo omnipotente cõmiſſum eſt. O affectuoſiſsima hominũ miſeratrix, & ardentiſsima eorũ amatrix, ob incarnationẽ natiuitatẽ & educationem vnigeniti filij dei ex te, ab omnẽ tui & ei⁹ mutuã in hac vita conuerſationẽ mutuámq; dilectionẽ propter omnẽ charitatem, perfectionem, virtutem

virtutem & excellētiā,gratiā & gloriam, tibi à ſuperbeatiſsima trinitate exhibita. O vniuerſa triūphās eccleſia, ô omnes angelici chori,& cuncti ciues cæleſtes, ſancti patriarchæ,illuminati prophetæ, glorioſi apoſtoli,martyres victorioſi,cōfeſſores fideles,virgines ſacræ: O ſancte Michaël prīceps eccleſiæ,& tu angele ſancte cuſtos huius infirmi, clemēter ſuccurrite animæ hinc migranti,eā conſolari ac adiuuare dignemini,quo vſq; ad veſtræ beatiſsimę ſocietatis admittatur ingreſſum.

Commendatio animæ emigrantis.

O Dilecta nobis in Chriſto anima, adorandæ trinitatis imagine,ac ſimilitudine inſignita ſanguine filij dei redēpta,ad æternam beatitudinem condita, & nunc eccleſiaſticis ſacramentis munita, egredere cōfidēter de corpore mortis huius,& ad tuum perge creatorē ac iudicē, qui te miſericorditer dignetur ſuſcipere, ac mititer iudicare.Occurēt atque ſubueniāt tibi omnes ſancti & ciues cæleſtis Ieruſalem,nec tibi auxiliari deſiſtant, quouſque ad locum habitationis gloriæ eorum ad paradiſum cæleſtem ad regnum fœlicitatis æternæ introducaris ad laudē & gloriam omnipotentis. FRA. Petitioni meæ per omnia ſupereroganter video

ſatis

ſatisfactum,ideo præcordiales tibi grates ex totis præcordiis offero. DION. Adhuc in fine opuſculi breuiter cõmemorabo, quàm pium ſit defunctis in purgatorio detentis,fideliter ſubuenire.

Quàm charitatiuum ſit & benignum ſubuenire defunctis.

ARTICVLVS VLTIM.

DIONYSIVS.

FRequenter præhabitum eſt,quòd tam pœna damni, quàm pœna ſenſus in purgatorio exiſtens omne vitæ præſentis excedat ſuppliciũ. Nónne ergo ferrea pectora habent, qui exiſtẽtibus intantis tormentis non compatiuntur,neq; pro poſſe auxiliari conãtur? Deniq; dum proximos noſtros tanquam nos ipſos iubemur diligere,dúmque præcipimur facere eis ſicut nobis ab ipſis fieri affectamus, per proximos intelliguntur omnes rationales intellectualéſque creaturæ, quæ beatitudinis ſunt capaces,ergo & animæ in purgatorio exiſtentes,illis itaque facere ac ſubuenire tenemur, quẽadmodũ nobis fieri in ſimili caſu vellemus. Præterea ſi quis videret quenquã mortaliũ, quãuis ignotũ & alienum, imò & inimicum in medio

Matt.12. Marc.12. Thobi.4. Luc. 4. Matt.7. Luc.6.

æſtuantiſsimi

æstuantissimi fornacis iacere, & posset ei ad euadendũ succurrere,nec tamẽ succurreret,nónne ab omnibus durus, immisericors ac crudelissimus reputaretur? Quã ta est ergo eorũ negligẽtia,immisericordia atq; peruersitas, qui detẽtis in purgatorio animabus non condolent, neq; auxiliãtur,præsertim parẽtibus, propinquis, notis,benefactoribus & amicis, imò vix semel in die recordantur illorũ. Amplius (vt cõmuniter dicitur) existẽtibus in purgatorio,intantum prosunt viuorũ suffragia facta pro illis, quantũ ipsi in vita hac meruerunt vt talia possent eis prodesse. Idcirco qui tardi & negligentes, ac duri sunt ad succurrendũ defunctis, sciãt quoniam qua mensura metiũtur, eis quoque remetietur:& taliter eis subuenietur,quẽadmodũ meruerunt & subuenerunt.Insuper tales non videntur attendere, ꝙ pro defunctis orando,eleemosinas tribuendo, disciplinas accipiendo, peregrinando & sancta loca visitãdo,celebrãdo,missámve audiendo, psalmos & officia defunctorũ legendo,non solum defunctis subueniũt, sed etiam sibiipsis promerentur gratiam in præsenti,& gloriã in futuro, dũ prædicta agunt ex charitate. Nam quicquid ex charitate efficitur,meritorium est gratiæ

ac

ac ſalutis. Exiſtentibus autē in purgatorio non pōt quis amplius gratiā promereri, nec gloriā. ſed gloriæ accelerationē, per hoc quod ſatisfaciendo pro illis impetrat pœnas ipſorum abbreuiari. Etenim idem opus bonum eſt, meritorium & ſatisfacto rium: Meritorium, inquantū ex charitate procedit: & ſatisfactoriū, prout defunctis applicatur & cōmunicatur, id eſt, propter annexum laborē ac alias cauſas. Hinc in quadam viſione oſtenſa beatæ Brigittæ viduæ legitur angelus ſanctus dixiſſe: Benedictus ſit ille in mundo, qui iuuat animas orationibus, & bonis operibus, atq; labore corporis ſui. Deinde de purgatorio audiebantur multæ voces, dicentes. O domine Ieſu Chriſte, iuſte iudex, mitte charitatē tuā ſpiritualibus, eccleſiaſticiſq; perſonis, quia tunc magis, quam nunc adiuuari poterimus de eorū cantu, lectione, oblatione ac precibus. At verò ſupra ſpatium, de quo clamor vocum illarum audiebatur, apparebat quaſi domus, in qua multæ voces audiebantur, dicentes. Merces ſit illis qui mittunt nobis auxilium in noſtris defectibus. In ipſa quoq; domo videbatur, quaſi aurora conſurgere, & ſubtus auroram apparuit nubes, quæ nihil habebat de luce auroræ, de qua proceſsit

vox

vox maxima, dicens: O domine deus, da de tua incõprehẽsibili poteſtate vnicuiq; centeſsimam remunerationem in mũdo his, qui ſuis ſuffragiis nos iuuãt ac eleuãt in lucem tuæ deitatis, & in viſionem diuini vultus. FRA. Hucuſque non perpendi tam clarè, quàm pium ac iuſtum, imò & debitũ ſit ſubuenire defunctis vnde propono deinceps circa hoc ſolicitior atque inſtãtior eſſe. DIO. Bene agis, & certum eſt quòd hi qui de virorum aut defunctorum eleemoſinis viuunt, videlicet prælati, ſacerdotes, canonici, religioſi ac cæteri, ſpecialiſsimè obligentur perorationes, celebrationes ſeu actus conſimiles ſuccurrere illis, quorum ſuſtentantur ſtipendiis. FRA. Graue eſt ergo de talibus ſuſtentari: niſi legitima fiat ſubuẽtio. DIO. Planè ſic eſt, imò iuxta ſanctorum patrum doctrinam, furtum, rapina, ac ſacrilegium perhibetur. Reſtat ergo vt vnuſquiſq;, ſecundum exigentiam ſui ſtatus, gradus aut ordinis, vocationis aut profeſsionis, ſtudeat condecenter, ac debitè conuerſari. Ad laudem, gloriam & honorẽ altiſsimi qui eſt ſuper omnia deus ſublimis & benedictus.

APPEN

APPENDIX.

LÆTANIE, ORATIONES, Commendationésque, quibus ſuos aſſueti ſunt morientes munire.

CARTHVSIANI,

SEPTEM pſalmis pœnitentialibus deuotiſsimè præmiſsis.

VERSICVLVS.

AVDATE omnes ciues cælici dominũ Ieſum, cũ glorioſa virgine Maria in ſpiritu iubilationis: omnis terra cũ gaudio laudet matrẽ cũ filio, cũ quibus anima huius famuli ſemper viuat. Ne reminiſcaris domine delicta famuli tui, neque vindictam ſumas de peccatis eius, bone Ieſu domine deus noſter.

KYrie eleyſon, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſõn, Chriſte audi nos, Chriſte audi nos, Pater de cælis deus, Miſerere ei. Filij redemptor mundi deus. Miſerere ei. Spirituſſancte deus, Miſerere ei. Sancta

Trinitas

Trinitas vnus deus, Miſerere ei. Sancta Maria, ora pro eo. Sancta dei genitrix, ora pro eo. Sancta virgo virginũ, ora pro eo. Sancte Michaël, ora pro eo. Sancte Gabriel, ora pro eo, &c. Sancte Raphael, ora pro eo. Sancte angele cuſtos eius, ora pro eo. Omnes ſancti beatorum ſpirituum ordines, orate pro eo. Sancte Ioannes baptiſta, ora pro eo. Sancte Ioachim, ora pro eo. Sancte Ioſeph ſponſe Mariæ, ora pro eo. Sancti tres reges, orate pro eo. Omnes ſancti patriarchæ & prophetæ, orate pro eo. Sancte Petre, ora pro eo. Sancte Paule, ora pro eo. Sãcte Andrea, ora pro eo. Sancte Iacobe, ora pro eo. Sãcte Ioannes, ora pro eo. Sancte Thoma, ora pro eo. Sancte Iacobe, ora pro eo. Sãcte Philippe, ora pro eo. Sancte Bartholomæe, ora pro eo. Sãcte Matthæe, ora pro eo. Sancte Simon, ora pro eo. Sancte Thadæe, ora pro eo. Sancte Matthia, ora pro eo. Sancte Luca, ora pro eo. Sancte Barnaba, ora pro eo. Oẽs ſancti apoſtoli & euangeliſte, orate pro eo. Oẽs ſancti diſcipuli dñi, orate pro eo. Omnes ſancti innocẽtes orate pro eo. Sancte Stephane, ora pro eo. Sancte Clemẽs, ora pro eo. Sãcte Sixte, ora pro eo. Sãcte Corneli, ora pro eo. Sancte Cypriane, ora pro eo. Sancte Laurẽti ora pro eo. Sãcte Vincẽti,

ora pro eo. Sãcte Ignati, ora pro eo. Sãcte Vitalis, ora pro eo. Sãcte Fabiane, ora pro eo. Sancte Sebastiane, ora pro eo. Sancte Adriane, ora pro eo. Sancte Tyburti, ora pro eo. Sancte Valeriane, ora pro eo. Sancte Iuliane, ora pro eo. Sancte Blasi, ora pro eo. Sancte Georgi, ora pro eo. Sancte Quirine, ora pro eo. Sancte Erasme, ora pro eo. Sancte Pãtaleon, ora pro eo. Sãcte Agilolphe, ora pro eo. S. Cosma, ora pro eo. Sancte Damiane, ora pro eo. Sancte Vite, ora pro eo. Sancte Lãberte, ora pro eo. Sancte Euergisle, ora pro eo. Sancte Maurici cũ sociis tuis, orate pro eo. Sãcte Dionysi cum sociis orate. Sancte Gereon cum sociis tuis, orate. S. Agati cum sociis tuis, orate. Sancte Nicasi cum sociis tuis, orate. Omnes sancti martyres, orate pro eo. San. Syluester, ora. S. Gregori, ora. S. Hieronyme, ora. S. Martine, ora. San. Augustine, ora. S. Ambrosi, ora. S. Ioannes Chrys. ora S. Hilari, ora. S. Remigi, ora. San. Antoni, ora pro eo. Sancte Paule, ora pro eo. Sancte Onuphri, ora pro eo. Sãcte Basili. ora pro eo. Sãcte Alexi, ora pro eo. Sancte Seuerine, ora pro eo. Sancte Huberte, ora pro eo. Sancte Roche, ora pro eo. Sancte Kuniberte, ora pro eo. Sancte Hereberte, ora pro eo. Sancte Lebuine,

ora pro eo. Sācte Dominice, ora pro eo. Sancte Benedicte, ora pro eo. Sancte Bernarde, ora pro eo. Sancte Frācisce, ora pro eo. Sancte Hugo, ora pro eo. Sācte Bruno, ora pro eo. Oēs sancti confessores, orate pro eo. Sancta Fœlicitas, ora pro eo. Sācta Perpetua, ora pro eo. Sancta Agatha, ora pro eo. Sancta Agnes, ora pro eo. Sancta Lucia, ora pro eo. Sācta Anastasia, ora pro eo. Sancta Blādina, ora pro eo. Sācta scolastica, ora pro eo. Sancta eufemia, ora pro eo. Sancta Petronilla, ora pro eo. Sācta Victoria, ora pro eo. Sācta Oda, ora pro eo. Sancta Gudula, ora pro eo. Sancta Dympna, ora pro eo. Sācta Dorothæa, ora pro eo. Sancta Margareta, ora pro eo. Sancta Christina, ora pro eo. Sancta Eugenia, ora pro eo. Sancta Cæcilia, ora pro eo. Sancta Apolonia, ora pro eo. Sancta Barbara, ora pro eo. Sancta Catharina, ora pro eo. Sancta Catharina Senensis, ora pro eo. Sancta Maria Magdalena, ora pro eo. Sancta Maria Aegyptiaca, ora pro eo. Sancta Clara, ora pro eo. Sancta Anna cū progenie tua, ora pro eo. Sancta Elizabeth, ora pro eo Sancta Vrsina cum sodalibus tuis, ora pro eo. Omnes sanctæ virgines, & continentes, orate pro eo. Omnes sancti & sanctæ dei, orate pro eo. Pro-

pitius esto, parce ei domine. Propiti⁹ esto, libera eũ domine. A morte perpetua, libera eũ domine. A visione diaboli, libera eũ domine. A terrore dæmonũ, libera eũ domine. A gelu horrido & calore nimio, libera eum domine. A diffidẽtia mẽtis, libera eũ domine. A tenebris mentalibus, libera eũ domine. A loco pœnarũ & pondere peccatorum, libera eum domine. Ab omni malo & auditu maledictionis æternæ, libera eũ domine. Per annunciationẽ & natiuitatẽ tuam, libera eũ domine. Per vincula, opprobria & conuícia tua, libera eũ domine. Per flagella, alapas & sputa quæ pro nobis sustinuisti, libera eum domine. Per coronã spineam, derisiones, passionem & crucẽ tuam, libera eũ domine. Per sacratissimã mortem tuã, libera eum domine. Per gloriosam resurrectionem tuam, libera eũ domine. Per admirabilem ascensionẽ tuam, libera eum domine. Per gratiam sancti spiritus paracleti, libera eum domine. In die iudicij, libera eum domine. Per intercessionem omniũ sanctorum, libera eũ domine. Peccatores, te rogamus audi nos. Vt iracundiæ flagella ab eo remoneas, te rogamus audi nos. Vt eũ ab omnibus erroribus absoluas, te rogamus audi nos. Vt spiritus eius à loco horroris

roris & tenebrarum liberes, te rogamus audi nos. Vt eũ in numerũ electorũ tuorum assumas, te rogamus audi nos. Vt à consortio malorum eum discerni facias te rogamus audi nos. Vt eum in regione viuorum cum sanctis angelis collocare digneris, te rogamus audi nos. Vt eum præmia vitæ æternæ adipisci facias, te rogamus audi nos, Vt eum à mortifero diabolo defendere digneris, te rogamus audi nos Fili dei, te rogamus audi nos. Domine Iesu Christe pro nobis crucifixe, te rogamus audi nos. Domine Iesu Christe de aduersariis triumphator, te rogamus audi nos. Domine Iesu Christe aduocate noster clementissime, te rogamus audi nos. Agnus Dei qui tollis peccata mundi, parce ei domine Agnus dei qui tollis peccata mundi, miserere ei domine. Agnus dei qui tollis peccata mundi, dona ei pacem Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson. Pater noster. Et ne nos inducas. Saluum fac seruum tuum deus meus sperantem in te. Esto ei domine turris fortitudinis, à facie inimici. Nihil proficiat inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponat nocere ei. Dominus vobiscum, & cum spiritu tuo.

ORATIO.

MIſericordiam tuam domine ſanɫte pater omnipotens æternæ deus, pietatis affeɫte pro aliis orare cogimur, qui pro noſtris peccatis nequaquã ſufficimus, tamen de gratuita pietate confiſi, clementiã tuam depoſcimus, vt animã huius famuli tui ad te reuertentẽ cũ pietate ſuſcipias. Adſit ei angelus Michael, & per manus ſanɫtorũ angelorum inter ſanɫtos & eleɫtos tuos in ſinu Abrahæ, Iſaac, & Iacob patriarcharũ tuorũ eam collocare digneris. Quatenus à principibus tenebrarũ & de locis pœnarũ liberata, nullis ignorãtiæ, aut propriæ volũtatis ſeu fragilitatis confundatur erroribus, ſed potius agnoſcatur à tuis, & ſanɫtę beatitudinis requie perfruatur, atq; cũ magni iudicij aduenerit dies, inter ſanɫtos tuos reſuſcitatus, gloria beatiſsimæ viſionis perpetuò ſatietur. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

ORATIO.

SVauiſsime domine Ieſu per illum ineffabilem amorem, qui te digniſsimũ innocentiſſ. & delicatiſsimum paternæ charitatis filium pro nobis faɫtum hominẽ, vulnerari, ac crudeliter mori pro hominibus redimendis fecit: indulge clemẽ-

tiſsime

tiſsime domine Ieſu, huic ſamulo tuo omne quod cogitatu, verbo, & facto, affe ctionibus, motibus & ſenſibus animæ & corporis deliquit, & veram omnium peccatorum ſuorum remiſsionem concede. Sacratiſsime domine Ieſu, tribue illi ſperituale lumen tuæ ardentiſsimæ charitatis qua totius mundi culpas diluiſti: ac in plenam ſuppletionem omnium negligentiarum ſuarum, meritum tuæ ſacratiſſimæ paſsionis adde. Et inſuper tribue illi fructum omnium bonorum operum, per electos tuos qui tibi placuerunt factorum.

ORATIO.

GLorioſiſsime domine Ieſu, in vnione feruentiſsime amoris, qui te coëgit incarnari, & anxio ſpiritu in cruce mori, ad medullam dulciſsime amoris tui pulſamus, vt famulo tuo omnia peccata, quæ omnimodo commiſit, dimittas & tuo perdigniſsimo paſsionis merito omiſſa ſuppleas, faciáſque illi ſecundum ſuperabundantiſsimam multitudinen miſerationum tuarum. Diſponas eum placidiſsimo tibi modos ſibi vtiliſsimo, ſuaui patientia, vera pœnitentia, plena remiſsione, recta fide, ſpe firma, ardenti charitate, & perfectiſsimo ſtatu, quatenus inter dulciſsimũ amplexum, & ſuauiſsimum oſculũ tuum, o

clementiſsime dñe Ieſu, eius anima lætanter expiret ad tuã æternã laudẽ, & gloriã laudandam, cognoſcendam & fruendam.

ORATIO.

SAcratiſsime domine Ieſu Chriſte, in manus inextinguibilis miſericordiæ tuæ commendamus ſpiritum huius famuli tui, ſecundum amoris tui magnitudinẽ, quo ſe anima tua ſanctiſsima in cruce glorioſo patri commendauit: ſuppliciter deprecantes: quatenus per illam ineffabilem charitatem quæ diuina paternitas in ſe totam traxit illam ſanctiſsimã animam tuam, iſta hora famuli tui in eodem feruentiſsimo amore ſpiritum ſuſcipias. Eia dulciſsime domine Ieſu chriſte animarũ redemptor, benigniſsime domine, per illam lachrymabilem vocem, qua ſecundũ humanitatẽ pro nobis moriturus, laboribus, paſsionis adeò conſumptus, es vt te à patre derelictum ter clamares: ne longè ſuauiſsime Ieſu facias à famulo tuo tuæ miſerationis auxilium in hac hora afflictionis ſuæ, præ defectione & conſumptione ſpiritus te inuocare non valente: ſed per triumphum ſanctæ crucis, & per virtutem ſalutiferæ paſsionis & gratioſæ mortis tuæ: cogita de eo cogitationes pacis, miſericordiæ conſolationis &

non afflictionis. Et libera eum ab omnibus angustiis,& tua solita benignitate bone Iesu dulcissime pater,erue illum à tormentis sibi deputatis, & ad æternam requiem illũ perducere digneris cum voce exultationi,Amen.

ORATIO.

Misericordissime dñe Iesu Christe, fili dei viui, in vnione illius commendationis, qua tuam sanctissimam animam in cruce moriens,patri tuo cælesti commendasti, misericordissimam bonitatem tuam humiliter exorantes petimus: quatenus per omnem honorem & meritum eiusdem animæ tuæ sanctissimæ per quam omnes saluantur animæ, & à morte perpetua liberantur,animæ famuli tui miserearis,eam misericorditer liberans ab insidiis diaboli, à miseriis & pœnis: & illis: & illam per sanctissimæ passionis tuæ meritum,& beatissimæ ac gloriosissimæ virginis & matris tuæ intercessionem, ad contemplationem tuæ beatissimæ visionis perducere digneris.

ORATIO.

O Piissime dñe Iesu Christe,rex seculorum, qui in cruce existens, pro tuis crucifixoribus patrẽ rogasti, dicens, Pater dimitte illius, quia nesciunt quid faciunt.

Deprecamur maieſtatem tuam domine Ieſu Chriſte, vt in mente huius ſerui tui tuæ orationis effectū renouare digneris, quatenus omnes eius offenſas illi dimittas Et ſicut tunc tu exauditus es, ſic nunc cum patre ipſum, nóſq; pro illo exorātes exaudire digneris. Neſcit enim quid faciat, dū ex fidei tarditate tepidus coram te exiſtit. Exoramus te bone Ieſu, vt in hoc obitu ſuo omnia peccata illi dimittas. Et pro tuę ſacratiſſimæ paſsionis merito ad angelorum ſocietatem eum clemēter perducas.

ORATIO.

O Glorioſiſsime domine Ieſu Chriſte, dulcedo angelorum, qui in cruce pro nobis pendens veram fidei lucē in cor latronis infudiſti, vt te verum deum & hominem cognoſceret, dum clamauit, Memento mei domine, dum veneris in regnum tuum, Maieſtatem tuam ſuppliciter exoramus, vt in hoc famulo tuo in extremis laborante, venerabile fidei ſacramentum & dignitatem conſeruare digneris: quatenus tua ſanctiſsima paſſione mediatē, ſic in cor eius tuum amorē imprimas, vt in ſuo obitu tuo ardens amore ab immundis ſpiribus liberetur, & ad tuam beatam gloriam cum iubilo perducatur, Amen.

ORATIO.

O Clementiſsime dñe Ieſu Chriſte verbum æterni patris, ac filius glorioſiſſimæ virginis Mariæ matris:qui mundum viſibiliter deſerens,& maternę ſolicitudini compatiẽs,ei prædilectum diſcipulum tuũ in filium adoptaſti:ſupplicamus humiliter maieſtati tuę per merita paſsionis tuę,per preces & merita eiuſdem dilectæ matris tuæ,& prædilecti diſcipuli tui, quatenus digneris in animam huius ſerui tui ſpiritum tuæ charitatis infundere,quò tibi cohęrẽs; deo patri adoptetur in filium. Committe quæſumus domine de throno gloriæ tuæ curam huius animæ glorioſæ matri tuæ: quatenus in mortis agone aſpectus dæmonum non paueat: ſed in te læta mente confidentem clementer ſuſcipias, & ad cæleſtem gloriam deducente ſacratiſsima matre tua peruenire facias,Amen.

ORATIO.

O Piiſsime Ieſu Chriſte dei & hominũ mediator, qui pro ſalute noſtra pœnas nobis debitas in tuo paſsibili corpore ſuſtinuiſti:& vt grauiores pœnarũ amaritudines guſtares ſponte voluiſti in hora tuæ paſsionis à tua humanitate dulcedinem vnitę tibi deitatis ſubtrahere, cùm clamaſti : Eloi, eloi, lamaſabachthani:

oramus clementiam tuam quatenus ſuauiſsime domine Ieſu Chriſte huius ſerui tui animam protegendo tua ſuaui conſolatione lætifices, nam ſi ipſum ipſe paſtor deſeris, mox aduerſarius tuus in idipſum irruet & occidet. Si propter demerita ſua tribulari, & deſeri meretur, quęſumus ſuauiſsimam bonitatem ne illum aduerſariis tradas diffidentiæ & deſperationis tenebris tribulandum: nec inſenſibilem ad gratiam facias, ſed per charitatis tuæ gratiam viuens & tuæ abſentiæ amaritudinē ſentiens, pia voce gemendo ad te clamet: Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me: Tu autem piiſsime pater & paſtor, tua ſua ui pietate ſubueni, quem precioſo ſanguine tuo redemiſti, nec tua gratia diu ipſum in hoc obitu patiatur affligi, donec ad cæleſtem patriam tuorum merito dolorum clementer perducas, Amen.

ORATIO.

O Suauiſsime domine Ieſu Chriſte dei & hominum mediator, qui inter cætera tormenta que in cruce pertuliſti corporaliter ſitire voluiſti vehementer dum clamaſti: Sitio. Deprecamur maieſtatem tuam, quatenus animam ſerui tui, in illo nunc igne digneris vrere, quem in terras mittere veniſti. Quo cunctis vitiis deſiccatis,

catis, illius aĩa & caro charitatis tuæ igne ſuccenſa te ſolũ ſitiat, te diligat, te quęrat, reperiat, & fruatur. Et ipſam ad æternam beatitudinem ſanctiſsimæ paſsionis tuæ merito, iubiloſè digneris adducere., Amẽ.

ORATIO.

O Sacratiſsime dñe Ieſu Chriſte, omne bonum conſumans, qui cum acetum guſtaſſes, dixiſti: Conſummatũ eſt, & inclinato capite ſpiritũ emiſiſti: Obſecramus maieſtatẽ tuam, pro anima huius famuli tui in extremis exiſtentis, quatenus gratiæ tuæ dulcedinem & ſplendidum fidei lumẽ infundas illi, vt extremam horam in ſanctę charitatis tuæ brachiis finire, & tibi dicere valeat: Ecce clementiſsime domine Ieſu nunc ad te venio, tua ſuaui voce, iube ſuſcipi ſpiritum meum in æternam tuam charitatem, Amen.

ORATIO.

O Sacratiſsime domine Ieſu Chriſte corona certantium, qui in cruce pro nobis pendens docuiſti nos compendioſè in extremis noſtris orare, dum tu nobis exemplum tribuens clamaſti: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Exoramus maieſtatem tuam, quatenus in virtute ſpiritusſancti eandem digneris orationem in corde huius famuli tui im-

primere, vt eam perſonet. Et in hac eius extrema hora illius ſentiat effectum, in tuas ſacratiſsimas manus animam ſuam humiliter recommendando, Amen.

ORATIO.

O Miſericordiſsime domine Ieſu Christe reparator humani generis. Qui in die paſsionis tuæ in neruorum & oſſium contractione, pœnam acerbiſsimam ſenſiſti, & præcioſiſsimum caput tuum ſpinarum denſitate punctum fuit, & latus tuum lancea perforatum, vnde fluxit ſanguinis & aqua deprecamur maieſtatem tuam, quatenus animam huius famuli tui virtutum luminoſo ſpendore illuſtres, & tribuas illi tuarum acerbitati ſpinarum merito, de offenſis ab eo tibi illatis vehementer dolore & pœnam habere: vt omnia eius delicta, tuæ pretio ſacratiſsimæ paſsionis, deleantur, & ad angelorũ ſocietatẽ te trahente, peruenire valeat, Amen.

ORATIO.

O Clementiſsime domine Ieſu Chriſte ſolamen miſerorum, qui peccata noſtra in tuo corpore portaſti. Verè tu es deus qui dolores noſtros tuliſti, & à perpetua morte nos liberaſti, quia in ſacratiſsimo corpore tuo à planta pedis vſque ad verticem non fuit ſanitas. Et quis eras prę filiis

homi

hominum ſpecioſus, quaſi leproſus reputatus fuiſti. Deprecamur ſuauiſsimam charitatem tuam, quatenus omnia huius ſerui tui peccatorum vulnera ſanes, vt omnibus vitiis emundatus ad te clementiſsimum patrē & dominum ſpirituali ſolamine roboratus, lætanter peruenire valeat. Et quia tuo pretioſiſsimo ſanguine eſt redempt⁹, & tuę paſsionis inſignia geſtat: ad glorioſiſsimam viſionem tuam omnium paſsionum tuarum merito cōcomitantibus ſanctis angelis deducere eũ digneris, Amen.

ORATIO.

O Suauiſsime domine Ieſu beatorum requies, & omnium in te ſperantium iucundiſsima ſalus, qui in nocte paſsionis tuæ ad patrem oraſti, Pater ſi poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte: verũtamē nō mea voluntas, ſed tua fiat. Et illa hora in tanta anguſtia fuiſti, vt de precioſo corpore tuo ſanguis efflueret. Deprecamur te bone Ieſu, quatenus ſolita pietate tua adiuues animã huius famuli tui, vt pro delictis, & offēſionibus quæ cōmiſit, terreatur, & moueatur ad verã pœnitentiam: vt in hac extrema hora, in occurſu aduerſarij nō paueat, aut in aduētu & aſpectu tui iudex tremēde accuſante conſcientia contemiſcat: ſed potius faciē tuam in iubilo videns delectetur.

Præſt

Præſtante te domino noſtro Ieſu Chriſto, cuius paſsione redemptus eſt, Amen.

ORATIO.

O Dulciſsime domine Ieſu Chriſte, miſericordiarum pater, & totius conſolationis deus: qui in nocte tuæ amariſsimæ paſsionis ab apoſtolis derelictus fuiſti, & inter hoſtes tuos ſolus remanſiſti: ſupplicamus tibi domine Ieſu Chriſte, vt nunc in obitu huius ſerui tui animam eius non derelinquas in manibus dæmonum, ſed ad locum quietis & tuæ beatiſsimæ viſionis ipſam per tuæ mortis virtutem perducas. Amen.

ORATIO.

O Sacratiſsime domine Ieſu Chriſte Saluator mundi, qui ob peccata noſtra abolenda crudeliter verberari ſpinis turpiter coronari, ab æmulis tuis enormiter æludi, & in cruce nudus vt latro affigi voluiſti: exoramus te domine Ieſu Chriſte plus has paſsiones tuas, vt animam huius famuli tui in extremis laborãtis, vera contritione in peccatorũ commiſſorum dolore verberes, & vero timore corones, & in cruce tua omnes eius mentales ſenſus crucifigas: quatenus ſic totus à te ſpiritualiter vulneratus tuorum vulnerum merito, omnium delictorum ſuorum veniam conſequatur,

quatur,& ad gaudia cęleſtia peruenire me reatur, Amen.

ORATIO.

O Ieſu deus noſter,oculos huius famuli tui illumina,ne in morte obdormiat neque inimicus eius dicat,Pręualui aduerſus eum.Exaudi domine Ieſu Chriſte orationes noſtras, pro eo, illumina domine Ieſu animã eius ſigna domine Ieſu Chriſte lumen vultus tui ſuper eum.Humilem lętitiam domine Ieſu infunde in cor eius. Voce noſtra domine Ieſu Chriſte,clamamus ad te,pro eo. Bone Ieſu de excelſo gloriæ tuæ exaudi nos pro eo orantes,Suſceptor eius eſto domine Ieſu Chriſte in obitu ſuo: angelorum præſentia domine Ieſu lætifica animam eius.Amen.

ORATIO.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, voces orationis noſtræ pro hoc famulo tuo intende: rex noſter bone Ieſu cor eius illumina, & lętetur domine Ieſu anima ſerui tui,quia ſperat in te.Domine Ieſu ſemp exultet de te.Speret bone Ieſu hic famulus tuus in te, Domine Ieſu ſaluũ fac ipſum ex omnibus perſequẽtib⁹ eum,& libera illũ.Vt quid bone Ieſu receſſiſti longè? Domine Ieſu Chriſte ne deſpicias ſeruũ tuũ in opportunitatib⁹ & tribu-

latione.Secūdū misericordiā tuā, domine Iesu,animam serui tui viuifica, vt bone Iesu nomini tuo psallat in æuum,Amen.

ORATIO.

O Iesu Christe domine deus noster, ne in furore arguas seruum tuum, neque bone Iesu in ira tua corripias illum. Exultet bone Iesu in te salutari suo seruus tuus.Bone Iesu libera eum ab interitu dęmonis Saluum fac bone Iesu seruū tuū:quoniam spiritus eius deficit,& veritates tuę ab anima eius diminutę sunt.Vide domine Iesu animam serui tui in obitu laborantem,& de manu peccatoris libera eam.Serua domine Iesu animam serui tui & custodi illam à generatione mala in æuum,Amen.

ORATIO.

O Iesu Christe domine deus noster animam huius famuli tui conserua, quoniam sperat in te, illustra cor eius,vt iubilosè ad te veniat.Exultet bone Iesu cor serui tui moriētis in te:cātet & psallat tibi domino deo suo inęternū. Sub vmbra alarum tuarum domine Iesu Christe hūc famulum tuū protege à facie impiorum qui illum affligunt.Vsq; quo auertes faciē tuam ab eo?Salua domine Iesu Christe ex ore leonis animam huius famuli tui, & à

cornibus vnicorniũ bone Iesu misericorditer libera eam, Amen.

ORATIO.

O Iesu Christe domine deus noster anima huius famuli tui requiescat in te esto illi nũc refugiũ,& liberator. Exurge bone Iesu in adiutorium serui tui, dęmonem pręueni,& expelle, ne animã famuli tui rapere valeat. Sit bone Iesu nomen tuum dulcissimum benedictum, ex hoc nunc & vsque in seculum. Voce nostra bone Iesu,ad te pro seruo tuo clamamus:Salua illius animam in hac hora.Saluam fac dñe Iesu animã famuli tui,& libera eã bone Iesu,quia deus eius es tu,Amẽ.

ORATIO.

O Dulcissime Iesu Christe domine deus noster animam huius serui tui saluam fac:vt de tua præsentia semper lætetur. Exultet in piissime Iesu seruus tuus: psallat & cantet tibi in æuum.Speret in te domine Iesu hic famul⁹ tuus: eripe illũ ne pereat.Vias tuas domine Iesu famulo tuo ostende,& semitas tuas doce illum.Secundum magnam misericordiam tuam clementissime Iesu Christe miserere seruo tuo:& propter ineffabilem bonitatem tuã animam illius illumina,Amen.

& propter terrorem inimici tuo ſplẽdore illuſtra illam. Exaudi bone Ieſu ſeruũ tuum, quoniã benigna eſt miſericordia tua, ſecũdum meritum gratiæ tuæ libera illũ. Saluum fac bone Ieſu ſeruum tuum: illius mentem tua gratia illumina. Vocem ſerui tui domine Ieſu exaudi, in hac ora, & propter nomen ſanctum tuum protege illum. Salus electorum bone Ieſu tu es: lumine tuo lætifica animam famuli tui, vt ad te perueniat, Amen.

ORATIO.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, ſecundum miſericordiam tuam iudica ſeruũ tuum, vt qui oderũt eum nõ ſupergaudeãt illi. Exurge bone Ieſu, adiuua ſeruum tuum, & propter nomẽ tuum redime eum. Salutaris noſter bone Ieſu, ad te conuerte ſeruum tuum: & oſtende illi glorioſam faciem tuam. Veritatem & lucem tuam bone Ieſu emitte famulo tuo, & ipſæ illius animam aducant. Spiritum tuum domine Ieſu infunde ſeruo tuo, vt viuat in æternum, Amen.

ORATIO.

O Ieſu Chriſte dñe deus noſter ſuſceptor eſto famuli tui, & libera illũ ab omni malo. Exurge bone Ieſu, ſaluum fac ſeruum tuum, vt nõ timeat dæmones cir-

cundantes animam eius, Seruus tuus domine Iesu angustiatur, subueni illi, vt tua præsentia cõsoletur. Vide dñe Iesu tẽtationes, quas famulus tuus patit͛, & succurre illi ne pereat. Sentiat anima serui tui dominė Iesu auxilium gratię tuę, & perpetuò gaudeat in te, Amen.

ORATIO.

O Iesu Christe dñe de⁹ noster, adiutor esto famulo tuo, & lumẽ sanctę fidei illi infunde vt lætè veniat ad te. Exurge bone Iesu in adiutoriũ famuli tui, exurge & ne repellas illum à te. Suscipe dñe Iesu Christe animã serui tui & viuat: & nõ cõfundas illũ ab expectatione sua. Virtutum amator bone Iesu, cõuerte faciẽ tuã ad famulũ tuũ, & ab omni dolore libera illum. Super seruũ tuũ domine Iesu deprecabilis esto, & salua illum ab omni malo, Amen.

ORATIO.

TE summa deus trinitas omnipotẽs æterne deus, qui es semp̱ per omnia deus benedictus in secula, quẽ omnis spiritus laudat, suppliciter exoramus quatenus per meritũ illius ineffabilis, & excellẽtissimę charitatis, qua dilectissimus filius tu⁹ domine noster Iesus Christus, homo fieri dignatus est, qua etiam pro salute nostra vincula, opprorbria, conuitia, flagella,

alapas,

alapas, coronam ſpineam, ac immaniſsimã mortẽ amoroſè paſſus eſt. Ac etiã per meritũ glorioſiſsimæ, & beatiſsimę virginis Mariæ, & omniũ ſanctorũ, qui tibi ab initio mũdi placuerunt. Nec non per virtutẽ clauiũ ſpiritualiũ, quas clemẽtiſsimè bone Ieſu, eccleſiæ tuæ miniſtris tradidiſti, vt huic famulo tuo in extremis laborãti miſericorditer indulgere digneris omnia peccata ſua, quæ ab hora ſacri baptiſmatis, vſq; ad præſens quoquo modo malitia, miſeria, ignorãtia ac fragilitate cõmiſit. Et ipſum per ſanctas indulgentias, & abſolutiones ex theſauris tuæ immenſæ charitatis indultas, redere digneris in illa puritate, innocentia ac ſpirituali charitate: quas in baptiſmate donare dignatus eſt. Dignare etiam ſuauiſsime domine Ieſu, ab omni aſpectu, & terrore dęmonum ipſum tueri: & propter glorioſi nominis tui honorem, ipſum in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ gratũ reddere: quatenus dulciſsime pater, ac amabiliſsimę redemptor bone Ieſu, merito omnium ſanctorũ tuorum, & præſertim ſacratiſsimæ paſsionis tuæ animam eius in vlnas ſanctæ charitatis, tuæ clementer ſuſcipias, te perenni iubilo, in cælorum beatiſsimo regno fruituram, Amen.

ORATIO.

DOmine deus omnipotens,qui trinus, & vnus es,tua eximia compulſi charitate,te humiliter exoramus, pro anima ſerui tui nunc in extremis laborantis,quã ſacratiſsime domine commendamus, piiſſime omnipotentiæ tuæ, vt illam ab aſpectu & terrore dæmonũ cuſtodias, & tuearis,ne in deſperationẽ labatur,ne diffidentiæ tentationibus obnubiletur:ac prçteritarum culparũ recordatione maculetur. Exaudi nos domine glorioſe tuam ,ſuauiſſimam bonitatem interpellantes pro illa: & exaudi per orationes patriarcharũ, per merita prophetarum, per ſuffragia apoſtolorum,per victoriam martyrum, per fidem confeſſorum,per caſtitatem virginum, per deuotam interceſsionem omnium,qui tibi ab initio placuerunt. Suauiſſime domine ab iſtius anima expelle iactãtiam, & conpunctionem tribue ſuperbiam minue,& perfice humilitatem. Fletum ſuſcita,& cor eius mollifica. Ab omnibus inſidiis inimici illam clementer libera,& in lumine fidei conſerua illam. Lumen gratiæ tuç infunde illi,vt de omnibus peccatis veram contritionem obtineat. Clementiſsime domine omnia deſideria mala tolle ab ipſa, omnia diaboli tela

ignea

ignea extingue. Dona illi lachrymas ex tuo ardenti affectu,quæ peccatorum suorum dissoluant vincula.Audi domine quę petit,& cleriter exaudi.Si despicis, prorsus perit :si prospicis viuit. Si iustitiam requiris,ante te mortua fœtet. Si cum misericordia respexeris, ipsam peccatis fœtentē de desperationis barathro suscitas. Quod in ea odis,longè fac ab ipsa, & spiritum tuæ spiritualis lætitię illi tribue Bone Iesu animę eius parce,malis criminibus,& peccatis.Visita illum inferium, ægrotum cura,languidum sana. Domine Iesu da illi cor quod timeat te, sensum qui intelligat te,& oculos spirituales,qui videant te. Domine Iesu miserere illi, & de sede maiestatis tuę clementer respice & animę eius tenebras tui splendoris radio illumina.Clementissime domine Iesu a te peccatorum eius remissionem humiliter petimus,à quo,& per quem,est omnis propitiatio.Sancta & immaculata virgo Maria domini nostri Iesu Christi mater, te obnixe deprecamur : quatenus pro anima huius serui tui interuenire digneris apud illum,cuius templum effici meruisti. Sancte Michael, Sancte Gabriel, Sancte Raphael,Sancte angele custos eius, cum omnibus choris angelorum patriarcha-

rum,propheta rum,apoſtolorum, martyrum,confeſſorum,ſacerdotum,leuitarum, eremitarum,doctorum,monachorũ, virginũ, omniúmque iuſtorum per eximiũ domini noſtri Ieſu Chriſti amorem qui vos elegit,de cuius contemplatione gaudetis vos orare audemus,vt pro huius fratris noſtri anima ſupplicare dignemini, quatenus de diaboli faucibus, & de morte perpetua,liberari mereatur.Domine Ieſu perpetuã vitã ſecundũ magnã miſericordiã tuã ei largire digneris.O clementiſsime domine,Ieſu qui omnium miſereris, famulũ tuũ à tua miſericordia fieri alienũ non patiaris:quatenus in ſacratiſsimæ paſſionis tue merito ab omnibus peccatis ſuis abluatur,& tecũ æternaliter in cælorum regno beatiſsimo glorietur,Amen.

ORATIO.

O Maria beatiſsima,propter illius terroris commotionem, quo cor tuum contremuit quando filiũ tuũ dulciſsimũ dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ filium dei viui ab impiis captũ,ligatum, ad ſupplicia tractũ & ab omnib⁹ derelictũ audiſti.Adiuua nunc ſeruũ tuum in extremis laborãtẽ,quatenus de præteritis delictis veram contritionem habeat & dolorem . Et cor illius illuſtrarum ſuperno ſplendore ſit

in

in feruida pœnitentia: ne forte in hoc obitu suo in occursu aduersarij paueat aut in aduētu & aspectu tremēdi iudicis accusante cōscientia cōtremiscat. Sed potius precibus tuis interuenientibus, ipsius faciem in iubilo videns delectetur, Amen.

ORATIO.

O Virgo dulcissima dei genitrix Maria propter plāctus & lachrymas quibus afficiebaris, quando filium tuum dominum nostrum Iesum Christū filium dei, vidisti præsidi præsentari, ab iniquis innocentem accusari, & opprobriis affici. Impetra huic famulo tuo lachrymarum gratiam & sacræ fidei indelebile lumen: quo offensionis maculas abluere valeat. Et tu mater gloriosa eum nunc adiuua, ne Satanas ei illudere possit, ac diuersis tentationibus pro libitu suo flagellare, deuictúmque reum statuere terribili iudici: Sed potius seipsum in lumine fidei iudicet in præsenti ac disciplinis veræ pœnitentiæ deuotè flagellet, Amen.

ORATIO.

O Maria suauissima dei genitrix, ob cruciatus & angustias, quas sustinuit cor tuum quando filius tuus dominus noster Iesus Christus filius dei viui clamantibus Iudeis crucifige, morti adiudicatus & cruci

cruci ſupplicio condemnatus eſt. Subueni piiſsima mater huic ſeruo tuo in extremis laboran ti: Quia corpus illius dolore infirmitatis torquetur & anima hinc per dæmonũ. Inſi dias, hinc per dæmonũ. Inſidias, hinc per errorẽ diſtrictę diſcuſsionis anguſtiatur. Subueni, inquã, ſuauiſsima domina, ne æternæ mortis ſententia contra illum feratur, aut flãmis æternalibus tradatur perpetuò cruciandus Verùm te pro ipſo intercedente ad cæleſtem gloriã potius peruenire mereatur, Amen.

ORATIO.

O Virgo clementiſsima dei genitrix Maria, ob illius doloris gladium: qui tuam fœliciſsimã animam pertranſiuit, quãdo cernebas filiũ tuum delicatiſsimũ dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ filium dei viui nudũ in cruce leuatũ, clauis perforatum, cruore perfuſum, ac plagis & vulneribus laceratũ. Adiuua nunc beatiſsima domina animã huius famuli tui, vt cõpaſſiõis gladi⁹ eã perfodiat, diuini timoris & amoris lancea vulnere: ita vt oĩs peccati ſanguis noxi⁹ à pectore effluat, à vitiisq; mũdetur, & diuinis virtutib⁹ decorat⁹: quaten⁹ deſiderio & toto affectu terrena deſpiciens ad cęleſtia ſubleuet̃. Ad quę te deducẽte iubiloſè peruenire mereat̃, Amẽ.

ORATIO.

O Maria virgo sanctissima, ob tormentum & grauamen quod cor tuum sustinuit, quando filiũ tuum sanctissimũ dominum nostrũ Iesum Christũ filium dei viui, præ dolore voce magna clamantẽ, te matrẽ dilectam Ioanni cõmendentẽ deficientémq; attendebas: ita vt nimio doloris gladio loqui nõ posses. Subueni ô gloriosa domina famulo tuo nunc, quia lingua eius ad te inuocandam se mouere non potest, oculi eius lumine priuantur, aures eius surdescunt & obturantur, omnésque vires acsensus deficiũt. O piissima mater exaudi preces nostras, quas ad aures tuę pietatis fundimus. Et subueni huic famulo tuo in hoc obitu suo, ac suauissimo filio tuo eius spiritum commenda: quatenus tuo pio interuentu à terroribus & tormentis libera, ad desideratam cœlestis patriæ requiente cõmittante, iubilosè peruenire mereatur, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo castissima, ob acerbi eiulatus planctum, quem de profundo pectoris erumpentẽ, abscondere non valebas, quando in amplexus filij tui ruebas: cuius genas antè nitentes & ora, mortis palloribus perfundi conspiciebas.

Auxiliare

Auxiliare suauissima mater huic seruo tuo, quaten⁹ in delictis cõmissi sic doleat, vt animas eius mellifluis osculis & amorosis amplexibus domini nostri Iesu Christi in cælorum beatissimo regno dignè valeat perfrui, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo gloriosissima, ob singult⁹ & suspiria indicibiliáq; lamẽta, qbus afficiebatur virginẽ cor tuũ, quãdo cernebas filiũ tuũ dominũ nostrũ Iesum Christũ filiũ dei viui, animæ tuæ vnicũ solatiũ sepeliri. Adiuua ô sacratissima mater, animã serui tui in hac lachrimarũ valle laborãtem, vt cũ de corpore egressa fuerit, tuis suffragãtibus meritis cũ corusco charitatis lumine te cõcomitãte dño nostro Iesu Christo glorificãda à te præsentetur.

ORATIO.

O Maria virgo suauissima, huic seruo tuo morienti miserere, & oratiõnẽ nostram pro eo pia mater exaudi. Ad te gloriosissima virgo Maria oramus pro famulo tuo. Mater sacratissima nos orantes pro eo velociter exaudi. Respice beatissima virgo Maria in seruũ tuũm, & miserere illi, quia gloriosa mater vnicus & pauper est, in pace tua suauissima virgo Maria huius famuli tui anima dormiat &

requiescat. Auribus gloriosa virgo Maria percipe verba orationis nostrę pro famulo tuo, & intellige clamorem cordis nostri pro eos beatissima mater, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo piissima seruo tuo miserere, quoniā infirmus est. Animam eius suauissima mater sana, quia omnia interiora eius cōturbata sunt. Animā serui tui gloriosa virgo Maria, de manu satanæ eripe. Cōuertere pia mater & saluū fac illū. Respice suauissima virgo Maria inimicos serui tui, quoniam multiplicati sunt. Beatissima mater adiuua illū ne pereat. In tua iustitia suauissima virgo Maria deduc famulū tuum propter inimicos ei⁹, dirige in conspectu tuo vias eius. Anima serui tui turbata est valde, & tu suauissima mater saluā illū ne cadat à via sācta.

ORATIO.

O Maria virgo sacratissima adsis famulo tuo mater beatissima adiuua illū ne pereat. Aurib⁹ percipe glorisissima virgo Maria orationē nostrā ꝓ famulo tuo, ne dæmon glorietur de eius perditione. Refugium esto suauissima virgo Maria huic pauperculo morieti, in hac horribili tribulationæ esto illi adiutrix. In lumine fidei gloriosissima virgo Maria aīa serui tui

tui lætifica, vt eius mēs non moueatur à timore domini. A resistētibus dexteræ tuæ suauissima virgo Maria animā serui tui custodi, & p̄sentia tua cōsolare illā, Amē.

ORATIO.

O Maria virgo misericordias tuas con famulo tuo moriente mirifica, illum in te sperantem saluū fac. Aures tuas gloriosissima virgo Maria ad seruū tuū inclina, & affectū cordis illius exaudi: nam in tribulatione maxima versatur. Respice suauissima virgo Maria hui⁹ serui tui morientis angustias, & illum libera, & ad preces nostras pro illo intende. In hac terribili animaduersione famuli tui, glorisissima virgo Maria inuocamus te, quaten⁹ suaui aspectu tuo lætifices illū. Ad te suauissima virgo Maria animā serui tui trahe, nō erubescat, quoniā sperat in te, Amē.

ORATIO.

O Maria virgo beatissima animā serui tui illumina & tenebras eius mētales tua prece depelle. Ab insurgentibus in famulū tuum gloriosa virgo Maria libera eum, & à spiritu iniquo protege illū. Respice in seruum tuū morientē suauissima virgo maria, & libera eū ne pereat. Imple clementissima virgo Maria preces nostras pro hoc famulo tuo, vt sentiat quia

tu

tu es ſuauiſsima mater eius. Auxiliũ de cæ lo glorioſa virgo Maria mitte ſeruo tuo, & de excelſo tuere illum, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo beatiſsima auxiliũ tuũ ne elõgaueris à ſeruo tuo ad illi⁹ defenſionem propera. A framea diaboli glorioſa virgo Maria animã famuli tui libera, & de manu illius erue ipſum. Reminiſcere miſericordiarũ tuarum ſuauiſsima virgo Maria, & de inferno animã famuli tui libera. In veritate tua glorioſa virgo Maria animã ſerui tui dirige, & eſto illi ſuauiſsima conſolatrix. Animã famuli tui beatiſsima virgo Maria cuſtodi, & erue illam ne in deſperationem labatur, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo ſuauiſsima ſeruo tuo quoniã tribulatur, miſerere: & ne aſpectu dæmonis terreatur, illũ adiuua. Anima famuli tui ô domina & glorioſiſsima virgo Maria, iubilet in te, & delectetur in ſuauiſsimo Chriſto nato tuo. Reſpice beatiſsima virgo Maria ad famulũ tuũ, in manibus tuis animam illius ſuſcipe. Illuſtra faciem tuam glorioſiſsima virgo Maria ſuper ſeruum tuum, in tua miſericordia illum ſaluum fac. A perſequẽtibus animam ſerui tui ſuauiſsima virgo Maria eripe

illum, & de manu odientium eum libera illum velociter, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo beatiſsima, eſto animæ famuli tui in refugiũ à tribulatione quæ circundat illã, tua præſentia lætifica illam. Apprehende glorioſa virgo Maria arma & ſcutũ, & exurge in adiutoriũ ſerui tui. Retrorſum auertantur ſuauiſsima virgo Maria & confundãtur dæmones. Et ne animã famuli tui obnubilent, tu glorioſa virgo domina adiuua illã. Induantur glorioſa virgo Maria dæmones pudore, & confuſione, & animæ ſerui tui in nullo prorſus nocere valeãt. Animã famuli tui clementiſsima virgo Maria reſpice: & à deceptione aduerſarij illam erue, Amen.

ORATIO.

O Maria virgo beatiſsima, famulo tuo miſerere, quoniam vndique cõculcatur, & dæmon tota die impugnans tribulat animã ſerui tui. Glorioſa virgo Maria fac eum de te exultare, vt delectetur in ſuauiſsimo filio tuo. Redde beatiſsima virgo Maria ſpiritualẽ lætitiam famulo tuo, & per te cor illius cõfirmetur in domino deo. Inclina glorioſiſsima virgo Maria aurẽ tuam ad ſeruum tuum, quoniã inops & pauper eſt. Adiutrix eſto ſuauiſsima

virgo

virgo Maria famulo tuo,adiuua illum ne in æternum pereat,Amen.

ORATIO.

O Maria virgo ſuauiſsima, famulo tuo miſerere,quoniā in te cōfidit anima eius.Adiuua glorioſa virgo Maria ſeruū tuū,& ſaluus erit:meditet̄ ſemper in lege dn̄i Reſpice beatiſsima virgo Maria in ſeruū tuum, & miſerere illi.Da ſpirituale donū illi vt filius gratię ſit.In quacūq; hora glorioſa virgo Maria inuocauerim⁹ te pro ſeruo tuo,velociter exaudi nos orātes pro illo,aurib⁹ percipe beatiſsima virgo Maria orationes noſtras pro famulo tuo, & intende ad deprecationē noſtrā, Amē.

ORATIO.

O Maria virgo dulciſsima, exultet ſeruus tuus in tua miſericordia,quoniā tu es ſuauiſsima peccatorum reſpiratio. Anima ſerui tui glorioſa virgo Maria exultet in te,non deſeras neq; deſpicias illū. Reſpice glorioſa virgo Maria afflictiones quas patitur anima ſerui tui,non derelinquas illū dæmoni tribulādum.In ſemitam rectā glorioſiſsima virgo Maria animā famuli tui deducas, ne glorietur Satā contra illum:ad te glorioſa virgo Maria pie clamamus pro anima ſerui tui, vt tuo benigno foueatur præſidio,Amen.

ORATIO.

O Maria virgo ſuauiſsima famulũ tuũ ab omnibus anguſtiis quas patitur, libera, vt iubiletur cum omnibus ſanctis ad te; adhæreat glorioſa virgo Maria anima ſerui tui tibi, tu ſuſcipe illam, vt ſequatur te. Recordare beatiſsima virgo Maria, quia tu es aduocata miſerorũ, & miſerere animæ famuli tui, vt ad iucunditatem cæleſtem peruenire valeat. In manibus tuis glorioſa virgo Maria animam famuli tui ſuſcipe clementer, vt exultet & lætetur de tua gloria, & ſaluatione ſua: ad te ſuauiſsima virgo oramus pro anima famuli tui, vt per te præſentetur glorioſiſsimo filio domino noſtro Ieſu Chriſto perpetuò ſpiritualiter copulanda, Amen.

ORATIO.

O Intemerata & ineternum benedicta virgo Maria, totius anguſtię & miſeriæ adiutrix, famulo tuo ſuccurre dulciter & tuã glorioſam faciẽ oſtẽde illi in hac vltima neceſsitate ſua, & oẽs inimicos eius virtute ſuauiſsimi filij tui dñi noſtri Ieſu Chriſti & ſanctæ crucis, diſperde, & à potẽte dracone infernali, & ab eius horribili viſione, & ab omni fraude malorũ ſpirituũ defende & protege famulũ tuũ, & ab omni anguſtia libera eum, quatenus tecũ

cum

cum beatis spiritibus domino deo in cælorum beatissimo regno spirituales persoluat laudes, Amen.

Ad sanctum Michaelem archāgelum oratio.

O Sancte Michael archangele huic animæ succurre apud altissimū iudicē. O inuictissime pugil, assiste huic famulo in extremis laboranti, & cū potēter à dracone infernali defende, & à visione fraudéq; malorū spirituū. Insuper exoramus te præclarū signiferū vt in hac extrema hora vitæ ipsius, animā eius benignè suscipias, ac suauiter in sinū tuū recipias, illáq; in locū refrigerij lucis & pacis perducas, cū dño Iesu æternaliter regnaturā, Amē.

Ad proprium Angelum.

O Sancte angele dei, ab eodem huic famulo tuo in custodem, in protectorē & gubernatorem assignate: quas gratias possumus tibi dignas, vel ipse per se, vel nos pro illo tuis beneficiis agere? qui à tā multis periculis illum præseruasti, tanto tempore protexisti, tantóq; tēpore ei salutaria procurasti? Profectò nullas possum⁹ dignas: beneficia enim dei excedunt. Oramus tamen humiliter de omnibus huius infirmi negligētiis, irreuerentiis atq; ino-

bedientiis veniam illi, ſupplicantes, vt qui tanto tẽpore indefeſſus eius ſalutẽ procuraſti, in hac vltima neceſsitate illum nõ deſeras:ſed ab omni formidine,ab omni puſillanimitate,ab omnibus hoſtium inſidiis ab omni tentatione & ab omni malo illũ protegas ac liberes: Aſta ei nunc fideliſsimus amicus & cuſtos, quia præter te non habet alium qui ſui curam gerat,qui ſe defendat, qui ve ſuam zeletur ſalutem. Non illum deſeras donec recõciliatum deo offeras in miſericordia,& nõ in iudicio. Eia cuſtos omnium fideliſsime, lucretur nunc per te Chriſtus hãc animã,à qua nõ ceſſes donec compuncta contrita,atque à deo in ſui gratiam recepta confirmetur. Qui ſit benedictus in ſecula,Amen.

Commendatio ad omnes ſanctos.

COmmendamus te frater chariſsime, omnipotenti deo,cuius creatura es,vt cum humanitatis debitum morte interueniente perſolueris,ad creatorem tuum,qui te delimo formauit,reuertaris. Et de corpore egrediente anima tua,ſplendidus angelorũ chorus occurrat. Patriarcharũ cuneus &prophetarum numerus ſuauiſsimo modulamine tibi occurrat. Iudex apoſtolorũ ſenatus tibi blãdus exiſtat. Condidatorũ tibi martyrũ exercit⁹ iubiloſo cõcẽtu

obuiet.

obuiet. Liliata rutilantium confessorum turma te lætanter excipiat. Iubilantiũ te virginum chorus suscipia, & beatæ quietis in sinu patriacharum tibi suauis amplexus appareat, qui inter asistentes sibi iugiter te interesse faciant, ignores omnino quod horret in tenebris, quod stridet inflammis quod cruciat in tormentis. Cedat tibi deterrimus Satanas cum satellitib⁹ suis in aduentu tuo te comitantibus angelis, contremiscat, atque in æterne noctis chaos diffugiat. Exurgat deus, & dissipentur inimici eius & fugiant à facie eius qui oderunt eum. Confundantur igitur & erubescant contra te legiones tartareæ & ministri Satanæ: iter tuum deducente angelo bono impedire non valeant. Ab omni cruciatu domin⁹ Iesus Christus te liberet, qui amorosè pro te mortuus est Dominus Iesus Christus dei viui filius saluator & redẽptor tuus intra sancta paradysi & amœna loca te constituat. Et ille suauissimus pastor inter oues suas te locans agnoscat, cõplectatur & nutriat. Ille amantissimus pater sui sacratissimi sanguinis pretio ab omnibus peccatis quæ commisisti malitia, miseria, fragilitate & ignorantia, mortaliter & venialiter te benignè absoluat, atq; cum electis suis ad dexteram suã perẽni iubilo

fruiturum te conſtituat:quatenus piiſsimũ redẽptorẽ tuum facie ad faciem videns,& præſens ſemper aſsiſtens beatis oculis glo rioſa viſione potiaris donec glorioſo corpore tuo reaſſum pro ſpirituali, eſſentiali & accidentali præmio cũ beatiſſ. ſpiritib. læteris perenni æuo.Proficiſcere nunc ani ma Chriſtiana de hoc miſero mundo in nomine patris omnipotẽtis qui te creauit: in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,qui pro te amorosè paſſus eſt in nomine ſpirituſſancti, & in te gratiosè fuſus eſt. Occurrant tibi & ſuccurrant ſancti angeli & omnis chorus angelorum.Subueniant tibi patriarchæ in lumine fidei ſuæ, prophetæ in ſplendoræ ſpei ſuæ, apoſtoli inſulgore eximiæ charitatis,martyres in manſuetiſſima patientia, cõfeſſores in humili obedientia,virgines in lucida mõnditia,mona chi in clara humilitate,eremitæ inſyncera auſteritate, & omnes ſancti & ſanctæ dei in plena virtutum cõſummatione. Adiuuent omnes orationes ſanctorũ,vt in pace & luce ſit locus tuus,& habitatio tua in cæ leſti Ieruſalem per ęterna ſecula ſeculorũ, Amen. Iſtis cum feruentiſsima deuotione cõpletis, legatur paſsionis textus ex quatuor euangeliſtis collectus, aut hæc eadẽ reſumãtur,ita vt ſemper vel pia lectio vel

feruens oratio apud agonizantes fiat.

Cõmendatio & exercitiũ, quo infirmus seipm̃ suspiris atq; gemitib⁹ (q̃a aliud vix potest) deo resignet atq; cõmendet, & vt eidẽ cõiungi mereatur feruẽter desideret.

Oblatio Christi & meritorum eius ad patrem.

OMnipotens clementissime pater oẽs pœnas & dolores, opprobria, verbera, & conuitia, omnes aduersitates, incommoda & labores vnigeniti tui Iesu Christi, agni immaculati, quæ in corpore suo sustinuit propter me, omnes etiam æctus & singula membra eius propter me afflicta sanguinem eius propter me fusum, & pedibus conculcatum, animam quoq; eius nobilissimam & piissimam propter me à dilecto corpore separatam, virtutes etiam & merita eius infinita. Item vires animę & corporis eius, & omnia in eo vitalia propter me in mortẽ tradita, & nihilominus inseparabiliter diuinitati vnita: imò Christum totum benedictum filium tuum, deũ & hominem, omnipotentem & infirmum, despectum & gloriosum, miracula facientem, & in cruce pendẽtem, tibi offero expiationem & satisfactionem omnium peccatorum meorum atque totius mundi, & in mortificationem atque extinctionem

malarũm omnium paſsionum, affectionũ ac vitiorum meorum, in ſuppletionem omnium negligentiarum mearum, & in laudem & gratiarum actionem omnium beneficiorum tuorũ. Deus propitius ẽsto mihi miſerrimo peccatori, propter illum Miſerere mei ob amorem Ieſu Chriſti dilecti filij tui, Amen.

Alia ad filium.

O Amator fideliſsime, miſericordiſsime domine Ieſu Chriſte, da mihi vt ex corde & animo ſentiam quod dico: Quemadmdum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ante deus. Elegi abiectus eſſe in domo dei mei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Beati qui habitãt in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Sitiuit anima mea ad te deus, quando veniam, & apparebo ante faciem tuam? Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei & deus meus. Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluũ me fac in miſericordia tua dñe, non cõfundar in æternũ, quoniã inuocaui te. Deus ne elongeris à me, deus meus in auxiliũ meũ reſpice. Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiu-

tor. Tu es refugiũ à tribulatione quæ circundedit me, exultatio mea, erue me à circũdantibus me. Intēde in adiutoriũ meũ, dñe deus ſalutis meæ. Quoniam fortitudo mea & refugiũ meũ, es tu, adiutor meus & protector me⁹. Ne igitur derelinquas me, neque deſpicias me deus ſalutaris meus. Ecce venio ad te, quem deſpexi, & offendi deus meus, quia miſericordia tua plena eſt omnis terra. Ad miſericordiſsimũ igitur te patrem confugio. Suſcipe me ſecundum eloquium tuum (quo dicis: Nolo morte peccatoris) & viuam, & non confundas me ab expectatione mea. Pro vita temporali non rogo deus meus, ſed te qui es vita ęterna in animā meam inuoco. Heu dulcis amator, heu domine de⁹ meus quòd vnquā offendi te, quòd tuas inſpirationes & monita neglexi, q̧ vnquā aliud præter te aut extra te amaui, pro hoc doleo domine deus, atque vtinā des mihi, vt ex toto corde meo doleā & lugeam, per omnia momēta vitæ meæ. Vtinā omnes ſanguinis mei guttas, cum lachrymis præ dolore & amore in ſuauiſſimũ cor tuũ tibi fundere & offerre poſſem Dulcis Ieſu, neque vitā, neque mortē, ſed tuũ beneplacitũ deſidero & expecto, fiat mihi ſecundum voluntatem tuam. Si vis vt moriar dulcis

Iesu, suscipe spiritum meum: & licet ad vesperam venerim, omnium nouissimus, da mihi vt tecum & in te requiē accipiā sempiternam: si vero vis vt diutius viuam dulcis Iesu hoc propono, & pro hoc gratię tuæ suffragium rogo, reliquum vitæ meæ corrigere, atque in holocaustũ tibi totum offerre in gloriam tuam, & secundum beneplacitum tuum. O desiderabile Iesu, quia vitam meam in peccatis consumpsi ad contumeliam nominis tui gloriosi, nec tibi hactenus seruire cœpi: da mihi vt vel nunc perfectè incipiam, & omnes vires animæ & corporis mei, omnéque residuũ tempus mihi abs te concedendum, in gloriam & secundum optimam ac perfectissimam voluntatem tuam expandam. Misericordissime Iesu, adesto mihi propitius in his penis ac miseriis, quibus teneor: & si quę grauiores super me venirēt, quia & grauiora & grauissima commerui peccatis meis, fac vt patientissimè tolerem. Dulcis Iesu, si nihil vnquam deliquissem, aut nihil mali apud te commeruissem nihilominus ad gloriam tuam & in tui amorem ac beneplacitum, in has & in quaslibet alias pœnas me tibi pro tua voluntate offero atque resigno, non in mea virtute, sed in misericordiarum

tuarum

tuarum multitudine quibus initor,& quas inuoco vt fragilitatem carnis meæ, pusillanimitatem, ac instabilitatẽ spiritus mei, tua virtute erigas, longamitate confortes, ac patiẽtia robores, vt nulla aduersitate aut tentatione victus succumbam, nulla pusillanimitate deficiam:sed amoris tui æstuantissimo incendio absorptus, ad te solum suspirem, ad te sitienti corde anhelem, te solum cogitẽ, te solum desiderem, & mundum cum vniuersis quę in eo sunt relinquam, fastidiam & contemnam: tibi verò pro omnibus & lætis & tristibus ex toto corde gratias agam.

Amabilissime Iesu, te aligo, te opto, te desiderio, tibi occurro, atque omni quò tu non es, abrenũtio:quicquid vis volo:quicquid nõ vis, nolo:quicquid execraris, auersor. Et si aliud huic voluntati contrarium mihi vnquã inciderit, rogo te deus meus, non imputes mihi: neq; secundum illam, sed secundum hanc animi mei electionẽ induces me. Quia & omnibus quæ nolle debeo, contradico:& si etiam (quod misericordia tua auertat) post hac victus consentirem, nunc tamen execror.

Amabilissime Iesu, si tibi placet & ad gloriam tuam fuerit, de mihi in hac vita à peccatis & pœnis omnib⁹ (inq; post mor-

tem

tem alioqui venire deberem, aut quibus obnoxius essem) præseruari vt animam meam per manus misericordiæ tuæ immediatè de hac vita & gaudia recipias sempiterna.

Domine Iesu Chiste suscipe spiritum meum,&c.

PROTESTATIO seu testamentum quoddam Christiano cuilibet iam morituro, vel dictu vel cogitatu non inutile.

IN nomine patris & filij & spiritussancti. Ego. N. infelix peccator, redemptus preciosissimo sanguine domini nostri Iesu Christi, idque per magnam ipsius erga me dilectionem, non meum meritum, fateor & agnosco publice vel cyrographo hoc vel verbis meis coram omnipotente deo, coram omniũ qui in cœlo sunt exercitu, corámque vobis quotquot hîc vt testes si res exegerit circũstatis, quòd ego sum ac mori volo verè obediens sanctæ ecclesiæ catholicæ filius, quẽadmodũ syncerè Christianum decet. Credóq; & fateor generatim oẽs & singulas partes seu articulos fidei Christianæ, quibus credẽtibus vnusquisq; Christi fidelis obnoxius est, præcipuè vniuersas particulas in duodecim articulis fidei Christianę, vel apertè

expr

expreſſas, vel rationabiliter incluſas, ſecundum ꝙ à ſpiritu ſancto per duodecim apoſtolos veritate euangelica nobis traditi ſunt. Ad hæc credo & adhęreo illorum interpretationibus, ſiue declarationibus, non quorumuis aut quibuſuis: ſed iis quæ per ſanctos patres æditæ, & ſanctiſsimis Conciliis receptæ, admiſſæ, approbatæ, confirmatæq; ſunt. Et vt breuiter dicam, credo quicquid verè Chriſtianus credere debet. In hac tam immobili támque firma fide gaudeo ego ex toto corde mori, tenens ac offerẽs hanc ſcripturam in manibus meis tanquam munitiſsimum & inuictiſsimum aduerſus omnes inſultus, inſidias ac fraudes diaboli ſcutum. Et ſi (quod deus auertat) fieret, vt ego impugnatione diaboli aut violentia ægritudinis quicquam aduerſus prædicta cogitarem, loquerer, facerem, aut in aliquid perfidiæ, diffidentiæ, ſeu deſperationis caderem, hoc qualecunque futurum eſſet reuoco hîc nunc in veſtra omnium præſentia, támq; irritum facio, quàm facerem ſi cõpos mentis eſſem. Propter hoc appello vos omnes quicunq; hîc præſentes eſtis, teq; ſancte angele, cuius cuſtodię ego traditus ſum, vt huius proteſtationis coram omnipotente iudice teſtimonium feratis. Quod verò in me eſt, igno

ignoſco & remitto omnes iniurias mihi quomodocunq; irrogatas, idipſum petens fieri ab his quos vel verbis vel factis vnquam offendi. Petóq; & ex toto corde deſidero, particeps fieri omniū bonorū operū quæ à ſanctis hominibus per totam eccleſiam vel facta ſunthactenus, vel adhuc fiēt præcipuè autē amariſsimæ paſsionis & innocentiſsimæ mortis domini noſtri Ieſu Chriſti. Et mea naturalis ac voluntaria mors, ſtet pro omnibus peccatis meis. Atq; vtinam neq; contra deum, neque contra leges eius, neq; contra ſuperiores, neq; cōtra proximū aut meipſum vnquā peccaſſem. Poſtremò gratias ago omnipotenti Deo pro omnibus beneficiis ipſius mihi exhibitis, cōmendoq; corpus & animam in manus eius & in amaritudinem paſsionis domini noſtri Ieſu Chriſti, cui laus & honor & dignitas in perpetuum, Amen.

Exemplum, quid in extremis puncto agonizantis ſit ab aliquo deuoto viro attentiſsimè peragendum.

FVit quidam Papa, qui dum in extremum veniſſet, interrogabat ſacellanū ſuum, virum idoneum & deuotum, quem plurimum diligebat, quibus ſuffragiis poſt mortem eum vellet apud Deum iuuare.

Qui

Qui reſpōdit, quòd omnibus modis quibus poſſet,& quæcunque iuberet pro ſalute animæ ſuæ facere vellet. Tunc Papa ait:Non peto aliud à te ſubſidium, niſi dū videris me in agonia poſitum,orationem dominicam pro me tribus vicibus dicas. Qui ſe hoc libenter facturum promiſit. Ad quem papa:Cum primū Pater noſter, dixeris:Dic in honore agoniæ Ieſu Chriſti:obſecrans,vt multitudinem ſui ſudoris ſanguinei,quem præ timore anguſtię ſuę pro nobis copioſiſsimè effudit, cōtra multitudinē peccatorum meorum ſuo patri offerre dignetur: pro omnibus anguſtiis quas peccatis meis exigentibus merui.Cū ſecundum Pater noſter,dixeris: Dic in honore omnium paſsionum & amaritudinū Ieſu Chriſti quos in cruce ſuſtinuit,maximè in illa hora quando anima eius ſanctiſsima de ſuo corpore ſacratiſsimo eſt egreſſa,vt eas patri ſuo offerre & oſtendere dignetur, contra omnes pœnas & paſsiones quas pro peccatis meis me meruiſſe pertimeſco. Cum tertium Pater noſter,dixeris: Dic in honorem ineffabilis charitatis Ieſu Chriſti,qui, quæ ipſum de cælis ad terram ad tollerantias omnium harum paſsionum traxit, vt hac charitate me ſaluare & cælos mihi apperire digne-

tur, qui meis meritis ſaluari nequeo,ac cæleſte regnũ obtinere.His dictis,ꝓmiſit ſacellanus hæc omnia libẽtiſsimè ſe factu rũ:ꝙ & fecit cũ diligẽtia & deuotione,qui bus potuit.Papa morit̃,& poſt mortẽ ſacel lano ſe ſplẽdidũ atque corruſcãtẽ nimis oſtẽdẽs,immẽſas grates ſibi referebat, di-cẽs abſq; omni pœna ſe fore liberatũ. Nã poſt primũ Pater noſter, inquit,Ies⁹ Chri ſtus ſudorẽ ſuũ,ſanguineũ pro me oſten-dens, omnẽ meã propulſauit anguſtiam. Poſt ſecundum Pater noſter, amaritudine omniũ paſsionũ ſuarũ omnia peccata vt nubẽ deleuit.Poſt tertiũ,Pater noſter, per charitatẽ ſuã cælũ reſerauit méque cum gaudio introduxit. Propter hãc reuelatio nẽ, quã prædictus ſacellanus multis refe-rèbat,in plurib⁹ locis mos inoleuit, vt idẽ prædictus modus orãdi apud moriẽtes de uotè ſeruetur:ſub ſpe certiſsima quòd ipſa oratio valeat hominẽ à dæmonibus libe-rare,peccata diluere,& celeſte regnum a-perire,auxilio domini noſtri Ieſu Chriſti.

Exercitium practicum huius exempli. Ad primum Pater noſter. Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon.Kyrie eleyſon. Pater.

SAluator mũdi ſalua nos:qui per crucẽ tuã & ſanguinem tuum redemiſti nos, auxiliare nobis te deprecam⁹ deus noſter.

ORATIO.

DOmine Iesu Christe per agoniam tuam sanctissimam & orationem, qua orasti pro nobis in monte Olivueti, quando factus est sudor tuus sicut guttæ sanguinis decurrẽtis in terram obsecro te, vt multitudinem sudoris tui sanguinei quem pre timoris angustia copiosissimè pro nobis effudisti, offerre & ostendere digneris deo patri omnipotenti contra multitudinem omnium peccatorum huius famuli tui. N. & libera eum in hac hora mortis suæ ab omnibus pœnis & angustiis suis, quas pro peccatis suis timet meruisse. Qui viuis & regnas deus, &c.

Ad secũdũ pater noster: Kyrie eleyson Christe eleyson. Kyrie eleyson. Domine miserere nobis, Pater noster, Aue Maria.

SAnctifica nos domine signaculo sanctæ crucis, vt fiat nobis obstaculum cõtra sæua iacula omnium inimicorum nostrorum: defende nos domine per lignum sanctum & per pretium iusti sanguinis tui quo nos redemisti.

ORATIO.

DOmine Iesu Christe, qui pro nobis mori dignatus es in cruce, obsecro te vt amaritudines omnium passionum tuarũ, quas pro nobis miseris peccatorib⁹

ſuſtinuiſti in cruce, quando ſanctiſsima anima tua egreſſa eſt de corpore tuo, offerre & oſtendere digneris deo patri omnipotenti pro anima huius famuli tui. N.& libera eam in hac hora exitur ſui ab omnibus pœnis & paſsionibus quas pro peccatis ſuis ſe timet meruiſſe. Qui cum deo patre,&c.

Ad tertiũ Pater noſter. Kyrie elyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon. Domiue miſerere nobis. Pater noſter, Aue Maria.

PRotege. Salua, Benedic, Saluifica, & ſanctifica domine hunc famulum tuũ N. per ſignum ſanctę crucis, morbos auerte corporis & animæ. Hoc contra ſignum nullum ſtet periculum.

ORATIO.

O Domine Ieſu Chriſte, qui ꝑ os prophetæ tui dixiſti: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te mihi miſerãs tui. Obſecro te, vt eandẽ charitatẽ tuã quę te de cælis in terrã ad tolerãtias omnium paſsionũ tuarũ traxit, offerre & oſtẽdere digneris deo patri omnipotẽti cõtra omnes pœnas & paſsiones huius famuli tui. N. quas ꝑ peccatis ſuis ſe timet meruiſſe. Salua animam eius in hac hora exitus ſui. Aperi ei ianuã vitæ, & fac eã gaudere cũ ſanctis tuis in gloria. Qui viuis,&c.

Conclusio huius exercitij.

ORATIO.

Domine Iesu Christe, qui redemisti nos pretioso sanguine tuo: scribe in animã famuli tui. N. tua pretiosa vulnera sanguine tuo, vt discat in eis legere tuum dolorẽ contra omnes dolores & pœnas, quas pro peccatis suis se timet meruisse: amorẽ tuum, vt vniatur tibi amore inuincibili, quo à te & omnibus electis tuis nũquã posit in perpetuũ separari. Fac eam domine Iesu Christe participẽ sacratissimæ incarnationis, passionis, gloriosissimæ resurrectionis, & ascensionis tuæ mirabilissimæ. Fac eam domine participem sacratissimorum mysteriorum & sacramentorum tuorũ. Fac eam domine participẽ omniũ orationũ & beneficiorũ quę fiunt in ecclesia tua sancta. Et fac eam participẽ omnium benedictionum, gratiarum, meritorum & gaudiorum omnium electorũ tuorum, qui tibi placuerunt ab initio mũdi: & concede ei, vt cum his omnibus incõspectu tuo gaudeat in æternum.

Exercitia quædam, Missæ & orationes piæ iuxta ac deuotæ, quibus animæ iuuari commodè possunt. post mortem.

VAlde gratum est deo (prout ipse cuidam deuotæ, virgini Gertrudinae Thrutæ nomine reuelare dignatus est) vt animas eorum electorum suorum orationibus, missis, ieiuniis, eleemosinis & aliis piis exercitiis à pœnis liberemus in quibus exigēte iustitia sua eas detinere cogitur. Vnde quoties aliquam animā ita liberam⁹, hoc adeo acceptū est illi quasi ipsum dominum ex captiuitate redemissemus. Et hoc integrè restituit nobis tēpore oportuno quando in sinum nostrū oratio nostra reuertetur. Vnde cū hæc virgo omnia defuncti cuiusdā peccata super se accepisset, & quicquid boni per eam dn̄s vnquam operatus est aut operari dignabitur, in vnione meritorū Christi ex charitate animæ defuncti contulisset, mox liberabatur à pœnis. Cúmq; se iam omnibus bonis nuda tā causaretur, dominus respōdit. Quicunq; ex fraterna charitate & humilitate ad succurendum aliis, suis cedit spiritualib⁹ bonis ille suscipit in abyssum deitatis meæ & acquirit ꝓ illis meipsum summū bonū & deū multò abundantius quàm illi qui ad exitus riuulorū pascūtur propriis videlicet operibus nimiū fidētes. Et talis homo nō amittit quod offert, sed ꝓ charitate dupplicatū illud recipit à dn̄o

cum benedictione. Et quicũq; pro defunctis orauerit, fit particeps omniũ bonorũ quæ fiunt per ecclesiã pro illo defuncto.

Quadam vice dominus ad quemlibet versum psalterij per Conuentum pro defunctis lecti, assignauit tres animas ex pœnis liberandas. Verum incomparabiliter efficacius & plures liberantur per secretos & familiares amicos dei, quando puro corde, ardenti affectu, diuini amoris in deum feruentur, & pro eis orant ac seipsos deo offerunt.

Inter omnia exercitia pro defunctis, supremum tenet locum oblatio corporis & sanguinis domini in missa cum toto thesauro meritorum Christi, & efficacissimè iuuat corde deuoto & feruenti celebrare vel audire missas plures pro eis.

Sub singulis missis ad eleuationẽ hostiæ, dic, Domine Iesu Christe hanc hostiã offero tibi cũ omni amore, merito & exercitio sanctissimi cordis & corporis tui, & cũ omni pœna, passione, & angustia tristissimæ animæ tuæ, pro suppletione omniũ negligentiarum, & emendatione omniũ peccatorum illius quo pro desidero.

Dulcissime dñe Iesu hãc hostiã offero tibi ex parte & affectu omniũ cælestium, terrestriũ, & infernorum, vt desideratam

nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.

Dulcissime Iesu cũ hac hostia offero tibi in vnione meritorũ tuorum quicquid boni per te egi vel agã in vno mense vel anno vel toto tẽpore vitę meę ꝓ illa aĩa.

Dulcissime Iesu ego offero me paratũ ad laudem tuam sustinere per gratiã tuã in corpore & anima quascunq; pœnas & dolores tibi placuerit super me mittere vel per mittere pro illius liberatione.

In festis rogetur dominus vt ad honorẽ suæ sanctissimæ natiuitatis, resurrectionis, &c. animas liberet. Similiter in festis sanctorum rogẽtur sancti vt suis precibus eas iuuent.

Psalterium distinctum per Aue Mariæ, velut floribus ornatũ offeratur matri misericordiæ, vt ipsa illud cum suis sanctissimis meritis & precibus offerat filio suo.

Multum iuuat legere pro defuncto tot missas de sanctissima Trinitate, vel de passione dñi, quot annorũ fuit ille ꝓ quo oratur: Vel tot oratiũculas sequẽtes, quot diebus vixit. Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ipsi gloria in secula, Amen.

O Pater amantissime pro suppletione omniũ negligentiarũ & emẽdatione omniũ peccatorũ meorum, vel illius

ani

animæ,offero tibi ſanctiſsimam vitam & acerbiſsimam paſsionē filij tui, quibus ex magna charitate pro nobis ſatisfacere dignatus eſt. Offero tibi etiā omniū electorum tuorū merita, & cor meū abſtractū ab omni creatura, ad proficiēdū in corpore & anima tuā ſanctiſsimā voluntatē. Et hęc oratiuncula eſt mirę & ineffabilis virtutis:& debet īnumeris vicib⁹ replicari ꝓ ſeipſo,vel pro aliis. Aut.225. vicibus loco omniū mēbrorū ſuorū.Valde etiā iuuat, legere quinque Pater noſter, & quinque Aue Maria,ad quinq; vulnera Chriſti vel ſtando expanſis brachiis coram imagine crucifixi ſicut Chriſtus in cruce ſtetit.

Oratio dominica pro defunctis ſalubriter dicēda,aut etiam pro viuis,mutatis, mutandis ex reuelationibus Mechtaldis.

PAter noſter qui es in cælis: Ignoſce illi vel illis defunctis quòd te tam piū patrē ſuū,qui eos in filios adoptaſti,debita reuerētia nō coluerūt nec dilexerūt,Verùm ſæpius offenderūt, & à corde ſuo in quo regnare debuerat,eiecerūt,ſuſcipiēs ī vnione amoroſæ pœnitētiæ, quā innocēs filius tu⁹ eorū frater pro eis ſoluit,amorē cordis ipſius cum honore; quem tibi in ſua humanitate exhibuit in remiſsionem

peccatorum eorum.

Sanctificetur nomē tuū: In suppletionē negligentiæ suæ, qua nomē tuū benedictū nunquā dignè venerati sunt: sed sępe ī vanū assumpserunt, & sancto nomine Christiano sese indignor fecerunt. Et suscipe illā perfectissimā sanctitatē filij tui Iesu, quæ tuū benedictū nomē prædicādo extulit, & in omnibus operib⁹ suis honorauit. Adueniat regnū tuū, & ignosce illis quòd regnū tuū, imò teipsum deū, in quo solo gaudiū verū & requies sempiterna est, nūquā, feruēter desiderauerunt aut quæsierunt, suscipiēs sanctissimū desiderium amātissimi filij, qui eos sui regni voluit esse cōsortes & cohæredes pro omni torpore quē in suo seruitio admiserunt. Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Ignosce illis, quòd voluntatē tuā suæ non prætulerunt voluntati, nec eam in omnibus dilexerunt, suscipiēs vnionē & obedientiā promptissimam dulcissimi cordis filij tui, qua tibi obediuit vsque ad mortem: In emendationem totius in obedientiæ ipsorum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et ignosce illis, quód nobilissimum filij tui sacramentum eis adeò vtile, nunquā cōgruo desiderio neq; amore sumpserunt & multi sese illos indignos fece

fecerunt, aut illud sumere omiserunt. Et suscipe illum feruentissimum affectum & ineffabile desiderium, per magnámque sanctitatem, & amorem filij tui quo hoc eximiæ dilectionis suæ pignus nobis reliquit. Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: dimitte & illis omnia peccata sua quæ per septem criminalia vitia & ex illis prodeuntia commiserunt. Et quòd in se peccantibus non dimiserunt, nec inimicos suos dilexerunt ex cordibus suis, suscipiens charitatiuam filij tui orationem quam pro crucifixoribus suis fudit in cruce. Et ne nos inducas in tentationem: dimitte & illis, quòd vitiis & concupiscētiis suis non restiterunt, sed toties hosti, carni & mundo consensum præbuerunt, suscipiens gloriosam victoriam filij tui, qua mundum & diabolum superauit cum tota conuersatione eius sanctissima ac vniuersis laboribus & passionibus suis in ablutionem scelerum suorum. Sed libera nos à malo: libera & eos ab omnibus malis & pœnis, per duc eos ad regnum fœlicitatis æternæ per meritum amorosæ mortis filij tui, qua pro nostris delictis satisfacere dignatus est: Amen.

In hoc verbo, fiat voluntas tua, fiat specialis

cialis memoria pro religiosis qui voluntatem propriam semel domino oblatam resumunt, deóque & superioribus raro conformare volunt. Ideo post mortem acerbissima pœna mulctandæ.

AVe ab omni vt purissima Maria cælũ & terram illuminãs, gratia plenè replens omnes te diligentes: dominus tecum, in te deus homo sanctus: benedicta tu in mulieribus, supra omnes creaturas exaltata: & benedictus fructus ventris tui Iesus Christus splendor paternæ gloriæ & figura substantiæ eius,

AVe, libera animas illas ex omni miseria Maria, illumina tenebra earũ, gratia plena, impetra eis gloriæ plenitudinẽ, benedicta tu in mulierib⁹, vt te semper benedicãt: & benedictus fructus vẽtris tui Iesus Christus, vt ipsum collaudẽt, ament & glorificẽt imperpetuũ super omnia, Amẽ.

Gratiarum actio ad crucifixum.

VVlneri dulcissime cordis Iesu tria oscula infige: dicens, Gratias ago piissime Iesu pro omni amore, & beneficciis quæ ex corde tuo effluxerent, effluunt & effluẽt in me, & in omnes electos. Ad dexterã, Gratias tibi ago sanctissima manus, quia tu es collatrix omniũ bonorũ nostrorum. Ad sinistram, Gratias tibi ago, quia

in te ſemper tutũ refugiũ inuenimus in omni tribulatione. Ad faciẽ, Gratias tibi pro paterna prouidẽtia, qua nos ꝑ proſpera & aduerſa ſemper direxiſti ad ſalutẽ. Ad pedem dextrũ, Gratias tibi pro feruẽti deſiderio quo omnibus diebus vitæ tuæ poſt nos cucurriſti ſitiendo noſtrã ſalutẽ. Ad ſiniſtram, Gratias ago tibi dulce vulnus quod ſemper inuenimus remiſsionẽ omnium peccatorum noſtrorum.

Pro indulgentia omnium peccatorum ad crucifixum.

OSculando vulnus ſiniſtri pedis, dic: Dulciſsime Ieſu per plenariã ſatisfactionẽ, quã pro meis peccatis moriens patri obtuliſti, indulge mihi, ſeu illi animæ, quicquid peccaui per cogitationes, & deſideria praua. Ad vulnus dextri pedis, Benigniſsime Ieſu Chriſte per amorẽ, quo noſtros defect⁹ ſupplere veniſti, ſuppleas, quæſo, pro illa anima quicquid in bonis cogitationibus & deſideriis neglexit. Ad ſiniſtram manũ: per hoc vulnus ignoſce quicquid peccauit per opera mala. Ad dexteram manum: per hoc vulnus ſupplere digneris quicquid omiſit per opera bona. Ad vulneratum caput: per reuerendi capitis vulnera ignoſce illi quicquid peccauit per quinque ſenſus & verba mala &

ſuppleas

ſuppleas quicquid omiſit in verbis bonis. Ad vulnus lateris:per hunc eximiũ amorem ornare quæſo digneris illã animam omnibus virtutibus, & meritis ſanctiſsimæ vitæ tuæ. Et da illi omnia exercitia, labores & opera ſanctiſsimi corporis tui in ſuppletionem, quòd tibi totis viribus non ſeruiuit. Et omnia exercitia ſanctiſsimæ animæ tuæ in remediũ te toto corde non dilexit neque laudauit. Hæc & multa ſimilia poteſt quilibet fructuosè exercere, & applicare etiam pro ſeipſo, vel pro viuis, mutatis mutandis. Hoc obſeruato quòd miſſas, vigilias, eleemoſynas, ieiunia, & quicquid boni per gratiã dei fecerit, domino Ieſu offerat in vnione ſui amoris vitæ paſsionis & omnium meritorum ſuorum ac mente pura, fiducia humili & forti, charitatéque & oratione feruenti hauriat ex infinito theſauro meritorum Chriſti omnia quibus opus habet, & applicet ſibi, vel aliis viuis & defunctis, ꝓut vnctio docebit. quæ etiam altius habentur in reuelationibus Truthæ & Mecthildis, ſuprà dictis.

Conſolentur prætérea nos, piiſsimorũ eruditiſsimorúmq; eccleſiæ doctorũ ſententiæ, ipſe vſus multorũ ſummorũ pontificũ qui teſtantur defunctis prodeſſe in-

dulgentias

dulgentias,nō per iuriſdictionem ſummi pontificis,nec ꝙ eiuſdem poteſtas, atque vis clauium extendat ſe ad defunctos: ſed quòd viuētibus(quorū eſt ſuffragari mortuis purgandis) tribuatur facultas, indulgentias merendi per modū ſuffragij defunctis applicandas. Conſtat nanq; viuentes ſemper pro mortuis poſſe ſatisfacere, atq; à pœnis eoſdem per opera pœnalia ſatisfactoria leuare. Miſereantur igitur defunctorum viuentes,atque ex charitate compatiēdo, erumna tormentorum quas defuncti atque aliquando cælici ciues futuri patiuntur, ſuas æſtiment, & pro delictis eorum quæ pœnarum illis ſunt cauſæ, aut ſatisfaciant,aut indulgentias mereantur. Neque enim deerunt ſic piè benéque volentibus, remedia quibus defunctis ſuccurrant. Paſchaſius nanque quintus Romanæ ſedis pontifex indulgentias dedit plenarias,quas viciſsim ſucceſſores eius ſummi pontifices confirmarūt(vt Gabriel Biel ſuper Canonem miſſæ lectione quinquageſima ſeptima aſfirmat) ſi videlicet quis celebrauerit vel celebrare ſecerit quinque miſſas pro anima cuiuſcunque amici vel parentis exiſtentis in purgatorio. Nec dubitandum ſed firma fide tenendum dominum

noſtrum

noſtrum Ieſum Chriſtũ, ſuo vicario plenitudinem ſuæ reliquiſſe poteſtatis, quantũ decuit puro homini dari, ad ædificationẽ corporis ſui, quod eſt eccleſia: & in eiuſdẽ poteſtate, vniuerſum ſpiritualem eccleſiæ eſſe theſaurum. Itaque quum per charitatem, in qua diſceſſerunt animæ exiſtentes in purgatorio, ſint idoneæ ad beneficiorum eccleſiaſticorum ſuſceptionem, poteſt ſummus pontifex illis beneficia eccleſiaſtica communicare, & pro illis ordinare indulgentias, & relaxationes eiuſdẽ, per viuentes applicabiles. Quippe qui terrenis ſuffragiis iuuantur, & in via ſunt, nondum in termino, & in tranſitu ad patriam. Quod ſimili ratione facere nõ poſſet exiſtentibus in inferno, quia hi capaces non ſunt remiſsionis, vtpote charitati nudati, & in peccato obſtinati. Quibus in volũtate manẽtibus, nõ poteſt tolli pœna eiſdẽ debita. Quare omittendum non eſt, quin indulgentiæ plenariæ procurentur pro defunctis, de quorum liberatione à purgatorio adhuc dubium eſſe poſſet. Qui ſi indulgentiam plenariam participent, ſtatim euolabunt. Cõſentiunt autem doctores eccleſiæ prædictis. Siquidem ſuper Sententias diſtinctione 45. & alibi Bonauẽtura, Thomas, Egidius, Durandus

Petrus

Petrus de Tharentasia, Richardus, Thomas de Argentina, Dionysius Carthusianus, & post eum omnes: Item Alexander de Hales 49,83. mens. 5. & Gabriel Biel super Canonem, ac alij innumeri latissimè hæc probant. Insuper & Iura scripta multis in locis: præsertim 13. quæstione 2. ferè per totū: & omnes antiquiores ecclesiæ doctores, Gregorius, Hierony. Ambrosi⁹, Augustinus, Hilarius, Chrisostomus, &c. concorditer sentiunt animas defunctorū iuuari ieiuniis, carnis afflictionibus, vestium asperitatibus, disciplinis, peregrinationibus, & corporalibus laboribus, eleemosynis, & quibuscunq; operibus misericordiæ, corporalib⁹ & spiritualib⁹, orationibus, exercitiis, meditationibus contēplationibus, gratiarum actionib⁹ Theologię studiis, prædicationibus, sacramentorum participationibus, omnibus sacrificiis, & oblationibus, quæ immediate deo, aut cultui diuino, aut ecclesiæ ministris applicantur. Afflictiua tamē ex charitate assumpta vehementer sunt satisfactoria, si domino ex persona defunctorum offerantur, qui nihil nisi satisfactorias pœnas soluere habent, quibus & quilibet potest suum meritum vndecunque acquisitum cōmunicare, & illis non absque ma-

gno suo lucro credere. Verùm quũ inter omnia mortuorũ suffragia excellat eucha ristiæ oblatio, per cuius virtutẽ cæli aperiuntur, gratia datur, per quã solá opera nostra possunt esse meritoria, & cęlestis gloria nostro peccato perdita redimitur, ideo hîc certę speciales, subnectũtur missę, cum suis deuotissimis exercitiis in refrigerium animarum deuotè celebrandę.

MIssa de quinq; vulnerib⁹ domini nostri Iesu Christi, de qua legitur, ꝙ sit per Innocentium confirmata. Et pro quacunque anima in purgatorio existẽte celebretur quinquies continuis & non interpellatis diebus. Et addatur sexta missa de resurrectióne eiusdẽ domini nostri Iesu Christi, quòd illa anima liberetur à pœna etiam si vsq; ad diem extremi iudicij expectare & purgari deberet. Quod cũ olim in publico sermone per quendam egregium doctorẽ ordinis Minorũ prędicaretur, duę deuotę matrone notantes conuenerunt, quòd quę earũ primò morte pręueniretur, altera superuiuens missas pro anima defunctę celebrari ordinaret. Quod spondentes pactę sunt. Vna autem mortua, altera fecit vt conuentum fuerat, & missis cõpletis, defuncta apparuit ei in tantá claritate & gaudio quòd similiter gaudio repleta tribus dieb⁹ sine omni re-

fectione corporali permansit.

Debent autem legi cum deuotione, vltra alia requisita, quinq; Psalmi qui sequũtur, concludendi cũ Requiẽ æternã dona eis domine. Et lux perpetua luceat eis.

Primus Psalmus est. XXI.

DEus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longè à salute mea verba delictorum meorum, &c.

Secundus Psalmus est. XXXIIII.

IVdica domine nocentes me: expugna impugnantes me. Apprehende arma & scutum, & exurge, &c.

Tertius Psalmus est. LIIII.

EXaudi deus orationem meam, & ne despexeris deprecationẽ meam: intende mihi, & exaudi me, &c.

Quartus Psalmus est. LXVIII.

SAluum me fac deus: quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, &c.

Quintus Psalmus est. CIX.

DIxit dominus domino meo, sede à dextris meis. Donec ponam, &c. Kyrie eleyson. Christe eleysõ. Kyrie eleyson. Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem: Sed libera nos à malo. Requiem æternam dona eis domine: Et lux perpetua luceat eis, A porta inferi: Erue

domine animas eorũ. Credo videre bona domini: In terra viuentium. Ne tradas domine bestiis animas confidentium tibi: & animas pauperum tuorũ ne obliuiscaris in finem. Domine exaudi orationẽ meã: Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum: Et cum spiritu tuo. Oremus. Deinde sequitur vna de ammonitionibus, vt infrà.

Nota, hæ sex ammonitiones debẽt legi pro defuncto vel defuncta, ante quãlibet missam, vna quælibet flexis genibus.

Prima ammonitio ante primam missam.

Ammoneo te mitissime & clementissime domine Iesu Christe, per tuam innocentem captiuitatem, quam pro toto genere humano subire voluisti, vt liberare digneris animam famuli tui. N. ab omni captiuitate, & à pœna purgatorij, cui peccatis suis existentibus voluntariè se tradidit captiuãdam. Qui viuis & regnas deus per omnia secula seculorum.

Deinde inchoabitur officium missæ. Humiliauit semetipsum, &c. vt infrà.

Secunda admonitio ante secundam missam.

Ammoneo te mitissime & clementissime dñe Iesu Christe per tam innocens iudicium quod iniustè sustinere voluisti

pro toto genere humano, vt liberare digneris animã famuli tui.N.de iusto iudicio,in quo volũtariè peccatis ſuis exigẽtibus,ſe tradidit iudicandam.Qui viuis,&c. Deĩde officiũ miſſę vt inf.& ſic de aliis.

Ante tertiam miſſam.

Ammoneo te mitiſsime & clementiſsime domine Ieſu Chriſte per tuam innocentem & indignam conclauationẽ, quã pro toto genere humano in cruce ſuſtinuiſti,vt liberare digneris animam famuli tui.N.de iuſta conclauatione, cui peccatis ſuis exigentibus voluntariè ſe tradidit puniendam.Qui viuis,&c.

Ante quartam miſſam.

Ammoneo te mitiſsime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte, per vulnera cordis & corporis tui ſacratiſsimi, & per anxietatem mortis tuæ, quam in cruce ſuſtinuiſti pro toto genere humano, vt liberare, digneris animam famuli tui. N. ab omnibus vulneribus peccatorum ſuorum,quibus ſe tradidit vulnerandum.

Ante quintam miſſam.

Ammoneo te mitiſsime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte, per ſanctã ſepulturã tuã,qua in corpore ſepultus in terra fuiſti,ipſe deus & rex cælorũ, vt liberare digneris animã famuli tui.N.de ſepul-

tura & pœna purgatorij,cui peccatis ſuis exigentibus, voluntariè ſe tradidit purgandum.Qui viuis & regnas deus,&c.

Ante ſextam miſſam.

Ammoneo te mitiſsime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte, per tuã ſacratiſſimam lætámq; reſurrectionem & admirabilem aſcenſionẽ, vt animã famuli tui. N.ab omni captiuitate,iudicio,conclauatione & vulneratione atque ſepultura ſeu pœna purgatorij, cum gaudio reſurgere facias,& indulgeas,& aſcẽdere ad conſortium electorũ tuorum iubeas, cũ quibus æternaliter te laudare & benedicere mereatur.Qui viuis & regnas deus,&c.

Officium miſſæ,introitus.

HVmiliauit ſemetipſum dominus noſter Ieſus Chriſtus, vſque ad mortẽ, mortẽ autem crucis,propter quod & deus exaltauit illũ,& donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.Verſus:Miſericordias domini in æternũ cantabo.Gloria patri dicitur. Gloria in excelſis non dicitur.

Collecta.

DOmine Ieſu Chriſte fili dei viui, qui de cęlo ad terram de ſinu patris deſcẽdiſti,& in ligno crucis quinq; plagas ſuſtinuiſti,& ſanguinẽ tuũ pretioſum in remiſsionem peccatorũ noſtrorũ effudiſti.

Te

Te humiliter deprecamur, vt in die iudicij ad dexterā tuā statuti, à te audire mereamur. Venite benedicti in regnum patris mei. Qui cū eodem deo patre viuis & regnas, &c. Deinde Colecta pro defuncto vel defuncta, pro quo vel qua legirur missa. Tertia collecta de festo, si fuerit aliquid eodem die, vel alia secundum placitum. Sic fiat etiam cum secretis & complendis.

Lectio Zachariæ prophetæ.

HAec dicit dominus deus: Effundā de spiritu meo super domum Dauid, & super habitantes Hierusalem, spiritum gratiæ & miserationis, & aspicient in me quem transfixerunt, & planget eum planctu magno, quasi vnigeniti. Et dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. In illa die erit planctus magnus in Hirusalem: Et dicetur ei: quæ sunt istæ plagæ in medio manuum tuarum, Et dicet eis: his plagatus sum in domo eorum qui me diligebant. Framea suscitarē super pastorum meum, & super virum cohærentem mihi, Dicit dominus exercituum. Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis, Dicit dominus exercituū.

Graduale.

IMproperium expectauit cor meū & miseriam, & sustinui qui simul cōtristare-

 tur:

tur: & non fuit qui consolaretur: quæsiui & nõ inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

Alleluia.

AVe rex noster, tu solus nr̃os errores & reatus miseratus, patri obediẽs ductus es ad crucẽ, vt agnus mãsuetus ad occisionẽ, tibi gloria osanna, tibi sup̃mę laudis & honestatis corona. Sequẽtia nõ dicitur.

Tractus in Septuagesima vel in Quadragesima, loco Alleluia.

SAepe expugnauerunt me à iuuentute mea. Versus: Dicat nũc Israel, sæpe expugnauerũt me à iuuentute mea. Versus: Etenim nõ potuerunt mihi, supra dorsum meũ fabricauerũt peccatores. Versus, Prolongauerunt iniquitatem sibi, dominus iustus concidet ceruices peccatorum.

Euangelium secundum Ioannem.

IN illo tempore. Sciens Iesus, quia omnia consummata erant, vt compleretur scriptura, dixit: Sitio, vas ergo positũ erat plenũ aceto & hysopo, circumponentes obtulerunt ori eius. Et cũ accepisset Iesus acetum, dixit: Cõsummatum est. Et inclinato capite, emisit spiritum. Iudæi ergo quoniã parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies illa sabbati, rogauerũt Pilatũ vt frangerent

gerētur eorū crura, & tollerētur. Venerūt ergo milites, & primi quidē fregerūt crura, & alterius q crucifixus est cū eo. Ad Iesum autē eū venissent vt viderunt eū iam mortuū, non fregerūt eius crura: sed vnus militū lancea latus eius aperuit, & cōtinuò exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimoniū perhibuit, & verū est testimoniū eius. Credo non dicitur nisi in dominica.

Offertorium.

INsurrexerunt in me viri iniqui, absque misericordia, quæsierūt me interficere, & non pepercerunt in faciem meam spuere, & lanceis suis vulnerauerunt me, & concussa sunt omnia ossa mea.

Secreta.

DOmine Iesu Christe, qui pro mundi redemptione crucis lignum ascendisti, vt vniuersus mundus, qui in tenebris erat, illuminaretur, illam lucem in animas & corpora nostra, semper tribue illucescere, per quam ad æternam lucem peruenire mereamur. Qui viuis, &c.

Præfatio dicitur de sancta Cruce.

Cōmunio. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt oīa ossa mea.

Complenda.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei sexta pro redemptione mundi, cru-

cis patibulum aſcendiſti,& ſanguinẽ tuum precioſum per quinq; vulnera in remiſsionẽ peccatorũ noſtrorũ fudiſti te humiliter deprecamur,vt poſt obitũ,paradiſi ianuam tecum gaudenter introire concedas. Qui cum eodem deo patre & ſancto ſpiritu viuis & reg.&c.

Nota quòd ad miſſam de quinque vulneribus Chriſti,vt ſupra,Papa Ioannes.22. conceſsit, tam dicentibus quàm audientibus,ducentos dies indulgentiarum.

Bonifacius Papa ægrotauit vſq; ad mortem,petens à dño vitã ſuã prolongari. Ad quem dñs miſit Raphaëlem dicẽtẽ: Surge & ſcribe officium iſtud de quinq; vulneribus Chriſti & lege quinq; vicibus, & recipies ſanitatẽ. Et quicunq; ſacerdos deuotè legerit pro ſeipſo: vel pro alio homine ægrotante,ſi expedit ſaluti eius,recipiet ſanitatem & in futuro vitam æternã. Et in quacunq; tribulatione homo extiterit in hoc ſeculo,ſtatim liberabitur.Et ſi pro defuncto vel defuncta legitur,ſtatim poſt cõplemẽtum abſoluetur à pœnis.Sanctus ergo Bonifacius ſtatim ſe erigens ipſum coniurauit pro omnipotentem deũ, vt abſque ſui periculo corporis recederet,aut quis eſſet,vel ad quid veniſſet indicaret.Qui ſtatim dixit ſe angelũ domini miſſum prius

nominatũ. Promittẽs tũc ſanctus Bonifacius prædict⁹, apoſtolica autoritate, tribuere indulgẽtias omnibus deuotè celebrãtibus & cõplentibus quina vice prædictũ officiũ, ſeptimã partẽ omniũ peccatorũ, & deuotè audientibus, quadraginta dies criminalium & venalium, in dño relaxauit.

Item legitur, quòd Anno domini M. CCCC. XIIII. Sanctus Henricus imperator, poſtquam vxor ſua ſancta Cunigundis, comitis Palatini & principis electorum filia accubuiſſet, miſit oratores ſuos ad ſummum pontificem: eundem exorando, vt ex theſauro paſsionis Chriſti per plenitudinem poteſtatis ſuæ animæ vxoris ſuæ alioquo remedium ſpirituale impartiret, quo mediante ipſa anima & quęcunque alia in purgatorio exiſtens, per preces aut miſſas ſeu eleemoſynas aut alia pietatis opera protinus inde liberari poſsit. Tunc ſummus pontifex plenitudine poteſtatis ſuæ, ad inſtantiam imperatoris præſcripti, conceſcit omnibus & ſingulis animabus in purgatorio laborãtib⁹ pro quibus per quencunque Chriſti fidelem ſacerdotem quadraginta & vna, ſequentes miſſæ, viciſcim ſine intermiſsione legantur, aut legi ordinantur, quòd eadem anima ſtatim poſt complexionem

earund

earundē missaraum à purgatorio liberaretur, etiamsi vsque ad diem extremis iudicij esset purganda,&c.

Debent autē legi cum deuotione, tres missæ de sanctissima trinitate, vt in dominica sanctæ trinitatis. Quinque de sancta cruce, vt in die eiusdem sanctæ crucis. Nouem, de nouem Choris angelorū, vt in die sancti Michaëlis. Duodecim de sanctis apostolis, vt in die diuisionis apostolòrū. Quatuor de sanctis Euangelistis, vt in die sancti Marci. Septem de sancto spiritu, vt in die pentecostes. Et vna de domina, videlicet: Salue sancta parens,&c.

Sequitur officium missæ de pasione domini nostri Iesu Christi.

GAudeamus omnes in dño, diem istū venerantes, in honore saluatoris domini nostri Iesu Christi, de cuius pasione gaudēt angeli & collaudāt filiū dei. Psalmus: Oēs gentes plaudite manibꝰ: iubilate deo Iacob. Gloria patri dicitur, præter in pasione domini. Gloria in excelsis etiā dicitur, exceptis aduentu & quadragesima.

Collecta.

OMnipotēs sempiterne deus, da nobis cum tanta deuotione dñi nostri Iesu Christi memoriam pasionis peragere, vt peccatorū nostrorū indulgentiam percipere

pere mereamur. Per eundem dn̄m, &c.

Lectio Esaiæ prephetæ.

IN diebus illis, vidimus eum despectum & nouissimum virorum, virum doloru͂ & scientem infirmitatem: Et erat vultus eius quasi absconditus & despectus. Vnde nec reputauimus eum: verè dolores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Et nos putabamus eum quasi leprosum & percussum à deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra. Sicut ouis ad occisionem ductus est non apparuit os suum. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit, vt non perirent.

Graduale.

OMnes videntes me, deriserunt me, & mouerunt capita sua. Versus, Diuiserunt sibi vestimenta mea: & super vestē meam miserunt sortem.

Alleluia. Vnus militum lancea latus eius aperuit: & cōtinuò exiuit sanguis & aqua.

Si quis voluerit legere Sequentiam, legat hanc.

AVe Iesu Christe qui pro humana salute de Maria virgine nasci voluisti. Aue Iesu Christe, qui pro mūdi redēpione flebili

flebili morte, in cruce mori voluisti. Aue Iesu Christe, qui á Iudeis reprobari, & á Iuda osculo tradi voluisti. Aue Iesu Cstriste, qui vinculis alligari, & vt agnus innocens ad victimam duci voluisti. Aue Iesu Christe, qui in conspectum Pilati præsentari, falsisque testib⁹ accusari voluisti. Aue Iesu Christe, qui flagellis cædi, opprobriis molestari, conspui, cornonari voluisti. Aue Iesu Christe, q in cruce leuari, & inter latrones condemnari, clauorúmque aculeis perforari voluisti. Aue Iesu Chirste, qui felle & aceto potari, & lancea vulnerari propter nos voluisti. Supplicamus ergo tibi domine Iesu Christe, conditor gentis humanæ, & filius virginis Mariæ. Da nobis miseris peccatoribus te perfectè diligere, in te verè credere, & fine bono discedere. Da nobis te lumẽ in lumine ęternaliter videre: & te præmiũ sempiternũ possidere. Da nobis tecum conregnare, & te in regno tuo sine fine cum omnibus sanctis dignè laudare, benedicere, & glorificare.

In septuagesima, legat loco, Alleluia, & Sequentiæ Tractum, Sæpe expugnauerunt me á iuuentute mea, vt supra.

Secundum Ioannem.

IN illo tempore. Apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Et milites plectentes

tes

tes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, & veste purpurea circundederunt eum. Et veniebant ad eum & dicebant: Aue rex Iudæorum. Et dabãt ei alapas. Exiit iterum Pilatus foras: & dicit eis. Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis, quia in eo nullam causam inuenio. Exiuit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum, & dixit eis, Ecce homo. Cùm ergo vidissent eum pontifices & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite: Ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legm debet mori, quia filium dei se fecit.

Credo dicitur, excepto tempore passionis quando fuerit dies feriata.

Offertorium.

PErcutiebant caput eius arundine, & conspuebant in faciem eius, & flectentes genua adorauerunt eum.

Secreta.

SVscipe quæsumus domine munus oblatum, & dignanter operare, vt quod passionis mysterio gerimus, piis effectibus cõsequamur. Per dominum nostrũ Iesum Christum qui tecum viuit, &c.

Præ:

Præfatio.

Qui salutem humani generis,&c.

Communio.

FOderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.

Complenda.

DA quæsumus omnipotẽs deus, vt qui in tot aduersis ex nostra infirmitate deficimus, intercedente vnigeniti filij tui domini nostri Iesu Christi passione respiremus: Per dominum nostrum,&c.

FINIS.

